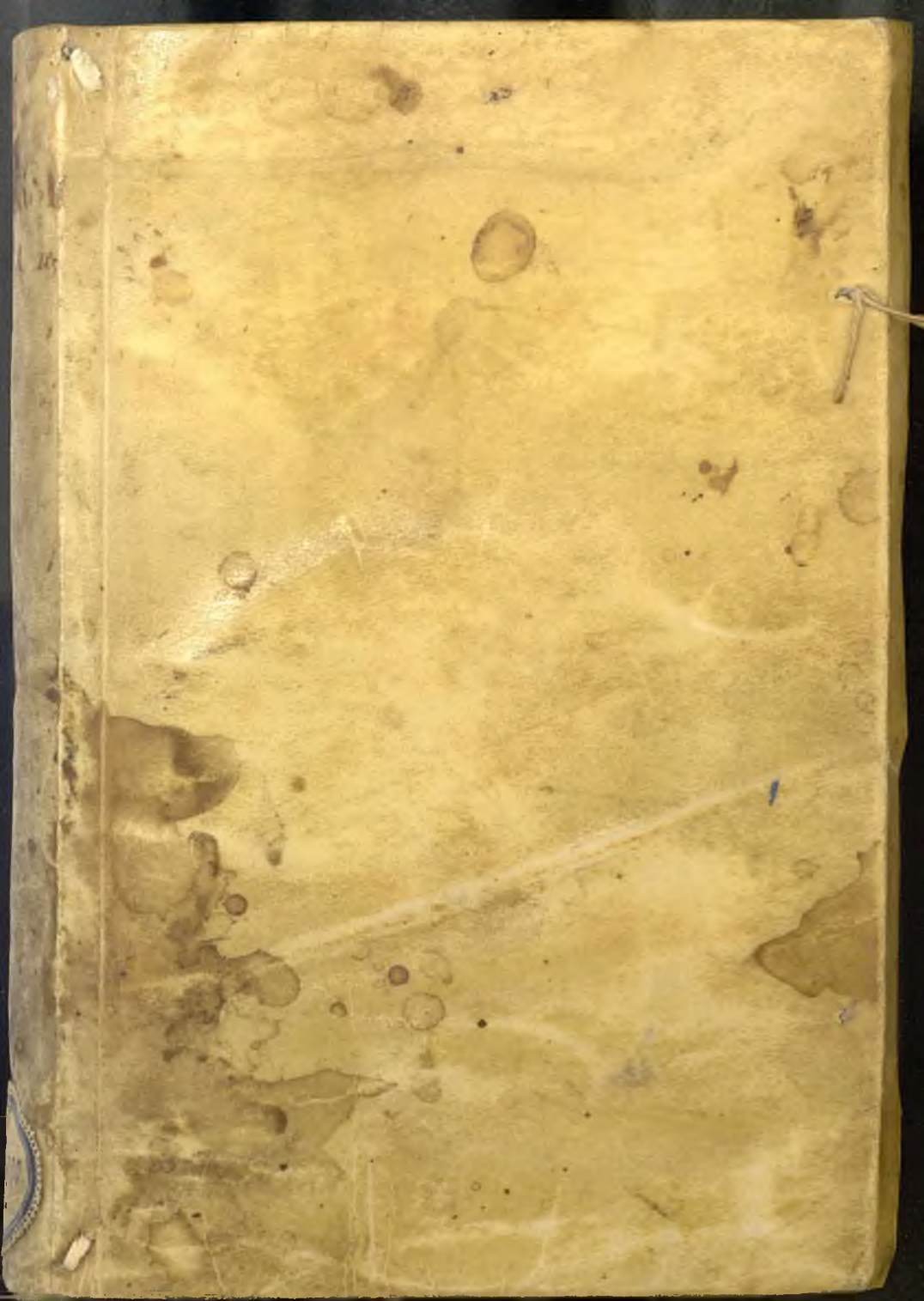

20
P. 200
P. 200

No A
1 - 300

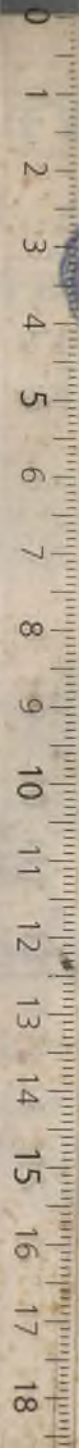

61-2

Edici3	1
UNIVERSITAT	GRANADA
Clase	A
Curso	1
Folio	
Numero	200

1.a 8-
2.

№ 1
5-241

61-2

E	na Universitaria
ANAD	
Sala	A
Exemplar	1
Título	
Numero	200

1. a 8-
2.

PROCOPII

GAZÆ

IN LIBROS REGVM,

ET PARALIPOMENON,

Del Colegio de la Scholia. Com. de Hy. B. de Granada.

IOANNES MEVRSIVS *Aulu. Denu. chy*
Nunc primus Græcè edidit, & *op. prohibet sed cum*
Latinam interpretatio- *expurgat permissi*
nem adiecit.

Gasp. Hurtado

LYGDVNI BATAVORVM,
Apud ISAACVM ELSEVIRIVM,
Academix Typographum,
Anno cl^o l^o cxx.

VIRIS AMPLISSIMIS ET
PRVDENTISSIMIS,

GVLIELMO BONTIO, IC.
VRBIS LEIDENSIS
PRÆTORI;

GERARDO LEONARTIO,
ANDREÆ VESANEVELTIO,
HVGONI CODICIO,
IACOBO VERBOMIO,
CONSVLIBVS;

IOANNI WEVELINCHOVIO, IC.
EORVM CONSILIARIO,
ET SYNDICO;

IOANNES MEVRSIVS
DEDICO CONSECRQVE.

EPISTOLA

Viri Amplissimi, & Prudentissimi,

Div est, cum aliquid urbis huius
 vestrae magistratui, quem Vos
 nunc representatis, dedicare
 constituerim; & in promptu iusta causa.
 Nam qui hic viginti annos, mediam æta-
 tis partem, exegissem, merito affectum
 loco, Vobis autem observantiam, me de-
 bere existimabam. Quam ut nunc testa-
 tam facerem, cum Procopium hunc vul-
 garem, è Bibliotheca mea depromptum,
 Vos patronos illi dare animum induxi. Et
 confido, quod officij causa facio, non in-
 gratum etiani fore; quin & æquum esse
 puto, ut me benevolentia aliqua com-
 plectamini. Viginti, ut dixi, in vestra hac
 urbe annos vixi; decem studijs, decem
 Academiae vestrae, Professoris munere au-
 ctus, operam navans. Interea temporis
 multi à me Auctores editi, nunquam an-
 tea vulgati; multi quoque recensiti, &
 illustrati: tum non paucae lucubrationes
 meae. Nihil isthic temere iacto; res est
nota.

DEDICATORIA.

nota. & enumerare singula, putidum es-
 set. Quæ cum ita sese habeant, fieri non
 posse existimo, ut non bene mihi velitis,
 adeo semper exornare Academiam, &
 cum ea urbem vestram, cupienti. Quam
 opinionem meam ut velitis nunc fouere,
 Procopiumque hunc benigna fronte ac-
 cipere, valde rogo. Ita fiet, ut placere
 multo magis deinceps velim, si non dis-
 plicere intelligam.

Viri Amplissimi, & Prudentissimi,

Deum Opt. Max. precor, ut consilia
 Vobis semper urbi vestrae salutaria largia-
 tur, Vosque incolumes diu seruet. Lug-
 duni Batauorum; ad diem XIX Iulij Cl
 Io c xx.

ΡΗΟΤΙΙ,

Patriarchæ Constantino politani,
de Procopio hoc iudicium.

Ανεγνώθησαν Προκοπίου ἑξη-
γήτικαὶ χολαὶ εἰς τὴν Ὀκτάτευ-
χον τῶν παλαιῶν γραμμάτων, ἢ
εἰς τὰς Βασιλείας, καὶ δὴ καὶ τὰ Παραλι-
πόμενα. πολύχρε μὲν ἔστι, ἢ πολύσ-
χον, ὁ Ἑξηγητής. πλὴν ἐκ εἰς περὶ τῆς Ἰ-
ωνας, καὶ ἑξαγωνίας, ἀποδιατείνων πα-
ρεκδρομὰς, ἀλλὰ τῷ διαφορᾷ δοξῶν
περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἀναγράφει
πολλάκις. τὸτο ἴ καὶ περιουσιάζεται εἰς
ὄγκον αὐτῶν διαπλατόμενον, καὶ μάλιστα
περὶ τῶν Θεοδωρῆτε συνοψίῃν τε ἔ φιλο-
καλίαν τὸ σύνταγμα αἴρεται. καὶ εἴη αὐτῶν οἰ-
κφότατον τε καὶ χρῆσιμώτατον, εἰ μὴ τῶν ἐν
ἐκείνοις τεβλῶ, ἢ περὶ ταῦτα ἔ ἀνδρῶς τὰ
σπερδάσματα χολῆ διαδέχοιτο. ἔ ἡ φρά-
σις ἴ αὐτῶν εἰς τὸ ἀριστον ἡσκηται, εἰ ἔ Ἑξηγη-
τικῆς διατυπώσεως ἔχει ἢ ἔ κομψότερον.

Ανε-

Ανεγνώθη ἔ αὐτῶν φιλοπόνου ἀνδρῶς εἰς
τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, τῶν τε ὁμοίων τοῖς
περὶ τῶν ἑξῆς διάθεσιν φυλατόμενον, ἔ
τῶν αὐτῶν τῶν λόγων ἑπεφάνημενον δύ-
ναμιν. ἔ δὴλον, ὅτι ἔ τὸ λυσιτελεῖν ἔ
πλήσιον.

Idem Latinè.

Lectæ sunt Procopij sophistæ
Commentariorum in Octateu-
chum veteris Testamenti, in libros
Regum, et Paralipomena. Diffusus
autem est interpres hic, atque proli-
xus; non quidem propterea, quod in
superuacaneas, quæque ad rem nihil
pertineant, egressiones diuertat; sed,
quod opinionum eadem de re diuersi-
tates sæpenumero commemoret. Et
verò etiam præfatur, hoc à se opus in
magnam molem esse aggestum: quod
item maximè ad Theodoretæ breuita-

tem,

rem, venustatemque, assurgit. ut
aptissimum illud planè sit, atque uti-
lissimum: si, post illud lectum, ad hu-
ius etiam viri labores legendos otium
contingat. Dictione ab eo est optimè qui-
dem exculta, sed comptior aliquanto,
quàm Commentarij rudiores for-
mam deceat.

Legimus eiusdem perstudiosi homi-
nis in Esaiam prophetam Opus. quod
similem supra scriptis servat commen-
tandi rationem, eandemque dicendi
vim præfert, pari cum lectoris, ut
constat, utilitate.

PROCO.

PROCOPII

GAZÆI

SOPHISTÆ IN QVA-

TVOR LIBROS REGVM

Scholia,

LYDOVICO LAVATERO *Auctore damnato*
Tigurino interprete.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Γαζαίη Σοφιστῆ εἰς τὴν πρῶτην τῆς
Βασιλειῶν Σχόλια.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

ΠΛεῖστοι περὶ φηταὶ γεγρήνηται, ὧν τὰς
μὲν βίβλους ἐχ' ὄρθρου, τὰς δὲ
περὶ σηγορίας ἐκ τῆς Παραλιπομένων
μεμαθήκαμεν ἰσορίας. τῶν σὺν γρά-
ψαι ἕκαστος ὅσα σὺν βαινὲ γίνεσθαι καὶ
τὸν οἰκείον καιρὸν. αὐτίκα γὰρ, καὶ ἡ πρῶτη
τῆς Βασιλειῶν καὶ τῶν Εἰβραίοις, καὶ τῶν
Σύροις, Προφητεία Σαμὴλ ὀνομάζεται.
οἱ τῶν τῶν Βασιλείας συγγράψαι, ἐξ
ἐκείνων λαβόντες τὰς ἀφορμὰς, μετὰ πλεί-
στον σὺν γράψαι χρόνον. πῶς γὰρ οἶόντε
Σαμὴλ, τὸν πατέρα Σαουλ, ἢ καὶ τὸν Δαβίδ,
συνηκμακότα, τὰ μετὰ ταῦτα συγγρά-
ψαι μέχρι τῆς τῶν Ναβουχοδονόσορος τελευ-
τῆς, ὃς αἰχμάλωτον εἰλήφει τὸν Ἰσραήλ;
τὰ δὲ

PROCOPII GAZAEI

SOPHISTÆ IN LIBRVM

PRIMUM REGVM

Scholia.

PROOEMIUM.

COMPLURES Prophetæ fuerunt, quo-
rum libri tametsi non extant, tamen
nomina ipsorum ex libris Paralipomenon
accepimus. Horum vnusquisque illa de-
scripsit, quæ suis temporibus contigerunt.
Porro primus liber Regum, non modo ab
Hebræis, sed etiam à Syris, Prophetia Sa-
muelis appellatur. Proindè qui historiam
regum conscripserunt, hinc occasione
scribendi accepta, longo post tempore
scripserunt. Quomodo enim Samuel, qui
temporibus Saulis & Dauidis floruit, illa
omnia, quæ usque ad obitum Nabucho-
donosoris, (qui populum Israël captiuum
abduxit) gesta sunt, conscribere potuisset?

A 2

Cate-

4 Cæterum quæ ab illis, qui hæc collegerunt, prætermiffa sunt, alij quidam historiographi libros, quos Paralipomenon appellant, absoluerunt.

C A P. I.

Fuit autem homo.] Ex numero filiorum Leui, fuit Caath, qui filium habuit Ifaar, nepotem Core, pronepotem Helcana, filium Samuelis. Successio verò sic habet. Caad genuit Aminadab, Core, Afer, Helcana, Zuph, Tohu, Heliu, Ieraam, Elcana. hic Samuelem genuit.

C A P. II.

Confirmatum est cor meum.] Canticum hoc Annæ dignum est admiratione. Non enim pro beneficijs acceptis authorem modo bonorum celebrat; sed etiam prophetiam hymno admiscet: præterea gratiæ quoque filio collatæ particeps facta est. Nam cum prophetam in utero gestaret, post partum & ipsa prophetavit. Sic etiam Elifa-

5 τὰ δὲ τοῖς συναγαγῶσι ἀπαλειφθῆντα, ἕτεροί τινες ἰσοειογράφοι παρέδωκαν, τὸ βιβλίον Παραλήπομνον καλεῖσθαι.

Κ Ε Φ. Α.

Καὶ ἐγγράτε ἀνδρῶπθ.] εἰς τῶν υἱῶν Λαυὶ, πατὴρ δὲ τοῦ Ἰσαὰρ, ἔ' ἐκγονθ μὲρ ὁ Κορὲ, ἀπόγονθ δὲ Ἐλκανὰ, τοῦ Σαμυὴλ ὁ πατήρ. ἡ δὲ διαδοχὴ ἕτως. Καὰδ, Ἀμινὰδὰβ, Κορὲ, Ἀσείρ, Ἐλκανὰ, Σαφ, Θόσ, Ἐλίς, Ἰεραὰμ, Ἐλκανὰ, Σαμυὴλ.

Κ Ε Φ. Β.

Ἐσῆρεώθῃ ἡ καρδία μου.] ἀξιάγασθ ἔ' Ἀννας ἡ ὑμνωδία. ἔ' γ' μόνον ἐφ' οἷς ἐληφεν ἀνυμνεῖτον δόσηρα, ἀλλὰ καὶ προφητεία τὸν ὑμνον ἐπέερασε, καὶ ἔ' τοῦ παιδὸς μετέλαβε χάριτος. κηΐσασα γ' ὑποφήτω, προφητεία μετὰ τὸν ἔκγον. ἡ Ἐλισά-

Βετ ἢ τῷ Ἰωάννῃ μετέλαβε χεῖρα, καὶ ἡ
Μαρία τῷ Ἰησοῦ.

Ὅτι σάρα ἔτεκεν ἐπτά.] τὴν τῆς ἐκκλη-
σίας θεωρεῖται πολυγονίαν. ἐν ἐπτά γὰρ
ἡμέραις ἅπας ὁ χρόνος ἀνακυκλεῖται. καὶ
τῆς ἐκκλησίας οἱ παῖδες τὴν οἰκονομίαν
ἐπλήρωσαν, ἀδελφότητος τῶν Ἰσραηλίων συνα-
γωγῆς τῆς ἐν τέκνοις πολλοῖς θεωροῦνται ἵε
καὶ δικαίοις. ἄλλως γὰρ ἡ Ἄννα ἓνα μόνον
ἔτεκεν τὸν Σαμὴλ.

Κύριος ἀνέβη εἰς ἔρανος, καὶ ἐβρόντη-
σε.] θεωροῦνται τὴν τοῦ σωτήρος ἀνάλη-
ψιν, καὶ τὴν τοῦ παναγίου πνεύματος ἐπι-
φοίτησιν, καὶ τῶν Ἀποστολικῶν κηρυγμάτων
τὸ μεγαλόφωνον, καὶ τὴν δεύτεραν παρη-
σίαν Χριστοῦ. αὐτὸς γάρ, φησὶ, κενεῖ ἅρα
γῆς δικαιοῦν. ἐπὶ δὲ καὶ τὰς αὐτῆς κατὰ
σάρκα γεγονότας θεωροῦνται, οἱ δὲ τὸν Δα-
βὶδ μέγιστον τῆς αἰχμαλωσίας διήκεσαν.
δώσει γάρ, φησὶν, ἰσχυρὸν τοῖς βασιλεῦσιν
ἡμῶν. ἰκανῶς δὲ συσείληεν καὶ τῶν ἐπιηρ-
μένων

Elisabeth Ioannis filij, & Maria Christi
Seruatoris gratia participauit.

Quia sterilis peperit septem.] Ecclesiae
fecunditatem palam praedicat. Septena-
rius enim numerus multitudinem deno-
tat. Quia septem diebus omne tempus
reuoluitur. Et filij Ecclesiae vniuersum
terrarum orbem impleuerunt, deficiente
synagoga Iudaeorum, quae multos filios
prophetas & iustos habuit. Alias Anna
unicum Samuelem peperit.

Dominus ascendit in caelos & tonuit.] Va-
ticinatur de assumptione Christi, de mis-
sione & aduentu spiritus sancti, & felici
praedicationis Apostolicae successu, deque
secundo aduentu Christi. Ipse enim cum
iustus sit, inquit, iudicabit fines terrae.
Praeterea etiam de maioribus ipsius se-
cundum carnem, qui a Dauide vsque ad
captiuitatem durauerunt. Dabit enim
robur, inquit, regibus nostris. Commodè
autem illorum qui efferuntur spiritus
com-

compescuit, omnem notitiam omneque discendi studium, à Deo hominibus inesse prædicens.

Accinctus Ephod Bar, & parua tunica.]

Aquila exponit ἐπένδυμα ἐξ αἰρέτων, indumentum insigne. Symmachus, Ephod lineum, & vestem exteriorē, siue pallium parvū. Theodotion, Ephod Bar, & ἐπενδύτω μικρόν. Sed quomodo Samuel, Leuita cum fuerit, ipso Ephod vsus est, quod summo duntaxat pontifici assignatum fuit? Verisimile igitur est, Heli diuinam gratiam, qua puer florebat, in eo considerasse: item, quod mirabiliter in lucem editus, & ante partum prædictus esset. Præterea in tabernaculo Domini nutritus, utpote sancto, Nazareo, & à Deo postulato, (id quod nomen eius etiam declarat,) hunc etiam honorem probabile est habuisse. Cæterum per Ephod Deus multa arcana prædicebat.

Dixi, domus tua, & domus patris tui.] Hæc prædictio videtur familiam Heli summo pontificatu deijcere. Latenter verò totius

μυρών το φρόνημα, πᾶσαν γνώσιν, καὶ παν ἑπιτήδευμα θεῖον, ἐκ θεῶ περιπέσσεια τοῖς ἀνθρώποις ἐγγίνεσθαι.

Περεζωσμένον ἐφ᾽δ Βαε καὶ διπλοῖδα μικρὰν.] Ἀκύλας φησὶν, ἐπένδυμα Ἰσαίρετον. Σύμμαχος, ἐφ᾽δ λινέν, καὶ ἐφεσείδα μικρὰν. Θεοδοτίων, ἐφ᾽δ Βαε, καὶ ἐπενδύτω μικρὰν. ἀλλὰ πῶς ὁ Σαμμεὴλ, Λαίτης ὢν, τῷ ἐφ᾽δ ἐπέχρητο; μόνω γὰρ ἀφώριστο τῷ δεχερεῖ. εἰκὸς ἐν τῷ Ἡλιτῷ θεῖαν αὐτῷ χάριν ἐπανέσσειαν ἐωρακότα, καὶ πρᾶξασθεως τεχθέντα, καὶ πρὸ ὠδίνων ἐπαγγελθέντα, καὶ ἔνδον ἐν τῇ θεῖα σκληρῇ τερεφόμνον, ὡς ἀγιώ, καὶ Ναζωραίω, ὡς καὶ τὸνομα δηλοῖ, καὶ κομισθῆ νέω μεταδιδόναι ταύτησι τῆς ἡμῆς. διὰ δὲ τῶ ἐφ᾽δ πλεῖστα περιεδήλα τῆς ἀνομομυρών ὁ θεός.

Εἶπα, ὁ οἶκός σε, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς σε.] δοκεῖ μὲν ἡ περιήρησις τοῦ τέτρα γῆθ τῷ δεχερωσιμῆς γυμνοῦν. αἰνίπτεται δὲ

B πάσις

πάσης τ' Ἰσραὴλ τὴν παύλαν. εἶπον γάρ, φησιν, ὁ οἶκός σε, καὶ ὁ οἶκος τοῦ πατρὸς σε, διελεύσεται ἐνώπιόν μου ἕως αἰῶνος. τοῦτο γ' εἰ τὸ Ἰθάμαρ ὑπέχετο, ἀλλὰ τὸ Αἰθίων. ἐκοῦν κατὰ πάσης αὐτῆς ἀπεφήνατο τ' φυλῆς, καὶ μαρτυρεῖ τὰ ὀνόματα.

Καὶ ἐπιβλέψῃ κραταίωμα ὧν.] τὸ ῥητὸν ἠσέεισαι, ὅπως ἔτως ἐξέδωκε Σύμμαχος. καὶ ὅψῃ θλίψιν κατοικήσεως ἐν παντὶ ὧν διεργηθήσεται Ἰσραήλ. Ἰνὲς δέ, κραταίωμα ὧν, ἐκθέρμοι ἔτως ἐρμύδουσαν. Ἐόντος λέγει θεῶν. ἐγὼ γ' εἰμί, φησιν, ὁ ὧν. τέτρα κραταίωμα κέκτηκε τὴν ἱερωσύνην, τὴν κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. δίκας δὲ τέπεικεν ὑπὲρ τῆς παιδων Ἡλί. καὶ ταῦτα ὁρῶντας αὐτοῖς τὰ ἁπορήκοντα. εἰ γ' ἔδει τέρας πρῶτον καὶ δεύτερον ὁρῶντας τῆς ἱερῶν ἀειβόλων ἐχρῶν ἀπελαυνέσθαι. ὁρῶντας γ' καὶ τὰς ἀλλας ἐδίδασκον.

Καὶ

tius Iudaici sacerdotij finem innuit. Dixi enim, inquit, domus tua, & domus patris tui, ambulabit coram me usque in sempiternum. Id autem non Ithamaro promisit, sed Aaroni. In tota itaque tribu ipsorum exposuit, & testatus est, quæ viderit.

Aspicias templorum firmamentum.] Hæc verba asterisco notata sunt, quæ Symmachus sic reddidit: videbis angustiam habitationis, in omni eo in quo Israël beneficio afficietur. Quidam vero *κραταίωμα ὧν* exponentes, ad hunc modum interpretati sunt. τὸ ὄντος λέγει θεῶν, id est, Dei dicit, qui existit. Ego enim sum, inquit (ὁ ὧν.) qui sum. Illius firmamentum appellavit sacerdotiū, quod est secundum ordinem Melchisedek. Heli autem, licet filios ad honesta officia adhortatus sit, tamen pro eis pœnas dependit. Non enim lenem illis medelam adhibere oportebat; sed, post unam & alteram admonitionem, à sacerdotum dignitate amovendi erant. Præsertim cum alijs etiam leges violandi occasionem præberent.

Suscitabo mihi ipsi sacerdotem fidelem.]
 Hæc nemini omnium mortalium, sed soli Domino nostro Iesu Christo competunt, qui cum patri pro nobis victimam obrulisset, summus noster pontifex appellatus est. Christos autem, siue vnctos, sanctos Apostolos vocat, & illos qui doctrinam ipsorum amplectuntur. Christo igitur propriè, & principaliter, hoc vaticinium conuenit: secundum historiam autem, Sadoco; qui ab Eleazaro genus ducens, per Solomonem summum pontificatum accepit.

C A P. III.

Et priusquam lucerna Dei preparata esset.]
 Quomodo Deus apparuerit Samueli, cum primum post vesperam dormire cœpisset, scriptura ostendit. Vesperæ enim sanctam lucernam accendere solebant, & media nocte oleum imponere. Tempus igitur notare volens historicus, nondum dicit paratam fuisse lucernam. Huic
 verò

Καὶ ἀναστήσω ἑμαυτῷ ἱερέα πιστόν.]
 Ταῦτα ἀρμόττει ἀνθρώπων μὴ ἐδένι, μόνῳ δὲ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὃς δεξιερδὺς ἡμῶν ὠνομάσθη, τὴν ὑπὲρ ἡμῶν θυσίαν ἀναφέρων τῷ πατρὶ. Χριστὸς δὲ τὰς ἱερεὺς ἀποστόλους καλεῖ, καὶ τὰς τὴν ἐκείνων διαδέξαμενος διδασκαλίαν. Χριστῷ μὲν ἐν κυρίῳ προσήκει ἡ προσήρησις, καὶ δὲ τὴν ἰσορίαν τῷ Σαδὸκῷ, ὃς ἐν τῷ Ἐλεάζαρ κατὰ γὰρ τὸ γένος, τὴν δεξιερωσιύην δὲ τῷ Σολομῶντι ἐδέξατο.

Κ Ε Φ. Γ'.

Καὶ ὁ λύχνος τῷ θεῷ πρὶν ἢ ἑπισημασθῆναι.] δεικνύσιν ὡς οὐδὲς μετὰ τὴν ἑσπέραν δεξιαμῶν καθύδην ἐπεφανήτω Σαμὴλ ὁ θεός. ἐν ἑσπέρᾳ γὰρ τὸν ἱερὸν λύχνον ἀπτεται εἰώθεσαν. πρὶν μὲν δὲ νύκτις ἐπέβαλλον ἔλαιον. τὸν καιρὸν τίνυν ὁ συγγραφοὺς δηλώσας θελήσας, ἔφη μηδέπω κατασημασθῆναι τὸν λύχνον. τὴν τριαύτην

δὲ ἡλικίαν τῆς πολιᾶς περιετέμηνκεν ὁ θεός·
καὶ τὸν ὀκτῶ ἐνετήκοντα ἔτη βεβιωκότα, καὶ
τεσσαράκοντα ἔτη ἀρχῆς ἀξιώθεντα δι-
πλῆς. κριτῆς γὰρ ἦν, καὶ ἀρχιερός. κατα-
λιπὼν τῷ μικροτάτῳ διελέχθη παιδίῳ·
διδάσκων ὅσω πολιᾶς ἀμείνων νεότης ἀρε-
τῆς κοσμηθῆναι. διὰ δὲ τῶν παίδων μόνων
ἀπεσφάφη θεὸς τὸν Ἡλί. δὴλ. γὰρ ἐστὶν
οἰκείους κοσμηθῆναι κατὰ νόμους. πρῶ-
τον γὰρ ὅσα ἠγάπηθη περιεκαλέσαι τὸν νέον,
μιμῶναι αὐτῶν τὰ θεόθεν ἀπαγγελθέντα,
σὺν ὄρκῳ δὲ, ἢ ἀραῖς, μηδὲν ἀποκρύψαι
καλέδησεν. εἶτα τῷ ψῆφον μαθῶν, τῷ
ἀξίεπαινον ἀφῆκε φωνῆν. κύριος τὸ ἀρε-
τὸν ἐνώπιον αὐτῶν ποιήσει. ἀλλ' εἰδὲ τῶν
παίδων τῷ σφάγῳ ἠνεγκεν ἀγρυπῶς
πατῆρ, ἔπειθε βύτης. διὰ δὲ τῷ ἀλῆσαν
ἔπεσε κίβωτον, καὶ ἀδυμήσας ἐμετρίως,
ἀπέθανεν.

Κ Ε Φ.

verò aetulae Deus maiorem quàm sene-
nectuti honorem habuit. Præterito enim
illo, qui annis 98 vixerat, & 40 duplicem
magistratum gesserat, (iudex enim erat, &
summus pontifex.) cum puerulo collo-
catus est. Docens quantum pueritia virtu-
tibus ornata, senectuti anteferenda sit.
Verùm Deus ipsum Heli tantum propter
filios auersatus est. In ipso enim propriæ
virtutes elucet, quibus ornatus fuit. Pri-
mum enim adolescentem ad se vocare
non est veritus, vt ei aperiret, quæ diuini-
tus nunciata erant. Deindè iuramento
eum obstrinxit, & deuouit eum, ne quid
earum rerum, quas audiuerat, occultaret.
Tandem, cognita Domini sententia, vo-
cem laude dignissimam emisit. Dominus,
quod bonum est in oculis suis, faciet.
Quin etiam filiorum cædem, quantumuis
pater, & senex, tamen forti magnoque ani-
mo tulit. Propter arcam verò captam,
non mediocriter consternatus, cecidit, &
mortuus est.

Arca

Arca autem Domini capta est.] Hæc res duplicem utilitatem attulit. Hebræos enim docuit, ut rectè & legitimè viuentes, Dei curæ & prouidentiaē confiderent; quando verò iniquè & contra leges agerent, neque ipsi neque arcæ confiderent. Cur enim, contra præscriptum Dei facientes, arcam (in qua lex reposita erat) in belli auxilium adhibuerunt? Palæstini verò in magno metu erant, cum Hebræi, visa arca, ingentem clamorem edentes, utilitatem & auxilium sperarent. Cum autem parta victoria eam contemnerent, ac veluti frugum primitias, aut spolia hostibus detracta, in templa suorum deorum reponerent, Dei vim, & potentiam, re ipsa experti sunt.

Ipse verò iudicauit Israël viginti annis.] Hebræum exemplum habet, quadraginta; dicit enim, Arboim. Reliqui etiam omnes ad hunc modum exposuerunt.

Et

Καὶ ἡ κιβωτός τ' εὐεῖ ἐλήφθη.] διπλὴν τὸ γεγονός ὠφέλειαν ἐβλάστησε. τὰς μὲν γὰρ Ἑβραῖους ἐδίδαξεν, ὀνόμως μὲν βιβίζοντας τῇ τοῦ θεοῦ προσηθείᾳ διαρρεῖν· παρανομιῶν δὲ, μήτε αὐτῶν, μήτε τῇ κιβωτῶν πεποιθένα. πῆ δὲ πόλις γὰρ εἰς Ἰσραήλ ἐλαβον πολέμους, παρανομιῶν τε κιβωτῶν, τὴν νόμον ἐνδοθεν ἔχουσαν ἀποκείμενον; οἱ δὲ γε ἀλλόφυλοι, δεικνύοντες μὲν ἠνίκα φανείσης τ' κιβωτοῦ ἠλαλαξαν οἱ Ἑβραῖοι, ὠφελέσθη. καταφρονήσαντες δὲ μετὰ τὴν νίκην, ὡς οἶον ἀκροθίνιον ταύτην τῆς οικείας ἀναίθευκότες εἰδῶλοι, ἐμάθον τῇ πείρᾳ τοῦ θεοῦ ἰσχυρῶς.

Καὶ αὐτὸς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ εἴκοσι ἔτη.] τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, τεσσαράκοντα. ἔχει γὰρ Δαββαίμ. καὶ οἱ λοιποὶ δὲ πάντες ἕτως ἐξέδωκαν.

C

Κ Ε Φ.

Καὶ ἐπάταξεν αὐτὰς εἰς τὰς ἑδρας αὐ-
τῶν.] Ἀκύλας μὲν φησιν, ὡς τὸ ἴφθαγε-
δαίνης ἐχθήκασι πάθῃ. Ἰώσηπθ' ἢ δυ-
σεντερίαν φησὶν, ὅπερ πρὸς τὴν γραφὴν εἰ
διαφωνεῖ. ἀλεαίως γὰρ φερομένη γαστήρ,
πλήθειν οἶδε καὶ τὸν διακτύλιον. τὸ δὲ τῆς
ἑδρας ὑπέμειναν πάθῃ, ὡς δυσεβῶς
τὴν κιβωτὸν τὴν θεῖαν ὡσαύτῃ θεὸν ἠδρακό-
τες ψυδῶνυμον.

Λέγουσιν οἱ Γεθθαῖοι.] ὑποπῆζαντες τὴν
πληγὴν μὴ εἶναι θεήλατον, ἀλλὰ νότον ἐκ
λοιμικῆς ἕνεκα κατὰσάσεως, πρὸς ἑαυτὰς
μελενεγκόντες πάχισι ὡσαύτῃσι.

Καὶ ἐξήμετο ἡ κιβωτὸς τοῦ θεοῦ ἐν ἀγρῷ
ὄχι ἀλλοφύλων μεῶας ζ'.] μηδευμίας
πόλεως δ' ἐξάστα τολμώσης τὴν κιβωτὸν,
ἐξω ταύτῃ ἐν ὑπαίθρῳ κατέλεπον. ἔτω
τ' πλη-

Et percussit eos in natibus eorum.] A-
quila dicit hulcere cancroso, quod φαρ-
δαίνα dicitur, afflicto esse. Iosephus dy-
senteriam dicit, quod à scriptura non di-
screpat, & abludit. Profluvio autem ven-
tris laborarunt, eò quod arcam Domini
impie & nefarie iuxta mendacem suum
Deum collocauissent.

• Dicunt autem Gethei.] Suspiciantur il-
lam plagam non immitti diuinitus: sed
morbum ex pestilente quadam adfectio-
ne ortum esse. arcam igitur ad se transfe-
rentes, eadem patiuntur.

*Et fuit arca in agro Palaestinorum septem
mensibus.]* Cum nullum ex oppidis ar-
cam recipere auderet, eam extra oppida
sub diuo reliquerunt, sic rati se posse ma-
lis liberari. *Quamobrem Domino ipsos
casti-*

castigante, etiam frugum terræ penuria mulctati sunt.

Quemadmodum ipse etiam Deus varias plagas Aegyptijs intulit.] Recentem enim illarum rerum memoriam fuisse, sermones eorum testantur.

In positione baergätz.] Symmachus ad hunc modum, ponite ἐν τῷ λαρνακίῳ δύο πλαγίαι αἰῶ, id est, in urna vel capsella ex latere eius. Aquila verò ἐνυφήκερας. Iosephus argozek dicit τὸ γλωσσόκομον, capsam. Cæterum Deus (quandoquidē plus difficultatis hoc opus habebat, quàm ut posset ex verbi divini sententia ritè ab eis confici) condescendens ipsis, hariolorum sententiæ obsecundavit. Ut ipsi etiam hostes virtuti diuinæ testimonium perhiberent, utque magistri ipsorum de hac re suam sententiā proferrent.

Ex urbe munita, & quæ sequuntur.] Aquila dicit ἰχυρεά. Symmachus πλειχισμῆς, mœnibus cincta, vsq; ad vicum non cinctū muro: & vsq; ad Abel ciuitatem magnam, per quam arcam Domini emiserunt.

Quis

τῆ πληγῆς ἀπαλλαγῶσαι νομίσαντες. διὸ καὶ τῆ ἐν γῆς ἐπιμωρεῖτο καρπῶν, πείσαντο αὐτὰς τοῦ θεοῦ.

Ὡς αὐτὸς ἐ τοῖς Αἰγυπτίοις τὰς διαφορὰς ἐπενλώχε πληγὰς.] ἐπὶ γὰρ ἑναυλον εἶχον ἐκείνων τὴν μνήμην, ὡς μαρτυρεῖ παρ' αὐτῶν εἰρημνία.

Ἐν θεματὶ βαεργάζ.] Σύμμαχος ἔ-
τως. θετε ἐν τῷ λαρνακίῳ δύο πλαγίαι αὐτῶ· ὁ δ' Ἀκύλας, ἐνυφήκερας. ὁ δ' Ἰωσήπῳ δρογοζέκ φησι τὸ γλωσσόκομον. ὁ δ' θεὸς τῆ τῆ μάντεων ἐπικολέθησε γνώμη συγκαταβαίνων. ἐ γὰρ μείζον τὸ καθεθεμένον, τὸ ἐ αὐτὰς μαρτυρεῖται τὰς ἐναντίας τῆ τῶ θεῷ δυνάμει, ἐ τὴν περὶ τὰ ψήφον τοὺς αὐτῶν διδασκάλους Ἰξενεγκεῖν.

Ἐκ πόλεως ἐσερεωμῆς, καὶ τὰ ἐξῆς.] Ἀκύλας ἰχυρεῶς φησὶν. ὁ δ' ἐ Σύμμαχος, τελεχισμῆς. ἕως κώμης ἀτφίσης, ἐ ἕως Ἀβελ τῆ μεγάλης, δι' ἧς ἀφῆκαν τὴν κερβῶλον κυρεῖς.

C 3

Tis

Τίς δυνήσεται ᾤξασθαι;] ἀπὸ τῆς
σηῆαι, ἢ ὑποσηῆαι, ἔμπαρθεν κυεῖς, ὡς οἱ
λοιποί. οἱ μὲν ἔν Ιεχονίαι παῖδες, ὡς δυσ-
σεβεῖς, ἔτι τοῖς εἰδώλοις λατρεύοντες, ἐδυσ-
φόρησαν ἰδόντες τὴν κιβωτὸν, καὶ δίκην
ἔπαιον. ὁ δὲ λαὸς ἐπαιδύθη, ἔτι κιβωτῶ
περικινδυνεύσαν μὴ βεβληθεῖς, καὶ μῆνας
ἑπτὰ ᾤξα τοῖς ἀλλοφύλοις ταύτην ἀφείας,
καὶ μὴ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀναδεξάμεθα
πόλεμον.

Κ Ε Φ. Ζ.

Καὶ τὰ ἄλση Ἀσαρώθ.] Ἀκύλας ἔ-
τω, τὰ τῆς Ἀσάρετης ἀγάλματα. οἴτω δὲ
καλοῦσι τὴν Ἀφροδίτην, ἐκ τοῦ ἀσέρεθ
παρνομάσαντες. αὐτῆς γὰρ εἶναι τὸν
ἕως φόρον μυθολογοῦσι.

Καὶ ἔλαβε Σαμὴλ ἄρνα γαλαθην-
νόν.] πρὶν γὰρ τὸν θεῖον οἰκοδομηθῆναι νεών,
ἐν διαφόροις ἔργοις ἐλάτρευον τῷ θεῷ.
τοῦ γὰρ λαοῦ τὸ πρόχρησι εἰς ἀσέβειαν ἔπαι-
σάμε-

Quis poterit astare? &c.] Pro subsi-
stere, vel consistere, coram Domino, ut alij
reddunt. Iechoniæ filij, quandoqui-
dem impij & idololatræ erant, inspicien-
tes arcam, grauiter afflicti, pœnas dede-
runt. Populus autem ideo à Deo casti-
gatus est, quia nullum pro arca pericu-
lum subire voluit, nulloque bello suscep-
to, eam mensibus septem Palæstinis per-
miserunt.

C A P. V I I.

Et lucos Astaroth.] Aquila Astarthæ
statuas reddit. Sic autem Venerem à si-
dere denominant. Luciferum enim ipsius
esse fabulantur.

Et accepit Samuel agnum lactentem &c.] Ante-
quam enim templum Dei ædifica-
tum esset, DEO varijs in locis sacrificabant.
Qui cum populum ad impietatem propen-

propensum esse sciret, cultum suum vni-
co loco circumscripsit . Pius autem, qui
scopum & finem legis intelligebant, om-
nis locus ad cultum diuinum consecratus
erat. Nam Helias quoque, etsi templum
Domini omnes ad se studiosè iuxta legis
præceptum vocabat, tamen in Carmelo
extructo altari victimam obtulit.

C A P. VIII.

Et non ambulauerunt filij eius in vijs eius
Ec. 1 Cur non etiam Samuel ob impro-
bitatem filiorum Deo pœnas persoluit,
quemadmodum Heli? Filij Samuelis in
homines iniuriosi, filij autem Heli in
Deum impij fuerunt. Hi libidine, & luxu-
ria, tabernaculum Domini prophanabant,
& primas sacrificiorum partes rapiebant.
At illi accusantur, quod muneribus cor-
rupti fuerint. Id Samuel ignorauit, procul
enim à filijs degebat in Ramathaim, illis
in Bersabete habitantibus.

Et

σαμὴρ, ἐνὶ τῷ θείῳ λατρείῳ πει-
ραζέτω. Τίς γὰρ ἀσεβείῃ, καὶ τὸν τοῦ νόμου
σκοπὸν ἑπισαμῆροις, ἅπασ ἐν τῷ τοῦ θεοῦ
λατρείῳ ἀφιέρωσιν. καὶ γὰρ Ἡλίας
ὁ πάντων, τοῦ θεοῦ νεώ πρὸς ἑαυτὸν ἀπώ-
χαισεν καὶ τὸν νόμον καλοῦνται, ἐν τῷ Καρ-
μῆλῳ θυσιαστήριον ὠκοδόμησεν, καὶ θυσίαν
προσώεγεν.

Κ Ε Φ. Η΄.

Καὶ ὅτε ἐπορεύθησαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἐν τῇ
ὁδῷ αὐτοῦ.] Καὶ πῶς ὅτε ἐπὶ ἐν ἑαυτῶν τῶν
παίδων δικασὸς ὁ Σαμὴλ, ὡς περὶ Ἡλίου; τὰ
τέττον ἑνὶ ἀδικήματα ἡ, ὅτε ἀσεβή-
ματα, καθάπερ ἐκείνων, οἱ ταῖς λαγνείαις
τῷ θείῳ σκηνῷ κατεμόλυνον, καὶ τὰ
πρωτεῖα τῶν ἱερείων ὑψήραζον. ἔτι δὲ,
διωροδοκίῳ κατηγοροῦνται καὶ ταῦτα
ἠγνόησε Σαμουὴλ. ὅτι γὰρ πόρρω τῶν
παίδων ἐν Ἀρμαθὲμ, ἐκείνων οἰκόντων
Βερσαβέτε.

D

Καὶ

Καὶ ἡ πονηρὸν τὸ ρῆμα ἐνώπιον Σα-
μυήλ.] Ἐπειδὴ πρὸς τὸν θεῖον νόμον ἡ αἵ-
τησις ἡ. ὁ γὰρ θεὸς καὶ βασιλέως ἐπλήρου
χρείαν αὐτοῖς. ὁ δὲ προφήτης ὑπεργὸς
ἡ, οἷόν τις στρατηγὸς, ἢ δημαγωγός.

Κ Ε Φ. Θ'.

Εὐμεγέθης ἀνὴρ καὶ ἀγαθός.] Ἐψυ-
χῆς ἀρετῶν αὐτῶ μαρτυρεῖ, ἀλλ' εἶδ' ἢ καὶ
μέγεθ' ἢ. ἐπεξηγεῖται γὰρ, ὅτι τὸ σῶμά
φθισαν ἀγαθός.

Ἰδὲ, δὴ ῥῆται ἐν τῇ χειρὶ μετὰ τέταρτον σί-
κλα.] Τετὰρ τὸ Σαυλ ὑποψίας, ἔτι τὸ
προφήτη δ' ὠροδοκίας. ἔτοπαρε γὰρ χεῖρά
ἢ αὐτῶ προσηνεχθῆναι, ὡς ἀρχοντι, καὶ
προφῆτη. ἀλλ' ἔδ' ἐν προσηνεχθῆναι. τὸν αν-
θῖον δὲ φιλοφροσυνῆς ἀπέλαυσε. εἰ δὲ
σώθητες ἡ τὸς προφῆτας λαμβάνειν,
σὶκ ἀν' εἶρη τὸ ὑπὸ Μιχαῖς τὸ προφῆτα.
ἢ οἱ προφῆται αὐτῆς μετὰ ἀργυροῖς προ-
φήτου. ἔτω δὲ νοήσε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰε-
ροβοάμ

Et verbum erat prauum coram Samuele,
etc.] Regis enim petitio legi diuinæ re-
pugnat. Deus populo regis loco erat, pro-
pheta verò minister erat, qualis est impe-
rator, consul, vel tribunus plebis.

C A P. I X.

Vir magnus & bonus.] Non animi vir-
tutem, sed formam, & magnitudinem, ei
tribuit. Narrat enim pulchro & præstan-
ti corpore fuisse.

*Ecce inuenta est in manu mea quarta pars
sicti.*] Hæc ex Saulis suspicione intelli-
genda sunt: nec est quod Samuelem mu-
neribus corrupendū fuisse existimemus.
Suspicatus est Saul, tanquam prophetæ, &
principi, aliquid offerendum esse. cæterum
nihil attulit. contra verò, humanitatis pro-
phetæ fructum percepit. Quod si moris
fuiſſet, prophetas aliquid accipere, non di-
ctum eſſet per Micheam prophetam, &
propheta eius propter mercedem prophetabant.
Sic etiam intelliges, quæ libro tertio Re-

D 2

gum,

gum, Ieroboam ad uxorem suam dicit, cum puer eius malè haberet, & dimitteret eam ad Achiam Silonitam, ut de pueri valetudine sciscitaretur. Ibi Ieroboam videtur dicere ad uxorem, ut munera ipsi prophetæ adferat. Verùm prophetam accepisse, ex scriptura non videtur posse colligi. Hæc igitur falsò utpote homines pravi de prophetis possunt suspicari. Qui vel non acceperunt: vel à iustis acceperunt. Ita enim munus accipere, non simpliciter vituperari potest. Nam Apostoli etiam ministrantes contra officium fecissent. Quemadmodum Paulus etiam dicit: *Semel, & iterum, quod opus erat, mihi misistis.*

Ecce testimonium, pone ante te.] Hanc partem Sauli apposuit, quando quidem regnaturus, & maiora pericula quàm ipse populus subiturus erat, & propterea testimoniū hanc partem appellat. Symmachus verò pro testimonio, residuum exposuit. Et pro illo, quod in testimonium appositum est tibi,

ερβοάμ ἐν τῇ τρίτῃ τῆς Βασιλειῶν εἰρημί-
να πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτῆς, ὅτε ἠρρώσθη-
σεν αὐτῷ τὸ παιδάριον, καὶ ἀπέστειλεν αὐ-
τῷ πρὸς Ἀχίαν τὸν Σιλωνίτην ἐπερωτῆ-
σαι αὐτὸν περὶ τοῦ παιδαρίου. καὶ ἐν ταῦτα
ᾧ Ἰεροβοάμ μὴ φαίνεσθαι λέγων τῇ γυ-
ναικί, ὁ ὤρα τὰ προφήτη λαβεῖν. ἐν δὲ τῇ
γραφῇ λαβὼν ὁ προφήτης ἔφαίνεσθαι. δι-
νόησεν ἐν ὑπονοεῖν ὡς φαῦλοι ταῦτα ψα-
δῶς περὶ προφητῶν, οἳ ἢ σὺκ ἐλάμβανον,
ἢ ᾧ δὲ δικαίων ἐλάμβανον. ἔτι τὸ λα-
βῆν ὁ πωσοῦν, ψεκτόν. ἐπεὶ καὶ οἱ Ἀπό-
στολοι ᾧ δὲ τὸ δέον ἐποίουν διακονοῦμενοι. ὡς
καὶ Παῦλος φησὶ, καὶ δις εἰς τὴν χεῖρα
μοι ἐπέμψατε.

Ἴδε μαρτύριον, ᾧ δὲ φέρεις αὐτὸ ἐνώπιόν
σε.] Ταῦτῳ αὐτῷ ᾧ δὲ φέρει δεικνύει, ὡς μέλ-
λοντι βασιλεύειν, καὶ τῷ λαῷ προσκινδυνώειν.
διὸ μαρτύριον ταῦτῳ καλεῖ. ὁ δὲ Σύμ-
μαχος ἀντὶ τοῦ μαρτύριον, τὸ ὑπολέφθαι
ᾧ δὲ φέρει. καὶ ἀντὶ δὲ, ὅτι εἰς μαρτύριον τέ-

θῆται σοι ὅτι ἐπίτηδες τεθήρηται σοι. τὸ δ' ἐ-
 ῶσα τῆ λαῶ, Θεοδοτίων ἐξέδωκεν, ὅτι ἐ-
 λέχθη, τὸν λαὸν ἐκάλεσα. Ἀκύλας ὅ, τὸ
 λέγειν, τὸν λαὸν κέκληκα.

ΚΕΦ. Ι΄.

Καὶ ἐφίλησεν αὐτόν.] Ἰνα τ' ἐνοικέσης
 αὐτῷ χαίρειν μετὰ δῶ. πολλὰ δ' ἐδίδωσιν
 αὐτῷ σημεῖα, ἐπεὶ δὴ εἶδεν αὐτὸν ἀμφιβά-
 λοντα, καὶ τὴν οἰκεῖαν ὁμολογεῖντα πενίαν.
 τότε χάριν βεβαίῳ τὴν τ' βασιλείας ἐ-
 παγγελίῳ ταῖς προσήσεσι.

Καὶ στραφήσῃ εἰς ἄνδρα ἄλλον.] Ἐπε-
 δὴ ἀγροικῶν, γεωργεῖν ἐπιστάμεν
 μόνον, χήροισιν αὐτὸν βασιλέα, βασι-
 λικὸν αὐτῷ φρόνημα δέδωκεν.

Εἰ καὶ Σαυλ ἐν προσήταις] Σύμμα-
 χῶ, μὴ ἐπὶ καὶ Σαυλ; οὐκ ἔχε δ' ἐδίω-
 κές τ' προσητείας τὸ χάρισμα. εἰς δὴ ἠ-
 σιν δ' ἐπὶ πνευματικῆς δωρεᾶς κατ' ἐκείνῳ
 προσεφίτησε τὸν καιρὸν. ἔτως καὶ οἱ ἐβ-
 δομή-

tibi, quod de industria tibi reseruaturn est.
 Illud verò, à populo, Theodotion exposuit,
 dictum est populum nominavi. Aquila
 verò, quod dicat, populum vocari.

C A P. X.

Et osculatus est eum.] Vt gratiam quæ
 in ipso habitabat, ei communicaret. Multa
 verò Sauli dat signa, postquam eum videt
 dubitare, & domesticam difficultatem fa-
 teri. Hancque ob causam prædictioni-
 bus regni promissionem confirmat.

Et in alium virum mutaberis.] Quia
 agrestis erat, & tantum terram colere no-
 uerat, delecto in regem, regium animum
 indidit.

Num & Saul inter prophetas.] Sym-
 machus, num etiam, adhuc, deinceps, &
 Saul? Non autem perpetuò, & continen-
 ter, prophetia donum habuit: sed, ut spi-
 rituale donum eum accepisse manifestum
 esset, illo etiam tempore prophetavit.

Sic

Sic etiam septuaginta seniores à Moyse delecti , mox prophetiæ dono dignati sunt, non tamen ita deinceps . Prudentia verò à Deo instructi, populi causas, & controuersias, dirimebant.

Domesticus siue propinquus eius.] Aquila dicit πατράδελφον, patruus.

Et sorte educitur tribus Benjamin.] Præuis studijs tam addicti erant , vt etiam prophetis Dei fidem non adhiberent. Ne igitur suffragium humani studij, & fauoris, esse suspicarentur , forti iudicium permisit propheta, vt, quod Deo visum esset, declararet. Saul verò, iam sorte delectus, considerans hanc potestatem, sua dignitate & meritis longè excellentiorem & superiorem esse , occultè latere tentabat. Sed à Deo Samueli ostensus, toti populo præfectus est.

C A P. X I.

*Vt vobis omnibus dexter oculus erua-
tur.*] Israelitas bello inutiles reddere voluit.

δομήκοντα πρεσβύτεροι, διὗς μὲν ἐκλε-
χθέντες ὑπὸ Μωϋσέως προφήτευσεν ἡξίων-
ται, ἔμην ἐπι καὶ μετὰ ταῦτα. Ἐπιζόμενοι
δὲ πρὸς Θεοῦ, τοῦ λαοῦ, τὰς ἀμφισβητή-
σεις διέλυσον.

Ὁ οἰκῆτον αὐτῶν:] Ἀκύλας φησὶν, ὁ πα-
τράδελφον.

Καὶ κατακληρέσται φυλὴ Βενιαμίν.] Ἐδὲ
τοῖς θεοῖς προφήταις Ἰσραὴλ οἱ πονηρία
συζῶντες. ὡς αὐτὸν μὴ ἐπάξωσι χεῖριος
ἀνθρωπίνης εἶναι τὴν ψῆφον, κλήρω τὴν
κρίσιν ἐπέτερεψεν, ὅτι δοκοῦν ἐμφαίνοντι
τῷ Θεῷ. κληρωθεὶς δὲ Σααὺλ ἐπεσφίθη
λαθεῖν, ὑπερὶ τὴν ἀξίαν αὐτῶν τὴν Ἰξ-
σίαν ὁρῶν. ὑπὸ Θεοῦ δὲ τῷ προφήτῃ δέχ-
θεὶς, τὴν Ἰσραὴλ παντὸς τοῦ λαοῦ χειροτονίαν
ἐδέξατο.

Κ Ε Φ. Ι Α'.

Ἐν τῷ Ἰξορῦξαι ὑμῶν πάντων δεξιὸν ὀ-
φθαλμόν.] Ἀρχήσθεσ αὐτῶς εἰς πόλεμον

Ε

Ἰπο-

ἀποφύωμαι βελόμηθ'. ὁ γὰρ δῶνυμθ' ὀφθαλμός, τῇ ἀσπίδι καλύπτεται· ὁ δὲ δεξιός, τὰς πολεμίας ὁρᾷ. ἔτις ἐσερημυθ', διάλωθ'. ἔτω καὶ δυνάμεις αἱ πονηραὶ τὰ δεξιὰ τῆς νοσημάτων ἀεικόπλειν ἐπέχουσαι.

Κ Ε Φ. Ι Β'.

Ἀποκρίθητε κατ' ἐμὲ ἐνώπιον κυρίως.] Κερίης ὡν Ἰξίατο τ' Ἰξασίας, καὶ ταύτῃ παρεδίδετο τῷ βασιλεῖ. ἢ τὰ κατ' ἐαυτὸν εἰπὼν, καὶ σύμψηφον κτισάμηθ' ἔον λαόν. τῷ ἐνομομον ἐκείνης Ἰξασίαν ἐδίδαξεν.

Καὶ νῦν κατὰ στήθε, καὶ δικάσω ὑμᾶς. ἔ τὰ ἐξῆς.] Σύμμαχθ' ἔτως. καὶ νῦν παρῆσθητε, ἵνα διακριθῶ πρὸς ὑμᾶς ἐμπροσθεν κυρίως, ὡς πᾶσῶν τῆς ἐλεημοσιωῶν τῶν κυρίως, ὡν ἐποίησεν.

Υἱὸς ἐνιαυτῆ Σαυλ ἐν τῷ βασιλεύειν αὐτῶν.] Ὁ Σύμμαχθ' Ἰξέδωκεν. ἢ ὡς ὡς ἐνιαυσιθ' Σαυλ. δηλοῖ δὲ τὸ τῷ ἀπλότῃ.

luit. Sinister enim oculus, clypeo tegitur; dextro autem, hostes aspiciamus. quo si quis priuetur, facile vincitur. Sic aduersariae etiam potestates nobis dextros oculos eripere conantur.

C A P. X I I.

Respondete contra me coram Domino.] Samuel, amotus ab officio iudicis, suam potestatem in regem transfudit; & cum de rebus, quæ suam personam attingebant, verba fecisset, consentientemque populum haberet, legitime illum potestatem gerere docuit.

Nunc igitur consistite, & iudicabo vos coram Domino, & quæ sequuntur.] Sic Symmachus, nunc state ut dijudicet à vobis coram Domino, de omni misericordia, quam Dominus exhibuit.

Cum Saul regnaret, filius unius anni erat.] Symmachus exponit, sicut puer anniculus. Quo verbo simplicitas animi

E 2

mi

mi ipsius ostenditur, quam in regno habuit, qua tamen non longo tempore usus est. Quocirca additur, & duobus annis regnavit super Israel, nempe cum illa morum simplicitate. Postea ad pravitatem declinans, diuina gratia destitutus est. Inde reliquum etiam tempus, quo Saul regnum administravit, gubernationi ipsius assignatum est.

C A P. XIII.

Et percussit Jonathan Nasim.] Aquila exposuit τὸ ὑπόσημα. Porro cum Palæstini Hebræos vicissent, munitis locis præsidium imposuerunt, quod ὑπόσημα vocat. hoc Jonathan armis penitus dissipavit. Hoc verò quod dicit, inobedientes fuerunt ferui; Aquila exposuit, audiant ferui.

Et distulit septem dies testimonio, quemadmodum dixit Samuel, &c.] Aquila & Symmachus exponunt εἰς τὴν σωτηρίαν. Theodotion

τῆα τὴ ψυχῆς τῆ Σαὺλ, ἡ δὲ εἶχε βασιλεύων, ἢ πρὸς οὐκ ἐπὶ πλείστον ἐχρήσατο. ὅθεν παροικεῖται. καὶ δύο ἔτη ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ, μετὰ τὴ ἀπαλότητι δηλαδὴ. μετὰ ἀποκλίνας πρὸς πονηρίαν, τὴ θείας γεγυμνώσει χάριτι. ὅθεν ὁ λοιπὸς, ὃν ἐβασίλευσε, χροῖον τῆ τῆ Σαὺλ δημαγωγία λελοβήσεται.

Κ Ε Φ. ΙΓ'.

Καὶ ἐπάταξεν Ἰωνάθαν τὸν Νασεῖμ.] Ἀκύλας ἐξέδωκε, τὸ ὑπόσημα. οἱ δὲ ἄλλόφυλοι, τὰς Ἑβραῖας νικήσαντες, ἐν τοῖς ὀχυροῖς χωρίοις φεραὴν ἐγκατέστησαν, ἡ δὲ ὑπόσημα καλεῖται. ἡ δὲ Ἰωνάθαν ἀρδῶν κατηκόντισεν. τὸ μὲν τι, ἢ τετήκασι οἱ δὲ λοιποὶ, ὁ Ἀκύλας, ἀνεστράψαν οἱ δὲ λοιποὶ, ἐκδέδωκεν.

Καὶ διέλειπεν ἐπὶ ἡμέρας πᾶς μαρτυρίαν, ὡς εἶπε Σαμὴλ.] Ἀκύλας ἢ Σύμμαχος, εἰς τὴν σωτηρίαν. Θεοδοτίων, εἰς

Τὸν καιρὸν. ἡ γὰρ παρεγγύησας ὁ Σαμυὴλ τῷ Σαυλ ἐπὶ αὐτὸν ἡμέρας προσμένειν, εἶθ' ἔτιως καλλιερησάμενον ᾤχετο ἄξιασαι. ὁ δὲ τὰς ἀλλοφύλων ἀντροιδέντας ἰδὼν, ὅτι ἀνέμεινε κατὰ τὰς ἐντολάς τὸν προφήτην, ὅθεν αὐτῷ καὶ τῆ βασιλείας ἡ ἐξέστης προμηνύεται.

Καὶ τὸ προσώπια κυεῖς ὅτι ἐδεήθην, ἀλλ' ἐνεκράδυσάμην.] Σύμμαχος, ἔπεινήτε πρόσωπον κυεῖς λιτανεύσω, καὶ βιαδαίς, ἔτα ἐξῆς. τὴν ἢ δυσίαν μὴ χρομδρῖον δια ἔπροφήτηθ δέησιν, ὅτι οἶδε θεῶ.

Καὶ ζητήσει κυεῖς ἑαυτῷ ἄνθρωπον κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ.] Ταῦτῃν δηλοῖ τὴν μαρτυρίαν ὁ Στέφανος, εἰπὼν· εὑρον Δαβὶδ, τὸν ἔ Γεσαῖ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου.

Καὶ ἐξῆλθε διαφθέρων ἐξ ἀγρῶ ἀλλοφύλων.] Σύμμαχος, καὶ ἐξῆλθον οἱ διαφθέρουτες ἐκ τῆ παρεμβολῆς τῆ Φυλισαίων.

Καὶ

dotion εἰς τὸν καιρὸν. Samuel enim Sauli praeceperat, ut septem diebus ipsum expectaret, deinde, sacris ritè peractis, ordines instrueret. At ille, cum vidisset Palaestinarum copias collectas esse, non expectavit prophetam, quemadmodum praeceperat. quare reiectio ei nunciatur.

Faciem Domini non rogavi, sed victus sum.] Symmachus, prius faciem Domini deprecaturus, compulsus sum, &c. Sacrificium verò, non oblatum adhibitis precibus prophetæ, non agnuit Dei sacrificium esse.

Quæret sibi Dominus virum secundum cor.] Hoc testimonium explicat Stephanus dicens: Inueni Dauidem filium Iesse, virum iuxta cor meum.

Egressus est depopulator ex agro Palaestinarum.] Symmachus. Egressi sunt vastatores ex castris & acie Palaestinarum.

Faber

Faber ferrarius non inueniebatur.] Cum enim Palæstini Israelitas vicissent, omne ferrum eis ademerunt, & cauerunt, ne aliud sibi compararent.

Falcem suam, instrumenta, & arma sua, & quisque securim suam.] Symmachus ὕνιν σκάφιον, ἀξινάριον, δικάλλων, hoc est, vomerem, & ligonem suum; asciam, & dolabram suam. Aquila reliqua quidem similiter, pro falce verò (τριόδοντα) tridentem ponit. Theodotion falcem βέκεντρον, stimulum bouis, interpretatus est.

Ad acuendum dentem.] Symmachus πῶ ἀροτρον, vomerem. Siclus verò pondus quidem semiunciae habet: precium verò viginti obulorum argenti.

Egressus de statione Palæstinarum trans Machinas.] Theodotion, statio (ἡ στάσις, Palæstinarum, ad transitum Machinas.

C A P. XIV.

Tollens Ephod.] Aquila (φέρων ἐπενδύτω.)
Si ad

Καὶ τέκτων σιδήρεα ἔχ' εὐρέσκετο.] Νε-
νικηκότες γὰρ αὐτὰς οἱ ἀλλόφυλοι, πάντες
τὸν σιδήρεον ἔλαβον, καὶ κτήσασθαι διεκώ-
λυσαν ἕτερον.

Τὸ θέρειτρον αὐτῶν, ἢ τὸ σκεῦθ' αὐτῶν, ἢ
ἕκασθ' τὴν ἀξινίαν αὐτῶν, καὶ τὸ δρεπάνον
αὐτῶν.] Σύμμαχθ', τὴν ὕνιν, ἢ τὸ σκα-
φίον αὐτῶν, ἢ τὸ ἀξινάριον, καὶ τὴν δικάλ-
λων. Ἀκύλας, τὰ ἄλλα μὲν, ὡσαύτως· ἀντὶ
δὲ τῶν δρεπάνων, τριόδοντα φησὶν. Θεοδοτίων
τὸ θέρειτρον, βέκεντρον ἔξεδωκεν.

Ἐς τὸν ὀδόντα.] Σύμμαχθ', τὸ ἀρο-
τρον. ὃ δὲ σίκλθ' ἐπὶ σταθμῶν λαμβανό-
μηνθ', ἡμισέκιον εἶλκεν· ἐπὶ δὲ δραχμῶν,
εἴκοσι ὀβολός.

Καὶ ἔξῆλθεν ἔξ ὑποστάσεως τῆς ἀλλο-
φύλων ἐν τῷ πέραν Μάχμας.] Θεοδοτίων.
ἡ στάσις τῆς ἀλλοφύλων εἰς τὴν διάβασιν
Μάχμας.

Κ Ε Φ. Ι Δ'.

Αἴρων ἐφῆδ'.] Ἀκύλας, φέρων ἐπεν-
δύτω. F E' αν

Ἐὰν ἑὶς εἴπωσι πρὸς ἡμᾶς, ἀπόστη
ἐκεῖ.] Οὐ συμβολικῶς, ἀλλ' ὡς πρὸς
γνώσιν θεῶν τὸ θελημα τοῦ θεοῦ.

Ῥομφαία ἀνδρὸς ἐπὶ τὸν πλησίον αὐτοῦ.]
ἀγνοῦντες γὰρ ἀλλήλους ἀνείλον, μιγά-
δες γὰρ ἦσαν.

Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ
ἐκείνῃ ὁ κύριος.] Εἰ ἀνοίτως ἀνεθεμάτι-
σεν ὁ Σαυλ, τί δή ποτε τὸν ἀναθεματισμὸν
ἐβεβαίωσεν ὁ θεός; πρῶτον αὐτὸν ἐλέγχῃ
ἀνοίτως ἐπαδάσασθρον, ἔπειτα διδάσκει
μηδ' ἐπὶ τῶν πρώτων ἀναθεμάτων καταφρο-
νεῖν. ἐν αὐτῷ δὲ ὁ μὲν σκοπὸς δυσεβείας,
εἰς θεοῦ γὰρ ὠρίσθη τιμωρ. ἐχέτω δὲ σκο-
πεῖν, ὡς ὁ τῶν μαχομένων πόνος καὶ δι-
ψασ ἀνάγκη ποιεῖ. Ἰωνάθαν δὲ καὶ τῇ
ἀγνοίᾳ σιωπέδωκε, καὶ αὐτῷ ἔχων πρὸς
ἀπολογία, ὅμως ἀχρεὶς αὐτῆς ἐκινδύνου-
σε τὴν ζωῆς. ἀλλ' ἀπηλλάγη διὰ τὴν τοῦ
λαοῦ δικαίαν σιωπηγορίαν.

Si ad vos dixerint, state ibi.] Non per
coniecturas, (συμβολικῶς) sed certò volens
cognoscere voluntatem Dei.

Gladus viri contra proximum suum.]
Ignari mutuis vulneribus ceciderunt, per-
mixti enim erant.

Dominus ei non respondit in die illa.] Si
Saul insipienter & temere anathematifa-
uit, cur Deus anathematismum illum ra-
tum habuit? Primum cum redarguit, &
conuincit, quod deuotionem impruden-
ter fecerit. Deinde docuit neque eiusmodi
anathemata contemnenda esse. Pium
verò hic scopum præfixum habet, ad Dei
enim gloriam dirigitur. Erat autem con-
siderandum, quod pugnantium labor, &
necessitas sitis efficiat. Ionathan, etsi igno-
rantia implicatus sit, eamque ad sui defen-
sionem prætexere poterat: tamen in maxi-
mum periculum, & extremum penè vitæ
discrimen, venit. Iusta verò populi defen-
sione liberatus est.

Pœnitet me, quod Saulem vnixerim in regem.] Pœnitentia Dei, est dispensationis ipsius mutatio. Exempli gratia. Saulem delegit, propter egregiam staturam corporis. Non quod ipse tanti eam faceret, qui omnium est opifex, sed propter populū, qui ea, quæ sensibus pulchra apparēt, tantum suspicit, & admiratur. Nam Zachæus quoque, qui pusillam corporis staturam habuit, dominum excepit; Samuel, licet iunior esset, diuina apparitione dignatus est; David fratribus nату maioribus præfertur. Deus enim neq; magnitudinē, neq; senectutem, virtuti antepōnit. Humano igitur more dicit, *pœnitet me*. Loquitur enim cum hominibus, ijsq; imperitis, & rudibus; regni in Dauidem translationem significans.

Sine, & annuntiabo tibi.] Quamquam propheta sit, tamen, regem alloquuturus, liberè loquendi copiam petit. Reuocat ei in memoriam sermones, quos cum eo habuit, priusquam regnum accepisset.

Quia

Μεταμεμέλημα, ὅπ' ἔχρισα τὸν Σαυλ εἰς βασιλέα.] Μεταμέλημα θεοῦ ἢ τῆς οἰκονομίας μεταβολή. οἷον πρὸς βάλετο τὸν Σαυλ, διὰ τὸ εἶσώμαίῳ ἀξιόθεατον, ὅσα αὐτὸς τέτραμμῶν· πάντων γὰρ δημιουργός. διὰ δὲ τὸν λαόν, τὰ κατ' αἰδοῦσιν μόνον καλά θαυμάζοντα. ἐπεὶ καὶ Ζαχαῖῳ, μικροῦ ὄντος, τὸν δεσπότην ἐδέξατο. καὶ Σαμουὴλ, νέου ὄντος, τῆς θείας ἐπιφανεῖας ἠξίωται. πρὸς πῆθη δὲ καὶ τῶν μέζόνων, ἕως πρὸς βυλιέρων, ἀδελφῶν ὁ Δαβὶδ. εἰ δὲ γὰρ μέγεθός, ἢ ποσὶαν, ἀρετῆς περιμαῖ. διότι ἀνθρωπίνως φησὶ, μεταμεμέλημα· ἀνθρώποις, καὶ τέττις ἀγροίκοις, διαλεγόμενος· τὴν ἐπὶ Δαβὶδ μεταβάσιν τῆς βασιλείας δηλών.

Ἄνεις, ἕως ἐπαγγελῶσι.] Εἰ καὶ περιφότης, ἀλλ' αὐτῆ παρρησίῳ, ὡς πρὸς βασιλέα διαλεγόμενος. ἀναμνηστικῶς δὲ αὐτὸν τῶν πρὸς τῆς βασιλείας αὐτῆ λόγων.

Διὰ τὸ ἀκῆσαι μετ' ἰφωνῆς τοῦ λαοῦ.]
 τοῖς δ' Ἀδάμ ἔο' Σαυλ πρὸς τὸν προφή-
 τῶν κέχρηται λόγοις· ὁμοιον γὰρ τῶν, ἢ γυνῆ,
 ἡ δὲ ἔδωκε μετ' ἐμῶν, αὐτῇ μοι ἔδωκεν.

Ἰδὲ, ἔ' φησὶ ὁ κύριος ὀλοκαυτώσεις.]
 Διὰ τὸ τὸν Σαυλ εἰπεῖν, εἰς θυσίαν ἀνενη-
 νοχέηται τὰ βεκόλια, ἢ τὰ ποίμνια.

Ὅτι ἀμαρτία οἰωνισμὰ ἐστὶν ἄραπι-
 κρασμός, ἀδικία ἢ θεραφεῖν ὀδυῖναι καὶ
 πόνους ἐπάγειν.] Σύμμαχος, ὅτι ἀμαρ-
 τία τ' ἀμαρτίας τὸ προσερίζειν. ἢ δὲ ἀνο-
 μία τ' εἰδῶν τὸ ἀπιθεῖν. εἰς ἴσον ἐν ἡ-
 γαγε τῇ ἀσεβείᾳ τὸ ἀπιθεῖν θεῷ. φησὶ
 δὲ τις τῶν ἀνοικῶν ἴσως τῶν ἐνίων ἀνίπτε-
 ραι, οἰωνὸν ὑποπιθόντων κακόν, τὸ νενικη-
 κώτας μὴ κερδάναι τῶν λείδω. ὡσεὶ δὲ
 τὸ Ἐφθδ' ἀνέκειτο τῷ θεῷ, καὶ δι' αὐτῶν τοῖς
 ἐρωτῶσιν ἐσημαίνετο τὸ πρᾶκτέον· ἔτω διὰ
 δ' ἄραπιν αὐτῶν εἰδῶν ἐδηλῶντο ἄρα-
 ρήσας. ἄραπιν δὲ μὴ ἐν ὁ θεὸς δ' Σαυλ καὶ
 τὰς ἐθιμῶν ἄρανομίας, ἀλλ' ἤρκεσιν ἢ
 παρῶσα

Quia audivi vocem populi.] Adami ex-
 cufatione ad prophetam Saul quoque v-
 fus est. Simile enim est huic: Mulier, quam
 dedisti mihi, ipsa dedit mihi.

Ecce non vult Dominus holocausta,
 quod Saul dixisset, ad sacrificium oves, &
 boues, adductos esse.

Quoniam peccatum ariolatio est irritatio,
iniquitas & theraphim dolorem & labores in-
ducunt, &c.] Symmachus, quia pecca-
 tum augurij est contentio, peccatum
 autem idololatriæ, inobedientia; æquat
 igitur impietati, si quis Deo non obediat.
 Quidam autem dicit, quorundam a-
 mentiam fortè obscure significari, qui
 malum illud suspicantur augurium esse,
 si victores præda non potiuntur. Porro
 quemadmodum per ephod, Deo conse-
 cratum, quidnam agendum esset, con-
 sulcentibus significabatur: ita per thera-
 phim idolorum prædictiones declara-
 bantur. Deus igitur Saulis etiam futura
 peccata prævidit quidem, sed sufficit pec-
 catum

catum præfens, vt vel ob hoc solum extremum de eo supplicium sumatur. Etenim scire eum conueniebat, vnicam gutrā amoris Dei, quo homines complectitur, omnē hominum bonitatem, & clementiam, longē superare: ipso tamen Deo clementior videri voluit. Cumq; nihil de præda decerpere iussus esset, pretiosissima abduxit. Ipse interim ieiunium indicens, suum hoc decretū defendere, & vindicare, satagebat, neq; proprio filio misericors scilicet parcebat. Amelech verò, quem DEVS (non propter impietatem erga se, sed propter crudelitatem in populū suum) anathematizauit, neglecto, & præterito, neq; Achar exemplo cautior factus, res pretiosissimas accepit. Quod autē Deus pœnā Amelechitarum hucusq; distulit, ipsius etiā erga homines amoris est, & benignitatis, qui tantū temporis pœnitentiæ ipsorum dedit, & expectauit, donec mensura peccatorum adimpleretur. Cum interim ipsi loco pœnitentiæ, quam agere deberent, peccata peccatis cummularent.

παρῆσα καὶ μόνη τῶ ἐσχάτῳ ἀπὸ πτω-
 ρίαν ἐπενεγκεῖν. δέον γὰρ ῥῶ σιωπεῖν, ὡς
 θεοῦ φιλάνθρωπίας μία σαγὼν πάσῳ
 ἀγαθότητα τῶ ἀνθρώπων νικᾷ. ὁ γὰρ Φιλαν-
 θρωπότερος ὡς τὸ φανεῖται θεός. μηδὲν τε
 κελυθεῖς ἀποκερδάναι τὴ λείας, ἐπανήλ-
 θε τὰ κάλλισα κομισάμενος. καὶ αὐτὸς
 οὐκ ἔλασ προφῆς μηδένα μεταλαβεῖν, τὸν ἴ-
 διον ὄρον ἐνδικεῖν καὶ πείγετο, μηδὲ παιδὸς
 ὁ δὴθεν ἐλεήμων φειδόμενος. Ἐ δὲ θεοῦ
 τὸν Ἀμαλὴκ ἀναθεματίσαντος, ἔδιδά τῶ
 εἰς αὐτὸν ἀσεβείῳ, διὰ δὲ τὸ πρὸ τὸν
 λαὸν ἀπλῶς, πρὸ βασιλῆος λαμβάνει τὰ κάλ-
 λισα, μηδὲ τῶ τοῦ Ἀχάρ σωφρονηθεῖς
 ὑποδείγματι. εἰ δὲ παρὶδε μέχρι νῦν ὁ
 θεός τῶ δικεῖν Ἐ Ἀμαλὴκ, τὴ αὐτῆ ἢ τῆ-
 ρ φιλάνθρωπίας, τὸς ἔτην εἰς μετάνοιαν ἐ-
 δεικνύει αὐτοῖς, καὶ πληρωθῆναι τὰς ἀ-
 μαρτίας αὐτῶ πρὸς μετάνοιαν, ἀπὸ μετ-
 νοίας πρὸς θέντων αὐταῖς. καί τι τσαῦτα

πρὸς τὸν Ἰσραὴλ ἐγεγόνε τὰ θαύματα, δι-
 ὧν ἐχρῆσθαι Ἰπστρέφειται. εἰ δὲ, τῶν πρῶ-
 των ἡμαρτηκότων, ἔτι κολάζονται, πρῶτον
 μὲν Ἰπὶ τέτων τὸ μέτρον πεπλήρωται, τ-
 σαῦτα περσθέντων. ἔπειτα, κείσεως ἔσης,
 καὶ κείνοι τῶν δίκων ὅσα ἔφυγον· καὶ ἔτι
 κολαθέντες, εἰς ὡς ἀδείγμα τοῖς ἄλλοις
 ἐγρόντο, μετεμύρων πρὸς ἀξίον καὶ τῶν
 ἐν αὐτῶν κολάσεων, καὶ τῶν ἐν τῶ μέλλον-
 τι· εἰ καὶ ὁ χρόνος διὰ τῶν οἰκονομίῳ διά-
 φορος, μηδὲ τέτων ἐν αὐτῶν τὸ περσῆκον
 ὑποπσάντων. μία γὰρ δίκη πρὸς τὸ πα-
 ρόν, πῶς αὐτὸς πρὸς πολλὰς, ἢ μεγάλας,
 ἀσεβείας ἀρκέσειεν; ἢ γὰρ αὐτὸς ἐδὲν αὐτὸς ὑ-
 πῆρχε μακαριώτερον ἀμαρτωλοῖς τῶν
 ἐν αὐτῶν κολάζομένων. κείνεται δὲ καὶ
 ἔτι, ὡς ἔτι· καὶ οἱ κατὰ μέρος, πρὸς
 τῶν ἀξίων.

Καὶ

mularent. Cumque tot tantaque mira-
 cula in conspectu haberent, quæ in po-
 pulo Israelitico edita, eos ad pœnitentiam
 prouocare debuerunt. Quod verò, cum
 maiores peccarint, postei puniuntur;
 primum quidem ab illis mensura est im-
 pleta, cum tantum præteritis peccatis ad-
 iecerint: deinde, cum iustum sit Domi-
 ni iudicium, maiores etiam ipsorum pœ-
 nas non subterfugerunt. Atqui hi, cum
 meritas pœnas dederint, alijs in exemplum
 propositi sunt; temperatis pro merito
 in hoc, & etiam in futuro sæculo, pœnis;
 cum tempus propter dispensationem di-
 uersum sit, neque illi in hoc sæculo iustam
 pœnam dederint. Quomodo enim vni-
 ca pœna in præsens pro magna, & multi-
 plici, impietate sufficere. potuisset? Nam
 certè peccatoribus, qui in hoc sæculo pu-
 niuntur, nihil beatius, & optabilius, po-
 tuisset accidere. Iudicatur enim gens, vt
 gens; alijsque particulatim, pro vt me-
 riti.

Et occidit Samuel Agag.] Vt Phinees Sambri. nam, quod Deus imperavit, pium est.

C A P. XVI.

Quomodo vadam? si audierit Saul, occidet me.] Samuel more hominum metum prætendit. Constitutum autem erat, vt sub sacrificij prætextu abiret, non mendaciter. Mentiri enim non docet Dominus, verè enim obtulit sacrificium. Dicitum igitur est ei, vt factum celaret, & aliud, quàm res erat, diceret.

Et vidit Eliab, &c.] Si statim ad Dauidem perrexisset, ex anticipata quadam opinione, vel præsumptione, hoc facere videretur. Cum verò ad omnes venisset, ostendit Dominum, reliquis reiectis, Dauidem elegisse. Si verò hæc cum facta sint, fratres nihilominus, Dauidem videntes in castris, inuidiam ostenderunt; quid, si hæc facta non essent, non erant facturi?

Spiritus

Καὶ ἔσφαξε Σαμὴλ τὸν Ἀγάγ.] Ὡς ὁ Φινεὴς τὸν Σαμβρι. Ὁ γὰρ πρὸς Θεοῦ κελδύμνημον, δισεβέες.

Κ Ε Φ. 15.

Πῶς πορεύθῶ, καὶ ἀκίσθηται Σαὺλ.] Ὡς ἄνθρωπος δειλιάων ἀσπίδα. ἀποσπασθήσεται δὲ ἀποφάσει θυσίας χωρεῖν ἐ ψευδῶς. ψεύδεσθαι γὰρ ἐ διδάσκει Θεός, ἀληθῶς γὰρ ἐπέλελησε τὴν θυσίαν. ἐρρήθη τίνῃ αὐτῷ κρύψαι τὸ ἔργον, εἰπεῖν δὲ τὸ πάρεργον.

Καὶ εἶδε τὸν Ἐλιάβ.] Εἰ δὴ οὗτος ὥρμησεν ἐπὶ τὸν Δαβὶδ, ἐν ἀπολήψεώς τινος ἐδόκει τῷ ποιεῖν. ἐλθὼν δὲ διὰ πάντων, ἐδόξεν ὡς ὁ Θεός, τὰς ἄλλας ἀποκρίνας, τὸν Δαβὶδ ἐξελέξατο. εἰ γὰρ ἢ τέτα γεγονότῃ οἱ ἀδελφοὶ τὸν φθόνον ἐγύμνωσαν, ἐν τῇ πρὸς τὸν Δαβὶδ θεοσάμνημον, ἢ ἀν μὴ, τέτα γεγονότῃ, οὐκ ἐπείσθη.

G 3

Καὶ

Καὶ πνεῦμα κυρίας ἀπέστη ἀπὸ Σαυλ,
καὶ σιωπῶν αὐτὸν πνεῦμα πονηρὸν.] Τοῦ
θεοῦ πνύματι δὲ πονηρὸν, χώραν ἔχε
τὸ πονηρὸν. ἔτω τ' Ἀποστολικῆς χάριτος
τὸν Ἰσδαν καταλιπέσης, εἰσελήλυθεν εἰς
αὐτὸν ὁ διάβολος.

Ἄνδρα εἰδότα ψάλλειν.] Ἡ διὰ τῶν
μουσικῶν ὀργάνων λατρεία τοῦ θεοῦ μὲν
ἐδέδοται, ἐπειρήθη δὲ τῷ Δαβὶδ δὲ συ-
βέσασα. πόθω γὰρ θεῶν πυρέμμετος, τὴν
πρὸς ἀσέλγειαν τῶν ἀνθρώπων ἐκκαίον-
τα μετέβαλεν εἰς δὲ βέβαιαν, μέλος ἐνάρ-
τησιν φωνῆς ὕμνοις θεοῖς ἐγκεράσας· ὡς
ἀν τῶν μὲν αἰδοῦσιν διεγείρει τὸ μέλος,
τὸ δὲ νόημα μετ' αὐτὸν τὸν θεῖον πόθον
ἀνάπτοι. Τοῦ θεοῦ τίνω πνύματι ὁ Δα-
βὶδ τῶν ἐνέργειαν ὑποδέδεκτο, καὶ, ἐνε-
ργούντος αὐτοῦ, τὸ πονηρὸν ἠσύχαζε πνεῦ-
μα.

*Spiritus Domini recessit à Saule, & occu-
pavit eum spiritus malus.*] Spiritu Dei rece-
dente, spiritus malignus locum habuit.
Sic etiam in Iudam, deficiente Apostolica
gratia, diabolus intravit.

Virum scientem psallere.] Cultus Dei,
qui per instrumenta musica exercetur,
non quidem à Deo traditus, sed à Dau-
ide admodum religiosè excogitatus est.
Diuino enim ardore inflammatus, ea,
quæ homines ad libidinem, & lasciuiam,
accendunt, ad pietatem traduxit; can-
tum articulatae vocis hymnis diuinis tem-
perans: ut melos sensum, intellectus ve-
rò vna eademque opera diuinum ardo-
rem exfuscitaret. David itaque diuini spi-
ritus vim, atque efficaciam, acceperat; quo
operante, spiritus malignus quiescebat.

C A P. X V I I.

Et agnoscet omnis terra, quod Deus sit in Israele.] David pergens contra hostem prophetat, & de cognitione Dei in vniuerso terrarum orbe concionatur.

Cuius filius est ipse adolescens?] Quomodo David Sauli ignotus fuit? Vel quia furibundus cithara ludentem non sentiebat; vel, inuidia stimulante, diligenter, & accurate, cognoscere voluit, cuius, & quisnam esset.

Diligens eum, quantum animam suam.] Aquila, secundum animam suam. Id verò lex Domini quoq; præcipit: Diliges proximum tuum, sicut teipsum.

Et mandyan.] Genus est vestis exterioris. Existimo autem, inquit, vel Arcadicam esse, vel, quam vulgò mantion appellant. Septuaginta enim dicunt (Ἐιμάτια.) vestimenta illius, qui nunciauit cædem filiorum Heli, discissa fuisse. Vbi Aquila
μανδύαν

Κ Ε Φ. Ι Ζ'.

Καὶ γνώσειαί πάσα ἡ γῆ, ὅτι ἐστὶ Θεός ἐν Ἰσραήλ.] Προφητῶν ἀποστολῶν, καὶ προαγορεύει τὴν οἰκουμενικὴν Θεογνωσίαν.

Υἱὸς πῦθ' ἔστ' ὁ νεανίας;] Πῶς ἠγνόησεν ὁ Σαὺλ τὸν Δαβὶδ; ἢ, ὅτι μεμλωὲς οὐκ ἠδ' ἀνετ' τῆ κινθάρᾳ χρωμῆς; ἢ, ὅτι ὁ φθόνος αὐτὸν παρεκίνησεν ἀκριβῶς μαθεῖν ὅθεν ἐστίν;

Ψυχὴν ἀγαπῶν τ' ἑαυτὴν.] Ἀκύλας. καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς. τ' ἑαυτὴν καὶ ὁ Θεὸς νόμος παρεγγύα. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, ὡς σεαυτὸν.

Καὶ τὸν μανδύαν.] Εἶδ' ἔφεσε εἶδ' οἶμαι δέ, φησιν, Ἀρχαδικὴν εἶναι, ἢ τὸ ἀπὸ τῶν πολλῶν μαντίων λεγόμενον. οἱ μὲν ἑβδομήκοντα, διερωγῶτα φασὶ τὰ ἱμάτια τῶν τῶν ἀναίρεσιν τῶν Ἡλίου παιδῶν μελῦσαν. ὁ δὲ Ἀκύλας, τὸν μανδύαν ἔξέδω-

κεν . καὶ ὁ τῆς Ἀμμωνιτῆς βασιλεὺς τῆς
 Δαβὶδ πρέσβεων ἀνεῖλε τῆς μωδουῶν τὸ
 ἥμισυ, ἕως τῆς ἀναβολῆς τῶν ἰχθίων αὐ-
 τῶν .

Κ Ε Φ . Ι Η ' .

Καὶ ἐπέπεσε πνεῦμα πονηρὸν ἐπὶ Σαυλ,
 ὅπως φησὶν .] Οὐ μόνον ὁ πνεῦμα ψευ-
 δοπροφητείας γὰρ, ἀλλ' ὁ πνεῦμα φησὶν ἢ γραφῆ
 ἢ θεοῦ, ὅτι ψευδωνύμους . οἱ δὲ ψευδοπρο-
 φῆται τοῖς μαινομένοις ἐώκησαν, ὅποιοις ἡ
 Σαυλ . ἀλλ' ἐκείνος μὲν, τῆς θείας γεγίμ-
 νωταί χάριτος . ὁ δὲ Δαβὶδ, ψάλλων τὴν
 μὲν τῆς δαίμονος μανίαν ἐπείσυνεν, τὴν δὲ τῆς
 Σαυλ κατέπαυε φθόνου .

Καὶ κύριος παντοκράτωρ ἡμεῖς αὐτῶν .]
 Οὕτω τὸ πανάγιον ὄνομα πνεῦμα . ταύ-
 της γὰρ ἡξιοῦμεν τῆς χάριτος .

Μὴ ἔσω ἡ χεὶρ μου ἐπ' αὐτῶν, ἀλλ' ἔσω
 ἐπ' αὐτῶν ἡ χεὶρ τῶν ἀλλοφύλων .] Ἐδίδξεν
 ἡ ἰσραὴλ τῆς Σαυλ τὸν σκοπὸν, ὡς ἐπιβληθεῖς
 ἡ, ὅτι δὲ ἐργασίας, ὁ γάμος .

Α' Μ' .

μαυδύων reddidit . Rex Ammoniticus præ-
 scidit τῶν μαυδύων, hoc est, de vestibus lega-
 torum Davidis, dimidiam partem, usque
 ad nates ipsorum .

C A P . X V I I I .

*Irruit spiritus malus super Saulem, & pro-
 phetauit, &c.*] Scriptura æquiuoce etiam
 pseudopphetas & falsos Deos appellat .
 Cæterum pseudopphetæ insanientibus
 similes erant, qualis etiam Saul erat . Sed
 iste diuina gratia fuit destitutus . David
 verò psallens, dæmonis illam insaniam mi-
 tigauit, & inuidiam Saulis repressit .

Dominus omnipotens erat cum eo .] Spiritum
 sanctum hoc modo appellauit: cuius
 dono, & gratia, dignatus erat .

*Non sit manus mea in eo: sed manus Pale-
 stinorum .*] Historia consilium & proposi-
 tum Saulis aperuit, coniugium illud insi-
 dias fuisse, non beneficium .

H 2

S 2

Si ducenta præputia Palaëstinorum.] Quare non capita? Propterea quod metuit, ne, aliquot ex suis contribulibus interfec-
tis, capita eorum afferret. quamobrem præputia petit, vt manifestum sit, Palaëstinos esse.

C A P. XIX.

Michol accepit cenotaphia, &c.] Aquila μορφώματα, id est, figuras dicit, & hepar caprarum, omnemque multitudinem, & conuolutionem, σρογγύλωμα, pilorum. Dimisso verò Dauide, lectum composuit, tanquam agrotantis, multa imponens vestimenta, conuersionem etiam pilorum ponendo sub vestes, idolum, præter quasdam faciei partes, contexit. Caprarum autem hepar adhibuit, eò quod quidam dicant, mac-tato animali longi temporis spatium palpitare.

Et

Αλλ' ἢ ἑκατὸν ἀκροβυστίας ἀλλοφύλων.] Διὰ τί μὴ κεφαλὰς; ἐπειδήπερ ὑπώπιδεν, ὅτι τῶν ὁμοφύλων ἵνας ἀνε-
λὼν, οἴσει τέτων τὰς κεφαλὰς. ἔδη χά-
εν τὰς ἀκροβυστίας ζητεῖ, ὃ δὴ ἦλοι τὸ ἀλ-
λόφυλον.

Κ Ε Φ. ΙΘ΄.

Καὶ ἔλαβεν Μελχὸλ τὰ κενόταφια.] Ἀκύλας μορφώματα φησιν, καὶ τὸ ἦπαρ τῶν αἰγῶν, τὸ πᾶν πλῆθος ἢ σρογγύλωμα τειχῶν, φυγαδύσσαζα ἢ τὸν Δαβὶδ, τὴν κλίνην εἰς δρόωσῆλος ἐχημάπει τύπον, ἱματίων μὲν πλῆθος Ἰπβαλῆσα, σρογγύλωμα δὲ τειχῶν ὑποθεῖσα ῥίς ἱματίοις, ὥστε μιμείδω τὴν κεφαλὴν. Ἰνες δὲ μορφώματα τὴν εἰκόνα φασὶ ἔσθ' Δαβὶδ, τὴν τῶν ἱματίοις ἐκάλυψε, πλὴν ἐνίων ἔσθ' ὡς σάπια μορίων. τὸ δὲ τῶν αἰγῶν ἦπαρ, ἐπι-
δή φασιν αὐτὸ πνευ κινεῖδω μέχρι πολλοῦ μετὰ τὴν ἔσθ' ζῶσ σφαγῆν.

H 3

Καὶ

Καὶ ἐξήνυτο ἔπι τοῦ ἀγγέλου Σαὺλ
 πνεῦμα θεοῦ, καὶ προφήτου [δου.] Πῶς
 εἶσι προφήτεῦσι; πῶς δὲ ἔσται Σαὺλ ὑσερῶν;
 διάφορα τίνων εἰς δεσπότης τὰ θήρατα.
 τοῦ μὲν γὰρ, δι' ἀνθρώπων θηρεύει· τοῦ δὲ,
 ἀορασία θηρεύει. ὅπως ἔπι Ἐλισαίῳ γεγέν-
 νηται. τέτρεσ δὲ διὰ προφητικῆς χάριτος
 τὸν Δαβίδ' ἀποκτεῖναι κεκώλυκε. ἢ Σαὺλ
 δὲ, μετὰ πάλλας ἐλθὼν, τῷ τ' Φιλιππου-
 πίας τυγχάνει δεσμών. προφήτεῦει μὲν
 γὰρ, ἀλλ' ἐχ' ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. ἀνάξιός
 γὰρ ὢν τ' χάριτος, γυμνωθεὶς τ' ἐσθῆτος
 πανημέριος ἐκείτο. ἐδήλα δὲ τὸ χῆμα τῶν
 τ' βασιλείας ἀφαίρεσιν. καὶ δίκας δὲ πίνει
 τοῦ προφητικοῦ καταφρονήζας πνεύμα-
 τος. τῇ γὰρ καὶ Δαβίδ' ὀργῆ τὸ θεῖον ὑβρι-
 σε πνεῦμα. ὠντεῦθεν δὲ δῆλον, ὡς ὁ κολ-
 λώδμος ἅγιος, ἅγιος ἔσται, καὶ πρότερον
 ἢ πονηρός. καὶ μάλιστα, μὴ παλινοδρομῶν
 αὐτοῦ ἔπι τὰ πρότερα.

*Et venit super nuncios Saulis spiritus Dei,
 & prophetarunt.*] Quomodo illi prophe-
 tant, quomodo postea Saul? Varia utri-
 que Domini sunt retia. Quosdam enim
 hominum opera, & ministerio, capit, quos-
 dam, cæcitate venatur. Id quod accidit
 temporibus Helisæi. Illos autem per pro-
 pheticam gratiam Davidem interficere
 prohibuit. Saul etiam, qui post omnes
 venit, humanitatis vinculis irretitus est.
 Prophetat enim, sed non similiter, ut re-
 liqui. Indignus enim gratia, veste exu-
 tus tota die iacebat. Habitus autem ille
 regni ablationem significabat. Pœnas
 item dedit, propter contemptum prophe-
 tici spiritus. Ira enim contra Davidem,
 diuinum spiritum contumelia affecit. Hinc
 autem manifestum est, quod, qui sanctis
 adhæret, & conuersatur, sanctus efficitur,
 etsi ante malus fuerit. Idque tum maximè,
 si ad priora denuò non recurrat.

C A P. XX.

Τελουσίσεις.] Aquila, tribus diebus expectabis. Quare autem Jonathan per iactum telorum, aut certè iaculorum, Davidi patris insidias declaravit? Quidam propter seruum dicunt hæc facta esse, ne, quid significaretur, cognosceret. At potuisset solus adesse. Atqui suspicionem non potuisset cauere, si ad patefaciendum Davidi patris insidias solus abiisset. Hac de causa cum puero progreditur, & iaculandi exercitium simulat, atque Davidem obscure fugam oratione ad puerum iubet capeffere. Præmittens autem seruum, fugam Davidi significabat.

In die operis, &c.] Aquila, τὸ ἔργον. ἔργον appellat primam fugam. Ergab verò, reliqui lapidem interpretantur.

Ad

Κ Ε Φ. Κ'.

Τελουσίσεις.] Ακύλας, τρεῖς ἡμέρας αἰαμηρεῖς· δια πὶ δὲ τῷ Δαβίδ δια μελῶν ἤγειν ἀκοντίων τῷ ἔ πατέρῳ ἐμμεύσειν Ἰωνάθαν Ἐπιβαλλῶ; πνὲς δια τὸν οἰκέτῳ φασίν, ἵνα μὴ μάθη τὰ μενουόμενα. ἀλλ' ἔξῳ καὶ μόνῳ ὡσαυγρέσται· ἀλλ' ὅσα αὐτῷ τῷ ὑποψίαν ἔξέφυγε μόνῳ χωρῶν τῷ καταμελύειν τῷ Δαβίδ τῷ Ἐπιβαλλῶ. ὅθεν ὡρεῖσαι μὲν σὺ τῷ παιδί, τῷ δὲ τῆς ὄξεας ὑποκρίνεται τῷ γυμνασίῳ· καὶ τῷ μὲν Δαβίδ, αἰνίπεται τῷ φυγῶν δια τῷ ὡρὸς τὸν οἰκέτῳ λόγων· ὡρὸς πέμψας δὲ τὸν οἰκέτῳ, τῷ φυγῶν Δαβίδ ὑποπύεται.

Τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐργασίας.] Ακύλας, ἔργον. ἔργον δὲ καλεῖ, τῷ πρώτῳ φυγῶν. ὅθεν ἐργασίαι λοιποὶ λίθον ἔξέδωκον.

Εἰς τὴν λαματιάραν.] Ἀκύλας, εἰς τὸν σκοπόν· ἢ, φυλακίω· διττὴ γὰρ ἡ γραφή. Σύμμαχος, εἰς τὸν σωλιεταγμένον. ἐν δὲ τῇ τῆς Ἑβραϊκῶν ἐρμηνείᾳ ἔτω καίτα. ὡσαύτως ἔνθα ἡ Ἑλληνιστὶς ἀφ᾽ ἑρμηνείας, φωσάτον· ὡσαύτως δὲ Σύρος, σκοπόν· εἰς ὃν γυμναζόμενοι τὰ βέλη πέμπειν εἰώθασιν.

Σίμπλωμα πι φαίνε[ται].] ὡς τὸ μὴ κεκαθαρισμένον, μηδὲ ἡγνισμένον, τὸν Δαβὶδ παραιήσατο τὸ συμπόσιον, διότι ἐσίγησεν.

Καὶ Δαβὶδ ἀνέστη ἀπὸ Ἀνεγάβ.] Ἀκύλας, ἐχόμενα ἔνοτα. ἴσως δὲ κοίτη τῆς ἑρμηνείας ἐπὶ τῆς ἀνεγάβ.

Κ Ε Φ : Κ Α :

Πρὸς Ἀχμέλεχ.] ἡ βίβλος τῆς ψαλμῶν, ἐν τῷ πεντηκοντῷ τρίτῳ, ἀντὶ τοῦ Ἀχμέλεχ Ἀβιμέλεχ ἀειέχει ἐν τῇ περὶ γραφῇ, ἐναλλαγῆς σοιχείας ἡμετέρας, ὡσαύτως τὴν ὁμοιότητα τῶν σοιχείων τῶν βηθ ὡσαύτως τῶν Ἑβραίων καλεσθέντων καὶ τῶν κάφ. ὁμοία

γ

Ad lamattaram.] Aquila, ad scopum; vel, custodiam. Duplex enim est lectio. Symmachus, εἰς τὸ σωλιεταγμένον. Et sic in Hebraeorum interpretatione legitur. Apud Græcos, ἀφ᾽ ἑρμηνείας· apud Romanos, fossa; apud Syros, scopus; ad quem sese exercendo sagittas mittere consueverunt.

Casus aliquis apparet.] Existimabat Davidem non purgatum, neque sanctificatum, conuiuium petere, quapropter tacuit.

David surrexit ad Anegab.] Aquila, ἐχόμενα τῶν νότων, hoc est, australia, reddit. Fortè autem concauus locus fuit.

C A P. XXI.

Ad Achimelech.] Liber psalmoreum, 33 psalmo, pro Achimelech in titulo habet Abimelech, facta permutatione literæ, propter affinitatem literarum apud Hebræos, Beth scilicet, & Caph. Similes

I 2 enim

enim sunt literæ, exiguo apice tantum variante. Sed quomodo Seruator noster in Euangelij præsentis historiæ mentionem faciens, dicit ad Abiathar summum pontificem peruenisse? Aut igitur Abimelech binominis fuit, & Abiathar etiam appellatus est; aut dicendum est, historiam Abimelechi tanquã sacerdotis mentionem facere: Abiatharum verò, summum illis temporibus pontificem fuisse. Videtur etiam, quod Regum liber ipsum Abimelech, & sacerdotes Domini sublatos esse dicat à Saule, non autem summum pontificem. Annotandum etiam est, peritos veteris populi, minus curauisse corporalia legis mandata. Hanc ob causam Dauid, comedens panes propositionis, id fecit, quod per legem Moysis non licebat. Cæterum ipse pontifex, Dauidi, & eius comitibus, concedens cibum sanctum, & pontificalem, plus quàm vulgus sapiebat.

Inter-

ἡ τὰ σοιχεῖα, βραχυτάτης κεραίας μόνης ἐναλλαξίσης. πῶς δὲ μνηθεῖς ὁ σωτὴρ ἐν διαγγελίοις τῆς προκειμένης ἰσορείας ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως φησὶν; ἢ τί νυν Ἀχιμέλεχ διώνυμῳ ἦν, καὶ Ἀβιάθαρ καλέμενῳ. ἢ δεῖ λέγειν, ὡς τοῦ μὲν Ἀχιμέλεχ, ὡς ἱερέως, μεμνηῖσθαι τὴν ἰσορείαν. τὸν δὲ Ἀβιάθαρ, ἀρχιερέα τυγχάνειν κατ' ἐκείνο καιρὸν. φαίνεται δὲ ἡ τῆς βασιλέων γραφή, τὸν μὲν Ἀχιμέλεχ, καὶ τὸς ἱερέας τοῦ θεοῦ, ἀνηρῶς φήσασθαι ὑπὸ τοῦ Σαουλ, ἔμω ἀρχιερέα. Ἐπιστημόναι δὲ δεῖ, ὡς οἱ Ἐπιστήμονες τοῦ προτέρου λαοῦ ἦσαν ἐφροσύνηζον τῆς σωματικῶν ἔνομων παραγγελμάτων. διόπερ, ὃ μὴ ἔξῃν κατὰ τὸν Μωυσέως νόμον, τὸ ἐπείρασθαι ὁ Δαβὶδ, τὸς ἀρτῆς τῆς προθέσεως ἐδίων. ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερεὺς, μεταδιδὸς αὐτῷ, καὶ τῶς σὺν αὐτῷ, τῆς αἰτίας καὶ ἱεραλικῆς προφῆς, μείζον ἐφροσύνηζον τῆς πολλῶν διανοίας.

I 3

Πρωθα-

Πρωτοπόμῳ δὲ, εἰ καθαρὸ τὰ παι-
δάρια ἀπὸ γυναικός.] Παρέστη, ὅτι ἡ κα-
θαρότης, καὶ ἡ ἀγνεία, ἰσότης τῆς ἱερεῦσι
ποιεῖ. τῷ μὲν τῆς ἱερεῦσιν ἀπονενεμημέ-
νων μεταλαβὼν ὁ Δαβὶδ, πρὸ δὴ λη τῶν
πᾶσι προτεθειμένῳ τῆς ὕσεβέσι τρά-
πεζῶν μυστικῶν. Ἐ γὰρ δεσποτικῆ σώμα-
τος ὁμοίως μεταλαμβάνσαν ἱερεῖς ἔλαοι,
ὅσοι μετέχον Ἐ θεῖα βαπτίσματι.

Καὶ ἡ ὁδὸς αὐτὴ βέβηλῳ.] Εἰπὼν,
ὅτι τρεῖς ἡμέρας ἠγνύκασι, προσέθεικεν,
ὅτι διὰ τὴν προκειμένην ἀναγκαίως ἔιε-
ραῖς τροφῆς μεταλήψεται. ὡς ἀν' ἑαυ-
τῆς κραυγῆς, τὰ προκείμενα κατ' ἐξέ-
ση. τὸ δὲ βέβηλον, ὅτι ἐπὶ Ἐ ἀκαθάρ-
τη τέθεικεν, ἀλλ' ἐπὶ Ἐ μὴ ἱερεῖ, ὅθεν καὶ
Ἀκύλας λαϊκὴν ἐξέδωκεν. τέτση, εἰ καὶ
ἱερεὺς ὅτι εἰμι, ἀλλὰ προφητικῆς τετύχη-
κα χάριτι. σκευὴ γὰρ αὐτῷ, ἢ πνοοπλία,
ἢ πνοομαλικὴ δωρεά.

Ὅτι

Interrogans, an puri à muliere pueri essent.]
Ostendit sanctitatem, & castimoniam, eo-
dem nos cum pontificibus honore dig-
nos efficere. Quod autem David eorum,
quæ sacerdotibus assignata erant, parti-
ceps factus est, omnibus pijs mensam my-
sticam proponendam esse, inde manife-
stum est. Dominico enim corpore sacer-
dotes pariter, & laici, participant, quot-
quot sacri baptismatis participes facti
sunt.

Et via hac impura, & prophana.] Cum
ad tres dies sanctificatos esse dixisset, adie-
cit, se ad iter propositum conficiendum,
impellente necessitate, sacri cibi partem
accepturum esse, ut necessitate victus rem
præsentem defenderet, & corrigeret. βέ-
βηλον. autem non pro ἀκαθάρτη, sed pro μὴ
ιερεῖ, id est, non sancto, posuit. Vnde A-
quila etiam laicam exposuit, hoc est, etsi
sacerdos non sim, donum tamen propheticum
adeptus sum. Vasa enim eius, & armatura, donum spirituale.

Non

Non alius est hic prater hunc.] Non enim fas erat, in tabernaculo Domini arma bellica reponere. Hic autem gladius erat *χαριστήριον*, (id est, munus repositum in memoriam victoriæ) Deo, qui victoriam gratis contulerat.

Et simulabat in die illa, & verberabar.] Aquila, *παρείετο* & *προσέκρυσεν*, id est, aderat, & reprimebat; vel, percutiebat.

C A P. XXII.

Oppidum sacerdotum.] Hoc ad criminis amplificationem pertinet. Etenim non Leuitæ erant; sed ex stirpe tantum, & profapia, sacerdotali descendebant.

C A P. XXIII.

Proficisciebantur quoquò poterant.] Errores significat; nunc enim in Iudæa, mox verò in deserto degebant.

In Massareth. Reliqui reddiderunt, in speluncis munitis.

In noua. (εν τῇ καινῇ.) Aquila, *δρυμῶ*. in sylva densa.

Et

Οὐκ ἔστιν ἑτέρα παρέξ αὐτῆς ὁδὸς.] Οὐδὲ γὰρ ἔξω ἐν τῇ οὐκωῇ ἔθει θεοῦ λαοποιθεῖσθαι ὅπλα πολεμικά. αὐτῇ γὰρ ἀνέκειτο *χαριστήριον* εἰς μνήμην τῆς νίκης τῆς τῶν νικῶν δωρησαμένου.

Καὶ *προσποιοῖτο* ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἐτυμπαίνετο. Ἀκύλας, *παρείετο* καὶ *προσέκρυσεν*.

Κ Ε Φ. Κ Β'.

Τῶν πόλιν τῶν ἱερέων.] Εἰς πλείονα τῶν καληγορέων. ἔ γὰρ ἦσαν Λαδίται, ἔξ ἀρχαϊκῆς δὲ εἴσεως κατήγοντο.

Κ Ε Φ. Κ Γ'.

Οὐκ ἀν' ἐπορβίοντο.] Τῶν πλανίω δηλοῖ. ποτὲ μὲν γὰρ ἐν τῇ Ἰσθαίᾳ, ποτὲ ἐν τῇ ἐρήμῳ διῆγον.

Ἐν Μασαρεθ'.] Οἱ λοιποὶ ἔξέδωκαν, ἐν τοῖς σπηλαίοις.

Ἐν τῇ καινῇ.] Ἀκύλας, *δρυμῶ*.

Κ

Κ Ε Φ.

Κ Ε Φ. Κ Δ'.

Καὶ εἰσῆλθε Σαὺλ ᾧδρασκυδάσαθα.]
 Σεμνῶς ἄγδω. ὁ δὲ Ἀκύλας, κενῶσαι.
 ὁ δὲ Ἰώσηππος, ὡς φυσικὰς ἐκκρίσεις
 ποιήσαθα.

Ἐξ ἀνόμων Ἰξελδύσεια πλημμέλεια.]
 Τρίεσιν, τῶν ᾧδρανόμων, τὸ ἀμαρτάνειν τῶν ἢ
 φιλοθφέντων, τὸ φέρειν τὰ πλημμελέμματα.
 μετριάζει ἢ λίδω, μαλάξαι σκληρὰν λίαν
 καρδίαν βελόμην.

Μὴ Ἰξολοθρύσης τὸ σπέρμα με ὀπίσω
 με.] Ὁ βασιλεὺς, ὁ τσάτων ἡγέμνη
 τὸν φυγάδα, φιλανθρωπίδω αἰτεῖ. Τσαύτη
 τὴ κακίας ἀδένεια.

Κ Ε Φ. Κ Ε'.

Καὶ ἡ ἐργασία αὐτῶ ἐν τῷ Καρμήλω.]
 Ἐνταῦθα εἶ τὸ ὄρθ εἰρηκέναι φησὶν ὁ Εὐσέ-
 βιος, κώμω δὲ πνα, μέχει τὸ νῦν ἔτως ὠνο-
 μασμήνην, ἐν ἣ ὠκηκέναι τὸν Ναβαλ.

Καὶ

C A P. XXIV.

Et ingressus est Saul, ut prepararetur.]
 Honestè admodum. Aquila habet, κενῶσαι,
 id est, ut se euacuaret. Iosephus dicit,
 τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιήσαθα, ad faciendam
 naturalem excretionem.

Ab impijs egredietur impietas.] Hoc di-
 cit: Iniquorum est, peccare: prudentium
 verò, quæ in eos impiè fiunt, tolerare. Val-
 de autem modestè agit, volens cor nimis
 durum emollire.

Ne excindas semen meum post me.] Rex,
 qui exulem tot rebus excellit, & superat,
 exulis humanitatem supplex petit. Tantæ
 imbecillitatis est malitia.

C A P. XXV.

Et opus eius in Carmelo.] Hic non mon-
 tem nominasse, author est Eusebius; sed
 vicum, seu pagum quendam, usq; in hunc
 diem hoc nomine appellatum, in quo
 habitavit Nabal.

K 2

Quin-

Quinque Epha farina.] Aquila fata interpretatus est. Gomor autem eadem mensura est cum Epha, id quod ex Ezechiele habemus.

Fortè, ut me iniuria afficeret, custodiui res omnes Nabalis.] Aquila, πλὴν μάτην, veruntamen frustra. Quomodo ille, qui tanta moderatione erga Saulem usus est, Nabalem perdere conatus est? Maximis cum beneficijs affecerat Dauid, non tantum suos milites, sed alios etiam infidiatores prohibendo, id quod pastores testati sunt, dicentes; Hi viri vobis valde profuerunt. Attamen non modo modicum ob ingentem necessitatem petenti non præbuit, sed insuper conuitijs oneravit. Saul verò ansam suæ impietatis inuidiam habebat, quam ex metu amittendi regni conceperat. Nihilominus tamen pugnat cum illo, si malum rependi mihi mala inferentibus; quod non modo ad delendum Nabalem, sed ad totam etiã ipsius familiam excindendum properat.

Ad

Καὶ πέντε οἴφι ἀλφίτων.] Ἀκύλας ἐρμηνεύει, σάτα. Ὁ δὲ γομὸρ ἴσθαι τὰ οἴφι, ὡς ἐν Ἰεζεκὴλ μεμαθήκαμεν.

Ἰσως εἰς ἀθικὸν ἐφύλαξα πάντα τὰ τοῦ Ναβαλ.] Ἀκύλας, πλὴν μάτην. πῶς δὲ ὁ τοιαύτην καὶ τοῦ Σαὺλ Ἰπιδεξαίμεν πρᾶσι, τὸν Ναβαλ ἀνελεῖν ἐπειράθη; ἀγαθὸν αὐτὸν εὐεργετήσεν ὁ Δαβίδ, ἔμῶνον τὰς ἰδίους, ἀλλὰ καὶ ἄλλους κωλύων Ἰπιδελεύοντας, ὡς οἱ ποιμένες μεμαρτυρήκασι, λέγοντες· ἀγαθοὶ ἡμῖν οἱ ἄνδρες σφόδρα· καὶ ὅμως ἐδὲ μέτρια δι' ἀνάγκην αἰτήματα παρέχετο, ἀλλὰ καὶ προσωνείδιεν. ὁ δὲ Σαὺλ εἶχε ἀφορμὴν τῆς ἀδικίας, τὸν διὰ τὴν βασιλείου φθόνον. ἀλλ' ἐδὲν ἤτιον ἐνδουπῶν τῷ, εἰ αὐτὰπέδωκα εἰς ἀναποδιδέσθαι μοι κακά. Ὁ μὴ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ οὐδὲ αὐτὸς πάντας ἀνελεῖν κατεπέεγεσθαι.

K 3

πρὸς

πρὸς ὃ ρητέον, ὡς εἰδὲ ἀνταπέδωκεν ἐν τῷ
 τῷ θεοῦ κεκωλυμένῳ προνοίας, τῆς τῷ
 τῷ ἁγίων ἀναπληρώσεως ἐλλείμματά. διὰ
 ταῦτα ταῖχα φησὶν· ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῇ εὐ-
 φημίᾳ μου, εἰ μὴ σαλευθῶ εἰς τὸν αἰῶνα.
 κύριε, ἐν τῷ θελήματί σου ᾤξασθε τὰ κάλ-
 λειμα δυνάμει. ἀπέσρεψας δὲ τὸ πρό-
 σωπόν σου, καὶ ἐχρήστην τέταραγμένῳ.
 γίνονται γὰρ ἐγκαταλείψεις, πρὸς τὸ μὴ εὖ
 ἁγίους ἐπαίρεσθαι, ὡς Πέτρῳ ᾤξασθαι τὴν ἄρ-
 νησιν, καὶ Παύλῳ ἀγγελοῦ σατάν. διὸ καὶ
 τὸ τῇ προνοίᾳ διακονισάμενον γυναικίον
 ὑπερηγάπησεν, ὡς εἰκός, ὡς ἐμποδῶν
 αὐτῷ χρομένην εἰ παθῆς. τὸ δὲ Ναβαλ,
 ἐρμηνεύεται ἀφροσύνη· ὡς καὶ γυνή φη-
 σι, καὶ ἡ τῷ Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων ἐρμηνεία
 παρέδωκεν. ἢ συμφωνῶν Ἀκύλας, εἰξέδω-
 κεν· ἀπόρρισις μετ' αὐτῆς. εἰ γὰρ λογισμοῦ
 ὑπορρέοντός τε εἰ σβεννυμένον, τὸ τῷ ἀφρο-
 συῆς γίνεσθαι παθῆ. ληφθεὶς δὲ ἀν-
 ταῦτα καὶ εἰς τὸν πρῶτον λαόν, τὸν ἀγνώμο-
 να, καὶ

Ad quæ dicendum est, Dauidem, prohi-
 bente diuina prouidentia, (quæ illa, quæ
 sanctis desunt, refarcit.) malum non re-
 pendisse. Hinc fortè dicit. Dixi in ab-
 undantia mea, non commouebor in æter-
 num. Domine, iuxta voluntatem tuam
 præstitisti robur decori meo; auertens fa-
 ciem tuam, conturbatus sum. Manent e-
 nim in sanctis reliquix, ne insolescant.
 Vt in Petro, propter negationem; in Pau-
 lo, angelus satan. Quapropter hanc etiam
 mulierculam, prouidentix Dei inferuien-
 tem, vt par erat, impense amauit, quip-
 pe quæ impediuit eum, ne casus ille tristis
 subsequeretur. Nabal, si interpretari ve-
 lis, est imprudentia. Similiter loquitur
 etiam Abigail. Hebraicorum quoque no-
 minum interpretatio respondet. Cui affi-
 pulatur Aquila, qui exposuit, ἀπόρρισις μετ'
 αὐτοῦ. Nam recedente, & extincta, ratio-
 ne, imprudentix affectio oritur. Porro
 hæc veteri ingrato populo relinquuntur,
 qui

qui Christo pro beneficijs maleficia re-
pendit, ex quo ad iuniorem Davidem cul-
tus Dei deuolutus est, propter quem cul-
tum, populus ille non funditus perijt,
propter ignorantiam veniam adeptus, di-
cente Christo: Pater, ignosce eis, nesciunt
enim quid faciant. In quibus cum qua-
siuisset cibum, non inuenit, quemadmo-
dū nec in illa ficu, quæ synagogæ Iudæo-
rum typum præferebat. Cur igitur Da-
uid, qui sanctè iurauit, se non modo Na-
balem, sed & totam ipsius familiam, de-
leturum, violauit iuramentum? Dicen-
dum est, iuramentum iustæ iracundiæ
fuisse; misericordiam verò, prudentis ra-
tionis, & consilij. Accepta enim supplica-
tione Abigaelis, restinxit furorem. Satius
enim est, quæ minatus es, negligere, quàm
tantam cædem facere.

Et non erit tibi homo abominatio.] Aquila,
λυγμός. Innuit autem morsus, & stimulos,
sibi male conscij.

να, καὶ κακὰ ἀντ' ἀγαθῶν ἀποδεδωκότα
Χεισῶ. Ἐξ ἔπερ ἢ ἔθ' ἡμεῖς λατρεύομεν ἐν
εἰς τὸν νέον Δαβίδ, δι' ἧν παρὰ τὴν ἑα-
ἀπώλετο. Ἐπὶ τῇ ἀφροσύνῃ συνηθῶν
λαβὼν, εἰπόντι τῷ Χεισῶ. πᾶτερ ἄφες
αὐτοῖς, ἔγδ' οἶδασιν ὃ ποιῶσιν. ἐν οἷς ζῆτων
βρῶμα ἔχ' ὄρεν, ὡς ἔσθ' ἐν τῇ συκῇ, τῇ
τυπέσῃ τῶν Ἰσραήλων συναγωγῶν. τί δή-
ποτε δὲ ὁμωμοκῶς ὁ Δαβὶδ καὶ αὐτὸν, καὶ
ὅτι σὺ αὐτῶν κτείνεις, παρέβη τὸν ὄρκον;
εἰς τὸν ἔν ὡς ὁ μὲν ὄρεθ', ἡ δὲ δικαίε
θυμοῦ. ἢ δὲ φειδῶ, ἔσώφρονη λογισ-
μῶ. δεξάμενοι γδ' ἡ Ἀβιγαίης τῶν
ικετείαν, ἔσβεσε τὸν θυμὸν ἀμεινον γδ πα-
ραβλῶν τ' ἀπειλῆς τὸν ὄρκον, ἢ τὸ σῆν ἐρ-
γάσαται φόνον.

Καὶ ὅσα ἔσαι ἑβδελυγμός.] Ἀκύ-
λας, λυγμός. αἰνίττειται δὲ τὰς ἑσθ' σιωπῶ-
τῶ ἀκίδας.

Εν λαμπήνῃ.] Εἶδ' ἄρμαμαξίης,
ὡς καὶ ἡ ἀπώνη. ὁ δὲ Ἀκύλας, τῆ σρογ-
γυλώσει, φησίν. ἢ διὰ τὸ γῆμα τ' κατα-
σκυῆς, ἢ δηλοῖ τὸ κεκυκλωῖται τῷ σρατ-
πέδῳ τὸν βασιλέα.

Εάν μὴ κύνει παίσῃ αὐτόν.] Ὡς
καὶ τῆ Αἰγυπίων τὰ πρῶτότοκα, καὶ τὸν
λαὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ πολλάκις, καὶ Ναβαλ
τὸν Καρμήλιον. τὸ δὲ, ἡ ἡμέρα αὐτῆ ἐλθῆ,
τὸν κ' φύσιν θάνατον δηλοῖ.

Λέγοντες πορεύεσθε, καὶ θέλυτε θεοῖς
ἀλλοίροις.] Οὐ διὰ ρημάτων ἔλεγον, ἀλλὰ
διὰ πραγμάτων ἰνάγκαζον δεῖν πάνθ' ἐν
τῷ αὐτὸν Ἰξελαυόντες, ἀνάγκη ἐπῆγον,
εἰς τὰς τῆ ἀλλοφύλων πόλεις, ὡς ὄχυρα,
καταφύγειν.

Εν λαμπήνῃ.] Genus est currus, quem-
admodum etiam ἀπώνη. Aquila dicit, τῆ
σρογγυλώσει. Vel propter figuram appara-
tus; vel declarat, vectum esse circum ex-
ercitum.

Nisi Dominus percusserit eum.] Quem-
admodum primogenita Aegyptiorum,
sæpenumero populum in deserto, & Na-
balem Carmelium. Illud verò quod di-
cit, aut hora ipsius venerit, naturalem mor-
tem significat.

Dicentes, abi, & cole Deos alienos.] Non
disertis verbis expresserunt, sed re ipsa eum
hoc facere adigebant. Cum enim vbique
eum expellerent, necessitatem ei impone-
bant, ut in vrbes Palæstinorum, utpote
munitas, confugeret.

C A P. XXVIII.

Samuel mortuus est.] Narrationem exorsurus quomodo Saul Pythonissam consuluerit, denuò mortem Samuelis coactus est repetere.

Virum rectum vidi ascendentem.] Quidam dicunt Samuelem verè reuocatum esse. Caterùm quid magis impium est, quàm si dicamus dæmones incantamentis curiosorum in animas potestatem habere, in quas, quoad homines vixerunt, potestatem nullam habuerunt? Igitur vel spiritus impostor formam Samuelis simulat, & illa dicit, quæ sæpenumero ex Samuele audiuit, (tempus quidem Saulinæ mortis ignorans) vel Angelus Dei, sicuti voluit, formam Samuelis ascripsit, Domino sententiam per contrarium efferente; qui inquit, si accesseris pseudopropheta, ego Dominus respondebo ei. Sic per Bileam, Spiritu Dei in ipso operante, benedixit populo, & orbis salutem prædixit.

Atqui:

Κ Ε Φ. Κ Η'.

Καὶ Σαμεὴλ ἀπέθανεν.] Μέλλων τακτικῶς ἐγασείμυθον διηγείσθαι, ἢ ναγκαάθῃ πάλιν μνησθῆναι τῆς Σαμεὴλ τελευτῆς.

Ἄνδρα ὄρθιον ἀναβαίνοντα.] Τινὲς φασιν, ἀληθῶς ἀνευλωχέναι τὸν Σαμεὴλ· ἔτι ἀσεβέστερον; εἰ πειεργῶν ἐπωδαὶ ψυχῶν ἀγίων κρατήσασιν, ὧν ἐπὶ ζώντων ἔσθ' ἐκρατήσαν οἱ δαίμονες. ἢ τίνω δαιμόνιον πλάνον τὸ γῆμα τῆς Σαμεὴλ ὑποκρίνεται, καὶ φησὶν ἀπολλάκις ἀκήκοε τῆς Σαμεὴλ, τὸν χρόνον ἀγνοῆσαν τῆς Σαὺλ τελευτῆς· ἢ θεῖον ἀγγελῶν, ὡς ἠβελήθη, τὸ εἶδῶ τῆς Σαμεὴλ ἐχημάτιον, ἔτι θεῶν καὶ διὰ τῆς ἐναντίων τῶν ψῆφον ἐκφέρουσι· ὅς φησι, καὶ ἀπέλθῃ πρὸς τὸν ψυδσοπροφήτην, ἐγὼ κύριον ἀποκλειθῆσομαι ἀπ' αὐτῶν. ἔγω δὲ τῆς Βαλαὰμ διλόγησε τὸν λαόν, καὶ τῶν τῆς οἰκισθῆναι σωτηρίαν πεθανεκήρυξε, τοῦ θεῶν πνεύματ' ἐνεργήσαντι.

L 3

καὶ

καὶ νῦν ἐνήργησεν ὀφθῆναι χῆμα τοῦ Σα-
 μηήλ. ἔτω δὲ ὀφθῆναι ἀγγέλους πρὸς
 Ἀβραάμ, ἢ τὸν ἐκείνων δεσπότην, ἀνδρας
 ὠνόμασεν. ἔτω γὰρ ὅραϊν ὁ πατριάρχης
 ἐδόκει, διὸ ἔπειτα αὐτοῖς παρεπιθέτο.
 ἔτω δὲ ὅραϊν θεὸς, ὀνομάζει θεὸς ἢ
 γραφή. ὡς ἔτι νῦν Σαμηὴλ, ἵνα τοῦτο δη-
 κῶν ὁ Σαὺλ, καὶ τὴν ἀπόφασιν ἐκ τῆς
 δεξιᾶς αὐτοῦ, ἵνα εἴδῃ τὸν βίον. εἰ γὰρ,
 ἐκ τοῦ εἰρηθῆαι τὸν ὄνομα, νομίσωμεν εἶναι τὸν
 Σαμηὴλ, καιρὸς καὶ ἕως ἐώρακέναι λέγει
 θεὸς, τῆς αληθῶς ἠγεῖσθαι θεὸς, ἐνὸς
 καὶ φύσιν ὑπάρχοντι. Ἰνὲς δὲ φασιν,
 ὀφθῆναι μὲν ὄντως τὸν Σαμηὴλ, ἀλλὰ
 θεοῦ τὴν ψυχὴν ὡρακέναι, ἢ τῆς
 ἐγασσεμῆος αὐτῆς ἀναγαγῆς. μόνον
 γὰρ αὐτῆς ἰδεῖν τὸν Σαμηὴλ, ἀλλ' ὅρα αὐ-
 τῆς ἀναγαγεῖν, ἢ θεῖα λέγει γραφή. εἰώ-
 θεσθαι δὲ ἐν ταῖς νεκρομαντικαῖς, δαιμόνων
 ἀπάταις, σκοπεῖν βλέπειν φαντάσματα.
 ἔμφασιν δὲ ἔχει δαιμόνιον εἶναι τὸ φθεγθῆ-
 μνον

Atqui nunc etiam effecit, ut appareret for-
 ma Samuelis, quam scriptura Samuelem
 appellavit. Sic Angelos etiam, qui Abra-
 hamo apparuerunt, & dominum eorum,
 viros appellavit. Viros enim se videre pa-
 triarcha existimabat, quare mensam eis ap-
 ponebat, sic. qui Dij non sunt, Deos ap-
 pellant scriptura. quemadmodum nunc et-
 iam Samuelem; ut Saul, cui hoc videba-
 tur, sententiam ex eo audiret, & cum ge-
 mitu à vita excederet. Etenim si hanc ob
 causam, quod nomen ipsius exprimitur,
 Samuelem fuisse putabimus, oportebit il-
 los etiam, quos Deos se vidisse dicit, veros
 Deos putare, cum tamen vnicus tantum
 natura Deus existat. Nonnulli tamen di-
 cunt, reuera quidem Samuelem apparuis-
 se: sed Deo hanc animam reuocante,
 non saga. Scriptura enim tantum dicit,
 hanc vidisse Samuelem, non autem reuo-
 casse. Solent autem in necromantijs, dæ-
 monum fraudibus, vmbrosas species vide-
 re. hoc autem, quod vocem edit, species
 dæmo-

dæmonis est. Obijcere aliquis posset ignorantiam mortis Saulis, non enim postero die, sed diebus aliquot interiectis, videtur obiisse. Nisi dicamus, per diem crastinum interitum imminentem significari. Aut certè scriptura per anticipationem res Davidis, & Amelech recensuit ante Saulis obitum, quemadmodum dicere possent, qui reuera Samuelem dicunt apparuisse; aut, per diuinam virtutem, speciem non dissimilem.

C A P. XXIX.

Et satrapæ Palæstinorum incedebant.] Epanalepsis repetitio.

Non veniet nobiscum in bellum.] Diuina prouidentia etiam hæc geruntur. Vel enim pugnasset contra populum Israeliticum, & sic suorum sanguine se contaminasset: vel non deseruisset laborantem populum, sed maximam cum Saulis, tum etiam populi, curam habuisset. sed hunc pœnas dare suæ impietatis oportebat.

C A P.

ἄνθρωπον εἰποί τις ἀνὰ τὴν ἀγνοίαν τῆς Σαουλ τελευτῆς. ἔ γὰρ αὐτεῖον, ἀλλὰ μετ' ἡμέρας φαίνεται τεθνηκώς. εἰ μὴ ἄρα τὸ αὐτεῖον τὸ τὴν τελευτῆν εἶναι πλησίον δηλοῖ. ἢ γ' ἐν περιληπτικώτερον ἢ γραφὴ τὰ κτ' ἐν Δαβίδ, καὶ ἐν Ἀμαλήκ, φθάσασα διηγήσατο πρὸ τῆς τοῦ Σαουλ τελευτῆς. ὡς αὐτοῖς ποιῆσαι, οἱ ὄντως ὀφθῆναι λέγουσιν Σαμὴλ. ἢ γ' ἐν ὑπὸ θείας ἐνεργείας χημά πᾶσα πλησίον.

Κ Ε Φ. Κ Θ'.

Καὶ οἱ σατράπαι τῶν ἀλλοφύλων παρεπορεύοντο.] Ε'πανάληψις.

Οὐχ ἦξε μετ' ἡμῶν εἰς πόλεμον.] Θεῖας ἢ τοῦ πρὸς προνοίας. ἢ γὰρ ἐγένετο κατὰ τὸ λαοῦ Ἰσραὴλ ἐμφυλίς αἱματιῶ ἐμπλάμνυτο, ἢ ὅτι αὐτὸς αὐτὸν λαὸν ἀπολλύμενον. ἀλλὰ πᾶσαν καὶ τὸν λαὸν καὶ τὸν Σαουλ ἐποίησαν προνοίαν, ὃν ἔδει παθῆναι.

M

Κ Ε Φ.

ΚΕΦ. Α΄.

Καὶ Ἀμαλήκ ἐπέθετο Ἐπὶ τὸν Νότον ἰ
 Συνεχώρησεν ὁ θεὸς τοῖς γυναῖκας τῆς
 πατρὸς τοῦ Δαβὶδ ἀνδραποδιῶσαι, καὶ τὰ
 παῖδια, ὡς ἀν' ἀλγένης τῆς Ἀμαληκίταις
 Ἐπιστάδωσαι, ἕως τὴν πρυωλεθρίδην καὶ
 τὴν θείδην αὐταῖς ἐπενέγκωσι πρὸ ῥῆσιν.
 καὶ ἵνα λείαν πλείω λαβὼν πέμψῃ τοῖς
 ὁμοφύλοις, καὶ εἰς δύνοισιν αὐτῶν ἐφελκῶ-
 σήσῃαι πλείονα.

Προσάγαγε τὸ ἐφέδ'.] Ἀκύλας· ἔγχι-
 σὸν μοι τὴν ἐπωμίδα. ἐρωτᾷ δὲ παρ' Ἐβραίοις τὸ σύστημα,
 καὶ τὸ πφραθήρον. καλεῖται δὲ ἔτι τὸ
 λησεκὸν σύστημα. καὶ Ἀκύλας ἔξέδωκε,
 μονοζώνη σύστημα.

Ἰπέσησαν δὲ οἱ ἐβδομήκοντα ἄνδρες.]
 Ἀκύλας ἠτόνησαν τὸ διαβῶσαι.

Διότι ἠνοχλήθη ἐφ' αὐτόν.] Ἀκύλας, ἠ-
 ρώσησα.

ΠΡΟΚΟ-

CAP. XXX.

Et Amelech inuadebat ad Notum.] Deus
 permisit liberos, & uxores Dauidis, & so-
 ciorū eius, captiuas abduci; vt, dolore im-
 pulsū, Amelechitis bellum inferrent, &
 ipsos iuxta Domini vaticinium funditus
 extirparent. Ad hæc, vt Dauid, ingenti
 præda parta, suis contribulibus mitteret,
 & voluntates suorum sibi magis adstrin-
 geret, & conciliaret.

Afferte Ephod.] Aquila, ἔγγισόν μοι τὴν
 ἐπωμίδα. Consulit autem Deum de geddur,
 quod apud Hebræos (τὸ σύστημα, καὶ πφραθή-
 ρον) certum numerum militum, vel re-
 ceptaculum latronum, atque prædonum,
 significat. Sic autem appellatur τὸ λησεκὸν
 σύστημα, prædonum congregatio. Aquila
 exposuit, μονοζώνη σύστημα.

Substiterunt septuaginta viri.] Aquila, de-
 fatigati sunt, ita, vt non possent transire.

Quia turbatus, & defatigatus, sum.] Aquila,
 aegrotō, infirmus sum.

M 2

P R O-

PROCOPII GAZÆI
SOPHISTÆ IN LIBRVM
SECVNDVM REGVM
Scholia.

C A P. I.

Xλίδωνα, *Armillam.*] Est ornamentum ex auro, quod, vel brachijs, vel manuum iuncturis, circumponitur. Aquila *brachiarium* appellavit.

Quoniam os tuum respondit contra te, dicens:] O singularem animi prudentiam. Audita cæde inimici sui, amarè lamentatus est. At furiosus ille, nulla iniuria læsus, de morte gloriatur, licet Ionathan ceciderit, & magna etiam cum eo pars exercitus deleta sit. Præterea fingit, quanquam frustra, se Saulem interfecisse. Erat autem Amelechita, contra quos iam olim damnatoria sententia erat lata.

Lamen-

Π Ρ Ο Κ Ο Π Ι Ο Υ
Γαζαίης Σοφιστῆς εἰς τὴν δουλῆραν τῆς
Βασιλειῶν Σχολία.

Κ Ε Φ. Α΄.

Τὸν χλίδωνα.] Κόσμος ἐστὶ χρυσοῦς, ἢ τῆς βραχίοσι περιθεμένου, ἢ τῆς καρποῖς τῆς χειρῶν. ὁ δὲ Ἀκύλας, βραχίαιον αὐτὸ κέκληκεν.

Ὅτι τὸ σῶμα σε ἀπεκρίθη κατὰ σε, λέγον.] Εὐγε φιλοσόφῃ ψυχῆς. δυσμερῆς γὰρ ἀκέρσας σφαγῶν, πικρῶς ὠλοφύρατο. ὁ δὲ μεμλυκῶς, εἰδὲν ἠδικημένος, ἐπετώθαζε πρὸ θανάτου. καὶ ταῦτα σὺ αὐτῶν πεπρωκότῃ Ἰωνάθαν, καὶ πλείους στρατῶν. καὶ πλάπεται μάτρω εἶναι σφαγδύς. ἡ γὰρ ἢ ἢ Ἀμαληκίτης, κατ' ὧν πάλαι θανατικὴ ψῆφῃ ἐξηνέχθη πρὸς θεῶν.

M 3

Καὶ

Καὶ ἐθρήνησε Δαβίδ'.] Πολλὰ τὸν θρη-
νον εἰργάσατο, ἔτι Ἰωνάθαν ὁ πόθῳ, ἢ ᾧ
τὸν λαὸν φιλοσοργία, τῆς δυοσεβῶν ἀλλο-
φύλων ἢ νίκῃ, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι Σαὺλ ἢ
σφαγῇ. ὃν γὰρ ἠδείτο ζῶντα, πολὺ μᾶλλον
ἠλέησε τεθνηκότα.

Γέγραπται δὲ, φησιν, ὁ θρῆνῶν ἐν βί-
βλῳ ἔτι εὐθέῳ.] Ὁ δὲ δηλοῖ τὸ, ἐν πολ-
τῶν προφητικῶν βιβλίων τῶν ἰσοερίαν γε-
γράφαται. ζητητέον δὲ, εἰ κατὰ φιλόσοφον
τὸ θρηνηεῖν, καὶ τίνας αὐτῶν θρηνητέον, καὶ εἰ
διὰ τοῦ θνήσκοντος θρηνησεῖεν, ἢ δι' ἐαυ-
τὸν, ὡς οἱ τὸν κοπετὸν ἔπι Στεφάνῳ ποιή-
σαντες.

Στήλωθον Ἰσραήλ.] Ἀκύλας, ἀκείβα-
σαι. ἔτι ἢ τυχεῖσά, φησιν, ἢ πληγῇ. βασι-
λεὺς ὁ πεσὼν, καὶ βασιλέως υἱός, καὶ τῆς
ὁμοφύλων οἱ ἀριστοί. ὅτι δὲ λίαν αὐτὸν
ἠνία τῆς ἀλλοφύλων τὸ κρατεῖν, τὰ ἐφ-
εξῆς μαρτυρεῖ.

Ὅτι

Lamentatus est David.] Multa Dauidi
luctum attulerunt, desiderium Ionathæ,
studium erga populum, impiorum Palæ-
stinorum victoria, ad hæc Saulis etiam in-
teritus. Nam illum, quem viuum obser-
uauit, & coluit, eum nunc inortuum mul-
to magis miseratus est.

Scripta est lamentatio in libro recti.] Quod
declarat, hanc historiam ex multis prophe-
ticis libris collectam esse. Inquirendum
est autem, an virum sapientem deceat lu-
gere; & quinam lugendi sint. Item, an
propter illos, qui in hoc bello occubue-
runt, lamentatus sit, an propter seipsum,
quemadmodum illi, qui planctum fece-
runt super Stephanum.

Erige monumentum Israel.] Aquila, ἀκεί-
βασαι, accuratè cognosce. Non vulgaris,
inquit, clades est. Rex enim cecidit, re-
gis filius, & fortissimi quiq̄ue ex contribu-
libus. Quod autem potentia, & imperium,
Palæstinorum Dauidem maximè crucia-
rint, sequentia testantur.

Montes

Montes Gelboe.] Dolore accensus, res inanimatas execratur, quemadmodum illi, qui in parte aliqua corporis cruciatus sentiunt, doloris impatientia, manus parietibus, aut lecto, allidunt. Sublimius autem quiddam significare videtur; Christum scilicet, deplorantem veterem populum, & ciuiliores ex ipso, & legalis cultus apud gentes altitudinem. Dicebat enim; Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis prophetas, & reliqua. Mors enim prophetarum, donorum, quæ cœlitus dantur, finis fuit. Iuxta illud: Ecce, domus vestra vobis deserta relinquitur.

Amor tuus, tanquam amor mulierum.] Hæc ad ostendendam amoris vehementiam, & sinceritatem pertinent. Talis enim est viri erga vxorem affectio, qualis in lege matrimonij exprimitur. Propterea relinquet homo patrem suum, & matrem, & adglutinabitur vxori suæ, & erunt duo, in carne vna. Id etiam Helca-

Ο'ρη τῶν Γελβοῦ. Ἐπαράταται τοῖς ἀψύχοις ὑπὸ τῆς ὀδυῆς. ὡς περ οἱ μούριον πρὸ σώματος πάχοντες, ἢ τοῖς ῥίχοις, ἢ τῇ κλίνῃ, περὶ ἀνάστασι τὰς χεῖρας, τὰς ἀλγηδύνας μὴ φέροντες. δηλώσειε δὲ αὐτὴ καὶ ὑψηλότερον, Χριστοῦ θρῆνῆσιν τὸν πρῶτον λαόν, ἔσθ' ἀσειοδέρας ἐστὶ ἐν αὐτῷ, καὶ τῆς νομικῆς λατρείας τὸ πρὸς ἐθνικὸς ὑψηλόν. ἔλεγε γάρ. Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἢ ἀποκλείεις (καὶ ἐστὶ περὶ φῆτας, καὶ τὰ ἐξῆς. θανάτου γὰρ αὐτῶν, ἢ τῆς ἐξ οὐρανοῦ δωρεῶν ἐρημία. καὶ τὸ, ἰδοὺ, ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.

Ἡ ἀγάπησίς σε ὡς ἡ ἀγάπησίς τῆς γυναικῶν.] Ἰνα δείξη τὴν φιλοσοργίαν τὸ θερμόν τε ἐκ γνήσιον. τοιαύτη γὰρ ἡ ἄνδρος πρὸς τὴν γυναῖκα διάθεσις, ὡς τὸν πατέρα ἢ γάμου νόμον εἰπεῖν· ἀπὸ τέτρα καταλείψει ἀνδρῶν τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.

τῆρ καὶ ὁ Ἐλκανὰ δ' ἐδήλωκε, τῶν Ἀνναν
 ψυχαγωγῶν· οὐκ ἀγαθός τοι γὰρ ἐγὼ,
 ἔφη, ὑπὲρ δέκα τέκνα; ὁ δ' ἐν Ἰπὶ τῶν γα-
 μνήων, εἰς σάρκα μίαν τῆρ Ἰπὶ τῶν ἀγα-
 πῶντων, εἰς ψυχῶν μίαν.

Κ Ε Φ. Β'.

Καὶ εἶπεν εἰς Χεβρών.] Ἐκ τῶν φαινο-
 μῶν ἐστὶν εἰπεῖν, διὰ τὸ εἶναι πατριαρχας
 ἐκεῖ κατοικῆσαι τε καὶ ταφῆσαι. καὶ ὅτι τὸ
 Ἰδδα φυλῆς, ὅθεν ἦν ὁ Δαβὶδ, ἡ Χεβρών
 τότε μητρόπολις ἦν. ἐπὶ γὰρ τῶν Ἱερουσα-
 λὴμ Ἰεβουσαιοὶ κατεῖχον, διότι ἐπὶ ἠέ-
 κεν· ὡς ἀνῆλθον, καὶ κατώκεν ἐν ταῖς πόλεσι
 Χεβρών, καὶ ὡς φυλὴ τῶν δὲ ἡ Ἰδδα
 πλέον ἢ γὰρ φυλῆ. ὅθεν φησὶ, καὶ ἐρχονται
 οἱ ἄνδρες Ἰδδα, καὶ χεῖρα τὸν Δαβὶδ ἐκεῖ.
 τρεῖς, χειρὸν εἶσι. ἐκεῖ χεῖρα γὰρ αὐτὸν πα-
 τέρω ἐλαίω Σαμὴλ ὁ προφήτης.

Τὸν

Helcana Annam consolans significavit.
 Nunquid non, dicens, ego tibi melior sum
 decem liberis? Quod igitur de matrimo-
 nio copularis dicitur, in carnem vnam;
 hoc de amicis sese diligentibus, in ani-
 mam vnam.

C A P. I I.

Respondit in Chebron.] Quantum con-
 iecturis colligitur, possumus dicere, eo
 quod patriarchæ ibi habitauerunt, & se-
 pulci sunt. Deinde, quia Hebro, vnde
 David oriundus fuit, sicut erat in tribu Iu-
 da, illo tempore metropolim fuisse. Iebu-
 sæi enim Hierosolyma adhuc tenebant.
 Quamobrè infert, quod ascendentes ha-
 bitauerint in vrbibus Hebronis. Cæterum
 tribus Iuda Davidem, utpote cōtribulem,
 magis diligebat. Hinc dicit, & veniunt
 viri Iuda, & vngunt Davidem ibi. hoc est,
 suffragijs deligunt. Samuel enim prophe-
 ta sacro ipsum oleo inunxerat.

N 2

Mephi-

Mephiboseth.] Hunc reliqui interpretes Isbaal appellant.

Et ludant coram vobis.] Congressum, conflictum eorum, lusum appellat, cum communi, & maximo exercitu, particularem committens.

Num usque in victoriam deuorabit gladius?] Non æquum est (inquit) vt victores omnes victos ad vnum conentur exringuere. Sæpenumero enim, qui secundum prælium faciunt, denuo vincuntur, & qui alios persequuntur, vertuntur in fugam. Quamobrem dicit, extrema amara esse. Cognationem etiam reuocans in memoriam, ei persuasit quod voluit.

Abiuerunt in occasum.] Cum reliquissent Rama, & Babaa, domicilia Saulis, quæ appellantur castra, se in regiam urbem receperunt.

C A P. III.

Et quartus Onia.] Aquila, Adonias.

Nisi

Τὸν Μεμφιβοσθέ.] Τῆτον οἱ Λοιπὶ ἐρμωδοταὶ Εἰσβάαλ ὄνομαζουσι.

Καὶ ἐνώπιον ἡμῶν παιξαίτω [σω.] Παιδιὰν τῶν τέτων ἐκάλεζεν συμπλοκῶν, τῆ κοινῆ καὶ μεγίστη πῶδαταξίει παρεξετάζων τῶν μερικῶν.

Μὴ εἰς νικῶν καταφάγε) ἡ ἐρμωφαία.] Οὐ δίκαιόν, φησι, εἶδὲν νικῶντας πανωλεθρίαν ἐπάγειν τοῖς ἠτῶντοισι ζητεῖν. πολλὰ κίς γὰρ οἱ νικῶντες ἠτῶνται, καὶ οἱ θλιώκοντες φέρουσιν. θλιόφασι, ὅτι πικρὰ ἔσται τὰ ἔργα. ὑπέμνησε δὲ καὶ τὴν συγγενείαν, καὶ πέπεικεν.

Ἀπῆλθον εἰς δυσμὰς.] Καταλιπόντες τῶν Ράμα, καὶ τῶν Γαβαῶν, τὰ τοῦ Σαυλ οἰκητήρια, τὰς καλεσθῆναι παρεμβολὰς, βασιτικῶν ἀπέδειξον πόλιν.

Κ Ε Φ. Γ.

Καὶ ὁ τέταρτος Ὄνια.] Ἀκύλας, Ἀδωνίας.

N 3

Εάν

Ἐὰν μὴ ἀγάγῃς τὴν Μελχόλ.] Καὶ τοὶ
 ᾠδανόμοι ἀναλαβεῖν τὴν συνημμένην ἐ-
 τέρῳ. Φησὶ ἢ ἢ δι' Ἱερεμίε θεός, ἐὰν ἀπολύ-
 σῃ ἀνὴρ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἢ πορβ. θῆ, ἢ
 ἡγήσῃ ἀνδρὶ ἐτέρῳ, μὴ ἀνακάμψῃσα ἀνα-
 κάμψῃ πρὸς αὐτὸν ἔπι. ἀλλ' ὁ Δαβὶδ ὅσα
 ἀποπέφυκε τὴν Μελχόλ, ἀλλ' ὁ Σαυλ
 αὐτὴν ἀποπάσας ᾠδανόμως ἐτέρῳ κα-
 τεσχίσεν, ὅθεν συζῆν τῇ βία Δαβὶδ.

Ἀπὸ τ' Ἰζοδίας.] Ἀκύλας, ἔγχετο δ' ἐξ
 μονοζώνης.

Καὶ ἐπάταξεν αὐτὸν ἐκεῖ.] Πρόφρασι
 μὲν ἔχεν ἀληθῆ ἔ' Ἀσαήλ τὴν σφαγὴν,
 αἰτίῳ ἢ τὸν φθόνον, εἰδὼς ὅτι τ' σατυρίας
 ἀξιοθέσῃ, πάντα τὰ βασιλεῖ προσάγων
 τὸν Ἰσραήλ, Φιλαρχῶν τὸν ἐμιαυφόνῃ.

Καὶ κρατῆρ' οὐκ ἔσχε.] Γονορρυῆς, ἔ' λε-
 πρὸς, ἔ' νόμον ἀκάθαρτοι, ἔ' τ' κοινῆς πολι-
 τείας κεχωρισμένοι. σκυτάλη δ' ἐξ ἑσῶν,
 οἱ τὸ σῶμα πεπηρωμένοι. ὅθεν Ἀκύλας
 τυφλὸν τὸν τριετην ἔξεδωκεν.

Εἰ

Nisi adduxeris Michol.] Atqui iniquū,
 & contra leges erat, alteri copulatam reci-
 pere. Deus dicit per Ieremiam : Si vir
 uxorem suam dimiserit, & abiuerit, & al-
 terius viri vxor facta fuerit, non amplius
 reuertetur ad eum. David verò non di-
 misit Michol, sed Saul, contra ius, & fas,
 violenter raptā, alteri desponsauit: quam-
 obrem David violenter raptæ ignouit.

Venerunt ab excursione.] Aquila, Geddur
 μονοζώνης, præstantis belli.

Et percussit eum ibi.] Prætextum qui-
 dem verum Afahelis cædem habuit, cau-
 sam verò, inuidiam. Cùm enim sciret,
 Abnerum imperium militare acceptu-
 rum, si totum Israelem Dauidi adduxisset,
 ambitiosè principatum affectans, ipsum
 occidit.

Et tenens baculum.] Seminiflui, & le-
 profi, iuxta legem immundi sunt, & à com-
 muni politia separantur. baculo autem v-
 tuntur, qui mutilo sunt corpore. Quare
 Aquila talem cæcum exposuit.

Αἰ

An secundum mortem Nabal morietur Abner.] Nabal enim immitis erat, iniustus, & ingratus. Abner verò in contractibus æquus, & iustus, fortis in prælijs, non victorum casus pertulit, sed amicitix simulatio ei necem attulit. David itaque ex dolore lachrymas profundit. Lamentatio autem illa, populi benevolentiam auxit.

Filij Seruix duriores me sunt.] Causam ponit, propter quam David de interfectore Abneri capitalem pœnam non sumpserit. Quando enim iustam iram facile exercere potuit, ei non pepercit.

C A P. V.

Et unguunt Davidem.] Iterum pro, suffragijs eum reliquæ etiam tribus eligunt.

Quia restiterunt claudi, & cæci.] Iebusæi adhuc tenebant Hierosolyma. Composito igitur bello ciuili, & intestino, primi fuerunt, contra quos rex David expeditio-

Εἰ κ' ἄνατον Ναβαλ ἀποθανεῖται Ἀβεννήρ.] Ο' μὲν γ' ἰσχυρὸς ἄπληρης, ἔσθ' ἀδικῶς, καὶ ἀχάρις. ὁ δὲ Ἀβεννήρ, ἐν συμβολαίοις ἰσθ' φησιν, καὶ ὡς ἀνδρεῖς ἐν μάχαις, ἐτὰ τῶν ἠτῶν ἠτῶν ὑπέμεινε πάθῃ. ὑπόχειρις δὲ φιλίας ἐπέλεγεκεν αὐτῷ τὴν σφαγὴν. ἀλγῶν ἐθρῆνέε Δαβὶδ. ὁ δ' ἤρῃθη ἔσθ' λαοῦ τὴν δύνουσαν ἠύξῃσεν.

Υἱοὶ Σαρξίας σκληρότεροί με εἰσίν. Αἰτίῃ λέγει, δι' ἣν τὸν Ἰωάβ δι' Ἀβεννήρ ὄσθ' ἀπέκτεινεν. ἔνθα γ' ῥᾶδιον τῷ δικαίῳ χεῖρ' ἔσθαι θυμῷ, ἔσθ' ἐμῆσιν ποιεῖται φειδῶ.

Κ Ε Φ. Ε'.

Καὶ χεῖρ' ἔσθ' τὸν Δαβὶδ.] Πάλιν ἀντὶ ἔσθ', χεῖρ' ἔσθ' αἱ ἄλλαι φυλαί.

Διότι ἀνέστησαν οἱ χωλοὶ, καὶ οἱ τυφλοὶ.] Ἐπὶ τῷ Ἰερουσαλήμ κατεῖχον Ἰβουσαιῖοι. Ἐσθ' δὲ ἐμφυλίς παυσαμένη πολέμῃ, καὶ τῶν ἔσθ' ἐσθ' ὁ βασιλεὺς. ἐκείνοι δὲ κατα-

καταφρονεῖτες, τοῖς ἀναπήρσι ἀνελεῖσθαι
 ἐπὶ τῷ τείχεσσι, ἵπτωθ' ἀζεν ἐκέλευον τῷ
 Δαβίδ, ἥδη τῶν ἀκρόπολιν ἔχοντι. περὶ
 χλιῶν γὰρ ταύτην καλεῖ. οὗτο ἔν πολεμίας
 πάντας ἀκοντίζειν ἐκέλευσε, καὶ τὴν ἀρχὴν
 θεοῦ γενημένην ἀπόφασιν. ὅθεν
 καὶ τὴν Σιών ὠνόμασε πόλιν, τετάρτην τὴν
 ἄνω πόλιν. τὸ δὲ ἀπείδω ἐν τῷ Ἰαξίφιδι,
 ὁ Σύμμαχος φησιν, ὃς ἀν τῷ ψῆ Ἰεβουσαῖον,
 ἢ κατακρηθίση ἐπάλλξεως. ὁ δὲ Ἀκύλας,
 πᾶς παλάσων Ἰεβουσαῖον, καὶ ἀψεται ἐν
 κρητισμῷ. δηλοῖ δὲ τὸ, δ' εἰν σφοδρῶς πα-
 τάσαι, ἵε πρὸς αἵματι ἔκχυσιν.

Καὶ κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτῶν.]
 Αἰχμητέωσαν αἰρετικοί. ἔτω γὰρ τὸ θεῖον
 πνεῦμα πολλάκις ἐκάλεσεν.

Εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Τιτάνων.] Τῶν
 γίγαντας καὶ Τιτᾶνας ὠνόμαζον, ἔς Ράφα-
 εῖν Ἑβραῖοί φασιν. τριστὸς ἀνδρας ἔχε καὶ
 ἡ Χεβρων, καὶ ἡ Γεθ'. Ἰξ ὧν ἦν καὶ ὁ Γο-
 λιαθ, καὶ οἱ τοῦ Δαβίδ' ἀγιστεῖς, ὧν τὰς
 ἀνδρα-

ditionem suscepit. Contra verò, illi con-
 temnentes eos, iusserunt mutilis, & mancis,
 si ascendissent muros, insultare. Cum Da-
 vid iam arcem occupasset, hanc enim πε-
 ριοχὴν appellat, omnes Iebusæos interfice-
 re iussit, secundum præceptum Domini,
 quod initio reuelatum erat. Unde etiam
 urbem Sion appellavit, hoc est, τῶν ἄνω πό-
 λιν. Illud verò, tangat in mucrone, Sym-
 machus exponit, qui percusserit Iebusæū,
 & apprehenderit ἐπάλλξιν, pinnam, id est,
 murorum fastigium. Aquila verò, omnis
 qui percusserit Iebusæum, & attigerit ἐν
 κρητισμῷ, in vertice, & ad effusionem sangui-
 nis usque percutiendos esse.

Et Dominus omnipotens cum eo.] Con-
 fundantur hæretici, sæpenumero enim
 sanctum hoc modo appellavit.

In vallem Titanorum.] Gigantes, & Ti-
 tanas nominabāt, quos Hebræi Raphain
 appellant. Tales viros Hebron, & Geth
 habuit, ex quorum numero etiam Go-
 liath fuit, & Davidis strenuissimi, quorum

fortitudinem scriptura admiratur, & celebrat. Probabile igitur est, hoc in loco olim aliquod ab illis prælium commissum esse, à quo locus sic cognominatus est.

Et aderis eis propè fletum.] Aquila ad hunc modum, ἐξ ἐναντίας τῶν ἀπίων ex aduerso pyrorum. Veluti pædorriba, ad virtutem ipsum inungit; adhortans, ne proprijs viribus confidat, sed diuinum auxilium exspectet.

C A P. VI.

Ex principibus Juda.] Aquila, de sacerdotibus.

Et Oza, & fratres eius, filij Aminadab.] Quidam dicunt, Ozam ob temeritatem pœnas dedisse, eò quod arcæ auxiliari voluerit, quæ, cum toti populo præesset, aliorum auxilio non indigebat. Iosephus autem dicit, quod, cum Leuita non esset, arcam tamen nihilominus attingere ausus fuerit. At verò Aminadabi filius erat

ἀνδραγαθίας ἐθαίμαζεν ἢ γραφή. εἰκὸς εἶναι, ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ πάλαι πινά τετων γεγραῖσθαι ᾠδατάξιν, ὅθεν ἔτως ὠνόμασαι.

Καὶ παρέση αὐτοῖς πλησίον Ἑκλαυθμῶν.] Ἀκύλας ἔτως. Ἐξ ἐναντίας τῆς ἀπίων. ὡς δὲ παιδοτείβης αὐτὸν ἀλείφει πρὸς δόξην, πείθων μὴ τῆ' οἰκεία διωάμαι θάρρειν, τὴν δὲ θείῳ ἀναμύρειν Ἐπικρείαν.

Κ Ε Φ. ς.

Ἀπὸ τῆς ἀρχόντων Ἰσδα.] Ἀκύλας. ὑπὸ τῆς ἱερέων.

Καὶ Οζὰ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, υἱοὶ Ἀμιναδάβ.] Τινὲς φασί, τὸν Οζὰ περὶ τῆς δόξας δόξαι δίκην, ὡς ἐπαμύειν πφραθέντα τῆς κιβωτῆς ἢ παντός Ἑλαῖ περὶ αἰδύς ζα, τ' ἑτέρων Ἐπικρείας οὐκ ἔχρηζεν. Ἰωσήφ. δὲ φησὶν, ἐπεὶ δὴ, Λαδίτης οὐκ ὦν, ἐτόλμησεν ἀψαδαί τ' κιβωτῶ. καί τινι Ἑ Ἀμινα-

δαβ λω υός, ὃ παρέδοσαν τῷ κιβωτῶν οἱ
 ἀπὸ Βηθσαμύς, ἀφειθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἀλλο-
 φύλων, τῆς Λουβικῆς ἀντὶ φυλῆς. λέγει γὰρ
 ἡ γραφή, ἠγάγεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἐλεάζαρ,
 φυλάσσειν τῷ κιβωτῶν διαθήκης κυρίας.
 διὸ καὶ τοῦ Ἀμιναδάβ παῖδες ἐπορεύοντο
 ἔμπροσθεν ἐκ πλαγίων τῆς κιβωτοῦ. πῶς δὲ
 ἀπειθείας ἐπέειπεν, ὅπως κλιθείσης τῆς
 ἀμάξης, ἐχελῶν ἀποβρεῖσαι τῷ χειρῶν;
 ἐτέρω τοίνυν ταύτης αἰτία. τοῦ γὰρ νόμου
 ἀποτάξιον, ἐπὶ ὤμων οὐκ ἱερέας φέ-
 ρειν τῷ κιβωτῶν, ἐφ' ἀμάξης ἐπέθηκαν ἡ-
 πατημένοι τὰ ἄλλα τῆς ἀλλοφύλων ἔτι
 πεμφθεῖσαν μηδὲν λυμῆνασθαι. δέον σκο-
 πεῖν, ὡς ἔτε τον νόμον ἠδέσαν ἐκείνοι, ἔτε
 παρήσαν αὐτοῖς ἱερεῖς κυρίας. τοιγαρῶν
 πεπικότε Ὁζά, καὶ Δαβὶδ φοβηθεῖς
 εἰς τὰ βασιλεία ταύτῃ εἰσαγαγεῖν, ὡς
 εἰκός, τῷ ἀφῶν ὑποπίδνας. ὡς ἢ τὸν δε-
 ξάμυρον αὐτὴν Ἀβεδδάδαν εἶδεν δὺλο-
 γημύρον, ἀγὰρ πρὸς ἑαυτὸν, ἐχ' ἀμάξη χη-
 σάμυρον,

erat, cui Bethsamtæ arcam, à Palæstinis
 transmissam, seruandam tradiderunt, qui
 de tribu fuit Leuitica. Dicit enim scriptu-
 ra, filium eius Eleazar sanctificauerunt,
 ut custodiret arcam fœderis Domini.
 Quapropter etiam filij Aminadab in an-
 teriori parte ex utroque latere arcam co-
 mitabantur. Sed quomodo propter te-
 meritatem pœnas dedit, cum, inclina-
 to curru, manum applicare oportuerit?
 Cum lex præcipiat, ut arcam humeris
 gestent sacerdotes, nihilominus tamen
 curru eam imposuerunt. ea re decepti,
 quod Palæstini, hoc modo eam deducen-
 tes, nihil aduersi passi essent. Caterùm
 considerandum erat, illos neque legem
 Domini nouisse, neque sacerdotes Do-
 mini habuisse. Itaque cum Oza cecidisset,
 Dauid noluit arcam in regiam dedu-
 cere, pertimescens, ut par erat, ne attingeret.
 Postquam verò Deum Obed-
 Edom, qui arcam exceperat, benedixisse
 animad-

animaduertit, eam ad se ducit, non plau-
stro vtens, sed sacerdotum opera, iuxta
legem Domini; pulsans organa, stolâ in-
signi varijs gemmis, & coloribus distin-
cta, indutus. Quemadmodum luculen-
ter in libro Paralipomenon exprimitur. Et
tulerunt (inquit) arcam Domini, sicuti
præceperat Moyfes, in verbo Domini Dei
Israel, vectibus, iuxta scripturam, in hu-
meris suis. Sed hoc, si verum est, quo-
modo solus Ozam pœnas dedit, & non
omnes Leuitæ? Quare non initio, sed
nunc, quando arcam stabilire adgreditur?
Igitur, aut ipse suasor, authorque eis fuit,
vt eam plauastro imponerent, quare solus
etiam puniri debuit, vnde forsân scriptu-
ra eum fratribus præposuit: aut alias in-
dignus fuit.

Et despxit eum in corde suo.] Alienum
à dignitate regia esse putauit, quod publi-
cè in omnium conspectu saltabat. Nescie-
bat enim diuini ardoris stimulos, quod
Dauid sermone ad ipsam Michol declara-
uit.

σάμψρο, ἀλλὰ τοῖς ἱερεῦσι κτ' ὅν νόμον.
ἀνακροόμερο τοῖς ὄργανοις, καὶ σολῶ
ἔξαλλον, τρέψι ποικίλλω, ἐνδεδυμμένο. ὁ
δὲ σαφῶς ἐδήλωσε τῷ Παραλίπομενων
ἡ βίβλο. ἦσαν γάρ, φησι, τῶ κιβωτῶν, ὡς
ἐνεείλατο Μωϋσῆς ἐν λόγῳ κυρίου θεοῦ
Ἰσραήλ, ὑπὲρ ἀναφορεῦσιν, κτ' ἑλὼ γραφῶν,
ἐν ὧμοις αὐτῶν. ἀλλ' εἰ τῆτο, πῶς μόνον
Ὁ ζαὸν ἔπαθε, καὶ μὴ πάντες οἱ Λευῖται; τί ὅ
μὴ Ἰξ δρχῆς, ἀλλὰ νυνὶ σπείζην Ἰπικφρών;
ἡ τῶν αὐτῶ εἰσηγήσατο τὸ ἐφ' ἀμάξης
βαλεῖν, διὸ καὶ μόνον ἔπαμύνθη ἡξίωσεν, ὅθεν
τάχα καὶ πρῆταξεν αὐτὸν τῷ ἀδελφῶν ἡ
γραφῆ. καὶ πέπονθε κακῶς, ὅτε τὸ δποβαῖν
ἐν τῷ βαλεῖν ἐφ' ἀμάξης τεθείαται, ὡσαύτω
σφάλμα παιδύσασθαι αὐτὸν τῷ θεῷ, ἢ καὶ
ἀλλῶ ὑπῆρχεν ἀνάξιον.

Καὶ Ἰξδένωσεν αὐτὸν ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτῆς.] Ὡς βασιλέως ἀλλότριον τὸ δη-
μοσία χορεύειν. εἰ γὰρ ἡδὲ τῷ θεῷ πόθεν τὰ
κέντρα, ἀπὸ δια τῷ πρὸς αὐτῶ ἀνέφηνε
P λόγων.

λόγων. ἐπήγαγε ἡ τρίτη ἢ γραφή. ὡς ὅτι
ἐχρέτο παιδίον αὐτῆς, & διασυρθεὶς τὴν δίκην
ἐμφαίνετα· καὶ διὰ τοῦτο, μηδένα ἐξ ἐκείνων
βασιλεύσαι & ἀπέρμαλος. εἰκὸς γὰρ ἰσχυρῶς
ὑποκόως τὸν ἐκατέρωθεν βασιλικὸν ὡφελί-
μῆσαι τῶν ἄλλων.

Καὶ ἀποκαλυφθήσομαι ἐπ' ἔτιος, καὶ
ἔσομαι ἀχρεῖς.] Ἀκύλας. ἢ ἀπμαδη-
θωμαι ἐπ' ὑπερτέρου, ἢ ἔσομαι ταπεινός.

Κ Ε Φ. Ζ'.

Καὶ εἶπε Ναθαν πρὸς τὸν βασιλέα,
πάντα, ὅσα ἂν ἐν τῇ καρδίᾳ σε, βαδίσει, &
ποιεῖ.] Οὐχ ἅπαντα προήδεδξαν οἱ προ-
φῆται, ἀλλ' ἀπὸς ἡθεῖα χάρις ἀπεκά-
λυπεν. ἔτιος ὁ Σαμουὴλ ἠγνόησε τίνα χεῖ-
σαι προσηκεί. ἔτιος ὁ Ἐλισαῖος πρὸς τὸ
παθεῖς τὸ Σωμανίπιδος λέγει, καὶ κύριος
ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ. ἢ νῦν ὁ Ναθαν ἐπαι-
νέσας τὸν βασιλέως σκοπὸν, ἐνόμισεν δρέσ-

κειν

uit. Addit ad hæc scriptura, quod filium
non habuerit, suæ irrisionis pœnas indi-
cans; deinde etiam, ne regium ^{semen ex}
illa regnum obtineret. ^{Vere enim}
est, subditos, eum qui utriusque parentem
ex regia stirpe habuisset, alijs filijs præla-
turos fuisse.

Et sic nudabor adhuc, & ero vilis.] Aquila,
adhæc amplius dehonestabor, & humili-
lis ero.

C A P. V I I.

*Et dixit Nathan ad regem, omnia, quæ con-
cepisti in corde tuo, vade, & fac.*] Prophe-
tæ non omnia prouiderunt, sed illa dun-
taxat, quæ diuina gratia eis reuelauit. Ita
Samuel quoque ignorauit, quisnam vn-
gendus esset. Similiter Helisæus de casu
Sunamitidis loquitur: Dominus abscon-
dit à me. Nunc Nathan etiam, collau-
dans regis consilium, & propositum, exi-
stimauit Deo hoc opus probari. Quod

P 2

ipse

ipse etiam David, quantumvis propheta, ignoravit.

Tu non edificabis mihi domum.] Domum orationis construere Deus Davidē non permisit; docens humanitatem omnes, quotquot hoc in loco Deum erant inuocaturi. Nam qui vident prophetā Davidi, propter cædes, quantumvis iustas, nō concedere, vt Deo ædificet, puras manus habere docentur. Deus tamē nihilominus Davidem elegit, qui erga mulieres continenter vixit, imperiū intrepidē gessit, & ante hanc gratiam ei collatam, iuxta legem, cultum diuinū exercuit, intentus orationi, psalmodiæ diuinæ, dilectioni, & salutis totius populī magnam curam, rationemq; habuit. Præterea erga amicos fidus fuit, gratus erga benefactores, non crudelis, immitis in eos qui iniuria aliqua eum affecissent. Præterea si quisquam alius vnquā, certē hic pauperes amplexatus. Ob quas res, homo secundū cor Dei esse dicitur. Cæterum, si quando, humanum aliquid passus, erravit, castigauit

κειν τὸ ἔργον θεῶ. ὅπερ καὶ αὐτὸς, θεωρήτης ὢν, ἠγνόησεν ὁ Δαβίδ.

Οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι οἶκον.] Οἶκον προσδουχῆς κατασκευάζειν οὐκ ἐᾶτον Δαβίδ. ὅτι ἐν αὐτῷ προσδέχεται μέλλοντας φιλανθρωπίαν διδάσκων. οἱ γὰρ τὸν θεωρήτην ὁρῶντες, οὐκ ἴπτεα πέντα τὴν οἰκοδομίῳ, διὰ τὸ φόνων ἀψαδαί, εἰ καὶ δικαίως, καθαρὰς ἔχειν ἐπαιδύοντο τὰς χεῖρας. ὅμως δὲ παρείλετο τὸν Δαβίδ ὁ θεός, ὡς μὲν τὰς γυναῖκας ἀρχαίως, βεβιωκότα, καὶ τὸ πρᾶγμα ἡ χεῖρ ἄδεδῶς, πρὸ τῆς χαλεπότητος δὲ καὶ νόμον λατρείας, δυχῶν τε, καὶ ψαλμωδίας, καὶ τὸ ὡς θεὸν ἀγάπης, τῆς τε ἑλαῖ σωτηρίας, πολλῶν πεπονημένον πρὸ νοῦ. καὶ πρὸς μὲν φίλους πιστῶν, δὺ γὰρ ὡνα δὲ πρὸς εὐεργέτας, καὶ ὡς ὅτι ἀδικεῖντας ἔχαλεπόν. ἐπὶ δὲ καὶ φιλόπρωχον, εἰ καὶ τις ἄλλῳ πρόποισ. ὢν ἕνεκα, καὶ τὴν καρδίαν εἶναι λέγεσθαι ἑ θεοῦ. εἰ δὲ πρὸς, θνήσκῶν ὢν, ἐσφάλη, ἐμέμψατο μὲν ὁ

ἀεσπότης, ὅτι ἀπεσερέθη δι' ἐτὸν πλεῶν
ὀλίγων καλόν. ὡς γὰρ ἐν ζυγῷ δικαίῳ
πλείονα πολλῶ τῆς ἐλαπιωμάτων εὔρεται
κατερθώματα.

Καὶ κατασκηνώσῃ καθ' ἑαυτὸν.] Κατὰ
τὸν θεὸν γὰρ πολιδουόμενον νόμον, τῆς ἀλ-
λων ἐθνῶν κεχώριστο.

Καὶ ἀπὸ τῆς ἡμερῶν ὧν ἔταξα κριτὰς.]
Ἐπειδὴ ἐν ταῖς καιρῶ τῆς κριτῆς, ποτὲ μὲν
Ἀμμωνίταις ἢ Μωαβίταις, ποτὲ δὲ Μα-
διναίοις καὶ ἀλλοφύλοις ἐδάδουον, ὑπέ-
χετο αὐτοῖς ἀκέραιον σώζειν βασιλείῃ,
καὶ τῆς συχνῶν τῶν ἀπαλλάξαι μετα-
βολῶν.

Καὶ ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως τὸν
αἰῶνα.] Καὶ ἐν τῇ τέταρτῃ τῆς Παραλει-
πομένων εἰρήνην ὡσαυτὴν, δι' ὧν σαφῶς
ἢ ὡς Χριστὸς παρὶς αἰῶν προφητεία. διό-
τι ἔλεγον οἱ Ἰσραῖτιοι Χριστῷ, ἡμεῖς ἠκέσα-
μεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι Χριστὸς μένει εἰς τὸν
αἰῶνα, ὃ ἡτίμασε τὸν θρόνον οἰκοδομή-
σαντι

uit eum Dominus, non auersatus est, bo-
num alioqui existentem, paucis exceptis;
ut qui, ad iustam stateram exigens, plura
benefacta, quàm malefacta, reperit.

Et habitabit secundum seipsum.] Nam
cum iuxta legem Domini regnum admi-
nistraret, à gentibus separatus fuit.

Ex diebus quibus constitui iudices, &c.]
Quandoquidem temporibus Iudicum
nunc Ammonitis, & Moabitis, nunc
Madianitis, & alienigenis, subiecti erant,
promisit se ipsis regnum integrum serua-
turum, & liberaturum eos à continuis il-
lis mutationibus.

*Et erigam thronum eius usque in sempi-
ternum.*] In libris Paralipomenon ea-
dem ferè habentur, quibus disertè pro-
phetia de Christo proponitur. Hinc Iu-
dæi dicebant ad Christum: Ex lege audi-
uimus, quod Christus maneat in æter-
num, cui præparauit thronum, ædificanti
domum

domum ex viuis & spiritualibus lapidibus, in sanctum sacerdotium, nomini patris, & illius thronum Deus erexit vsque in sempiternum. Apostolus ex præsentī etiam loco illa desumpsit ad Hæbræos. Ego ero in patrem, & ipse erit mihi in filium. Similiter illa etiam, quæ de throno sempiterno leguntur. Non enim conuenit, vt de Solomone hæc omnia dicta esse intelligamus. quomodo enim æternum thronus ille erigitur? Si dicis, posterorum successione, hæc ante Solomone Dauidi dicta oportuit. Deinde quomodo impleretur illud: Multis diebus sedebunt Israelitæ, sine rege, sine principe. Si enim thronus verè tunc erectus esse dici non potest, quomodo dicit, in sempiternum? Si de Christo hæc accipienda sunt, quomodo Christo hæc adaptari possunt: & si venerit iniquitas eius, castigabo eum in virga virorum? An non, quemadmodum scriptura dicit, eum suscepta nostra infirmitate, laborauisse, famem,

συνὴ οἶκον τὸν ἐκ λίθων ζώντων πνευματικῶν, εἰς ἱερατοῦμα ἄγιον τῷ ὀνόματι Ἰ̄ου πατρὸς. καὶ τὰς τὸν θρόνον ἀνώρθωσεν ἕως εἰς τὸν αἰῶνα ὁ θεός. καὶ ὁ Ἀπόστολος εἶπε ἐκ τῆς παρακλήσεως εἴληφε ρητὴν ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους τῷ, ἐγὼ ἔσμαι ἀπὸ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. καὶ τὰ περὶ τοῦ διαωνίζοντος θρόνου. πάντα γὰρ Ἰπὶ τοῦ Σολομωνίου εἶχ' ἀρμόζει λεχθῆναι. πῶς γὰρ εἰς αἰῶνα ὁ τέρας θρόνον ἀνώρθωται; εἰ γὰρ τῇ διαδοχῇ τῆς ἐκγονῶν ἐρεῖς, ἐδὲ τέτρωτο πρὸς Σολομωνίου εἰρησται Δαβίδ. δάτερον, πῶς πληρῶται τῷ, ἡμέρας πολλὰς καθήκον) οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, σὺν ὄντι βασιλέως, ἐδὲ ὄντι ἀρχοῦ. εἰ γὰρ ἀληθὲς σὺν ἔσται τότε ἀνώρθωται, πῶς εἰς τὸν αἰῶνα; ἀλλ' εἰ περὶ Χριστοῦ ταῦτα, πῶς ἀρμόσκει, καὶ εἰ ἐλθὴ ἡ ἀδικία αὐτῶν, ἐλέγξω αὐτὸν ἐν εἰσόδῳ ἀνδρῶν. μήποτε εἰς, ὡς περ ἀναλαμβάνων ταῖς ἡμέτερας πάθη, φησὶν αὐτὸς πεπονθέναι, καὶ πεπνεκέναι, ἔδεδιψηκέναι; καὶ

Q φερεῖν

Φερείν εἰρη) τὰς ἀδελφείας ἡμῶν, καὶ ἐνδύ-
 σααδ) τὰς ἀρχὰς, καὶ Ἰερασίας, ἵνα ὑστερον
 αὐτὰς ἐκδυσάμνηθ) ἐν παρρησίᾳ θριαμ-
 βεύσῃ ἐν τῷ ξύλῳ; Ἐ ἐν τῷ εἰκοσῷ πρώτῳ
 ψαλμῷ τῷ, μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου
 οἱ λόγοι τῆς παραπτώματων μου. ἐν δὲ τῷ
 ἑξηκοντῷ ὀγδόῳ, ὁ ζῆλ) τῆς οἴκου σου κατα-
 φάγει αἱ μου. λέγει δὲ καὶ ὁ θεός, σὺ ἔγνω-
 τὴν ἀφροσύνην μου, καὶ αἱ πλημμέλειαι
 μου ἀπὸ σου ὅσα ἀπεκρύβησαν. ἔτι τὸ,
 καὶ εἰάν) ἔλθῃ ἡ ἀδικία αὐτῆς. καὶ τοῖς ἐδὲ ἐν-
 ταῦτα εἰρηλαί, εἰάν) ἀδικήσῃ· ἀλλ', εἰάν) ἔλθῃ
 ἡ ἀδικία αὐτῆς. ἡμεῖς δὲ οἱ αὐτῆς, καὶ ἡμεῖς
 ἡ ἀδικία, πρὸς εἰρηλαί, ἢ τὴν πόλε σκοτ)·
 καὶ ἐπεὶ ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανεν, διωαίαι
 Ἰπὶ τῆς ἀναφύρεσθαι τὸ, καὶ εἰάν) ἔλθῃ ἡ
 ἀδικία αὐτῆς, Ἐ Ἰξελέγξω αὐτὸν ἐν ῥάβ-
 δῳ ἀνδρῶν, Ἐ ἐν ἀφαῖς ὑμῶν ἀνθρώπων. ὅ-
 πῃ αὐτὸν, ὡς φύσ) θεόν, ἢ ὡς ἀναμάρτη-
 τὸν κ) τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλότριον ἀνδρῶν, καὶ
 ὑμῶν ἀνθρώπων, ὑπέφηνεν.

Καὶ

mem, & sitim passum esse? Item quem-
 admodum dictum est, tulisse infirmitatē
 nostram, & induisse principatus, & pote-
 states, ut postea, illis exutus, multa fiducia
 in ligno crucis triumpharet? Et Psalmo
 21. Longè à salute mea verba delictorum
 meorum. Psalmo 68. Zelus domus tuæ
 comedit me. Dicit etiam; nosti, ô Deus,
 imprudentiam meam, & peccata mea à te
 non sunt abscondita. Ita illud etiam, si
 venerit iniquitas eius. Neque verò hic
 dictum est, si iniquè fecerit; sed, si venerit
 iniquitas eius. Porro nos ipsius sumus,
 nos sumus iniquitas, ad quos dictum est,
 eratis aliquando tenebræ. & quando qui-
 dem pro nobis mortuus est, de illo hoc
 dici potest: Si venerit iniquitas eius, ar-
 guam eum virga virorum, & plagis filio-
 rum hominum. Id quod eum (utpote na-
 tura Deum, & iuxta humanam naturam
 nulla peccati labe pollutum) diuersum ab
 alijs viris, & filijs hominum, esse ostendit.

Q 2

Et

Et parua visa sunt hæc in conspectu tuo, mi Domine.] Omnipotentiam Domini docens, admiratus sum, inquit, excellentiam promissionum, meipsum respiciens. Parua enim hæc sunt, si cum tua potentia conferantur.

C A P. VIII.

Dimensus est funiculo, &c.] Tanta captiuorum multitudo erat, vt eos numerare non permetteret. Iussit igitur pronos in terram inclinari, & fune super eos extento, in tres partes eos diuisit; & duabus partibus iugulatis, tertiam conseruauit. Aquila verò, separatum frenum (ὕδραγωγία) deductionis aquarum, exposuit.

Et dissoluit David omnes currus, &c.] Diuina enim lex præcepit, ne multiplices tibi equos. Ne scilicet in equis, sed in potentia Dei, salutis suæ præsidium collocarent.

Rex

Καὶ καλεσμηκρωῶθη ταῦτα ἐνώπιόν σε κύριέ μου.] Τὸ παντοδύναμον ἔδρασε διδάσκων, ἐθαύμαζα, φησι, τὴν ἐπηγελημένων ὑπερβολὴν, εἰς ἐμαυτὸν ἀποβλέψας. σμικρὰ γὰρ ταῦτα, τῆ σῆς δυνάμει ὡσαυθαλλόμενα.

Κ Ε Φ. Η'.

Καὶ διεμέτησεν αὐτὰς ἐν χονίῳ.] Τοσούτην ἰσχυρὰν ζώρηθέντων τὸ πλῆθος, ὡς μὴ ἀναχέσθαι τέρας ὑποβαλεῖν δόξιδμα. ἐκέλευσε γὰρ αὐτοῦ ἐπὶ τῆ γῆς κατακλιθῆναι πενήεις· καὶ χονίον ἐπ' αὐτῶν διατείνας, τριχῆ τέρας ἐμέρισε. καὶ τὰς δύο διαφθεύρας μερίδας, τὴν μίσην ἐζώρησεν. Ἀκύλας δὲ, τὴν ἀφωρεσμένην, χαλινὸν ὑδραγωγίας ἔξεδωκεν.

Καὶ παρέλυσεν Δαβὶδ πάντα τὰ ἄρματα.] Ὁ θεὸς γὰρ ἔλεγε νόμος, ἔπιθεωεῖς σεαυτῷ ἵππον· ἵνα μὴ τέρας, τῆ δὲ θεῖα θαρρῶσι δυνάμει.

Q 3

Βασι-

Βασιλεύς Ἡμαθ'.] Ἀκύλας, τῷ Ἰπ-
φάνθῳ τῆς Συρίας.

Ἐν πάσῃ τῇ Ἰδουαία ἐθηκεν ἐσηλωμένους. [
 Πεπὴ ἤρωται νῦν τὸ πρὸς Ἰακώβ ἐπαγγελ-
θέν ὑπὸ Ἰσαάκ. γίνε γ', ἔφη, κύριε, ὅτι
ἀδελφοῦ σε πατέρα γ', ὑπόφρασον τῷ
Ἰδουαίαν ἐποίησον. ἐσηλωμένους δέ φη-
σιν οὗτοι ἐγκαταστάτας φραγές, ἐς νῦν πι-
νες ἐγκαθέτες φαίνονται.

Ἐπὶ τῶν ἀπομνημάτων.] Ἀκύλας, ἀνα-
μνησκων.

Καὶ Ἀβιμέλεχ υἱὸς Ἀβιάθαρος.] Γρα-
φικὸν ἀμάρτημα τούτο φαίνεται, ἀνάπαλιον
γὰρ Ἀβιάθαρος υἱὸς Ἀχμέλεχ.

Καὶ ὁ Φιλεθθί, καὶ ὁ Χερεθί.] Τὰς σφεν-
δονήτας, καὶ οὗτοι τοξοτάς, ἔτι καλεῖται.

Κ Ε Φ. Γ.

Τὰς μεδυίας.] Ἡ τὰ καλεῖται Ἀρ-
καδικία, ἢ τὰ μεδυία. ὁ δὲ Ἀκύλας, χι-
τῶνας φησίν.

Κ Ε Φ.

Rex Emath.] Aquila exponit, Ἰπφάνθου,
apparitionem, vel aduentum Syriae.

In omni Idumaea disposuit praesidia.] Nunc
impletum est illud, quod Isaac Iacobo
praedixit; esto, inquit, dominus fratris
tui. Deuictis enim Idumaeis, praesidia im-
posuit. Praesentes autem praesidiarios, quos
nunc quidam ἐγκαθέτες appellant, ipse
ἐσηλωμένους nominauit.

A commentarijs.] Aquila habet, ἀναμνη-
σκων, id est, reuocans in memoriam.

Et Abimelech filius Abiathar.] Vitium
librarij hoc esse dicunt. Nam est contra A-
biathar filius est Abimelechi.

Philethi, & Cherethi.] Iaculatores, & sa-
gittarios, hoc nomine appellat.

C A P. X.

Praescidit vestes ipsorum.] Vel eas, quas
Arcadicas nominat; vel, τὰ μεδυία. Aquila
interpretatur, χιτῶνας.

C A P.

C A P. XI.

Si bellum inualefcit.] Alia expositio habet, & *in pacem belli.*

C A P. XII.

Vt maclaret viro hospiti.] Pravam cogitationem hospitem appellat, vt quæ forinfecus nobis immittatur, & non natura nobis infit.

Vir, qui fecit hoc, dignus est morte.] Hoc quidem modum excedit, reddere verò quadruplum, congruit cum lege.

Vt tibi effet in uxorem.] Hac ratione obscure significatur, Deum plus hoc coniugio offensum esse, quàm adulterio, quod hoc præcessit. Adulterium enim, cupiditate victus commisit; coniugium autem, deliberationis assensum habet. Cumque propter adulterium, & homicidium, plangere deberet, ipse, matrimonio contra leges contracto, cum ea vitæ consuetudinem habuit.

Tollam

Κ Ε Φ. Ι Α'.

Καὶ εἰ ὑγιαίνει ὁ πόλεμος.] Ἄλλη ἔκδοσις, καὶ εἰς εἰρήνην ἔσσι πόλεμος.

Κ Ε Φ. Ι Β'.

Τοῦ ποιῆσαι τὰ ἀνδρὶ τὰ ξένω.] Ξένον καλεῖ τὸν πονηρὸν λογισμὸν, ὡς ἐξώθει ἡμῖν πωροβάλλοντα, καὶ μὴ κατὰ φύσιν ὄντα ἐν ἡμῖν.

Ὅτι ἀξιοῦ ὁ ἀνὴρ, ὁ ποιήσας τὸ τριτάτου.] Τὸ τριτάτου, ὑπερβολικόν. ὁ δὲ διόπισσα τετραπλασίονα, κατὰ νόμον.

Εἰνά (οἱ εἰς γυναῖκα.] Αἰνίττει) ὁ λόγος, ὅτι πλέον ὁ θεὸς ἐχαλέπηεν ἐπὶ τῷ γάμω, ἢ τῇ πρὸς τὸ τριτάτου μοιχείᾳ. τὴν μὲν γὰρ, πότῳ κερῶθεις ἔχειργάσατο. ὁ δὲ, λογισμοῦ συγκαταθεσιν ἔχει. δέον γὰρ ἐπὶ μοιχείᾳ, καὶ φόνω, θρῆνεῖν, γάμω πρῶτον μὲν σιωπῆνεσε.

R

Καὶ

Καὶ λήψομαι τὰς γυναῖκας, καὶ δώσω
τῷ πλησίον σου.] Ὁμοιον τῷ, παρέδωκεν
αὐτῷ ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀπμίας. τὸ θεοῦ
δηλῶν τῷ συγχώρησιν. ὅπως γὰρ Ἰακώβ
τῷ Σίμωνα καὶ γνάμω αὐτῶ καταστρα-
φείσαν ἐπὶ Συμεὼν καὶ Λεὺ τῶν παίδων,
οἷς ἐπηρεάσατο, κληρονομίαν ἀφίεις Ἰω-
σήφ, ἡ ἐλάβον, φησι, τῷ τῷ με, τὸ τῷ
ἡὼν αὐτῶ, καὶ τῷ γνάμω γεγονός, οἰκτε-
ρῶν ἔργον.

Οὐ μὴ ἀποθάνης.] Διπλῶν κτ' ἔν νό-
μον ἄφειλε θάνατον, ἐπὶ μοιχείᾳ, καὶ φό-
νω. ἔν δὲ ἡ τ' ἀμαρτίας ὁμολογία πα-
ρήνεγκεν.

Παρώργισας τοῖς ἐναντίοις κύριον.] Α-
κύλας σαφέσεργν, παρώξινωας, φησι, ὅτι
ἐχθρὰς κυρίως. γυμνωθεῖς γὰρ τ' θείας κη-
δεμονίας, παρεσκύβασε ὅτι ἀλλοφύλης
νικᾶν, καὶ μέγα φρονεῖν κτ' τῷ ὅλων
θεοῦ. προσήλυτον δὲ Ουρείας. Χετταῖον
γὰρ αὐτόν φησι ὁ θεός.

Καὶ

*Tollam uxores tuas, & dabo eas tuo pro-
pinquo.*] Simile est huic, Tradidit eos
Deus in cupiditates ignominiae. Dei per-
missionem significans. Quandoquidem
etiam Iacob de Sichem, contra animi sui
sententiam à Simeone & Leui filijs euerfa,
quos deuouit, relicta hæreditate ipsi Iose-
pho, ita loquitur, quam ceperunt arcu
meo. Facinus filiorum suorum, contra
voluntatem suam editum, sibi ascribens.

Non morieris.] Duplici morte, secun-
dum legem, puniendus erat. Primum,
propter adulterium; deinde, propter ho-
micidium. Cæterum confessio peccato-
rum, pœnam transtulit.

*Aduersarijs (παρώργισας) irritasti Domi-
num.*] Aquila planius dicit, παρώξινωας, ex-
acuisti hostes Domini. Dei enim procu-
ratione destitutus, effecit, vt alienigenæ
victores euaderent, & superbirent contra
Vniuersi conditorem. Vrias autem prof-
elytus. Chettæum enim Deus appellat.

R 2

Et

Et filius tuus, qui tibi natus est, morietur.]
Filius enim superstes, transgressæ legis argumentum erat. Deus itaque, pij regis curam gerens, sustulit eius opprobrium.

Iedidia.] Aquila, propter Dominum. Symmachus, *segregatum in regem.*

Combussit super ferras.] Non crudelitatis, sed iustæ pœnæ, opus fuit. Ammonitæ enim Israelitarum, quemadmodum legimus, dextros oculos eruebant. Alias quoque eiusmodi crudelitates exercuisse, notum est ex prophetis.

C A P. XIII.

Ionadab, vir erat valde prudens.] Atqui iniquum, & iniustum, dedit consilium. Laudat prudentiam, etsi male ea usus sit, (quemadmodū etiā serpentem scriptura sapientissimum appellat) quamobrem mali consilij pœnas persolvit. Nam videbas, inquit, furem, & currebas cum eo, & cum adultero partem tuam ponebas.

Tunica

Καὶ ὁ υἱός σε, ὁ τεχθεὶς σοι, θανάτῳ διαθνήσκει. Ἐλέγχθη γὰρ τὸ πρῶτον ἐγένετο ζῶν. ἀσεβὲς ἐν βασιλείῳ κηδόμενος ὁ θεός, τὸ τέταρτον παρήνεγκεν ὄψιν.

ειδίδια. ἢ Ἀκύλας, ἕνεκεν κυρίας. Σύμμαχος, εἰς βασιλέα ἀφωρισμένον.

Καὶ διέπειρεν ἐν πείσοι. Οὐκ ὠμότηθη τέργον, ἀλλὰ δικαίας ποιῆς. τῆς γὰρ Ἰσραηλιτῆρος, ὡς ἐγνωρῆν, Ἀμμωνίῳ ἑδῶν δεξιῶς Ἰζωρυθίων ὀφθαλμούς. Ἐτας ἄλλας ἡ τέτων ὠμότητος οἱ ἀεθρή) διδάσκουσι.

Κ Ε Φ. ΙΓ΄.

Καὶ Ἰωνάδαβ ἀνὴρ φρόνιμος σφόδρα.] Καὶ σοι πρῶτον συμβέβηκεν. ἐπαινῆς ἐν ταῖς φρένας, εἰ καὶ κακῶς ἐκείνη ἀνταῖς ἐχρήσατο, ὡς κατὰ τὸν ὄφιν φρονημότητα φησὶν ἡ γραφή. σοι γὰρ ἐν ἡ τὸ κακῆς συμβεβηκῆς ἐπὶ δίκας. εἰ ἐθέλωρ γὰρ, φησὶ, κλέπην, συνέπερχες ἀπὸ, ἡ κατὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σε ἐπίθει.

R 3

Χίτων

Χιτών ἀσραγαλώτος.] Σύμμαχον, χιτῶνα. Ἀκύλας, καρπῶτος. ἀντι τοῦ καρπῶτος, ἐνυφασμῶτος ἔχων. οἱ κωδὶ αὐτὸν καλεῖσι πλεγματικόν. ὁ δὲ Ἰωσήφον, τὸν μέγιστον τῶν ἀσραγάλων διήκοντα.

Πρὸς Θολομί.] Πρὸς τὸν πάππον ἀπέδρα, τὸν πατέρα μητρὸς. Μααχ γὰρ, ἡ μήτηρ αὐτοῦ, θυγατρὸς τῆς Θολομῆς, ὅς τῆς Γεωσίρ ἐβασίλευεν.

ΚΕΦ. ΙΔ΄.

Καὶ θανατώσας αὐτὸν, ἀντὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ.] Αἰνίττειται τὸν Δαβίδ, μήτε τὸν Ἀμμὸν κολάσαντα, μήτε τὸν Ἀβεσαλώμ τῶν ἀδελφῶν ἀποκεδάσαντα, ἀντικῆς δὲ τῆς πράξεως γεγονότος διακενῆς ὀργισμένον.

Καὶ ἐκ τῆς παρελθεῖν τὸν βασιλέα τὸν λόγον τῆς.] Πῶς διώασαί, φησι, τὸν υἱὸν μετὰ τῆς σφαγῆς ἀπαλλάξαι, μὴ ἐπιναγαγῶν σελὸν υἱόν; ἐκεῖνο γὰρ, φησιν, ἔσαι τῆς αὐτοῦ.

Tunica talaris.] Symmachus, χιτῶνα, manuleata. Aquila, καρπῶτος, manuleata, vel variegata, pro eo quod est, fructus intextos habens. Hodie plumaricon appellant. Iosephus, ad talos usque demissam nominat.

Ad Tholmi.] Ad avum maternum profugit. Maach enim, mater ipsius, fuit filia Tholmi, qui imperium tenuit in Gessur.

C A P. X I V.

Et occidamus eum, pro anima fratris sui.] Latenter innuit Davidem, qui neque de Ammone pœnas sumpsit, neque Absolonis mœstitiam depulit, nunc, peracta re, quæ mutari non possit, frustra irasci.

Vt converteret faciem sermonis huius.] Quomodo, inquit, potes filium meum à cœde liberare, cum filium tuum non reducas? hoc enim illius rei, inquit, erit exemplum.

Si

Si filium non reducas, tribus, idoneam habentes causam, tui filij fugam, tibi contradicturæ sunt. Caue igitur, ne populo Domini talem ansam obloquendi dederis. Deinde, de morte Absolonis regem consolatur. Quemadmodum enim aqua effusa non colligitur, ita iam mortuus non resurget. Cur igitur superstitute etiam priuari contendis?

Vt facies circumdaretur.] Directè inquit, supplicare non licebat, vnde suggestit mihi, illorum verborum circuitione opus esse, vt in ficto casu, proprium cernens, eam, quam mihi medelam adhibere voluisti, tibi ipsi adhibeas.

C A P. XV.

Reduc arcam Domini in oppidum.] Quandoquidem religiosus, & propheta erat, intelligebat, in quantum periculum, arca relicta, in pœnam transgressorum legis, incidisset. Illi enim è medio sublati erant, ipsa arca relicta fuit captiua. Hæc igitur

ἀθάνατον. εἰ δὲ μὴ, ἀντιλέξουσιν οἱ φυλῆται, ἄλογον ἔχουτες αἰτίαν, τοῦ σε παιδὸς τὴν φυγὴν. μὴ δῶς ἐν, φησὶ, τῷ λαῷ τοῦ κυρίου τῆς αὐτῆς ἀντιλογίας πρόσφασιν. εἶτα πάλιν ἔτεθνηκότι τὸν βασιλέα ψυχαγωγῆσαι. ὡς γὰρ ὕδωρ ἐκχυθὲν ἔσσωσται, ἔτιως οὐκ ἀναστήσεια τεθνηκώς. τί ἐν καὶ ἔζησεν ἄποσερηθῆναι φιλονεικῆσαι;

Ὅπως κυκλώσῃ τὸ πρόσωπόν σου.] Ἐξ δειθείας, φησὶν, οὐκ ἔτι κίευσαι σε. ὅθεν ὑπέθετό μοι χεῖρα σου τῷ κύκλῳ τῆς λόγων τέτων, ἵνα ἐν τῷ πεπληθημένῳ παθῆς τὸ οἰκεῖον ἰδὼν, ἡμετέρας ἐπιθέσθαι θεραπεύσῃ ἐμοί, ταύτην ἐπιθῆς σεαυτῷ.

Κ Ε Φ. Ι Ε'.

Ἀπόσρεψον τὴν κιβωτὸν θεῶν εἰς τὴν πόλιν.] Καὶ ἀσεβῆς ὢν, καὶ ἀσεβήτης, ἠδὲ τί πέπονθεν ἡ κιβωτός, εἰς τιμωρίαν τῆς παρανομῶν ληφθεῖσα. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἀνῆρέθησαν, αὐτὴ δὲ δορυαλώσῃ εἰληπία. ταῦτα δια-

Τα διανοηθεῖς, ἀποσραφήναι ταύτην ἢ ξίωξεν,
ὡς μεθ' ἐαυτῆς μὴ διωάμνηθ' ἀειφέρειν
τὸν τῆς μοιχῶν, καὶ φονέων, κατήγορον νό-
μον, οἷς ἐνοχῶ ἔω. ἀθῶον γὰρ, ἔδίκαιον,
ὅσα ἀποκτενεῖς. ὅτῳ δ' ἐ, φησὶν ὁ νομοθέ-
της, καθάρη με τὸν τῆς ψυχῆς ὀφθαλ-
μὸν, τότε δευήσομαι τὴν διπρῆψιν ταύ-
της ἰδεῖν.

Παραγνώμνηθ' ἕως τῆς ῥῶς.] Εἰς τὴν
ἀκρην λέγει δὲ τὸν ἐλαιῶνα, ὅθεν ὁ δεσπότης
ἀνέλκθη Χρῆστος, ἢ ἀποκεκώθη ἐκεῖ τῷ
θεῷ· εἰς τὴν σκηνὴν, ὡς εἰκός, ἀποβλέψας,
ἔτι τὴν κιβωτὸν, τὴν ἐν ταύτῃ κειμένην.

Χρῆστος ὁ ἀρχελαΐτης Δαβίδ.] Τινὲς
ὅσα ἐπαινοῦσι τὸν Χρῆστον τὸ ψεῦδος, ἀγνοεῖτες
ὡς σὺ ἀγαθὸν τὸ ψεῦδος ἰσὸν ἐστὶ τῇ ἀλη-
θείᾳ. ἀγαθῶν γὰρ, καὶ τῆς ἐναντίων, τὸν σκο-
πὸν ζητήεον, ἢ ἕτως διήσομαι ἐκάτερον
ἀγαθόν, ἢ κακόν. τίς γὰρ ὅσα ἀνὴρ τὴν ἀλη-
θείαν τὴν Ἡρώδης κακηγορήσεν, ἐπὶ φόνῳ
Ἰωαννῆς Βαπτιστῆς; ἐπεὶ γὰρ ὡμοῖεν
ὡς.

igitur animo voluens, eam reduci voluit.
Ipse enim in comitatu suo arcam ferre nō
potuit, eò quod legibus de adulterio, &
homicidio, teneretur. Innoxium enim, di-
cit lex, & iustū, non occides. Quando ve-
rò, inquit legislator, oculū purgarit animæ
meæ, tunc decorem arcæ videre potero.

Cum venisset usque ad verticem.] In ver-
ticem, intelligit autem montem oliua-
rum, unde Dominus noster Christus as-
sumptus est. Et adoravit ibi Deum, ad
tabernaculum, & arcam, in eo repositam,
vt par erat, respiciens.

Chusi summus amicus David.] Qui-
dam mendacium hoc Chusi non probant.
Ignorantes mendacium, quod bonum fi-
nem præpositum habet, veritati æqui-
pollere. Bonorum enim & malorum con-
siliū, & scopus inquirendus est, & sic
inueniemus, vtrum bonum an malum
sit. Quis enim veritatem Herodis, in cæ-
de Ioannis Baptistæ, non meritò reprehen-
deret? Cum enim illicitam rem iurasset,

fatius fuisset mentiri, quam eadem facere. Atque hac quidem in re non simulavit, ut pecuniam acquireret, aut perniciem alijs adferret: sed, ut pij regis, & prophetæ, vitam defenderet.

C A P. XVI.

Ecce, tua sunt omnia, quæ erant Mephibaal.]

Quidam nimiam hanc Davidis credulitatem reprehenderunt. Verùm enimvero sæpenumero dictum est, prophetas non omnia nouisse. Hic autem probabilē, & ad persuadendum appositam, orationē habuit; deinde, munera etiam attulit, suam beneuolentiam declarās. David autem, re coguita, ut reuera se habebat, utrique partem substantiæ assignauit, & denuò illius curam rationemque habuit. Nam cum Gabonitæ tempore famis septem cognatos Saulis peterent, non tradidit eis Mephibaal, sed pactum cum Ionatha initum seruauit. Præterea, substantiam minuens, animum ipsius deiecit, ne regnum affectaret.

ὡς οὐκ ἔδει, τὸ ψευδῶς αἰρετώτερον τῆς σφαγῆς. καὶ ταῦτα τῶν ἡ ὑποκριτῶν οὐκ ἔπι κέρδει χρημάτων, οὐκ ἐφ' ἐτέρων λύμῃ, ἀλλ' ἔπι ζωῇ προφήτα, καὶ βασιλέως, οὐσεβῶν ἐγένετο.

Κ Ε Φ. 15.

Ἰδὲ τοι πάντα τὰ Μεμφιβαάλ.] Τῶν δι' ἀρετῆ παιδῶ τῶ Δαβιδ' πῆες κατεμέμψαντο. ἀλλ' εἴρηται πολλάκις, ὡς οὐκ ἅπαντες γνώσκουσιν οἱ προφῆται. ἔτι δὲ καὶ πιθανὸς λόγος, ὅτι δῶρα, προσώεγκε, τῶν δυνάστων ἐνδοκίμῳ. μαθῶν δὲ τῶ ἀλήθειαν ὁ Δαβιδ', ἀμφοτέρω ἐμείριζε τῶν εἰσῶν. ἐκείνους τε πάλιν ἐκῆδετο. καὶ τῶ Γαβαωνιῶν ἐπὶ τῶ Σαουλ ἔπι τῶ λιμῶ συγενεῖς ἠτηκότων, οὐκ ἔξεδωκε τὸν Μεμφιβαάλ, τὰς πρὸς Ἰωνάθαν συνθηκὰς τῶν. καὶ μάλιστα δὲ τῶ εἰσῶν, καθῆλετο φρόνημα ὅτι μὴ τεραννίδα φαντάζε-

δαμ. ἴσως ἢ μαθὼν, τοῖς τὸν πεφθαρτά-
 δαμ τὸν νέον, εἰς τὴν ἀπολογίαὺν ὡς ἀγα-
 θὸς παρεδέξατο. ἔγὰρ αὖ, τὸν δεσπότην
 καταψυτάμνον, σὺν αὐτῷ μερικῶν εἰρ-
 γάσατο, δέον ἢ τιμωρήσασθαι.

Ἰδὲ ὑὸς μου, ὁ ἐξελθὼν ἐκ τῆς κοιλίας
 μου.] Οὗτός, φησι, παλαιὰν εἶχε πρὸς
 ἐμὲ τὴν δυσμνήσαν, ἐκ τῆς Σαυλ συγ-
 γρηίας ὑπάρχων, ἢ ἀξιοῖς τῶν ἀμυνά-
 δαμ τὸν ἐμὸν ὑὸν φρονεῖν τὰ θεωρῶν κατ' ἐ-
 μὲ. θεία τίνω ἢ ψῆφῳ πέρασ τῆς
 ἀπορρήθεισιν ἐπάγασα. ἔδ' αἰ κατερεῖν, ἢ
 πρᾶότητι τὴν θεῖαν μετὰβάλλειν ὀργῶν.
 ἢ ταῦτα μὲν ὁ θεῖος ἀνὴρ πλὴν ἔτ' θείας
 ἐνεργείας, ἔτε δ' Ἀμμων ἢ ᾤδ' ἀνομοῦ συν-
 κσία, ἔτε δ' Ἀβεσαλωμ ἢ ἀδελφοκτε-
 νία, καὶ ἢ κατὰ τὸ πατρὸς ἢ τσαύτη μωρία,
 ἀλλὰ τῆς θείας ἢ δ' Ἀβιδ' οἰκία γυμνωθεῖ-
 σα κηδεμονίας σκάφῳ ἀκυβέρνητον ἐμι-
 μέτω, καὶ τὰς τῶν πονηρῶν κυμάτων ἐδέχε-
 ται τεκνυμίας.

Οὗτος

ret. Fortassis cognovit, & animaduertit
 talem aliquam adolescentis imaginationem,
 & bonus cum esset, excusationem
 recepit. Aliàs enim illum, qui aduersus
 Dominum suum mendacium dixerat, quæ
 punire potius debebat, nequaquam parti-
 cipem cum eo fecisset.

*Esce filius meus, qui egressus est de utero
 meo, &c.]* Cum Semæi, inquit, de familia
 Saulis oriundus sit, veterem mecum simul-
 tatem exercet, de hoc ultionem vis exige-
 re, cum videas filium vitæ insidias struere?
 Diuina sententia hæc, quæ prædicta sunt,
 ad finem nunc perducit. Perdurandum
 igitur, & patientia ira diuina superanda
 est. Atque hæc vir ille sanctus. Cæterum,
 neque Ammonis iniqua cohabitatio, neque
 Absolonis parricidium, neque tantus contra
 parentem furor, ex operatione diuina fuit,
 sed domus Dauidis, Dei gubernatione de-
 stituta, nauis, quæ gubernatorem non ha-
 bet, similis erat, & malorum maximis pro-
 cellis, & tempestate, iactabatur.

Es

Ei fuit omne consilium Achitopel, tam apud David, quam apud Absolon.] Quomodo David hoc consiliario mala consulente usus est? Certum est, Achitophalem se rebus presentibus accommodasse, & pro utriusque ingenio, & moribus, consilia dedisse: erga bonum malitiam celans, erga prauum autem, & malis gaudentem, ostendens. Festinabat autem ad tollendum Dauidem, metuens, ne natura utrumque conciliaret, & ad faciendum fœdus impelleret, & ipse proditiōnis pœnas daret. Nihilominus tamen pœnam non effugit, fed, cum filium in patrem armasset, sibi ipsi manus attulit.

C A P. XVII.

Et Dominus præcepit, ut dissiparetur consilium Achitophel.] S. scriptura docuit, quemadmodum Deus fecerit cum Chufi. Bonum autem consilium appellat, quod tyrannidi expediebat. Quapropter David dixit in psalm. Ecce parturit iniqui-

Οὕτως πᾶσα ἡ βεβλή Αἰχίτοφελ καὶ τῷ Δαβίδ, καὶ τῷ Ἀβσοσάλωμ.] Πῶς ὁ Δαβίδ ἐχρηστέτω συμβάλω, πονηρὰ συμβεβούλι; ἀλλὰ δήλον, ὡς τοῖς παρῶσιν ἡσμόητο, καὶ πρὸς τὸν ἐκατέρω τρόπον ἐποιεῖτο τοῖς συμβεβλᾶς. πρὸς μὲν τὸν ἀγαθόν, κρύπτων· πρὸς δὲ τὸν φαῦλον, καὶ χαίροντα κακοῖς, τὴν πονηρίαν δεικνύς. καὶ τὸν Δαβίδ ἀποκλείων ἢ πείγεται, δεδιώς, μὴ σιωπᾶξῃ πρὸς διαλλαγὰς ἀμφοτέρωσιν ἢ φύσιν, καὶ πίστη δικαστῆ πρὸς ὁσίας. ὁμῶς τὴν δίκην ὅσῃ ἐφυγῇ, παῖδα μὲν ὀπίστας καὶ πατρὸς, αὐτὸς δὲ ὑφ' ἐαυτοῦ δεξάμενος τὴν πληγὴν.

Κ Ε Φ. Ι Ζ.

Καὶ κύριος ἐνετείλατο διασκεδάσαι τὴν βεβλήν Αἰχίτοφελ.] Ἐδίδαξεν ἡ θεία γραφή, ὡς ὁ θεὸς σιωπέπραξε τῷ Χυσί. ἀγαθὴν δὲ λέγει τὴν τῆς τυραννίδος συμφέρονσαν· δι' ὅπερ ἔλεγε ἐν ψαλμοῖς ὁ Δαβίδ.

ιδὲ ὠδίνη(ενν ἀνομίαν, σκέλαβεν πόνον,
καὶ ἔτεκεν ἀνομίῳ λάκκον ὠρυξεν, ἕ ἀνέ-
σκαψεν αὐτὸν, καὶ ἐμπεσεῖται εἰς βόθρον,
ὃν εἰργάσατο,

Καὶ ἐψυχεν παλάθας.] Ἀκύλας, ἢ
Σύμμαχος, πλισάνας.

Κ Ε Φ. Ι Η'.

Οὐ σήσε' ἐν ἡμῖν καρδία.] Κατ' ἐρώ-
τησιν, εἰάν τις, φησὶν, σὺ ἐζόμεθα πάντες
ἀψυχοί. εἰ δ' ἐκ' ἀπόφασιν, εἰάν ἀποθά-
νης, δὴλον ὅτι ἀθυμήσομεν. καὶ εἰάν ἐν μέ-
ρους, φησὶν, ἀποθανώμεν, ἐχ' ἰκανοὶ πρὸς
παραμυθίαν οἱ σεβασμῶν. κωλύσει δὲ
τὸν Δαβὶδ' ἐξελεθεῖν, δεδιότες, μὴ τι ἢ πά-
θη. εἰκὸς γὰρ λέγει, κατ' αὐτῶν μόνον χωρηζαί
σὺ δυσμενεῖς. ἀμα δ' ἐκαὶ δεδιότες, μὴ νι-
κήσας οἰκτείρη τὸν τύραννον. φασὶν ἔν, ὡς
εἰάν ἠπθέντες ἀποθανώμεν, τὴν σὴν ζωὴν
ἐχομεν ἀποχεῶσαν παραψυχίῳ. εἰάν δ' ἐ
σύ π

iniquitatem, concepit dolorem, & pepe-
rit iniquitatem; fossam aperuit, & effodit;
& incidet in foueam, quam fecit.

Et siccat palathas.] Aquila & Symma-
machus habent, ptifanas, id est, hordeum,
vel triticum, decorticatum.

C A P. X V I I I.

Non ponetur in nos cor.] Interrogatiuè,
si superstes fueris, dicunt, nonne erimus
omnes forti animo? Vel negatiuè, si oc-
cumbas, certum est, quod consternabi-
mur. Sin autem ex parte interficiamur, di-
cunt, superstites ad consolationem pares
non erunt. Dauidem igitur exire prohi-
bent, veriti, ne quid aduersi ei accidat. Ve-
rissimile enim erat, hostes, & inimicos, ipsū
solum expetere. Simul etiam metuentes,
ne, si victor euasisset, misericordia erga
tyrannum moueretur. Dicunt itaq;, quod
si victi in fugam conuersi fuerimus, tuam
vitam habemus sufficientem consolatio-
nem.

nem. Quod si tibi aliquid aduersi acciderit, publica erit calamitas. Tu etenim solus infinitis partibus nobis omnibus excellis. Hoc etiam Symmachus ostendit, dicens; & tu, vt decem millia nostrum.

Quoniam dixit, non est mihi filius, &c.]

Atqui diuinus scriptor supra dixit, cum tres filios, & filiam quoque, habuisset. Probabile est, filios procreasse, & eosdem decessisse. Iosephus autem, hac de causa cum id fecisset scribit, quod, cum filij longo tempore perdurare non possint, illud ædificium memoriam sui diutius conseruaret.

Et fleuit rex.] Quomodo enim ille, qui propter humanitatem Saulem luxit, iam in filij obitu à natura non vinceretur? Præterea illum vir pius deplorat, qui per pœnitentiam curari amplius non potuit.

CAP. XIX.

Summus imperator mihi eris.] Tametsi
Ioab

σύ π πάθης, χωρήσει κτ̄ πάντων ἢ συμφορά. σὺ γὰρ μόνῃ μυρίαις μοίραις ὑπερέχεις πάντων ἡμῶν. Τούτῳ γὰρ ἔ Σύμμαχῃ δηλοῖ, λέγων. καὶ σὺ ὡς ἡμεῖς δέκα χιλιάσιν.

Ὅ π̄ ἔλεγγ, ὅκ̄ ἐστὶ μοι υἱός.] Καὶ τοῦ παρῆεν ὁ συγγραφεύς, ὅ π̄ τρεῖς ἔχεν υἱὸς, μίαν δὲ θυγατέρα. ἀλλ' εἰκός, αὐτὸν παιδοποιῆσαι, καὶ τελευτήσαι ὄν παιδάς. Ἰώσηπ̄ δὲ ἔφη, τούτῳ αὐτὸν δεδρακέναι, ὡς τῶν παιδῶν μὲν ἔπ̄ πολὺ διαρκεῖν ἔδιδυαμύων, τ' δὲ οἰκοδομίας μάλλον φυλατῆσης τὴν μνήμην.

Καὶ ἐδάκρυεν ὁ βασιλεύς.] Ὅ γ' ὅ διαφιλανθρωπίαν πενήθισας τὸν Σαὺλ, πῶς ἔπ̄ παιδὸς ὅκ̄ ἀν ἐνικήθη τῇ φύσει. Ἰρηνεὶ δὲ καὶ ὡς εὐσεβῆς τὸν διὰ μετὰ μελείας ἰαθῶναι μηκέτι διωάμυρον.

ΚΕΦ. ΙΘ'.

Εἰ μὴ δρχισραηγός ἔση μοι.] Εἰ γὰρ
Τ 3 καὶ

καὶ πολλὰς ὑπὲρ Δαβὶδ' ὁ Ἰωάβ ὑπέμει-
νε κινδύνους, ἀλλ' ἐμίσει τὸν Δαβὶδ'.
ἠνείχετο δὲ διατετῶν εἰς αὐτὸν εὐνοίαν,
ὡς ἐκεῖνος ἐφύλαττε, καὶ δεδιώς ἅμα, μή
πιβυλευσθῆναι νεώτερον. νῦν δὲ καιρὸν εὐρών,
τετῶν στρατηγίαν ἐπαγγέλλεται τῷ Ἀμεσᾶ,
ὃν ἀπέδειξεν Ἀβουλωμ στρατηγόν. ἦν δὲ
καὶ αὐτὸς ἀδελφιδὸς τῷ Δαβίδ'. ὁ μαθὼν
Ἰωάβ, προσηγάμενος φιλίας τῶν ἀπέκ-
τεινεν.

Κ Ε Φ. Κ'.

Καὶ Ἰξελύθη Δαβίδ'.] Πρεσβύτης γὰρ
ὢν, καὶ πλείστα πολεμαχέσασκενος, ἀπέ-
πε τῷ σώματι. ἀλλ' ἐσώθη ὡς ἀδόξως τῷ
γίγαντι τὰς χεῖρας διαφυγών. δηλοῖ δὲ
ἡ γραφή, ὡς ἔτιως ἐκάλειν οἱ τότε σὺν με-
γάλῃ τῷ σώματι, καὶ ῥώμῃ ἅμαχον ἐ-
χούσης, καὶ ἔτε σὺν δυσεβεῖς, ἔτε σὺν πο-
λυχεινίαις, ὡς πινεσ ὑπέσπηνσαν.

Κ Ε Φ.

Ioab multa pericula pro Dauide subiue-
rit: ipse tamen audaciam illius hominis
odio proferebatur. Ferebat autem eum
nihilominus, partim propter beneuolen-
tiam, quam erga Dauidem retinebat, par-
tim metuens, ne rebus nouis studeret. Iam
igitur opportunitatem nactus, Amesan,
quem Absolon ducem fecerat, summum
imperatorem declarat, (erat autem &
ipse consobrinus Dauidis,) quod ubi cog-
nouisset Ioab, sub prætextu amicitiae hunc
etiam interfecit.

C A P. XX.

Dissolutus est David.] Nam cum fe-
nex multa in bellis passus esset, corporis
viribus defecit, manibus tamen gigantis
per fugam ereptus, mirabiliter seruatus
est. Indicat autem scriptura, homines
vasto corpore, & inuictō robore prædi-
tos, non autem impios, aut diuturnæ vitæ
(quemadmodum quidam suspicati sunt,) hoc nomine appellatos esse.

C A P.

C A P. XXI.

Vir ex Gada.] Aquila, αἰτίδικος, aduersarius, controuersiae nimirum. Symmachus verò habet, πρῶμετος.

C A P. XXII.

Verba huius carminis.] Post deuictos hostes, carmen epinicium Deo composuit. Vaticinatur autem de Christo Domino. Et, paucis exceptis, idem est cum psalm. 131.

C A P. XXIII.

Spiritus Domini in me loquutus est.] Erubescant nunc Iudæi, qui Dauidem, tam euidenter, & perspicuè, de rebus Christi, & fide, vaticinantem, prophetam appellari non patiuntur. Si enim spiritus Dei est in ipso, si Deo Iacob in ipso loqui visum est, si arcana sapientiae suae aperuit ei, cur propheta non esset?

Et

Κ Ε Φ. ΚΑ΄.

Αἴνης ἐκ Γάδης.] Αἰκύλας, ἀντίδικος. ἢ γ' ἐν ἀνπιλογίας. ὁ δὲ Σύμμαχος, πρῶμετος.

Κ Ε Φ. ΚΒ΄.

Τὰς λόγους τ' ὡδῆς ταύτης.] Μετὰ τοῦ πολέμου Ἰσραήλ καὶ τῶν Συμμάχων. ἢ πρὸς τὸν Δαβὶδ. ὡς ἐνεργῶς τὰ πρὸς Χερσῆ, καὶ τ' ἐπὶ τῶν ἐθνῶν πρὸς θεοσπίστα πίστεως. εἰ γὰρ πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ εὐδόκησεν ἐν αὐτῷ λαλῆσαι, καὶ τὰ κρύφια τ' ἁφίαι ἐδήλωσεν αὐτῷ, πῶς ἔσται πρὸς τὸν θεόν;

Κ Ε Φ. ΚΓ΄.

Πνεῦμα κυρίου ἐλάλησεν ἐν ἐμοί.] Αἰχμηθῆσαν Ἰσραήλ, πρὸς τὸν Δαβὶδ. ὡς ἐνεργῶς τὰ πρὸς Χερσῆ, καὶ τ' ἐπὶ τῶν ἐθνῶν πρὸς θεοσπίστα πίστεως. εἰ γὰρ πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ εὐδόκησεν ἐν αὐτῷ λαλῆσαι, καὶ τὰ κρύφια τ' ἁφίαι ἐδήλωσεν αὐτῷ, πῶς ἔσται πρὸς τὸν θεόν;

V

Καὶ

Καὶ ὅσα ἐβέλετο ποιεῖν αὐτό.] Παι-
δουθεῖς γὰρ ἔγνω, ὅσων ἢ ἑπιδυμία πωρῶσε-
ν ἃ συμφωρῶν.

Ὀνομασὸς ἐν τοῖς τριῖσι, ὑπὲρ ὧν δύο
ἐνδοξοῦ.] Τὰς τρεῖς ἐπαινέσας, τὸν Ἀ-
βεσαῖ τῆν δύο μὲν εἶρηκε κρείττονα, ἔπει-
τα δὲ ἡττονα. ἐκείνῳ γὰρ ἐνακοσίους ἀνὴρ
πρωταπόμυθον ἑξακοσίους δὲ, ἕτερον. πρῶ-
τον δὲ τῆν τριῶν, ἔκ τῶν ἔργων, ἀλλὰ κτῆ-
τιν δὲ χλω. ἰσέον δὲ, ὡς Βανέας, υἱὸς
Ἰωαδ, ἀδελφιδὸς τῶν βασιλέως. ἐκγο-
νον γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσε ἔπειτα. καὶ τὸ δὲ
τιν ἀνδραγαθίῳ πολλάκις εἰπὼν, πω-
ρῶσεθεν, ὅτι ὑπὲρ ὧν τρεῖς ἐνδοξοῦ τῶν, καὶ
πρὸς ὧν τρεῖς ὅσα ἤρχετο. τῆν γὰρ τῆν τριῶν
ἀπομυθὸν εἰρη, ἐνδοξοῦ ἦν, ὡς τιν φυ-
λακίῳ ἔβασιλέως πεπρωμυθός. καλέση-
σε καὶ αὐτὸν Δαβὶδ ἐπὶ τιν φυλακίῳ
αὐτοῦ.

Κ Ε Φ. Κ Δ'.

Λέγων, πορεύθητι, ἀριθμηθὼν τὸν Ἰσραήλ.]
Καὶ

Et noluit facere illud.] Castigatus enim,
noluit, quantarum calamitatum hospes ef-
fet cupiditas.

Celebris in tribus, duobus clarior.] Tres
collaudans, Abessam duobus præstantio-
rem esse dixit, primo autem inferiorem.
Ille enim, noningentos in acie interfecit;
hic verò, sexcentos. Primus verò ex tri-
bus, non quod facta, sed quod magistra-
tum attinet. Sciendum autè est, Baneam,
filium Ioiadæ, regis consobrinum fuisse.
Nam eum nepotem Iesse appellavit, &
fortitudinis eius sæpe mentione facta, ad-
iecit; tribus rerum gestarum gloria præ-
stitisse. ita, ut custodia regis illi commis-
sa fuerit. Rex enim suæ custodiæ eum
præfecit.

C A P. XXIV.

Dicens, vade, numera Israel.] Cum
V 2 Deus

Deus iusserit, cur huius census pœnas luit? Nequaquam igitur verba, sed permissio- nem Dei, considerare oportet. Indidit enim ei vsum rationis. Quamobrem in lib. Paralip. sic dicit, & insurrexit Satan contra Israel, & Dauidem decepit, & im- pulit, vt numeraret Israel (sic autem He- bræi aduersarium, defectorem nominant.) Cum igitur hæc cogitatio diuinis promif- sionibus contraria fuerit, hoc nomine eam appellat. * Nec dixit contra Da- uidem, sed contra Israel, in quos pœna etiam grassata est. Porro scriptura dia- bolum iram Dei nominat, hinc eam in lib. Paralip. Satanam appellat. Præterea dixit ira, non ipse. Quomodo verò à
 πορι-

Καὶ εἰ θεὸς ἐκέλευσε, πῶς δύναται ὑπέ-
 χει τὸ Ἰσραηλιθιμῆσεως. ἔκθεν ἔλογεος δεῖ
 νοεῖν, ἀλλὰ συγχώρησιν ἔθευ. ἐνέδωκε
 γὰρ τέτω κεχεῖσθαι τὰ λογισμῶ. τριγαρεῖν
 ἐν ταῖς Παραλήπομύραις ἔτω φησὶν· καὶ
 ἀνέστη Σατάν ἐπὶ Ἰσραήλ, καὶ ἐπέσφε τον
 Δαβὶδ ἔδραθησεν τον Ἰσραήλ. ἔτω δὲ
 καλεσθὲν Ἐβραῖοι τον ἀνικεῖμνον ἄποσά-
 τλω. ἐπέδῃ τίνω ταῖς θεαῖς ἐπαγγελίαις
 ἐναντίῳ ὁ τριετῆ ἦν λογισμός, ἔτως ἀ-
 τον καλεῖ. καὶ ὅκ εἶπεν, Ἰπὶ Δαβὶδ, ἀλλ'
 Ἰπὶ τον Ἰσραήλ· κατ' ἔ καὶ τὰ τὸ δίκης
 ἀπήντηκεν. ὄργλῳ δὲ θεοῦ λέγει τον διά-
 βολον ἢ γραφή. διὸ Σατάν αὐτῷ ἐν Παρα-
 λήπομύραις φησὶν. καὶ εἶπε ἡ ὄργη εἶπεν, καὶ
 ὅκ αὐτός, ἐτέρεα παρ' αὐτὸν εἶπεσα ἢ ὄρ-
 γή. ἢ ὡς νῦν ἐπέσειεν ἡ ὄργη λέγειται κυ-
 εῖς, ἔτως ἐκεῖ· ἐπέσφε Σατάν. εἰ δὲ τοῦ
 ἀμαρτεῖν αἶπον τὸ Ἰπισεῖσαι, τὸ αἶπον ἄρα
 ἔ ἀμαρτεῖν ἐστὶν ὁ διάβολῳ, δι' ἀμφοτέρων
 ὀνομαζόμενῳ τῆς πωροσηγοριῶν, καὶ πεί-

θων ἀμαρτάνειν ὁδὸν ἀγίαν ἀμαρτίῳ ἐφ'
 ἢ παρέπειαι δίκη. πῶς δὲ ἔδ' Δαβίδ' ἀριθ-
 μήσαντο ὁ λαὸς πτωρεῖται; οἰκείας πα-
 ρανομίας ἐπίσσε δίκας, κατὰ λιπὼν τὸν εἰσε-
 βῆ βασιλεία, τὸν ᾧ δ' ἔδ' τῆν ὅλων προ-
 χρεωθέντα, καὶ γρόμυθ' μετ' ἀσεβῆς καὶ
 ᾧ δ' ἀνόμους παιδός. καὶ τὸν μὲν Σαὺλ κατὰ
 ψηφισθέντα, καὶ τ' θείας γυμνωθέντα χρεω-
 τῶ, μέχει τελοδύτης ἐ κατέλεπον, καὶ ταῦτα
 ἔδ' Δαβίδ' ὑπὸ ἔδ' προφήτης χρεωθέντα. τὸν
 δὲ μυρίων ἀγαθῶν αὐτοῖς προσέξενον, καὶ τὸ
 τῆν ἀλλοφύλων κατὰ λυσθέντα θράσῶ, καὶ
 προσφήτεω, ἐ μόνον κατέλεπον, ἀλλὰ καὶ ἀν-
 παραξένω. διὸ καὶ πράττονται δίκας διὰ
 ἔδ' Δαβίδ' εἰς ὃν ἐπαργίνεσαν. ὅθεν καὶ ἡ
 γραφή τῆν ὀργίω κυρίως θυμωθῆναί φη-
 σιν ἐπὶ Ἰσραὴλ, ἐκ ἐπὶ Δαβίδ'. πρόσφασις
 γὰρ ἦν πτωρείας ὁ γρόμυθ' ἀριθμός. τι-
 γαρ ἐν μόνους πλήτη ὁδὸν ἀποσάντας, καὶ τ'
 ἀχρήστες μηδαμῶς ἀψάμυθ' ἡλικίας.
 ἔδει γὰρ καὶ προδιαθεῖναι τὸ μέλλον, τὰς

συνε-

populo pœna exigitur, cum tamen David
 populum numerauerit? Populus suæ ini-
 quitatis debitas pœnas persoluit, eò quod
 regem pium, qui à Deo in hoc, vt omni-
 bus præesset, designatus erat, deseruissent,
 & impij sceleratique filij partes essent se-
 quuti. Saulem quoque condemnatum,
 & gratia diuina destitutum, ad obitum vs-
 que non reliquerunt, licet David à pro-
 pheta in regem vnctus esset. Hunc enim,
 qui multorum bonorum eis author fue-
 rat, & Palæstinorum potentiam fregerat,
 quique propheta erat, non modo deserue-
 runt, sed aciem contra eum instruxerunt.
 Propter Dauidem igitur, in quem contu-
 meliosi fuerunt, pœnas luunt. Hinc scrip-
 tura dicit, iram Domini grassatam esse
 contra Israelem, non contra Dauidem.
 Nam occasio tantum pœnæ erat census
 populi factus. Solos itaque defectores
 percutit, & illis, qui nondum ætatem re-
 bus gerendis vtilem attigerant, parcit.
 Continuas enim defectiones reprimētem,
 id quod

id quod futurum erat præuenire oportebat. Valde autem religiosè David non ea delegit, in quibus ipse, quippe rex, reliquis facile præstare potuisset, nam fame orta ipse quidem cibi penuria non laborasset; intra mœnia etiam, & munitiones, latitans, armisque indutus, facile hostes effugisset. Rem igitur eligit, quæ hominum auxilium & potentiam non admittit, æqua cum reliquis conditione sententiæ superioris se permittens.

A mane usque ad horam prandij.] Notibus etiam diebus connumeratis, duodecimam duntaxat pœnarum partem, quas Deus eis comminatus fuerat, eis irrogatam fuisse inuenimus. Ita misericors DEVS atrocibus minis peccatores deterrrens, minore, quam comminatus fuerat, in exigenda pœna seueritate usus est. Cum enim fuerint decies centena millia, qui apti erant militiae, exceptis grandioribus natu, & ætate immaturis, præterea Leuitis, & tribu Beniamitica, quæ
pœni-

σιωεχεῖς ἀποστὰς ἀπεθνήσκειν. ὁσεβῶς δὲ λίσσῃ ὁ Δαβὶδ ὅτι ἤπτερον ἐν οἷς εἰκὸς αὐτῷ πλεονεκεῖν βασιλέα τυγχάνοντα. ὅτι αὐτὸν ὡς αὐτὸς ἠπόρεθ' ἰσοφῆς, εἰς ἐγεγόνθη λιμὸς ἀλλὰ ἔτι, ἀειβολῶν ἔχων, ῥαδίως αὐτὸν πολέμους διέφυγεν. ὅθεν αἰτεῖ πρᾶγμα μὴ δεχόμενον ἀνδρῶν πίνω ῥόπῳ, ἵς ἴσης μοίρας τοῖς ἄλλοις Ἰσραηλιτῶν ἐαυτὸν τῇ ἰσχυρίῳ ψήφῳ.

Εἰς πρῶτον ἕως ὥρας ἡμέρας.] Συναριθμημένων καὶ τῶν νυκτῶν ταῖς ἡμέραις, τὸ δωδεκατημέριον διέσκεπται τὸ ἀπὸ φλῆς ἐπενεχθῆναι τῷ λαῷ. ἕτως ὁ φιλανθρώπος θεὸς μείζονα μὲν κέρηλαις ταῖς ἀπειλαῖς, ὅσον ἀμαρτανόντας δευδιπόνησθαι, πολλὰ δὲ τῶν ἀπὸ φλῶν ἐλάττης Ἰσραὴλ φέρει τὰς τιμωρίας. ὅπως γὰρ ἔτι χιλίων τριακοσίων ἐσῶν χιλιάδων δηλαδὴ τῶν τῶν στρατιῶν ἡλικίαν ἀγόνων, καὶ τῶν παρῶρων, καὶ τῶν ἰσχυρῶν, καὶ μὲν καὶ γυναικῶν ἰσχυρῶν, παρῶρων ἵς τῶν Λευιτῶν, καὶ τῶν Βενιαμίνιδων φυλῆς.

μεταμεληθέντων γὰρ τῆ βασιλέως, ὅσα κρη-
 μήθη. ἐβδόμηκοντα χιλιάδες ἀνηρέθησαν
 μόναι, καὶ εἰς ἐν ἀκαρεῖ διεφθάρησαν. ἔ-
 γὰρ εἶπε χεὶρ οὐ πτωχὸς ἀγγέλῳ. ἐν ἀ-
 καρεῖ γὰρ ἀνείλε τὸ τῆ Αἰγυπτίων πτω-
 τικα, καὶ τὰς ἑκατὸν, καὶ ὀγδοήκοντα, χιλιά-
 δας τῆ Αἰσυρίων. τὸ φιλοδωροπίας τί-
 νου, ἀλλ' ἔτ' ἀδυναμίας, ὁ χεὶρ. τὸ δὲ
 παρὸν ρήτῳ, ἔτιώ τινες ἠλληγόρησαν. καὶ
 θείῳ ὀργῆν ὁ θανάτῳ ἐπεκράτῃ τῆ λαῶ
 κυεῖς μέχρι ὥρας δέξασθαι. ἀπὸ τῆ δεξιῆς
 τῆ αἰῶνῳ, μέχρι τῆ καιροῦ τῆ τεραπέζης, δη-
 λαδὴ μέχρι κατήλθεν ὁ νοητὸς ἀγγέλῳ εἰς
 ἔρανοῦ. τότε γὰρ τὸν ὀλοθροῦν, καὶ θανά-
 τῳ, δυσωπηθεῖς κατέλυσεν ὁ θεός. ὃς ἐπέ-
 πτε ἤθελε, καὶ τοῖς τῶν ἀγίων οἰκῆσι πόλιν,
 τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν φθοροποιῶν ἐπαφῆ-
 ναι χεῖρα, τότε κελύεται παύσασθαι τῆ
 διὰ ζῶντων ἀγγέλῳ τελειομένων οἰκηθῶν τῆ
 ἐκκλη-

pœnitentiam agente rege propter hoc pec-
 catum, non numerata est. ^{seperata} ~~seperata~~
 millia virorum sublata sunt. Neque re-
 pente mortui sunt, non enim ~~tempora~~
 indigebat Angelus vastator. Repente ve-
 rò, & subito, sustulit non modo A Egyp-
 tiorum primogenita; sed & centum octo-
 ginta mille Assyriorum. Tempus igitur
 hoc diuinæ erga homines bonitatis, non
 impotentia, est argumentum. Præsentem
 verò locum, quidam per allegoriam hunc
 in modum exposuerunt. Mors, propter
 iram Dei, populo Domini ad prandium
 usque dominabatur. Ab exordio sæculo-
 rum, usque ad tempus prandij, donec vi-
 delicet panis intelligibilis (νοητός) de cœ-
 lo descendit. Tunc enim Dominus pla-
 catus vastatorem illum, & mortem, dis-
 soluit, & compescuit. Qui quandoqui-
 dem sanctam urbem, nempe Ecclesiam,
 incolentes, tabifica manu attingere vo-
 luit, nunc quiescere iubetur, Ecclesiæ ci-
 uibus, & incolis, per viuentem panem con-

secratis. Magnifica enim, inquit, ô Dei ciuitas, de te dicta sunt. Non enim inimicum vltius vincere oportebat, postquam sacra mensæ tempus apparuit, quod prandij tempus latenter innuit. Christus autem Seruator seipsum pro nobis obtulit, suum dicens esse peccatum, qui peccatum non nouerat. Ipse enim peccata nostra tollit, & propter nos dolores sustinet, &, veluti bonus pastor, animam suam posuit pro ouibus. Nam secundum historiam, David, veram & propriam causam ignorans, id quod factum est, suum ipsius peccatum appellat.

Vt acquiram à te aream, &c.] Hæc area typum gerit Ecclesiæ, per quam mors cessat. Domus enim est naturalis vitæ, hoc est Christi, in quam pij, sermonibus sanctorum demessi de hoc mundo, manipulorum in modum colliguntur, vt in aulam cœle-

ἐκκλησίας. δεδοξασμένα γάρ, φησιν, ἐλαλήθη πρὸς σε, ἡ πόλις τῆς Θεοῦ. εἰ γὰρ εἶδει νικᾶν τὸν ἐχθρὸν μετὰ τὴν ἀνάδελξιν τῆς καιρῆς τῆς ἀγίας παπέζης, ἡ δὲ οὐ τῆς δόξης καιρῶς ὑπανίσταται. ὁ δὲ σώζας Χριστός, ὡς ἐν προσώπῳ νοεῖται τῆς Χριστοῦ, ὃς ἐαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσενώσκει, ἐαυτὸν λέγων εἶναι τὴν ἀμαρτίαν, ὃ μὴ εἶδὼς ἀμαρτίαν. αὐτὸς γὰρ τὴν ἀμαρτίαν ἡμῶν αἶρει, πρὸς ἡμῶν ὀδυνᾶται, ἢ ὡς ποιμὴν ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν αὐτῆς τέθεικεν ὑπὲρ τῆς πρὸς ἐβάτων. καὶ καθ' ἰσορίαν γὰρ ὁ Δαβὶδ, ἀγνοῶν τὴν αἰτίαν, οἰκίαν ἀμαρτίαν τὸ γενημένον ἐκάλεσεν.

Κτίσασθαι πρὸς σε τὴν ἄλω.] Τὴν ἐκκλησίαν ἢ ἄλως τυποῖ, δι' ἧς ὁ θανάτου παύεται. οἶκός γάρ ἐστι τῆς φύσιν ζωῆς, τέτρεσι Χριστῶ, ἐφ' ἃ δράγματα ἢ γ' ἐν ἀσαχύων συλλέγονται διὲν οἱ διὰ τοῦ λόγου τῆς ἀγίων κερσόμενοι ἀπὸ κόσμου, ὡς αὐτοὶ εἰς τὰς ἀνω συγκομιδαῖεν αὐλας, καθά-

πρὸς εἰς ἀποθήκην δεσποικίαν, μετὰ τὴν τῆν
 ἀχρόντων ἢ ἀφελῶν ἀπόθεσιν πράγμα-
 τος τε ὁμοῦ, καὶ φρονημάτων. ὅπως ὡς ἐν
 εἰδὲ τῆν ἀχρότων νοεῖται. διότι φησὶν. ἐπά-
 ρατε οὖν ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσαθε
 τὰς χώρας, ὅτι λυγαί εἰσι πρὸς θερισμὸν
 ἤδη, ὁ θερίζων μισθὸν λαμβανέ. ἢ πάλιν.
 ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλί-
 γοι, ἢ τὰ ἐξῆς. ἢ ἀφελῶν φησὶν Ἰωάν-
 νης, ἔτι πύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα-
 θαρεῖ τὴν ἀλώναν αὐτοῦ, καὶ συναξει τὸν
 σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἀχρόν
 καὶ καύσει πρὸς ἀσβέσω. ταῦτα ἀρα τὴν
 ἀλών τὴν νοήτων ἄξεπρίατο Χειρὸς πενή-
 κοντα σίκλων· τέλεισιν, ὅτι ἐλαφρῶν ἱμη-
 μάτων. ἀλλὰ καὶ τὸν ἄριθμὸν ἐμφάνισι τῆν
 ἀφέσεως. εἰς τὸν γὰρ δέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,
 ἔπειξεν ἐν αὐτῇ θυσιάζειον. καὶ ἐπέπει-
 ἔστιν ἀχρότων, ἔτι αὐτὸς τὸ θυμὸν πρὸς ἐκό-
 μιζεν εἰς αὐτὸν, ὡς ἐν τύπῳ τῆν ἀλῆλος μόχθ.
 ἢ γέγονεν ὀλοκαύτωμα, ἢ εἰρωικὴ θυσία.

λέλυ-

caelestem, tanquam in herile horreum,
 comportentur. Quemadmodum ex pa-
 learum similitudine intelligitur. Quam-
 obrem inquit: Attollite oculos vestros,
 & contemplamini agros, albi enim iam
 sunt ad messem, messor mercedem acci-
 pit. Et iterum: messis multa quidem,
 pauci verò messores, & quæ sequuntur.
 De Christo, inquit, Ioannes, cuius venti-
 labrum in manu eius, & repurgabit aream
 suam, & conuehet triticum suum in
 horreum, paleas autem igni inextingui-
 bili comburet. Hanc igitur aream intel-
 ligibilem (κοιτην) Christus quinquaginta
 ficlis, hoc est, non paruo pretio emit.
 Cæterum numerum quoque declarant
 dimissionis. seipsum enim dedit pro ea, &
 aram in illa posuit. Et quandoquidem
 summus est pontifex, ipse seipsum quoque
 sacrificium obtulit, cuius rei typum vi-
 tulus in area mactatus prætulit. Et factus
 est holocaustum, & pacifica hostia. Sub-
 latum

latum enim est in Christo interstitium.
Ipse est pax nostra, iuxta scripturas.

Possidebo à te in permutatione, &c.] Solomon dicit : Honora Dominum de iustis tuis laboribus, & largire ei de tuis fructibus iustitiæ. In illo verò agro ædificavit Solomon templum. Dicit enim historia : Adiunxit Solomon ad altare vltimò, quod in principio paruum erat. Significans, Euangelium progressu temporis promouendum, & propagandum, esse.

Semper enim ex paruis initijs Ecclesia dilatatur, & subinde plures adduntur.

PROCO-

λέλυτ) γδ τ μεθλαβεν εν χειρω. αυτος γαρ εστιν η ειρηνη ημων κτ) ται γραφαις.

Κτήθμαι πδσά σε εν αλλαγματι.] Ω' φεληθεις τον πατέρα και Σολομων εφη. τιμα τον κύριον απο των δικαίων πόνων, και απέρχε απτα απο των καρπών δικαιοσυνης. εν κείνω δε τα χωρία τον νεών ωκοδόμησε Σολομών. φησι γδ η ιστορία, προσέθηκεν ο Σολομών επι το θυσιαστήριον επ' εχάτω, οτι μικρον εν πρώτοις, εποδηλιστα τω κτ) και ες εθρηνην ε διαγγελίαι προσκοπιω. και η εκκλησία γδ δια παντος εν μικροτέρας διρμύεται, και προσίδεται πλείους.

Υ ΠΡΟ-

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Γαζαίης Σοφιστοῦ εἰς τὴν τρίτην
τῶν Βασιλέων Σχολία.

ΚΕΦ. Α΄.

ΚΑὶ ὁ βασιλεὺς Δαβὶδ πρεσβύτης
σφόδρα.] Ζηήσεις, εἶπε τὸ πρεσβύτε-
ρος ἐπὶ φαύλῃ ὑπὸ τῷ πρῶτῳ τῆς γρα-
φῆς εἰρηλατῆ, ἢ ἐπὶ ἀγίῃ κῆ, εἶ τὸ πρῶτον βεβη-
κῶς ἡμέραις λέγειται κῆ, εἰ διαφέρει πρεσ-
βύτερον ἔπρεσβύτης.

Καὶ ἡ τῶν βασιλείῃ σύγκοιτος.] Τὸ τῆς
παρθένου ἀκμαῖον ἐπενόησαν, ὡς ζώσας
κῆ ζέσεως νεότητι σαρκὸς ἀξιομυθεῖσθαι
τὸν Δαβὶδ. ἱματίων μὲν γὰρ φύσις τρεῖν πέ-
φυκε τῷ σώματι τὴν ζέσιν, ἀλλὰ κῆ πλείο-
να ποιεῖν ἡ δὲ ὑπὸ τῷ ψυχρῶν ὡφθη-
λαῖν. ἢ δὲ γε ζέσιν σαρκὸς τῆς πρῶτης
φύσεως τῶν αὐτῆς δεκτικῶν μεταδίδωσι.

Καὶ

PROCOPII GAZÆI

SOPHISTÆ IN LIBRVM

TERTIVM REGVM

Scholia.

CAP. I.

ET rex David senex admodum.] Quæres
an πρεσβύτερον de improbo vsurpetur
à scripturâ, an de sancto; &, an πρῶτον βεβηκῶς
ἡμέραις dicatur: item, an differant, πρεσβύ-
τερον, & πρεσβύτης.

Et dormiebat cum rege.] Florentem vir-
ginis ætatem considerarunt, quæ vigore
& calore iuventutis suæ Davidis carnem
solaretur. Nam vestimentorum quidem
natura est, vt corporis calorem confer-
uent, & inuentum calorem augeant, ni-
hil verò frigido corpori conferant. Caro
autem calida, de suo calore, quem habet,
in rem, quæ suscipiendo calori idonea est,
transmittit.

Y 2

Et

Et Ornia filius Haggid David.] Adonias. Binominis enim erat.

Et oves, & agnos, &c.] Oves quidem ex ouium & caprarum grege, agnos vero ex ouium grege, & vnus duntaxat ætatis.

Qui iunctus erat Ain.] Epulum iuxta fontem quendam scatulentum ante urbem exhibuit. Iuxta quem hortus regius confitus erat, sic enim Iosephus scribit. Symmachus etiam Ain vna cum Syro fontem interpretatus est.

Nathan venit ad Bersabee.] Quidam stultè, & ineptè, suspicati sunt Nathan, doloris impatientia, eò quod ad conuiuium vocatus non esset, hæc fecisse. Cæterum propheta, diuini decreti, & consilij, gnarus (per hunc enim regi aperuit; non tu ædificabis mihi domum, sed ecce filius nascetur tibi, cui nomen erit Solomon, hic ædificabit nomini meo domum,) cum vidisset Orniam contra voluntatem & consilium

Καὶ Ὀρνιά υἱὸς Ἀγγέθ Δαβίδ'.] Ἀδωνίας. ἢ ᾧ δὴ δῶνυμθ.

Καὶ πρόβατα, & ἄρνας.] Μήποτε πρόβατα μὲν τὰ ἐν ποιμνίαι καὶ εἰς αἰπολίαι, ἄρνας δὲ τὰ ἐν ποιμνίαι, καὶ μόναι μιᾶς ἡλικίας.

Τὸν ἐχώμθρον Ἄιν.] Τὸ σασίππον ἐπέβλεψε πρὸς τὰ πηγὰς πηγῶν πρὸς τὸ ἄσπεθ ἀναβλύζουσαν, παρ' ἧν βασιλικὸς ἐτεθήλει πρὸς ἀδειθ. ἔτω γὰρ Ἰωσήπθ εἶπε. ἢ ὁ Σύμμαχθ δὲ τὴν Ἄιν πηγῶν ἐρμήνευεν, ὡς & ὁ Σύργθ καλεῖ.

Καὶ Νάθαν ἦλθε πρὸς Βηρσαβέε.] Τινες αἰσθητῶς ὑπέλαβον ἀλγήσαι τὸν Νάθαν, ὡς μὴ κληθέντα εἰς τὸ σασίππον. διὰ ταῦτα ποιῆσαι. ὁ δὲ προφήτης, τὴν εἰς θεῶν ψῆφον εἰδὼς, δι' αὐτῶν γὰρ ἐδήλωσε τῷ βασιλεῖ, ὅτι σὺ οἰκοδομήσεις μοι οἶκον. ἀλλ' ἔτι οἰκοδομήσει οἶκον τῷ ὀνόματί μου. θεασάμενθ τὸν Ὀρνίαν πρὸς τὴν θεῶν

Βασιλῶν τῶν βασιλείαν ἀρπάζοντα, ἀνε-
μνησε διὰ τῆς Βηρσαβέε τὸν βασιλέα τῆς θείας
προφητείας· εἶτα εἰσελθὼν, οὗτος ἐκείνης
ἐβεβαίωσε λόγους.

Καὶ ἀγνας, ἢ πρόσβατα.] Καὶ ἐνταῦθα
διάφορα ταῦτα φησίν.

Καὶ κατὰ βιάσατε αὐτὸν ἐπὶ τῆς Γείων.]
Γείων μὲν ὁ Νεῖλος, ὡς Ἰερεμίας. καὶ νῦν
ἔστι ἢ τῆς ὁδοῦ Αἰγύπτου ἢ πρὸς τὴν ὕδωρ Γείων.
ἐπωνόμασαν δὲ ἢ τὸν Σιλωάμ Γείων. ἢ,
ὡς ἀγαν σμικρὸν εἰρωνικῶς αὐτὸν ἔγω
καλέσαντες· ἢ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐξ ἀφα-
νῶν ἐξέειπεν ἐπωνόμων, ὡς περὶ ὁ Νεῖλος. Τά-
ξις δὲ κέχρηται, πρόσβατας Σαδὼκ τὸν ἱε-
ρέα, εἶτα Ναθαν τὸν προφήτην, καὶ μετὰ
ταῦτα Βαβαῖδω υἱὸν Ἰωδαε τὸν στρατηγόν,
ἔχοντα σφενδονήτας, ἢ τοξότας, τὸν Χερεθ-
θι, καὶ Φελεθθι.

Υἱὸς τὸ ὄνομα σου.] ἠδὲσαν ὡς εἰδείς,
πατρικῶς ἔχων φιλοσοργίᾳ, ἐζηλοτύπησε
παῖδα. οἱ γὰρ τρεῖς καὶ λαμπροτέρους
δύχον-

filium Dei, regnū occupare, regi per Ber-
sabeam Dei vaticinium in memoriam
reuocauit; postea, ad regem ingressus, ser-
mones illius confirmauit.

Et agnos, & boues.] Hic quoque diffe-
rentia hæc dixit.

Et deducite eum ad Gihon.] Gihon qui-
dem Nilus est, sicut Ieremias. Et nunc
quid tibi rei est cum via Aegypti ad bi-
bendum aquam Gihon? Cæterum Silo
hanc quoque Gihon appellauerunt. Vel,
quod valde exiguus sit, per ironiam hoc
nomine eum appellantes; vel, quod ipse
quoque per occultos cuniculos, quemad-
modum Nilus, exurgat. Ordine autem
usus est, primo loco Sadocum sacerdo-
tem constituens, deinde Nathan pro-
phetam, postea Babæam filium Iodæ ca-
pitaneum, vnà cum funditoribus, & sa-
gittarijs, Cherethi, & Phelathi.

Super nomen tuum.] Sciebant neminem,
qui paterno affectu præditus esset, filio
inuidere. Etenim tales, splendidiore fi-
lios

filios videre exoptant. Quamobrem etiam David hæc, quæ à principibus dicta sunt, cum gaudio & lætitia excepit. Cumque atate prohiberetur, quo minus assurgere posset, inclinatus Deum adoravit, qui promissiones impleuisset.

C A P. II.

Tu fortis eris, & vir potens.] Hæc dicit; tanquam in Solomonis potestate esset; in virum euadere. Prius enim vires sumit, qui vir futurus est.

Custodire viam eius, & quæ sequuntur, usque ad illud, ut intelligas.] Hoc est, neque leue atque exiguum quiddam in speciem, illorum quæ scripta sunt transgredi audeas.

Ut intelligas.] Nisi enim, quæ præscripta, in conspectu habeamus, non intelligemus, quæ facturi sumus.

Nosti quæ mihi fecerit Ioab.] Quomodo filio mandavit, id quod ipse non fecit? Veritus est ipse hoc facere, eo quod tot pericu-

δ' ἰσχυροὶ καὶ οὐκ ἐπὶ τοὺς παῖδας ἰδεῖν. Τίγαρον καὶ Δαβὶδ ἔτις ἐφῆθη τοῖς ὑπὸ τῆς ἀρχόντων εἰρημύοις, ὅτι καὶ τοῦ γήραος αὐτὸν ἀναστῶν κωλύοιτο, κατὰ κεκλιμῆσιν ἀποσεκινῶν τὸν θεόν, ταῖς ὑποχέουσι δέδωκτα τὸ πένθος.

Κ Ε Φ. Β'.

Καὶ κραταιώθησιν, καὶ ἔσονται εἰς ἀνδραδυναμείως.] Ὡς ὄντι ἐπὶ Σολομῶντι ἔγενεας εἰς ἀνδρα ταῦτα φησί. πρῶτον δὲ ἐπιχρῆσθαι τὸ ἐσόμενον εἰς ἀνδρα.

Φυλάσσειν ὁδὸν αὐτῆς, καὶ τὰ ἐξῆς, μέχρι τοῦ ὅπως σωῆται.] Τοῦτ' ἐστὶν, μηδὲ τὸ τυχόν τῆς γεγραμμένων ἀβλαβῶν τλημῆσης.

Ὅπως σωῆται.] Ἐὰν γὰρ μὴ τὰ ἀπογεγραμμένα χάρις, εἰ σωῆται ἀποιήσεται.

Καὶ νεὺ οἶδας, ἀ ἐποίησέ μοι Ἰωάβ.] Πῶς τὰ παιδὶ ἀποσέταξεν, ὅπως αὐτὸς εἰ πεποίηκεν; ἠδ' ἔδθη μὲν τῆς αὐτὸς, ὡς τσά-

Z

των

των κινδύων χυρόμυρον κοινών. αἶμα δὲ
καὶ δεδιώς ἔλεγχυ, υἱοὶ Σεργίας σκληρότε-
ροί με εἰσίν. ἔωρα δὲ καὶ συγκατασπυρά-
ζοντα αὐτὸν τῷ Ορνία τῷ πυραυνίδα. ἐφο-
βήθη τίνεω, μὴ ἀποκλείνη τὸν νέον, ἢ διοκῶν
δύνας, ὡς τὸν Αβεννήε, καὶ τὸν Αμεσά. ἢ
καὶ φθνερωῶς διελὼν τὸν λαόν. καὶ τῷ Σε-
μεὶ δὲ συγνώμην δίδως, νῦν ἀνελεῖν αὐτὸν
προσέταξε τῷ παιδί, δεδιώς αὐτῷ τὸ πυ-
ραυνικόν, καὶ θρασύ. ἢ ὡς προφήτης εἶδώς,
ὡς ἔφεισέαι καιρὸν δῖρων ἐδ' ἔ παιδός.
ὅς γε ἔ τ' ἔ Σολομῶνι ἔ προσάξεως ὠλι-
γώρησε. φυλάξαας τίνεω αὐτῷ τέτρα πα-
νηίδω παρεκελεύσατ.

Καὶ ἔταφην ἐν πόλει Δαβίδ.] Οὕτω κα-
λεῖται Σιών ἢ γραφή, ἢ πῖς λῶ ἢ ἀνω πό-
λις. πᾶσα δὲ νῦν. Ἰερουσαλήμ ὀνομάζε-
ται ἐν ἡ τεθάφθαι τέτρα, καὶ ἔδῦ μετ' αὐ-
τὸν βασιλέας, λέγει Ἰωσήππῳ. Ἐ δὲ μνη-
μα ἔταφ τὸν Σιλωάμ εἶναι, ἀντιπροσίδες
ἔχον ἔ γῆμα, καὶ βασιλικῶ δηλεῖν πο-
λυτέ-

periculorum participem ipse habuisset, si-
mul etiam sibi metuens, dixit: Seruix fi-
lij duriores sunt, quam ego. Videbat e-
nim, quod ipse quoq; cum Ornia, regnum
adfectante, faceret. Metuens igitur, ne iu-
uenem, vel occultè amicitiam simulans,
quemadmodum Abnerem & Amessam,
vel aperte populum concitando, interfici-
ceret. Præterea iniungit adolescenti, ut
Semei quoque, cui ignouerat, interficiat,
formidans tyrannidem, & confidentiam
ipsius. Nouerat enim, utpote propheta,
quod oblata occasione ne filio quidem
parfurus esset, qui Solomonis etiam præ-
ceptum contempsit. Malitiam igitur ip-
sius obseruare eum iussit.

Et sepultus est in ciuitate David.] Sion
hoc modo scriptura appellat, quæ vrbis arx
erat. Tota verò nunc Hierusalem nomi-
natur. In qua Iosephus Dauidem, & qui
post eum fuerunt reges, sepultos esse tra-
dit, & monumentum iuxta Siloam antri
speciem habuisse, & sumptus regales, osten-
dens.

dens. Dicit autem multum auri vna cum eo in terram defossum esse ab ipso Solomone. Hircanum enim, summum pontificem, cum vijs ab Antiocho Demetrij filio obsideretur, aperto monumēto octoginta talenta accepisse. David autem obiit, cum septuaginta annorum esset, regno potitus anno ætatis trigesimo, regnavit annis quadraginta. Illud verò *dormiuit*, primum de Dauide dictum est, mortem significans. Obseruabis autem, an hæc propter Christum sint scripta, qui, cum cecidisset, ceu leo dormiuit, & veluti catulus leonis. Quapropter dictum est, ego obdormiui, &c.

Et interfecit Orniam.] Quidam succensent Solomoni, quod fratrem interfecerit. Diuersæ autem hominum sunt vitæ rationes. Quidam enim absolutam, & perfectam, philosophiam tractant; alij verò illam, quæ ciuilis disciplina appellatur; alij regnum, aut militare imperium, administrant. Vnumquodque hominum illorum genus ad vitæ, quam sequitur, rationem

exigen-

λυτέλθω. ἔφη δὲ ἢ πολὺ ἀπὸ συγκατωρυγῶν χρυσὸν ὡς αὐτὸ τοῦ Σολομῶντος. Ὑπερανὸν γὰρ τὸν ἀρχιερέα, πολιορκημένης ὑπὸ Ἀντιόχου τῆς πόλεως τοῦ Δημητρίου παιδὸς, ἀνοίξαντα τὸ μνημα, λαβεῖν ὀγδοήκοντα. Δαβὶδ δὲ τέλει δύνηκεν ἐτῶν ἑβδομήκοντα. βασιλεύσας μὲν τριακοντέτης, βασιλεύσας δὲ τεσσαράκοντα. τὸ δὲ ἐπιμήθη, πρῶτον ἐπὶ Δαβὶδ εἰρήνη, δηλοῦν τελευτῶν. Ἐπισήσεις δὲ, εἰ διὰ Χρυσὸν ταῦτα γέγραπται· ὃς ἀναπερὶ τὸν ἐπιμήθη ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμνον. διόπερ εἰρηται· ἐγὼ ἐπιμήθη, καὶ ὑπνωσα, καὶ ταῖς ἐξῆς.

Καὶ ἀνεῖλε τὸν Ὀρνιαν.] νεμεσῶσι πικρῶς, ὡς ἀδελφὸν ἀποκτείναντι. διάφοροι δὲ τῶν ἀνθρώπων οἱ βίοι. οἱ μὲν γὰρ ἀσκήσει τὴν ἀρετὴν φιλοσοφίᾳ· οἱ δὲ, τὴν καλῶς πόλιν ἀρχιερέα· ἄλλοι βασιλείαν, ἢ στρατηγίαν, ἰδύνεσιν. ἕκαστον ἄρα πρὸς τὸν βίον.

ἔξετασέον. Σολομῶν τίνω εἰς προφητικῶν
εἶχεν, εἰς πολιτικῶν, τελειότητα, τὴν δὲ
βασιλευσιν ἀρμότιον. παραθεῖς τίνω,
ἡ δὲ τὸν Ὀρνίαν τυραννείν ἐφιέμενον. καὶ
συνεῖς τὸ πρῶτον, εἰ σωφρονήσεται· νῦν ἀνε-
λεν, αἰτῆν τὴν σῶσοντος ἔπαυσε· ὅπως
τυραννίδος ὑπῆρχεν ὁδός, καὶ πολέμων
ἐμφυλίων δόχη.

Πρὸς Ἰωάβ, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ κυρίου.]
Κατὰ τὸν νόμον τὸν φονδύλιν ἀποκτείναι κε-
λεύει, προσφυγόντα τῇ ἑκείνου σκηνῇ.

Εἰς ἱερεῖα πρῶτον, ἀντὶ Ἀβιάθαρ.] Ἦν
γὰρ Ὀρνία κοινωτίσας τῆς τυραννίδος, ὡς
δηλοῖ καὶ τὸ Σολομῶντος τὰ ρήματα.
πλὴν ὁ Σολομῶν καὶ τῆς θείας προφήσεως
γένονεν ὑπεργός. τῷ γὰρ Ἡλὶ καὶ διὰ Σα-
μηλ, καὶ δι' ἄλλας προφήτας, προσηγόρευεν
ὁ θεὸς ἔχουσας τὴν ἀτιμίαν.

Φρόνησιν τῷ Σολομῶντι, καὶ ἑσφίαν πολ-
λῶν.] Ἐκ τῶν ἀλλήλων τὴν ἑσφίαν ἐδήλω-
σε.

exigendum est. Solomon igitur, neque
propheticam illam, neque politicam, per-
fectionem habuit; sed illam, quæ regibus
conuenit. Cum igitur, periculo facto, cog-
nouisset Orniam tyrannidem adfectare,
(licet primum ei ignouisset, si moderatè
se gessisset) nunc eum interficit, cum pa-
tris uxorem petiuisset. nam hæc ad tyran-
nidem via erat, & bellorum intestinorum
initium. vt verba Solomonis etiam de-
clarant.

Ad Ioab, in tabernaculum Domini.] Secun-
dum legem iubet homicidam, qui in Do-
mini tabernaculum confugerat, occidere.

In primum sacerdotem, Abiatharis loco.]
Nam is Orniæ consiliorum de regno in-
uadendo particeps erat. Porro Solomon
diuinæ quoque prædictionis administer
fuit. Deus enim, non modo per Samue-
lem, sed per alium quoque prophetam,
Heli generis infamiam prædixit.

*Deus dedit prudentiam Solomoni, & sapien-
tiam multam.*] Sapientiam Solomonis alio-

aliorum comparatione ostendit, & propterea illorum, qui olim sapientia clari, & celebres fuerunt, mentio facta est; inter quos Aegyptios, qui apud omnes sapientia laudem habuerunt, primo loco posuit. Nam, quemadmodum Graeci memoriae prodiderunt, Pherecydes Syrius, Pythagoras Samius, Anaxagoras Clazomenius, & Plato Atheniensis, physiologiae, & Theologiae accuratioris discendae causa, ad illos profecti sunt. Quapropter dicit scriptura, Moysen omni sapientia Aegyptiorum institutum esse. Quos Solomon, diuinitus sapientiae donum adeptus, superavit. Vituperationem verò laudibus ipsius scriptura coniunxit, quod uxorem alienigenam contra legem duxerit.

C A P. III.

Super eleuationes.] Princeps transportantium lapides, & ligna. Illos *νωποφόρες* in libris Paralipomenon appellat.

Et

σε. τέττε χάριν, καὶ τῶν πάλαι γεγνημένων θεῶν ἀορίσως ἐμνήσθη, καὶ οὗτοι Αἰγυπτίους ἀσθετέεικεν, διοκούντας ὡσαύτως παῖσιν εἶναι θεούς. ὡς γὰρ ἰσόρησαν Ἕλληνας, Φερεκύδης ὁ Σύριος, καὶ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, καὶ Ἀναξαγόρας ὁ Κλαζομενίος, καὶ Πλάτων ὁ Ἀθηναῖος, ὡς τετέττες Ἰξεδήμητρον, Φυσιολογίας χάριν, καὶ Θεολογίας ἀκριβεστέρας· διό φησὶν ἡ γραφή, καὶ Μωϋσῆς ἐπαιδύθη πάση θείᾳ Αἰγυπτίων, ἕς ἐνίκαι Σολομῶν, θεόθεν δῶρον τιλὸν θείαν κτισσάμενος. Ψόγον δὲ τοῖς ἐπαίνοις συνέζυξεν ἡ γραφή. γυναῖκα γὰρ ἀλλόφυλον ὡσανόμως ἠγάγετο.

ΚΕΦ. Γ΄.

Ἐπὶ ταῖς ἀρσεσιν.] Ἀρχῶν τῶν μετακομιζόντων λίθους, καὶ ξύλα. τέττες δὲ νωποφόρες ἐν Παραλήπομηναις καλεῖ.

A a

Καὶ

Καὶ Ἐπὶ τῶν πλινθίων.] Ἀπὸ μέρους Τυρκικῆς
τοῦ πᾶν ἐδήλωσεν ἐν σφάττουμα. Ἰστὶ δὲ καὶ πλαι-
σιον ὀνομαζέσσι, δηλαδὴ τὸ τετραγώνον τῆς
τάξεως χῆμα. ὁ αὐτὸς δὲ λέγει ἐπὶ τῶν νεῶν
ὡσαύτως Ῥωμαίοις μαγίστρω, τῶν φερεντων
τὸν βασιλέα σφάττουμα ἢ γέφυρα.

Καὶ ὁ λαὸς ἐθυμίων ἐν τοῖς ὑψηλοτάτοις.]
Οὐκ εἰδώλοισι, ἀλλὰ θεῷ, ὡσαύτως τὸν νόμον. ἐν
ἐνὶ γὰρ θυῶν παρεστέταξε τὸ πῶ. πλινθὶ συγνή-
μης ἐπύχασον, ὅσα ἔχοντες πρὸ νεῶν. ἐντεῦ-
θεν δὲ νοητέον ὅτι τὰ παρὰ τῶν ἄλλων ἰσορέμματα
βασιλέων, ὡς ἔζησαν τὰ ἄλση, καὶ τὰς σήλας
τῶν Βααλ στυπέτησαν, πλινθὶ τὰ ὑψηλὰ ὅσα
ἔζησαν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ παρὰ Σολομώντι ἐπὶ
νέγκει, ὡς ἐν αὐτοῖς ἔδυνεν, ἀλλ' ὅσα ἐν τῇ
σκηνῇ παρὰ τὴν κιβωτὴν. εἰ γὰρ εἰδώλοισι ἔδυνεν,
ὅσα αὐτῶν θεὸς ἐπεφαίνετο.

Καὶ γε, ὃ ὅσα ἠτήσω, δέδωκά σοι.] Σίμ-
φωνον τῶν, αἰτεῖτε δὲ τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτῆς, καὶ ταῦτα
πάντα παρεστέταξα ὑμῖν.

Καὶ

Et super lateres.] Ex parte ordinata, &
instructa, totum ordinem exercitus signi-
ficavit, quem πλάσιον quoque à laterali
forma appellant, significantes quadran-
gularem aciei formam. Erat verò ille idem
cum eo, qui nunc apud Romanos magi-
ster custodum Imperatoris.

Et populus adolebat in excelsis.] Non ido-
lis, sed Deo, contra legem. Vnico enim in
loco sacrificia offerri præceperat. veniam
autem consequuti sunt, eò quod templum
nondum haberent. Hinc autem intelli-
genda sunt, quæ de alijs etiam regibus me-
morantur, quod lucos exciderint, & sta-
tuas Baal confregerint, veruntamen excel-
sa non sustulerint. Idem verò de Solomo-
ne etiam protulit, quod in excelsis sacrifi-
carit, sed non in tentorio, ante arcam.
Si enim idolis sacrificasset, Deus ei non
apparuisset.

Et quod non postulasti, dedi tibi.] Consen-
tit cum illo. Quærite regnum Dei, & iusti-
tiâ eius, & hæc omnia adijcientur vobis.

A a 2

Et

Et ecce somnium.] Hoc est, recordatus infomnij, cum abiisset, Deo sacrificia pro acceptis beneficijs obtulit.

C A P. IV.

Sadok, & Abiathar, sacerdotes.] Atqui deposuit Abiathar, à principatu quidem, non à sacerdotio. Hoc enim, non ex suffragijs, & electione populi habebant, sed ex successione generis.

Regi, & domui ipsius.] Quæ suppedabantur mensæ regis, non famuli duntaxat, sed etiam milites, custodia corporis regis, & excubijs deputati, & principes infumebant.

Et sapientia superabat Aetham.] Tunc quidam sapientia conspicui, & clari erant. Aetham verò, & Aemath, ex cantorum numero erāt, citharis, nablis, & cymbalis, Deum celebrantes.

Loquutus est de lignis.] De naturis, & viribus herbarum, arborum, & aliarum rerum, rationis expertium, disputavit. Ex quibus

Καὶ ἰδὲ ἐνύπνιον.] Τετέσι, μνηδαίς τοῦ ὀνείραθ, ἀπιῶν, θεῶν προσήγαγε χαλεπήματα.

Κ Ε Φ. Δ'.

Καὶ Σαδὸκ, ἢ Ἀβιάθαρ, ἱερεῖς.] Καὶ μὲν ἔπαυσε τὸν Ἀβιάθαρ, ἀλλὰ τὸ δρχῆς, & τὸ ἱερωσύνης. Ταύτω γὰρ ὄκ ἐκ χειροτονίας, ἀλλ' ἐκ γηρικῆς εἶχον διαδοχῆς.

Τῶ βασιλεῖ, ἢ τῶ οἴκῳ αὐτοῦ.] Τὰ χωρηγέμενα τῇ τεπέζη τῶ βασιλέως ἀνήλικον & μόνοι θεράποντες, ἀλλὰ καὶ οἱ φρερῆνες στρατιῶται, & ἄρχοντες.

Καὶ ἐβόφισατο ὑπὲρ Αἰθάμ.] Ἡσαν τότε πνὲς ἐπὶ βόφια λαμπερά. ὁ δὲ Αἰθάμ, καὶ Αἰμάθ, τῶ ψαλμοῶν ἦσαν, ἐν κινύραις, καὶ ναύλαις, καὶ κυμβάλοις, τὸν θεὸν ἀνυμνεῖτες.

Περὶ τῶ ξύλων.] Τὰς φύσεις, καὶ τὰς δυνάμεις, & τῶ βοτανῶν, καὶ τῶ δένδρων, καὶ τῶ ἀλόγων, ἐφυσιολόγησεν. ἕξ ὡς εἰ-

κος καὶ οὖν γεγραφότας ἰατρικῶν ἐρῶν-
σαδαι πάμπολλα.

Κ Ε Φ. Ε΄.

Καὶ ἔδωκεν αὐτὰς Φαραώ. Καλεγήνη-
ρας, φησὶ, τὴν θυγατέρα τῷ Σολομῶντι,
ταῖς πόλεις εἰς παρθέναι παρέχευ αὐτῇ.

Χείσαι τὸν Σολομῶντα.] Χείσαι τὴν χι-
ρῶνιαν καλεῖ. ἔ γ' ἀλλόφυλθ' ἔχειεν
τὸν βασιλέα τῆ Ἰσραήλ. ὡς ἐν πατρῶθ'
φίλθ', σύμψηφθ' τῆ βασιλείας ἐγένετο.

Μεχίρ.] Τὸ Μεχίρ, μέτρον ἐρμυλῶδ-
ται. τὸ δὲ Βέθ, οἱ ἄλλοι βάρην ἡρμυλῶδ-
σαν. ἐστὶ δὲ μέτρον Παλαιστίνων, πεντήκοντα
ξέσας, καὶ χοεῖς χωρῶν τέσσαρας. ὡς Ἰω-
σηππθ' ἔφησεν.

Κ Ε Φ. ς΄.

Λίθους ἀπελεκήτους.] Ἐκ τριῶν λίθων
ἀποδόμησε τὸν ναὸν, καὶ θείων πρῶτοιαν
τριῶν δειῶν. ὡς μὴ δειῶν σιδήρῳ πρὸς
ἀρμο-

quibus verisimile est, illos, qui de medici-
na scripserunt, plurima collegisse.

C A P. V.

Et Pharao dedit ipsas.] Cum despon-
dasset, inquit, filiam Solomoni, vrbes dotis
loco ei dedit.

Ad vngendum Solomonem.] Vnctionem
vocat electionem. Non enim alienigena
regem Israeliticum vngebat, sed, quia patris
amicus erat, probavit quod in regnum
paternum successisset.

Mechir.] Hoc vocabulum Mechir,
mensura ab interpretibus redditur. Beth
verò, alij batum interpretati sunt. Est au-
tem mensura Palæstinorum, septuaginta
sextarios, & choas, vel congios quatuor
capiens, vt scribit Iosephus.

C A P. VI.

Lapides edolatos, & politos.] Ex huiusce-
modi lapidibus templum construxit, cum
diuina dispensatione tales inuenisset, ne
ferro

ferro opus esset ad accuratissimam iuncturam, & compositionem. Sectis verò lapidibus ambulacrum templi ædificauit: regiam item, & mœnia metropolis, & alias vrbes, quas munitiores reddidit.

Quadrangula cubitorum longitudo eius.]

Paulò post aliorum quoque cubitorum domus sancti sanctorum meminit, ita, vt in vniuersum sint sexaginta. Templum verò, ad ortum respiciebat, vt adoraturi non solem orientem, sed Dominum solis adorarent. Elam verò, vestibulum appellat.

Fenestras reticulatas secretas.]

Templum fenestras habuit intus laras, foris valde angustas, perforatis lapidibus contectas, hoc enim significat id quod dicit, foris enim non videbantur. Melathra verò ædiculas vocat, quæ circumcirca templum complectebantur, vt templum fulcirent: vtque nemo ex Leuitis parietes templi contrectaret, item, vt diuini ministerij vasa

huc

ἀρμονίαν ἀκρεβесаτέω· τμηθείς δὲ λίθοις τὸν ἕϊερον περιβόλον ὠκοδόμησε, καὶ τὰ βασίλεια, καὶ τὸ τμητροπόλεως τεῖχος, καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, αἷς ὀχυροτέρας ἀπέφωεν.

Τεσσαράκοντα πήχεις τὸ μῆκος αὐτοῦ.]

Μετ' ὀλίγα, καὶ ἄλλων εἴκοσι πήχεων Ἰππόμενη) ἕϊοικε ἕϊ ἀγίω τῆρ ἀγίω, ὡς εἶναι σὺ πάντας πήχεις ἐξήκοντα. ὁ δὲ νεὼς ἐτέτραπτο πρὸς ἑω, ὡς αὐτοὶ πρὸς δυσχόμηροι μὴ τὸν ἥλιον ἀνίχοντα περικυκλώσωσιν, ἀλλὰ τὸν τοῦ ἡλίου δεσποτέω. Ἐλάμ δὲ, φησὶ, τὸ περιύλαιον.

Θυρίδας δεδικτυωμένας κρυπτάς.] Φωταγωγὰς ὁ νεὼς εἶχεν, ἐνδοθεν μὲν οὐρείας, ἐξωθεν δὲ λίαν στενάς, διατετήρις λίθοις κεκαλυμμένας. τέτρ γὰρ δηλοῖ τὸ ρητόν, ἐχῶρων γὰρ ἐξωθεν. μέλαθρα ἕϊ σὺ οἰκίσκας καλεῖ, σὺ κύκλω σιπέχοντας τὸν νεὼν, ὡς τὸ διακρῆσθαι, καὶ μηδένα τῆρ Λουιτῆρ τοῦ νεὼ πρὸς φαύειν τοῖς τοίχοις, καὶ τὰ τῆς

θείας λητεργίας ληποτίθεσθαι σκεύη. Δα-
βαιρ ὃ, τὸ ἅγιον τῆς ἀγίων καλεῖ.

Ἡ πλυρὰ, ἢ ὑποκάτω πέντε πήχεων.]
Θαυμαζέτω μηδεὶς, εἰ πενταπήχης μὲν, οἱ
ἐπίπεδοι ἦσαν οἴκοι· ἕξαπήχεις δὲ, οἱ διώ-
ροφοι· ἑπταπήχεις δὲ, οἱ τριώροφοι. οἱ τοῖ-
χοι γὰρ ἦσαν εὐρύτεροι κάτωθεν, ὥστε φέρειν
τὴν οἰκοδομίαν τὸ βάρος. ἀφαιρημέναι δὲ
καὶ μέρος τῶν ὀρέων, ὡς ἐλέθη τοῖς μὲν διώ-
ρόφοις ὁ πῆχυς, τοῖς δὲ τριώροφοις οἱ δύο.
Ἰώσηπος μὲν τὴν φησὶ, ὅτι αὐτὸν τὸν νεῶν διώ-
ροφον γινέσθαι, καὶ παντὸς ὑψοῦ ἕκατον καὶ
εἴκοσι πήχεων. ὃ καὶ τῆς Παραλειπομένων
ἢ βίβλου δηλοῖ.

Καὶ παντὸς σκευῶν σιδηροῦν ὅσα ἠκέρθη.]
Οἱ μὲν γὰρ τῶν νεῶν λίθοι, ἦσαν αὐτῶν φευγῶν· ὅθεν
δὲ τῶν περιβολῶν, ἐν τῷ ὄρει ξεσθῶναι, καὶ ἀλ-
λήλοις συναρμοσθῶναι, ὡς ἐτάξεν.

Καὶ ἐλικτὴ διάβασις εἰς τὴν μέσλη.]
Εὐρύτατα γὰρ ὡν ὁ τοῖχος, κοχλιοδὴ τὴν
ἀνάβασιν εἶχεν ἐπὶ τὴν δεξιέρην θέσιν ὅτι
τείτλη,

huc reponerentur. Davir autem, sanctum
sanctorum appellat.

*Latus quod infra, quinque cubitorum lati-
tudo eius.*] Nemo miretur, si domus ima, &
in solo posita, quinque cubitorum fuit; se-
cundū autem tabulatum, sex cubitorum;
tertium tabulatum, septem cubitorū. muri
enim inferne latiores erant, ut ædificij mo-
lem portare possent. Ablata autem, & di-
minuta ex parte ipsa latitudine, adiectus
est cubitus secundo tabulato, tertio autem
duo cubiti. Iosephus enim dicit, ipsum qui-
dem templum duo tabulata habuisse, &
totam altitudinem fuisse 120 cubitorum,
id quod liber Paralip. quoque exprimit.

*Et nullum instrumentum ferreum auditum
fuit.*] Lapidēs enim templi natura apti
erant ad ædificium. Lapidēs autem peri-
boli in monte secari, & inuicem coag-
mentari iussit.

Et flexus ascensus in medium.] Cum mu-
rus latissimus esset, cochleas in secundam
& tertiam (θέσιν) contignationem habuit,

quæ tanquam tabulara, vel coenacula, in templo fuerunt. Hoc verò tabulis cedris contexit, & tabulas auro. *ιμαντείδας* verò, id est, tabulara, *ινδίσμας* appellavit. Per quinque autem cubitos lapidum, inquit, coniunctiones fecit.

Et fecit altare in conspectu Dabir.] Altare enim thymiamatis ante velum positum erat, quod ex vna parte mensam, ex altera candelabrum habebat.

Aulam interiolem.] Quemadmodum templum in duas partes distinctum fuit, ita etiam *ὑπαιθεα*, hoc est, loca subdialia. In quorum alterum quidē, omnis populus ingredi potuit; in alterum autem, Leuitæ duntaxat, & sacerdotes. Hos autem paries, vel septum non altum, ab illis arcebat, ita, vt seiuncti foris sacrificiorum oblationem spectare possent. Per tres autem estructuras trabes, quæ parietes continent, cedris intexit.

τείτλω, ὡς ὑπερώων ὄντων ἐν τῷ νεώ. σα-
νίσιν δὲ αὐτὸν κεδρίναις ἐκάλυψε, καὶ χρο-
σῶ ἢ τὰς στυίδας· ἐνδέσμας ἢ τὰς ἱμαν-
τείδας ἐκάλειεν. καὶ πέντε δέ, φησι, λίθων
πήχους τὰς ἱμαντιώσους παρείχεν.

Καὶ ἐποίησε θυσιαστήριον καὶ πρόσωπον
ἔξω Δαβείρ.] Τὸ γὰρ θυσιαστήριον ἔξω θυριά-
ματι πρὸ τοῦ κατωπέλασματος ἔκειτο·
ἐνθεν μὲν, ἔχον τὴν τετραπέζου· ἐνθεν ἢ,
τὴν λυχνίδου.

Τὴν αὐλὴν τὴν ἐσωτέραν.] Ὡσπερ
ὁ ναὸς εἰς δύο διήρετο, ἔτω καὶ τὰ ὑπαι-
θεα. τέτων γὰρ τὰ μὲν, καὶ βατὰ πλυτὶ τῶ
λαῶ· τὰ δὲ, τοῖς ἱερεῦσι, καὶ τοῖς Λευίταις.
διείργε δὲ τέτρας ἀπὸ ἐκείνων τριγώνιον, ἔχον
ὑψηλὸν, ὥστε καὶ οὐδὲν ἀπεχοινοισμῶδες τῷ
ἐνδον, ἐξώθεν θεωρεῖν τὴν τῶ θυσιῶν ἱερα-
γίαν. διὰ τριῶν δὲ, φησι, δόμων ἱμαν-
τωμα διέτφνον κεδρίνον.

ΚΕΦ. Ζ΄.

Καὶ δύο Ἰπιθέματα.] Ἀνὰ τοῦ, Ἰπί-
συλα.

Καὶ μέλαθρον ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σύ-
λων.] Τὸ Ἰπίσυλον.

Τὴν θάλασσαν.] Λατῆρα χαλκῆν,
ὃν διὰ τὸ μέγεθ' ἐκάλειεν θάλασσαν,
εἰς τὸ νίπασθαι οὗτοι ἱερεῖς ἐν αὐτῷ. εἶδ' ὅ-
τι ἡ θάλασσα εἶχεν ἡμισφαιρίαν, πῆχεων
δέκα τὴν διάμετρον· τὸ δὲ κυκλοειδές,
τριάκοντα τριῶν πῆχεων· τὸ δὲ πᾶχος,
σπιθαμῆς. τῶν δὲ δύο σπιθαμῶν, τῆς
ἐντεῦθεν φημί, καὶ τ' ἐκείθεν, τῆ διαμέ-
τρῳ συμμετρικῶν, ἑνδεκά πῆχεις δι-
είσονται. τριπλασιαζόμενοι δὲ ἔσονται, ποιῶ-
σι τρεῖς ἢ τριάκοντα.

Βλασὸν κείνη.] Τὸ λατῆρος τὸ χεῖλος
Ἰπικλινές ἢ εἰς τὰ ἔξω, τὰ φύλλα δὲ
κείνη μὲν ἄμφω.

Δέκα

C A P. V I I.

Et duo epithemata.] Pro epistylis, hoc
est, trabibus, quæ super columnas po-
nuntur.

Et laquear in ambabus columnis.] Epy-
stilon intelligit.

Mare.] Labrum æneum, quod prop-
ter magnitudinem mare appellavit, hunc
usum habebat, ut in eo sacerdotes laua-
rentur. Habuit autem hoc mare figuram
hemisphærij, & decem cubitorum diame-
trum. ipse orbis, vel circulus, triginta cubi-
torum fuit; crassitudo eius, palmus fuit.
Sin autem duo palmi, qui hinc & illinc in
diametro sunt, connumerentur, inue-
niuntur undecim cubiti. illi verò triplicati,
faciunt triginta tres cubitos.

Germen lilij.] Labri labium inclinatum
erat in partes exteriores, ad similitudinem
foliorum lilij.

Decem

Decem mechanoth.] Liber Paralipomenon labra μηχαναί vocauit. Iosephus autem, βάσεις. Quadrangularem autem figuram eas habuisse dicit, & subiectas rotas similes rotis curruum. Habebant autem illæ in superiori parte manuum effigies, quæ circulum, coronæ similem, præferebant.

Decem magnas ollas.] Labra basibus apposita. In illis autem victimas lauabant, & pedes, quemadmodum liber Paralipomenon dicit.

Et lauacra calida tria.] Thermas vocat lebetes, & athena, in quibus aquam calefacere consueuimus.

Sancta David.] Spolia, quæ hostibus detracta suspendit.

Domum saltus Libani.] Hanc fecit vestibulum fori iudicialis, habuit autem columnas 135. Vnde probabile est, domum saltus Libani appellatam esse. Nam propter multitudinem columnarum cedrinarum, saltum Libani referebat.

Quadra-

Δέκα μηχανῶθ.] Τῶν Παραλίπομῶν ἡ βίβλος λεγέσθαι τὰς μηχανὰς ὠνόμασεν. ὃ Ἰώσηπος, βάσεις. τετραγώνες ἢ αὐτὰς λέγει γεγυῆσθαι, τροχὸς ἐχέσθαι ὑποκείμενοι, τοῖς τῶν ἀρμάτων ἑοικότες. εἶχον ἢ αὐταῖς αἰῶν χειρῶν ἐκτυπώματα, σεφανοειδῆ φέροντα κύκλον.

Δέκα χύρτραυλάς.] Λεγέσθαι Ἰπικεμύσθαι τὰς βάσεις. ἐν ἢ τέττις ἐπλῶνον τὰ ἱερεῖα, ἢ τὰ τέτων ἐντός, καὶ ἔξω πόδας, ὡς ἐν ταῖς Παραλίπομῶν φησίν.

Καὶ τὰς θερμὰς τρεῖς.] Θερμὰς καλεῖ ἔξω θερμαντήρας, ἐν αἷς τὸ ὕδωρ θερμαίνειν εἰώθαμεν.

Τὰ ἄγια Δαβίδ.] Ἀπὸ ἐκ τῶν πολέμων ἀνέθηκεν ἀκροθίνια.

Τὸν οἶκον δρυμῶν Ἐλιβανῶθ.] Τεττὴν ἔδικασθαι πεποίηκε πρὸς ὄμοιον. εἶχε ἢ σὺλας κεδρίνας ῥλέ. ὅθεν εἶκος αὐτὸν οἶκον κληθῆναι δρυμῶν Ἐλιβανῶθ, διὰ τὸ πλῆθος τῶν κεδρίνων κίωνων, μιμηθῆναι Ἐλιβανῶθ τὸ ἄλλοθ.

Cc

Πέντε

Πέντε καὶ τεσσαράκοντα ὁ σίχθ' ὁ εἷς.]
 Τρεῖσων ἑξήκοντα, ἔχουσι ἐκάστης σοῦς πέντε
 καὶ τεσσαράκοντα κίονας. τῶν γὰρ τετάρ-
 τῶν σοῦν ἀπετέλει τοῦ δικαστηρίου τὰ προ-
 πύλαια, ἀπὸ Φησὶν Αἰλάμ. αἱ δὲ σοῦαι
 ἀλλήλαις καὶ τὰ ἄκρα συνήπνοντο διὰ *
 * χωρὰ Ἰπὶχωρὰ τριῶς. τὰς δὲ
 σοῦς ἐκάλεσε μέλαθρα.

Κ Ε Φ. Η'.

Αὐτὸ ἐλάλησας ἐν τῷ σώματί σου, καὶ ἐν
 ταῖς χερσὶ σου ἐπλήρωσας.] Ἀνθρωπίνως
 φησὶν, ὅτι οἷς εἶπας, τὸ πέρασ ἐπέθηκες.

Ὅτι εἰ ἀληθῶς κατοικήσει ὁ θεὸς μετὰ
 ἀνθρώπων Ἰπὶ τῆ γῆς.] Φύσιν ἔχων, φη-
 σὶν, ἀπέληπτον, χειροποίητον ναὸν καλεσκέ-
 ασας, ὅτι ἐν τῷ περιγραφομένῳ, ἀλλ'
 ἐν αὐτῷ τῶν οἰκείῳ ποιέμενῳ Ἰπὸ φά-
 νειδου. ὡς δηλοῖ τὸ εἶναι ὅτι ὀφθαλμοῖς
 σου ἀνεωγμένους εἰς τὸν οἶκον τῆς ἡμέρας
 καὶ νυκτός.

Καὶ

Quadraginta quinque ordo unus.] Tri-
 plex porticus erat; habebat autem quæli-
 bet quadraginta quinque columnas. quar-
 tam enim porticum fori iudicialis vesti-
 bula (quæ appellat Elam) constituunt,
 porticus autem inuicem in summitate
 coniungebantur. Porticus autem Mela-
 thra vocavit.

C A Π. VIII.

*Quæ loquutus es in ore tuo, & in manibus
 tuis perfecisti.*] Humano more dicit, quia
 finem illis, quæ dixisti, imposuisti.

*Quoniam si verè habitabit Deus cum ho-
 minibus super terram.*] Cum Deus sis, in-
 quit, naturæ incomprehensibilis, qui nul-
 lo tempore, vel loco, circumscribi potes,
 templum manufactum ædificasti, quo
 non circumscriberis, sed te in illo exhibes,
 & ostendis. Quod declarat, oculos tuos
 ad domum hanc apertos esse noctu, & in-
 terdiu.

C C 2

Et

Et exaudies in cælo.] Manifeste his omnibus ostendit Deum, in singulis rebus unumquemque non ex domo, quæ super terram est, sed ex cælo exaudire: & confitetur se non ipsi Deo, sed nomini ipsius, templum ædificasse. Nouerat enim ipsum immensum esse, & omnia implere. Isaias etiam dicit, sic dicit Dominus. Cælum mihi thronus est, terra autem scabellum pedum meorum, quale templum ædificabitur mihi, dicit Dominus, aut quis locus quietis meæ?

Dixit, vt habitaret in caligine.] Nubes, & caligo, circa eum, dicit Dauid. Et iterum; Caligo sub pedibus eius. Item, & tenebras posuit latibulum suum. Tenebræ autem, & caligo, naturam diuinam inuisibilem significant. Dicit igitur, quod ille, qui solem in cælo posuit, vt homines luce fruantur, quod ipse, inquam, dicat, vt habitaret in caligine, intelligibiter quidem incomprehensibilem, & immensum

Καὶ εἰσακέσῃ ἐν τῷ ἔρανε.] Σαφῶς διὰ τῶν ἀπάντων ἐφ' ἑκάστῳ τὸν θεὸν οὐκ ἐν τῷ οἴκῳ τῷ Ἰσραὴλ τῆς γῆς, ἀλλ' ἐν τῷ ἔρανοῦ εἰσακέσειν φησὶν. καὶ ὁμολογεῖ οὐκ ἀπὸ θεῶ ἀλλὰ τῷ ἐνόματι αὐτοῦ ὠκοδομηκέναι τὸν ναόν. ἡ δὲ γὰρ αὐτὸν ἀχώρητον, καὶ τὰ πάντα πληρῆντα. καὶ Ἡσαΐας δὲ φησὶν· ἕτως λέγῃ κύριε, ὁ ἔρανος μοι θρόνον, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσειέ μοι, λέγῃ κύριε. ἢ πῶς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;

Καὶ εἶπε τὸ κατακεῖν ἐν γνόφῳ.] Νεφέλη, καὶ γνόφος, κύκλω αὐτὸς, φησὶν ὁ Δαβίδ· καὶ πάλιν. καὶ γνόφος ὑπὸ τοῦ ποδῶν αὐτοῦ. καὶ πάλιν. καὶ ἔθελον σκοτῆ ἀποκρυφῆν αὐτὸς. τὸ δὲ σκοτῆ, καὶ γνόφος, τῆς θείας φύσεως ἀνίπτεται τὸ ἀόρατον. φησὶ τοίνυν, ὅτι τὸν ἥλιον ἐν ἔρανώ τεθεικώς, ὡς εἶναι ἀνθρώπου ἀπολαύειν τοῦ φωτός. αὐτὸς εἶπε τοῦ κατακεῖν ἐν γνόφῳ, νοητῶς μὲν, τὸ ἀκατάληπτον δηλών;

αἰδιήως δὲ, τὸν ναὸν αἰνιδήσθη. Φωταγωγὰς γὰρ ἄγδω εἶχε σμικροτάτης. ἐπειδὴ καὶ ἐτέρας οἰκίσκας εἶχε κύκλω. δῖο, φησιν, εἶπας, οἰκοδόμηθον οἶκόν μοι, οἶκον ὑπερεπὴ σεαυτῷ, ἵνα κατοικεῖν ἐπι καινότηθῃ. ἔδ' ἐ γὰρ αὐτὸς ἐδρεῖτο τῆς τοιαύτης οἰκοδομίας, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων χρείαν οἰκοδομηθῆναι προσέταξεν. Ἐδ' ἐ νεώ τῳ κατασκευῶν, καὶ τὸν χρυσοῦν, ἔς τὸν ἄργυρον, καὶ τῶν σκευῶν τὸν χρυσοῦν, Δαβὶδ τῷ Σολομῶντι παρέδωκεν, ὡς καὶ τῶν Παραλειπομένων βίβλῃ φησὶ πάντα γὰρ ἐν γραφῇ ἐκ χειρὸς κυρίου ἔδωκε Δαβὶδ τῷ Σολομῶντι. φησὶ δ' ἐ, καὶ ὡς μαρμαίρις ὁ νεὸς ἐπεποιήθη. λίθους γὰρ ὄνυχθῃ, καὶ πρὸς ἡρώσεως λίθους πολυτελεῖς, καὶ πάλιν λίθον ἴμιον, καὶ λίθους Παρίους εἰς πληθῆθῃ.

Ἐπι βιβλίῳ τῷ ὡδῆς. Πολλὰ γὰρ ἡ, ὡς εἴρη, βιβλία προφητικά, καὶ τὰ σαφῶς ἐν Παραλειπομαίαις δεχθήσεται.

Ἐπὶ

fum significans, sensibilibiter verò templum innuens, fenestras enim minimas habuit, quoniam alias etiam ædiculas circumquaque habuit, ideo dicit. Dixisti, ædifica mihi domum, domum decoram sibi ipsi, ad habitandum in nouitate. Nam ipse tali ædificio non indigebat, sed propter hominum vtilitatem ædificari præcepit. Templi verò formam, aurum, argentum, & vasorum numerum David Solomoni dedit, quemadmodum in libro Paralipomenon habetur. David enim omnia in scripto, vel pictura, ex manu Domini Solomoni dedit. Dicit etiam, quod templum marmoribus variè fuerit distinctum. Lapidem enim Onychis, & plenitudinis lapides multi precij habuit. Et iterum, lapidem preciosum, & Parios, magno numero.

In libro carminis.] Nam, vt dictum est, multi libri prophetici extabant, & hoc manifestè in libris Paralipomenon ostendetur.

Septem

Septem dies, & septem dies.] In festo tabernaculorum conuocauit populum, festum igitur celebrarunt diebus quatuordecim. Septem quidem diebus, festum encæniorum; & septem, tabernaculorum. Octauum igitur vocat illum, qui est post septem vltimos dies.

C A P. I X.

Engafion Gaber.] Hanc Beronicen dictam esse scribit Iosephus. Est autem ciuitas maritima Aethiopum, ex illis, quæ Aegyptum respiciunt.

In Sophora.] Regio quædam est Indiæ, quam Geographi Chrysen appellant.

C A P. X.

Regina Saba.] Gens est Aethiopica, sitam esse aiunt ad mare Indicum. Vocant autem Homeritas, sunt ex aduerso Axomitarum, medium autem inter illos mare est.

Ligna

Ἐπτά ἡμέρας, ἢ ἐπτά ἡμέρας.] Ἐν τῇ τ' οὐλοπνηγίας ἑορτῇ συνεκάλεσε τὸν λαόν. ἐπανηγύεσαν γὰρ ἰδ' ἡμέρας, ἐπτά μὲν, τῆς ἐγκαινίων ἐπτά δ', τ' οὐλοπνηγίας. ὁ γ' ὅλεω τίνω καλεῖται μετὰ τὰς ἐπτά τὰς τελευταίας ἡμέρας.

Κ Ε Φ. Θ'.

Ἐν Γαισιῶν Γαβέε.] Ταύτῃ Ἰώσηππο τῷ καλεμύλῳ Βεργνίκῳ φησὶν. ἐστὶ δὲ θάλασσα πόλις Αἰθιοπῶν τῆς πρὸς Αἰγύπτῳ.

Ἐἰς Σάφορα.] Χώρα τις ἐστὶ τῆς Ἰνδίας, ἧς οἱ γεωγράφοι Χρυσίῳ ὀνομάζουσιν.

Κ Ε Φ. Ι'.

Βασίλισσα Σαβά.] Ἐθνὸς ἐστὶν Αἰθιοπικόν. ἐπιεῦθεν δὲ καί ται φησὶν αὐτοῦ τ' θάλαττης τ' Ἰνδικῆς. ὀνομάζουσι δὲ αὐτοῦ Ομηρίτας. κατὰ τὴν κερὺ δὲ εἰσι τῆς Αὐξωμιτῆς μέση δὲ τέτων κακείνων ἢ θάλαττα.

D d

Ξύλα

Ξύλα πολλά σφόδρα πελέκητα. Ἰσως
τὰ λεία, καὶ ὄζων ἀπηλαγμυρία. Ἰώσηπ-
πῶ δὲ πάλαινα ταῦτά, φησι, μηδὲν τοῖς
παρ' ἡμῖν εἰκότα πικρίοις. τοῦ συκίνε γὰρ
ξύλα καὶ λευκότερα εἶναι, καὶ λειότερα, ἢ
στυφνότερα.

Καὶ νάβλας, ἢ κινύρας.] Ἀνά δέκα μῦ-
φθόγους ἔχει τέτων ἐκάτερον. φασὶ ἢ τὴν
μὲν νάβλαν διακτύλοις, τὴν δὲ κινύραν
ἀνακρέεσθαι πλήκτεω.

Καὶ ναῦς ἐκ Θαρσίς χευσίς.] Ἐν ταῖς
Ἰνδικαῖς πᾶσι χώραις ἔτι ὠνόμαζεν. οἱ δὲ
τὸν Ἰεζεκιήλ ἐρμηνεύσαντες τὴν Καρχη-
δόνα τὴν τῆς Λιβύης ἑσκαθημυρίαν ἔ-
τι ὠνόμαζαν.

Κ Ε Φ . Ι Α ' .

Ἐθυμία, καὶ ἔθυσεν τοῖς εἰδώλοις αὐτῶν.]
Δηλοῦ ὁ λόγος, ὅτι αὐτὸς μὲν, ὠκοδόμη-
σεν αὐταῖς τὰ τεμένη· ἐκείναι δὲ, τοῖς εἰδώ-
λοις ἐλάτρευον.

Εκ.

Ligna multa, valde edolata.] Fortassis
polita, à quibus rami resecti fuerunt. Io-
sephus autem abiogna hæc vocat, quæ ni-
hil simile habeant cum nostris abietibus,
sed ficulno magis alba, planiora, & du-
riora sint.

Nablas, & citharas.] Vnumquodque
illorum instrumentorum decem sonos ha-
buit. Dicunt autem nablum digitis, ci-
tharam autem plectro tactam esse.

Et navis auri ex Tharsis.] Regionem
quandam Indiæ isthic sic appellant. Inter-
pretes Ezechielis Carthaginem, quæ Li-
byæ adiacet, sic nominarunt.

C A P . X I .

Adolebat, & sacrificabat idolis ipsorum.]
Oratio plana est, Solomonem quidem æ-
dificasse ipsis delubra, ipsas vero idolis sa-
crificasse.

D d 2

Ex

Ex manu filij tui accipiam illud.] Tu, dicit, habes patrem, qui tibi adiumento fuit, ille autem patris auxilio destitutus est.

Sceptrum unum dabo filio tuo.] Addam, inquit, tribum Benjamin tribui Iudæ: rectè autem duas illas tribus coniunxit. Iuda enim profapiam regiam habuit, tribus autem Benjamin templum Dei.

Vt voluntas serui mei David.] Cum iam ante prouidissem Davidis virtutem, delegi eum, & complacitum est mihi in eo, hoc enim appellat voluntatem, & constitui, vt ipse, & genus ipsius, regnarent Hierosolymis, vbi volui, vt nomen meum religiosè coleretur.

Quadraginta annis.] Iosephus autem octoginta, inquit, annis regnavit Solomon, & obiit, natus annos nonaginta quatuor.

Parui-

Ἐκ χειρὸς ἔγχοῦ σε λήψομαι αὐτόν.] Σὺ μὲν γάρ, φησὶν, ἔχεις Ἀπικερῆντα τὸν πατέρα· ἐκείνῳ δὲ, πατρικῆς βοηθείας γεγύμνωται.

Σκηπηθρον ἐν δώσω τῷ υἱῷ σε.] Πρωθῆσα, φησὶ, τὸν Βενιαμὶν τῆ τοῦ Ἰσάδα φυλῆ· μάλα δὲ εἰκότως συστήσει τὰς δύο φυλάς. τὸ μὲν γὰρ βασιλικόν, εἶχεν ἡ τοῦ Ἰσάδα γῆ. τὸν δὲ θεῖον νεών, ἡ τοῦ Βενιαμίν.

Ὅπως ἡ θέλησις, ἡ τῷ δέλω μεθ Δαβίδ.] Ἄνωθεν, φησὶ, περιδῶν τὴν ἔδαβιδ δρέλω, ὅξελεξάμην αὐτόν, καὶ δὴ δάκησα ἐν αὐτῷ. τῆ γὰρ λέγει θέλησιν. καὶ ὡρεῖα αὐτόν, καὶ τὸ γῆ αὐτῷ, βασιλεύει τῆς Ἰερουσαλήμ, ἐν ἡ ἐβεβλήθη τὸ ἐμὸν ὄνομα σέβεται.

Τεσσαράκοντα ἔτη.] Ὅ δὲ Ἰωσηππῶ, ὀγδοήκοντα ἔτη, φησὶν, ἐβασίλευσε Σολομών, καὶ ἐτελεύτησεν ἐτῶ ἐνεήκοντα τεσσαράρων.

Ἡ μικρότης μου παχυτέρα ἐστὶν ἢ ὀσφύ-
 Ⓞ Ⓢ πατρός μου.] Ἐν Παραλιπομέναις
 σαφέστερον. ὁ βραχίτατός μου δάκτυ-
 λⓄ παχύτερⓄ τῆς ὀσφύⓄ τοῦ πατρός
 μου ἐστίν· ἔγω δὲ καὶ ὁ ΣύρⓄ ἐρμώδους,
 καὶ ἸώσηππⓄ.

Ὅτι ὡς ἀκυρία ἡ μετὰ σφοδρή.] Ὡς
 Ⓞ, ἐσκληρώσε κύριος τὴν καρδίαν Φαραώ·
 ὅταν γὰρ ὁ Θεὸς καταλείπη πᾶν, κατὰ πᾶ-
 σκάⓄ ἀκυβέρνητον φέρε). Τὸς δ' ἐν αἰσθή-
 ταις χησαίμμος λόγοις, πληρωθῆναι πα-
 ρεσκύαζε Ⓢ θεῶ τὴν ἀπόφασιν.

Θυγάτηρ Ἀναν, υἱὸς Νάας, βασιλέως
 υἱῶν Ἀμμων.] Ἰκιδυὸν τέτρ τὴν Ἰεδαίων
 βασιλείαν ἐντρέψαι, ὅτι ἐπ' εὐχρησία βρεν-
 θύονται. καὶ οὗτοι ἐξ ἐθνῶν τῶ σωτῆρι πε-
 πιδυκότας ἀλλοχρεῖς ὀνομαζοσιν. εὐ-
 εῖσκεται γὰρ αὐτῶν καὶ τὸ βασιλικὸν γένⓄ
 ἀλόφυλον.

Καὶ

Paruitas mea crassior est, lumbo patris mei.]
 In libro Paralipomenon planius dicitur,
 minimus meus digitus crassior est lumbo
 patris mei. Sic etiam Syrus, & Iosephus,
 interpretati sunt.

Quia erat auersio à Domino.] Quem-
 admodum illud: Induravit Dominus cor
 Pharaonis. Si enim Dominus aliquem
 deseruerit, quemadmodum nauis guber-
 natore destituta circumfertur. Stultis igi-
 tur sermonibus usus, effecit ut Dei prædi-
 ctio impleretur.

*Filia Annon, filij Naas, regis filiorum Am-
 mon.*] Iustum autem erat, ut per hoc reg-
 num Iudæorum confunderetur. nam
 propter nobilitatem superbiunt, & illos,
 qui ex gentilibus Seruatori crediderunt,
 alienigenas appellant. Videmus enim ge-
 nus regium alienigenas etiam habuisse.

Et.

Et egressus est Ieroboam ex Ægypto.] Bis idem sæpenumero cogitur repetere, cum de duobus regnis diuifis scribat. Fitque sæpenumero, quando de altero narrationem contexit, & ad alterum transITIONEM facit, vt ea, quæ modo dixit, denuò repetere, & perpetuum ordinem seruare, cogatur.

Ad Sameam Salamitem.] Quomodo supra Achian Siloniren dixit discidisse pallium, & decem scissuras dedisse Ieroboamo, hoc autem loco Samean Salamitem? Vtrumque factum est, illud quidem viuente Solomone, quare bona spe plenus Ieroboam in Ægyptum profugit, hoc verò, postquam inde reuersus est, reuocans ipsi in memoriam diuinam prædictionē: vt, cum cognosceret, regnum sibi diuinitus collatum esse, diuinis legibus potestatem illam ornaret.

Et posuit vnam in Bethel, & vnam in Dan.] Limes regni decem tribuum. Ab austro enim, Bethel limes erat; ab occasu, Dan.

Καὶ ἔξῆλθεν Ἰερόβοαμ ἐξ Αἰγύπτου.] Δις τὰ αὐτὰ πολλάκις ἀναγκάζει λέγειν ἐπιδήσει περὶ δύο βασιλέων διηρημένων συγγραφῆ. καὶ ἐστὶν ὅτε πολλάκις περὶ τῆς ἐτέρας ἡθεὶς διήγημα, καὶ περὶ τὴν ἐτέραν μεταβαίνων, ἀναγκάζει ἀναλαβεῖν τὰ ἤδη περιηρημένα, καὶ τὴν ἀπολαβὴν φυλάξαι.

Πρὸς Σαμέου τὸν Σαλαμίτην.] Πῶς αὖτις μὲν Ἀχίαν τὸν Σιλωνίτην εἶπε ρήξαι τὸ περιβόλαιον, καὶ δεῖναι δεκά εἴματα παρ' Ἰερόβοαμ· ἐν αὐτῶν δὲ, Σαμέου τὸν Σαλαμίτην ἐκότερον γέγονε, τὸ μὲν ζῶντος ὅθεν μετὰ χριστῆς ἐλπίδ' Ἰερόβοαμ εἰς τὴν Αἰγύπτου ἐφυγε· τὸ δὲ, μετὰ τὴν ἐκείθεν ἐπαύδοον, ἀναμνησκόντων αὐτὸν τῆς θείας περιρήσεως. ὥστε μαθόντα θεόσδοτον εἶναι τὴν βασιλείου τῶν θεοῖς νόμοις κοσμησάμεν τὴν ἔξοχον.

Τὴν μίαν ἐν Βεθὴλ, καὶ τὴν μίαν ἐδωκε ἐν Δαν.] Ὅτιον τὸ τῶν δεκά φυλῶν βασιλείας. ἀπὸ νότου μὲν, ἢ Βεθὴλ. ἀπὸ βορρᾶ δὲ, ἢ Δαν.

ἢ Δάν. ἵνα οἱ μὲν πρὸς ταῦτ' ἴωσι, οἱ δὲ πρὸς ἐκείνῳ σιωπῆσαι, καὶ διὰ τὸ πελάζειν μὴ δυσχεραίνοντες, ἀσμενοὶ δέξονται τὸ μὴ τρέχειν εἰς τὴν μητρόπολιν.

Κατὰ τὴν ἑορτήν, τὴν ἐν τῷ Ἰσραὴλ.] Τῆ πεντηκαίδεκάτῃ ἔβδόμῃ μηνὸς Ἰπτελεῖν εἰώθησαν καὶ τὸν νόμον τῆ σιλωπηγίας τὴν ἑορτήν. ἕτως δὲ τῆ πεντηκαίδεκάτῃ ἔβδόμῃ μηνὸς τῆ δαμάλεων ἐπέειλεσαν τὴν πανήγυριν.

Κ Ε Φ. Ι Γ'.

Καὶ πρὸς τὴν ἀλλοτρίαν πρὸς τὴν πῆν. Τῶν πῆν. ψευδοπροφήτῳ νομίζουσι. μήποτε δὲ ἔστι θεοῦ μὲν ἡ πρὸς τὴν πῆν, ψευδοπροφήτης δὲ λόγους ἐχρήσατο πρὸς τὸν ἄνθρωπον τὸν θεόν, ἔβλαψαν θεῶν, μεταλαβῆν δὲ τῆ δολογίας; τὸ γὰρ ἐν ὁ θεὸς δι' αὐτὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἔστι θεὸς τὸ ἐσόμενον. καὶ τοῖς δὲ πρὸς τὸ ἰωσὶα πρὸς τὴν Ἰπτελεῖν, καὶ σιωπῆσαι ταφῶν πρὸς τὴν ἑορτήν.

Καὶ

Dam. Ut hi quidem ad hanc, illi verò ad illam concurrerent. Et quia loca propinqua erant, non agrè ferrent, sed boni consulerent, quod in metropolim non esset cundum.

Iuxta festum, quod in terra Juda.] Decima quinta die septimi mensis festum tabernaculorum iuxta legem celebrare consueverant. Ille verò, decimo quinto die octavi mensis vitulorum panegyrim celebrauit.

C A P. XIII.

Et propheta alius senex.] Hunc quidam pseudopropheta fuisse existimant. Certè, nequaquam Dei propheta erat. Vanis autem sermonibus usus est ad virum Dei: noluit nocere, sed benedictionis particeps esse. Igitur Deus per illum ipsum viro Dei prædixit, quid euenturum esset. Qui vaticinijs de Iosia fidem adhibuit, & ut cum illo sepeliretur, mandauit.

Ec 2

Et

Et mentitus est ei.] Huius rei gratia fortassis pseudopropheta, confingens diuinas voces studio benedictionis.

Et occidit eum.] Docet hac narratione, potentes potenter inquiri. Non enim illum, qui diuinam vocem audiuerat, vel tantillum à homine moueri, & in errorem impelli oportebat : sed DEI vocem iterum exspectare, infringentem illa, quæ ante præceperat. Verisimile autem est, ad confirmationem vaticinij de altari Dei, prophetam hac pœna esse affectum. Si enim tam seueriter animaduertit in illum, qui contra mandatum cibum sumpserat, quanto magis, idola animalium rationis expertium ipsi opifici præferre, pœnam meretur? Significat autem tristis hic casus prophetæ, resurrectionem ex mortuis. Manifestum enim est illum, qui viuentem adhuc obiecit bestię, mortuum verò honore dignatus est, non animo quidem, sed corpore tantum, non neglecturum id, quod solutum, & corruptum est.

Reddet

Καὶ ἐψεύσατο αὐτῷ.] Κατὰ τὴν ἴσως ψευδοφήτης, διαπλάσας θείας φωνὰς τῆ τ' ὀμιλογίας Ἰηουμίας.

Καὶ ἐθανάτωσεν αὐτόν.] Διδάσκει διὰ τοῦ διηγήματός, ὡς δυνατὸν δυνατῶς ἐταδῆσθαι. ἔ γ' ἔδει τὸν θείας ἀκηκοῦτα φωνῆς, καὶ μηδὲν ὑπὸ ἀνθρώπου ᾧδρατραπύαι, θεῶ δὲ πάλιν ἀναμεῖναι φωνῶν, ἀπεροσέταξε λύσσαν. εἰκὸς δὲ ἔτι πρὸς βεβαίωσιν τῆς περὶ τοῦ θεῶς δυσιασθεῖς περὶ ῥήσεως τινὸς δε γνέσθαι τινὸς πτωρίαν. εἰ γ' προφῆς μετάληψις ἔτις ἐκδικεῖ τινὸς ᾧδραβασιν, πόσω μάλλον τὸ τοῦ δημιουργῶ περιμῆσαι τὰ εἰδῶλα, ζῶν ἀλόγων ἰνδάλματα; μενύει δὲ τοῦ περὶ φῆτες τὸ παύσθαι τῆ νεκρῶν τινὸς ἀνάσασιν. οἱ γὰρ περὶ ὄντα μὴ ἐκδεδωκὸς τῶ θηρίῳ, τελειήσασιν δὲ ἀξιώσας πηῆς, ἔτις ψυχῶν, ἀλλὰ μόνον τὸ σῶμα. δηλον ὡς ἔτις περὶ ψεῖλαι διαλυθῆν, καὶ φθαρῆν.

ἀποδώσει δὲ τῇ ψυχῇ τὸ ὄργανον, δι' ᾧ
 τὸν ποιητὴν τεθεράπευκεν. ἄνθρωπος μὲν
 τριφθεῖς ἕκαστος ἀσθενήτης ἀνόμασαι, ἀλλ'
 οἱ τελείδω τὴν ἀρετὴν κελημεῖοι, Μωϋ-
 σῆς, καὶ Ἡλίας, καὶ εἰ τις τοιοῦτος. δηλοῖ τὴν
 νῦν ἢ ἀσθενήτητα, ὡς ἔχει πρὸς βύτη ἀσ-
 φήτη πολὺ τιμιώτερος ἦν.

ΚΕΦ. ΙΔ'.

Καὶ σιδήσεσθε γέγονεν ἐν τῇ γῆ.]
 Οὕτω καὶ Ἰζάβελ, ἔπειτα μαθεῖσα
 τὴν τελευτὴν, καὶ τὴν Ἰὸν βασιλείαν, ἐβόη-
 σεν. σιδήσεσθε, σιδήσεσθε. τέττον, ἢ
 ἰσασασία, καὶ πυραυλίσ.

Εἰς τὸ Θεκέ.] Ἐν τῷ λεξικῷ τῆς Ἑβραϊ-
 κῶν ὀνομάτων ἐρμηνεύεται τὸ σαλπισμός.
 ὅτι ὡς λέγει, φησὶν, ἐν Παραλήπομηναις ἔοικε
 δηλοῦν, ὡς ἐδίδου ταῦτα τοῖς τοῖς θυραῖς
 τῶν βασιλείων φυλάττειν. ἀσθενήτης δὲ
 ἔχει βασιλέως, οἱ μὲν τέτων, ἢ γένουσι οἱ δὲ,
 παρέ-

Reddet autem animæ organum per quod
 conditorem coluit. Non autem quivis
 propheta. vir DEI vocatus est, sed qui per-
 fectam virtutem nacti sunt, Moyfes, He-
 lias, & si qui tales fuerunt. Significat igi-
 tur hæc appellatio, hunc virum sene illo
 propheta multo fuisse præstantiorem.

CAP. XIV.

Et coniuratio fuit in terra.] Sic etiam
 Iezabel, cum intellexisset quod interfe-
 ctus esset Ioram, & Ioas regnaret, excla-
 mavit, conspiratio, hoc est, defectio, &
 violentia.

In Thecoe.] In Dictionario Hebrai-
 co exponitur pulsatio, & clangor tuba-
 rum. Ex illis verò, quæ liber Paralipo-
 menon habet, videtur significare, quod
 hæc data sint illis, qui fores regij palatij
 custodiebant. Cum verò rex prodiret,
 horum aliqui præcedebant eum, aliqui
 verò

verò iuxta currebant . Quando verò in templum veniebant , occurrebant eis custodes, qui à templo reuertebant , & accipiebant hæc ab ipsis , & habentes ante portam templi stabant , vt hæc arma ante fores manerent . Qui autem illa ferebant , cum rege Deum adorabant . Probabile etiam est, domum ante fores fuisse, vt arma ferentes , arma ibi reponerent . quidam hastatorum satellitum ante orabant , & ante templum aduentum regis præstolabantur . Qui etiam deducentibus regem occurrentes, & manus iniicientes, arma eis eripiebant.

C A P. XV.

Quia propter David dedit ei Dominus Deus reliquias in Hierusalem.] Causam ostendit, propter quam etiam impij reges regnum obtinuerunt, propter patrem , & præde-

παρέτερχον . ἰώικα δὲ εἰς τὸν νεῶν παρεγίνοντο, ἀπλώτων οἱ ἀποσρέφοντες ἀπὸ τοῦ ναοῦ φύλακες, καὶ ἐδέχοντο ταῦτα παρ' αὐτῶν, καὶ ταῦτα κατέχοντες, πρὸ τοῦ πυλῆος ἐσήκεισαν τὸ ναῶν . ἵνα ταῦ μὲν ὄπλα μείνη πρὸ τῆς θυρῶν, οἱ δὲ ταῦτα κομίζοντες, σὺν τῷ βασιλεῖ τὸν θεὸν προσκυμήσωσιν . εἰκὸς δὲ καὶ οἶκον γεγενηῶσαι πρὸ τῆς θυρῶν, ὥστε οὗτο ὄπλοφόρος ἐκεῖ ταῦ ὄπλα κατεπίθεσθαι . *

* * ἐώκεσαν * τῆς διορυφόρων ἴνες προλαμβάνοντες προσκυμῆν, καὶ ἀφιξίν τὸν βασιλέως . οἱ ἢ τῆς προπέμπουσιν αὐτὸν προαπαντῶντες, καὶ χεῖρας ἐπιτιθέντες, ἀφώπλιζον αὐτοῦ, ὡς συψιόντας τῷ βασιλεῖ, ἢ ἀπετίθεντ' ἐμέχρι πάλιν ὅξιοι.

Κ Ε Φ. Ι Ε'.

Ὅτι τῷ Δαβίδ' ἐδίδωκεν αὐτῷ κύριον κατὰ λῆμμα ἐν Ἰερουσαλήμ . Αἰπίδω ἀπέδωκε, δι' ἃ ὄντες ἀσεβεῖς ἐβασίλευσαν, ὡς

F f αὐτὸν διὰ

αὐτὸν διὰ τὸν πρόγονον διαρκέσθαι. Ἐμὲντοι
 Ἀβία τὰ πρῶτα, τῆς Παραλειπομένων ἢ
 βίβλου ἐπλώεσεν· τῆς δὲ τελευταίων, συμ-
 φώνως τοῖς νῦν κατηγόρησεν.

Τὰ δὲ ὑψηλὰ οὐκ ἐξῆρεν.] Τὰ τῶν θεῶν
 ἐν ὑψηλοῖς ἀνακείμενα δυσιασῆρα.

Δεῦρο, διασκέδασον τὴν διαθήκην σου.]
 Καταλιπὼν τὸν θεόν, τὴν τῆς Σύρων ἡσασ-
 σαν συμμαχίαν.

Ἐποίησεν Ἀσά τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυ-
 εῖς.] Σαφές εἶπεν ἐν Παραλειπομέναις.
 ἐν γὰρ τῇ ἀρρώστῳ, φησὶν, αὐτὸς οὐκ ἐζήτησεν
 τὸν κύριον· ἀλλὰ οὐκ ἰατροὺς, καὶ οὐκ ἐπω-
 δαῖς, ἢ μαγανείαις, κεχημημένους, ἔγω κα-
 λῶ. ἢ ὅτι πᾶν ἐπίσθυσεν τοῖς ἰατροῖς, τὴν
 εἰς θεὸν οὐκ ἔχων ἐλπίδα δηλοῖ. ἐν θεοῦ
 γὰρ καὶ τέχνη, καὶ βοήθεια. καὶ μετὰ τὸ εἰς
 αὐτὸν πίστεως ταῦτα καλὰ ὑπεργουόντα
 τοῖς ἀποστήκασιν αὐτῶν· χωρὶς δὲ ταύτης,
 ἀνόνητα.

prædecessorem, perdurarunt. Initium reg-
 ni Abiæ, liber Paralipomenon celebravit;
 finis similiter, etiam quemadmodum hoc
 loco, vituperatur.

Excelsa autem non sustulit.] Altaria in
 excelsis constructa.

Age, dissipa pactionem tuam.] Relicto
 Deo, societatem bellicam Syrorum cupide
 amplexus est.

Fecit Asa malum coram Deo.] Id planius
 in libro Paralipomenon habetur. Nam
 in morbo suo, dicit, non quæsiuit Domi-
 num, sed medicos. Cæterum illos, qui
 incantamentis, & veneficijs vsi sunt, sic
 appellat. Vel ostendit, quod se totum me-
 dicis commiserit, nec spem in Deo collo-
 cauerit. Nam ex Deo sunt artes, & her-
 bæ; & si fide in ipsum applicentur, ad bo-
 num inferuiunt illis, qui amici ipsius sunt:
 absque illa fide inutiles sunt, & superua-
 canæ.

CAP. XVI.

Ingressus est Sambri, & percussit eum.] Ad malos enim puniendos malis utitur Dominus, & malum peiori tradit, & veluti carnificibus quibusdam ipsis utitur.

Domini montis Somoron.] A Semer mons Somoron appellatus est. A monte verò urbs Samaria, quæ nunc Sebaste appellatur, in qua decem tribuum regia erat. cum autem ipsi in seruitutem abrepti essent, & terra illa esset vastata, reges Assyriorum alios incolas in has partes traduxerunt, quos à Samaria Samaritanos vocabant.

In libro verborum dierum regum Israel.] Præfens historicus, & qui libros Paralipomenon conscripsit, ex illis libris scribendi occasionem habuerunt. omnia enim consignabantur.

Εο

ΚΕΦ. ΙΣ΄.

Καὶ εἰσῆλθε Ζαμβεὶ, καὶ ἐπάταξεν αὐτόν.] Τὸς πονηρὰς γὰρ δι' ἀλλήλων ὁ δεσπότης κολάζει θεός, καὶ τῶν πονηροτέρων πονηρὸν ἄσφαδίδωσιν, οἷον πρὸς δημίους κεχημημένους αὐτοῖς.

Τοῦ κυρίου ἔσθ' ὄρος Σομόρων.] Ἀπὸ τῆς Σεμὴρ τὸ ὄρος ἐκλήθη Σομόρων. Ἐπὶ δὲ τῆς ὄρος, ἡ πόλις Σαμάρεια, ἡ νῦν Σεβάση παρθηγορδομυρῆ. ἐν ἧσδε ἦν τῆς δέκα φυλῶν τὰ βασίλεια. Ἐξανδραποδιθεῖσιν δὲ τῶν τῶν, καὶ τῆς γῆς ἐκείνης ἐρήμια γεγενημένης, οἱ τῆς Ἀσσυρίων βασιλεῖς ἐποίκους εἰς ταύτας ἔξέπεμψον, ἕς ἐκ τῆς Σαμαρείας Σαμαρείτας ὠνόμασαν.

Ἐπὶ βιβλίου λόγων τῆς ἡμερῶν τῆς βασιλείων Ἰσραήλ.] Ἐκ τῆς τριῶν, ἡ ὁ παρῶν συγγραφεύς, καὶ ὁ τῆς Παραλήπομένων, ἔχον τὰς ἀφορμὰς. πάντα γὰρ συνεγράφετο.

Ff 3

Καὶ

Καὶ σωέθετ' Ἰωσαφάτ.] Ἡσάσατ
 ἔ' Α'χαάβ τὴν συγγένειαν, ὡς ἐν Παρα-
 λιπομέναις φησὶν.

Καὶ ἐδέλωσε τῷ Βαάλ.] Τυρίων ἔτ' ἔ'
 θεός, ὡς εἶπεν Ἰώσηππ'· ἢ ἡ Ἀσάρη, Σι-
 δωνίων. Ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα σωεπίθετον.
 Ἀσάρη δὲ ἐστίν, ἢ παρ' Ἑλλήσιν Ἀφροδίτη.

Κ Ε Φ. Ι Ζ'.

Ὡς παρέστηκα ἐνώπιον αὐτῶν σήμερον.] Οὐ
 μετρεῖ τὸν παρόντα, ἀλλ' ὡς αἰεὶ κατὰ βαλ-
 λόμην δέχην κατ' ἡμέραν ἐσπένδαζεν
 διαρεσεῖν τῷ θεῷ, καὶ περισσῶν ἑαυτὸν κα-
 θαρτὸν τὴν καρδίαν, ἔτιμον ὑπακίειν τῷ
 βυλήματι ἔ' θεῶ.

Εὰν μὴ διὰ λόγου στόματός μου.] Οἱ
 πάντα τολμῶντες, τὴν Ἡλιᾶ φωνὴν τολμη-
 ρὰν ἀπεφώνησαν· περὶ φήτης γὰρ ἦν, καὶ προ-
 φητῶν ἀκροῦς, καὶ τῷ θεῷ περπολεμῶν
 ζήλω. καὶ ταῦτα ἔ' θεῶς πνεύματος ἐνεργῶν-
 τ' εἶρηκεν, ὅθεν καὶ πέρας ἐδέξατο.

Καὶ

Et paratus est Iosaphat.] Contraxit affi-
 nitatem cum Iosaphat, quemadmodum in
 libro Paralipomenon extrat.

Serviunt Baal.] Tyriorum iste Deus
 fuit, ut dicit Iosephus; Astarte autem, Si-
 doniorum. Huic etiam lucos plantarunt.
 Est autem Astarte eadem, quæ apud Græ-
 cos Venus.

C A P. X V I I.

Cui astiti coram eo hodie.] Non metitur
 tempus præsens, sed, quasi quotidie con-
 stituens initium, dedit operam, ut D E O
 placeret, & ut illi seipsum mundum corde
 præberet, & promptum ad obediendum
 voluntati ipsius.

Nisi per os sermonis mei, &c.] Qui om-
 nia audent, illam vocem Helix audacem,
 & temerariam, esse dixerunt. Propheta
 enim erat, & summus inter prophetas, &
 diuino zelo accensus. Atque hæc impul-
 su spiritus sancti protulit, unde suum etiam
 euentum habuerunt.

Et

Et corui ferebant ei panes.] Et quomodo legem non transgressus est, per auem immundam nutritus? Quia ipse legislator per coruos cibum ipsi attulit, quemadmodum ille pollicitus est, qui docet, legem propter Iudæorum infirmitatem positam esse. Quare ipse aliquando contra legem facere præcepit. Veluti in obsidione Iericho, quæ sabbatho facta est, & nunc per coruos Heliam pascens: aliquando verò illos, qui huiuscemodi præcepta transgressi sunt, non reprehendit. Samson enim, propter ebrietatem, & immodicam libidinem, priuatus est gratia DEI. sed, cum ex mortuo leone mel syluestre comedisset, reprehensionem non incurrit, & accedentes ad sanctos in luctam dæmones, intelligibilis alimonix causa fiunt, dum ipsi corde firmantur, & habitu exercentur. quorum est firma alimonia, & athletica. qui habitus postea fit in nobis post luctas multas pomeridiano tempore.

In Sarephtha Sidonia.] Et quare ad alienige-

Καὶ οἱ κόρακες ἔφερον ἀπὸ ἀγροῦ.] Καὶ πῶς ἔπαρενόμει δι' ἀκαθάρτη ζῶα τρεφόμενοι, ὅτι πρὸς τὸ νομοθέτης διὰ τέτων ἀπὸ πρῶτος φέρεται τὴν τροφήν, ὡς περὶ ὑπέχετο, διδάσκων ὡς ὁ νόμος πρὸς τὴν τῆς Ἰσραήλων ἀδένειαν ἔκτε· διὸ ποτὲ μὲν αὐτὸς ὡς ἀβελῶν πρῶτος ἐτάπηεν, ὡς Ἰπὶ τῷ ἐν σαββάτῳ πολιορκίας Ἰερουχῆς, ἢ νῦν διὰ κοράκων τρέφων Ἡλίαν· ποτὲ δ' ἐπί τῶν τριαῦτα ὡς ἀβελῶν μὴ μεμφομένοι. Σαμψὼν γὰρ διὰ μὲν τὴν μέθην καὶ τὴν λαγνείαν ἐγυμνώθη τῷ χάλει. φαγὼν δ' ἐπὶ τῷ νεκρῷ λέοντι μέλι, κατηγορίας ὅτι ἔτυχεν. καὶ τοῖς ἀγίοις δ' ἐπεσίουτες εἰς πάλιν οἱ δαίμονες, νοητῆς τροφῆς αἰποὶ γίνονται, σηριζομένοις αὐτοῖς τὴν καρδίαν, καὶ γυμναζομένοις τὴν ἔξιν. ὧν ἔστιν ἡ σερραὶ τροφή καὶ ἀθλητική. ἢ πρὸς ἔξιν ἡμῶν μετὰ πολλὰς Ἰπὶ γίνονται πάλας τῷ θειανόν.

Eis Sarephtha τῆς Σιδωνίας.] Καὶ διὰ

τί πρὸς ἀλλόφυλον; ἡ αὐτῆς αἰτίας καὶ
 τῶν. κενώλυκε γὰρ τὴν πρὸς ἀλλοφύλους
 ἑπιμιξίαν, διὰ τὴν τῶν Ἰσρααίων ἀσθένειαν,
 ἢ ἂν ἐπέτρεψεν, εἰ ἰσραῖοι ὄντες ὠφελεῖν
 ἐκείνους ἠδυνώοντο. καθάπερ ὁ πρὸς Φήτης
 Ἡλίας. ταύτῃ γὰρ ἐν τῷ νόμῳ ἡ ἀμιξίας
 αἰτίαν φησὶ, ἵνα μὴ ἐμπορευῶσαι πρὸς ἑὸν
 θεὸν αὐτῶν, ἢ ἑὸν υἱὸν ἑὸν ἕξ Ἰσραήλ, ἢ
 τὰς θυγατέρας, γιορμῆς ἑπιγαμίας. ἀλ-
 λά καὶ διὰ τῶν ἔργων ἠθέλησε Ἡλίας δει-
 ξάσαι ἀπὸ ἀνθρώπων τὴν ἀνθρώπινα πρῶ-
 τὴν μὲν εἰς χαμάρρην αὐτὸν ἀγαγὼν, καὶ
 ποιήσας ξηρόν. εἶτα πρὸς χήραν μιᾶς ἡ-
 μέρας ἔχουσαν βίον. ἐπὶ δὲ καὶ τύπῳ ἡ
 ἕξ ἔθνων ἐκκλησίας, δεξιαμὴν πρὸς τὸν
 ὑπὸ Ἰσραηλιτῶν διωκόμενον, ὡς περ ἐκείνη
 ἑὸν Ἀποστόλους.

Ζῆ κύριε ὁ θεός σου.] Εὐγε ἡ πρῶ-
 τῆ. ὅτι ἐδουχέρανεν ἐν τούτοις συμ-
 φοραῖς αἰτηθεῖσα προσφών. ἀλλὰ μόνον
 ἔδειξε τὴν ἐχάτῃ πενίαν, ἢ τὴν ἐπαγ-
 γελίαν

nigenam, eiusdem enim culpæ etiam hoc
 fuit? Deus enim conuersationem cum
 alienigenis prohibuerat propter Iudæorū
 imbecillitatem, quam eis permisisset, si fir-
 mi existentes ipsis prodesse potuissent,
 quemadmodum Helias propheta. Hanc
 enim in lege vitandi commercij alienige-
 narum causam adfert, ne fornicentur cum
 Dijs ipsorum, aut filij Israel vel filix nup-
 tijijs cum impijs contractis seducantur. Cæ-
 terum re ipsa etiam Helix ostendere voluit,
 quàm indiga sit rerum omnium humana
 natura, primum enim ad torrentem ipsum
 deducens & exiccans eum. Deinde ad vi-
 ctum vnius diei victum habentem. Est
 etiam typus Ecclesiæ collectæ ex gentibus
 vera fide illum excipiens, qui persecu-
 tionem ab Israelitis sustinebat, quemad-
 modum illa Apostolos.

Vivit Dominus Deus tuus.] Euge mag-
 næ bonitatis, non ægrè tulit, quod in tan-
 tis calamitatibus cibus ab ipsa peteretur.
 Sed tantum extremam paupertatē osten-

dit, & promissionem firma fide accipiens cibum attulit, atque hoc fecit, cum hominem non nouisset, alienigena enim erat, & virtutis propheticae nullam experientiam sumpserat.

Quid mihi, & tibi homo DEI.] Prophetæ cum affatim cibo refectus esset, calamitatem aliorum hominum obliuiscitur. Quamobrem DEVS viduæ fletibus eum adoritur. Agnouit etiam ipse causam, dicit enim heu mihi, Domine testis viduæ, & cætera. Porro verba viduæ digna sunt admiratione. Tua luce, inquit, resecta sunt, occulta mea peccata, & non, vt alienigena, ingressum prophetæ malum omen fuisse interpretata est, sed suis peccatis mortem pueri adscripsit. Atque sic ex prophetæ doctrina fructum percepit. Fortassis etiam in bonum viduæ puer mortuus est, vt si videret pueri resurrectionem, quæ contra naturam est, solidam pietatem, & fidem reciperet.

Et

γελίαν πτωχῶς δεξαμένη προσήνεγκε τὴν τροφὴν, καὶ ταῦτα οὐκ εἰδὺσα τὸν ἀνθρώπον. ἀλλόφυλθ' ἦν ὡς, προσφητικῆς δυνάμεως πείραν ἔδεδεγμένη.

Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ ἀνθρώπε;] Α'φθόνωσ ὁ προσφήτης λαπολαύων τῆς τροφῆς, τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ἐπελάθετο συμφορᾶς. ἔδει χάριν ὁ δεσπότης αὐτῶν τῆς χήρας ἐπεσεράτου οἰμωγᾶς. ἐπέγνω δὲ καὶ αὐτὸς τὴν αἰτίαν. οἱ μοι γάρ, φησι, κέρει ὁ μάρτυς τῆς χήρας, καὶ τὰ ἐξῆς. ἀξιάγασα δὲ τῆς χήρας τὰ ῥήματα. πᾶσα φωνή, φησιν, ἐγυμνώθη τὰ κεκρυμμένα με πλημμελήματα, καὶ ἔχως ἀλλόφυλθ' τὴν εἰσοδὸν οἰωνίσασα τὴν αὐτῆς, ἀλλὰ ταῖς ἰδίαις ἐπέγραψεν ἀμαρτίαις. ἔτω τὴν τοῦ προσφήτου διδασκαλίαν ὡφέλητο. ἴσως καὶ δι' αὐτὴν ἢ τοῦ παιδὸς γέγονε τελειότης, ἵνα θεασαμένη τὴν ὡρὰ φύσιν ἀνάσασιν, βεβαίωσιν δέξηται τὴν δόξιν.

Gg 3

Καὶ

Καὶ ἐνεφύσηκε τὰς μερακίω τρίτον.]
 Μετὰ τὴν προσοχὴν τρεῖς ἐμφυσήσας
 εἰς ζωὴν ἐπανήγαγε τὸ μερακίον. δηλοῖ
 δὲ ὁ μὲν δριμύτος τὴν προσοχὴν μερῶν
 τριάδα. τὸ δὲ ἐμφύσημα τὴν ἐν δρχῆ
 ψυχῆς γεγεννημένην δημιουργίαν. ἀλλ'
 ὁ προσφῆτης ἐμφυσήσας οὐκ ἄλλω ψυ-
 χῆν ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ τὴν χωριθεῖ-
 σαν ἔσωματόν ἐπανήγαγε.

Κ Ε Φ. Ι Η'.

Πορβύθη, καὶ ὄφθη τὰς Ἀχαάβ.] Ὁ
 φιλόσοφος θεὸς τῶν ἀνθρώπων τὸ γέ-
 νος ὁρῶν διολύμνον, καὶ τὸν προσφῆτην αἰ-
 τήσας τὸν ἔλεον οὐκ ἐδέλοντα, καὶ οὐ μὲν
 οἰκτεῖσαι θέλων, οὐδὲ δὲ πρὸς ἀγνώμην λυ-
 σαι τὴν ψῆφον οὐκ ἀνεχόμενον, ἔρχεται
 πρεσβυτικῶς πρὸς τὸν οἰκέτην ὁ δεσπότης,
 πρὸς τὸν πηλὸν ὁ δημιουργός, καὶ πείθει
 λύσαι τῶν νεφῶν τὰς ὠδύνας τὴν πεδή-
 σασαν γλώττιον.

Εἰ

Et inflavit puero ter.] Cum post oratio-
 nem puero inflasset, in vitam eum reuo-
 cavit. significat autem hic numerus ado-
 randam Trinitatem. Inflatio autem illa,
 animæ creationem ab initio factam. Cæ-
 terum cum propheta puero inflasset, non
 aliam animam produxit, sed illam, quæ
 ab corpore recesserat, ad corpus reuocavit.

C A P. X V I I I.

Abi, & ostende te Achabo.] Amans ho-
 minum Deus, cum videret perire genus
 humanum, neque prophetam implorare
 misericordiam velle, cum misereri ipse cu-
 peret, neque tamen præter animi senten-
 tiam decretum contra ipsos solvere susti-
 neret, venit legatus ad seruum Dominus,
 ad lutum opifex, & linguam solvere per-
 suadet, quæ nubium dolores vinciebat.

Si

Si est gens aut regnum.] Quoniam propheta dixerat ad Achab, vivit Dominus DEVS meus, si erit annis his pluvia, nisi per sermonem oris mei. Et Achab reipsa expertus est prophetam verum dixisse, necessitate impulsus quærebat illum qui cælum obstruxerat, vt solueret, vel, vt eum occideret nisi obtemperaret.

Spiritus Domini feret te.] Verba sunt viri meditantis diuina, & scientis potentiam & virtutem diuini spiritus.

Vsquequo claudicabitis in ambobus poplitibus.] Nam & Deum adorabant, & idola colebant. Deus autem non vult, dicit, vt falsi Dij colantur, neque illi volunt, vt verus Deus colatur. Vos autem, & hæc, & illa facientes, neque huic, neque illi seruatis fidem.

Et eligant sibi ipsis vnum.] Quare permisit, vt sacerdotes Baal, pinguem bouem deligerent, & primi sacrificium offerrent? Manifestum est illum, qui reuera DEVS est, nullius horum indigere. Illi autem dicturi

Εἰ ἔστιν ἔθνος, ἢ βασιλεία.] Ἐπειδὴ ὁ προφήτης εἰρήκῃ τῷ Ἀχαάβ, ζῆ κύριος ὁ θεός μου, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα ὑπέροχος ἐπὶ λόγον ἀληθείας τὴν πείραν τοῦ Ἀχαάβ, ἀναγκαίως ἐζητήσῃ τὸν δῆσαντα πρὸς λίθον, ἢ πρὸς ἀνείρεσιν, εἰ μὴ πίθοιτο.

Καὶ πνεῦμα κυρίου ἀρεῖ σε.] Ἄνδρὸς ταῦτα μελεῖωντος τὰ θεῖα, καὶ ἔθεις πινύμαλτος Ἰπταμύρς τὴν δυνάμιν.

Ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις.] Καὶ τὸν θεὸν γὰρ προσεκύνων, καὶ τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευθον. ὁ δὲ θεός, φησιν, ἐβέλε' ἔδου ψυδωνύμης πμαῖσαι θεός, ἔτε αὐτὶ τὸν ἀληθινὸν ἡμαῖσαι θεόν. ὑμεῖς δ' ἐκ τῶν ταῦτα κακῆνα ποιῶντες ἐδέξω φυλάττετε πίσιν.

Καὶ ἐκλεξάσθωσαν ἑαυτοῖς τὸν τόπον ἕνα.] Τίντος ἕνεκα τοῖς ἱερεῦσι τοῦ Βαάλ τὸν πόνον βουὴν ἐκλεξάσθω καὶ πρῶτος Ἰπτελέσαι τὴν θυσίαν ἐπέτρεψεν; ἢ δῆλον ὡς ὁ μὴ ὄντως θεός ἐδενὸς τέτων ἐστὶν ὄν-

δείς. οἱ δὲ λέγειν ἤμελλον, ὡς χαλεπαίνων ὁ Βααλ, ὡς μὴ περιμνηθεὶς, ὅτι ἐδέξατο τὴν θυσίαν.

Καὶ ὠκοδόμησε θεὸν λίθους.] Καὶ πῶς ἔνομα διαγορεύοντος ἐν ἐνὶ τρώπῳ λατεδύειν, ὁ Ἡλίας ἐν τῷ Καρμήλῳ θυσιαστέον ὠκοδόμησε; δικαίῳ νόμῳ ἔκεῖται, καὶ τὸν θεῖον Ἀπόστολον. ἀνόμοις ἢ, καὶ ἀνυπότακτοις. οἷος εἶναι σπυριτοῦ θεοῦ Ἰσραήλ. καὶ ἔπανταχῶς θυεῖν εἰπεῖ ἔλαβον ἀδειαν, ἤμελλον λατεδύειν ἐν δαίμοσιν. ὁ δὲ περιφύτης ἐβλόμηνθε δεῖξαι καὶ τοῦ θεοῦ τοῦ δυνατοῦ, καὶ τῶν δαιμόνων τὸ ἀδυνεῖς, ἐπειδὴ διηρημένης τῆ βασιλείας ἐχ οἷός τε ἡ ἀγειν θεὸν παρόντας εἰς τὸν ἐν Ἱερουσαλήμοις νεών, ἀναγκαίως ἦλθεν ἐπὶ τὸν Καρμήλον, ἐνθα τὰς πλείονας ἐποιεῖτο διατριβὰς.

Ἐποίησε Θαλά.] Ἰώσηππῳ, δεξαμένην.

Τρισηδέκατε.] Τῆς περιουσιωτικῆς τριάδος πάλιν ἐμφαίνει τὸν ἀριθμὸν.

Καὶ

dicturi erant Baal non accepisse sacrificium, propterea quod egrè tulerit, se alteri non prælatum fuisse.

Et edificavit altare.] Quomodo cum lex præcipiat, ut unico in loco sacrificia offerantur, Helias in Carmelo altare extruxit? Iusto lex non est posita, iuxta divi Apostolum: sed iniquis & immorigeris, quales Israelitas esse contigit, qui ubique sacrificaturi erant, si impunitatem adepti fuissent, & etiam dæmones culturi. Propheta autem volens ostendere non solum Dei virtutem & potentiam: sed etiam dæmonum imbecillitatem: cum diviso regno illos qui præsentibus erant, in templum Hierosolymitanum deducere non potuit, necessitate adactus, venit in Carmelum, ibi plures disputationes habebat.

Fecit Thaal.] Iosephus, δεξαμένην, canalem.

Tertio sic facite.] Iterum ostendit numerum adorandæ Trinitatis.

H h 2

Et

Et lapides, & pulverem elinxit ignis.] Ne altare Dei dedecore afficeretur, cum impij sacrificia dæmonibus offerrent.

CAP. XIX.

Et timuit Helias.] Quomodo cum tantam haberet potentiam & virtutem? Quia non solum propheta erat, sed etiam homo. Præterea metus hic diuinæ dispensationis fuit. Etenim ne tam miraculosi operis magnitudo eum insolentem redderet, gratia DEI metum ei indidit, ut suam imbecillitatem cognosceret.

Ecce Dominus transibit.] Docuit Heliam mansuetudine & longanimitate excellere, & probavit genus hominum. Item, quod facile sibi sit & fulmina demittere, & terram concutere, eamque impijs repente sepulchrum ostendere, & spirituum vi omnia perde-

Καὶ οὗτος λίθους, καὶ τὸν χεῖν ἐξέλιξε τὸ πῦρ.] Ὡς μὴ καθυβριθῆναι τὸ θεῖον δυσιασῆριον, τῆς δυσσεβῶν ἐκείνων προσφερόντων θυσίας τοῖς δαίμοσιν.

Κ Ε Φ. ΙΘ΄.

Καὶ ἐφοβήθη Ἡλίας.] Καὶ πῶς, τοσαύτῳ ἔχων τὴν δυνάμιν; ὅτι ἔμῃνον φοβήτης, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπου ἑ. ἄλλως τε καὶ τῆς θείας ἑ οικονομίας τὸ δέ. ἵνα γὰρ μὴ τῆς θαυματουργίας τὸ μέγεθος ἐπάρητο φρόνημα, ἐνδεδόκεν ἡ χάρις τῆ φύσει τὴν δειλίαν εἰσδέξασθαι, ὡς αὐτὸς Ἰησὺς τὴν οἰκείαν ἀδένειαν.

Ἰδὲ κύριος παρελθούσῃ.] Ἐδίδαξε τὸν Ἡλίου ὡς ἡμερότητι καὶ μακροθυμίᾳ περιουσίαν, ἐδοκίμασε τῆς ἀνθρώπων τὸ γένος. καὶ ὅτι ῥᾶδιον ἑ αὐτῷ, καὶ κεραινας ἐπιπέμψαι, καὶ κλονῆσαι τὴν γῆν, καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ἀποδείξαι τὰ φων αὐτῷ αὐτοχέδιον, καὶ βία πνευμάτων ἀπολέσαι τὸ πᾶν.

ἀλλ' ἡ μακροθυμία μοι φίλη φησίν. ἕκα-
 στον δὲ τῆς ἄλλων ἡ πονηρία τῆς ἀνθρώπων
 ἐφέλκε). ὅτι δὲ ἔπῦρ ὁ τῆς παλαιᾶς Θεός,
 Ἡλίας διδάσκει), ἔδ' αὐτῶ πάντες ἡμεῖς.
 ἀλλ' ἔδ' αὐρα λεπτή. δι' αὐρας δὲ λέγε-
 ται παρῆναι λεπτῆς. ἐπεὶ γὰρ ἐν γνόφῳ καὶ
 περὶ τοῖς ἰοῖς Ἰσραήλ ἐπεφάνη, τὸν Ἡλίαν
 δ' ἰδὼν τῆς ὑψηλοτέρων χωρητικόν, ἔπι τῶ
 ἔ' ἀσωμάτως τῆς ἀνήγαγεν ἔννοιαν, διὰ
 σφισμῶ καὶ πνεύματι καὶ πυρὸς ἔπι λεπτῶ
 αὐραν. ὅπως ἐγγύς αὐτῶ εἶη τῆς σωτῆρος φω-
 νῆς, τῆς πνεύμα ὁ Θεός.

Καὶ ἔρριψεν ἐπ' αὐτὸν τῶ μιλῶ τῶ
 αὐτῶ.] Τί δὴ ποτε τὸν Ἀζαήλ, ἔδ' τὸν Ἰησῶ, καὶ
 τὸν Ἐλιογαῖον χεῖραι προσεχθεῖς, μόνον
 ἔχεις τὸν προσφῆτῶ; ἢ τῶν ἔχεις αὐ-
 τὸν, καὶ τῆς πνευματικῆς αὐτῶ μετέδωκε χάρι-
 τος, αὐτῶ ἔδ' ἄλλως ἔχεις. τῶ προ-
 φητικῶ γὰρ παρ' αὐτῶ δεξιᾶ καὶ χάρις,
 προσήνεγκεν ἐκείνοις τὸ χεῖσμα, καὶ τῆς βα-
 σιλικῆς αὐτοῖς μετέδωκε χάριτι.

perdere, sed longanimitas mihi placet, in-
 quit. Vnumquemque verò aliorum ho-
 minum malitia trahit. Quod verò Deus
 veteris testamenti non fit ignis, Helias do-
 cetur, & per ipsum nos omnes: sed neque
 aura tenuis. Per tenuem verò auram di-
 citur adesse. Cum enim in caliginosa nu-
 be, & igne filijs Israel apparuerit, inueniēs
 Heliam sublimiorum capacem, eum in
 notitiam incorporei subduxit, à terramo-
 tu, à spiritu & ab igne ad tenuem auram.
 Id quod affine est voci Seruatoris, Deus
 spiritus est.

Iniecit pallium suum super eum.] Cur A-
 sahelem, Iehu, & Helisæum iussus vngere,
 solum prophetam vnxit? Gratia igitur spi-
 rituali, qua ipsum vnxit, quamq; in ipsum
 contulit, alios etiam vnxit. Propheticam
 enim ab ipso gratiam accipiens, attulit il-
 lis vnctionem, & gratiam quæ in rege re-
 quiritur, ipsis contulit.

C A P. XX.

Laudavit Nabuthe Dominum.] Honestè dixit pro blasphemavit. Ieiunium verò indici præcepit, ut per hoc cædem iustam esse ostenderet. Eamque ob causam pœna constituta eum iussit adfici, magisque puniri quàm alios. Deinde pœnam hoc modo sustinere.

Scidit vestimenta sua.] Quia levis & inconstans erat Achab, facile semper mutabatur. Hinc Iezabel eum in tantam impietatem, ut historia dicat, gratis venundatum esse, ut faceret malum coram Domino, ut transtulit eum Iezabel, &c. Hinc cum appeteret vincam, dolorem morte Nabuthæ accepit.

Secundum omnia que fecit Amorrhæus.] Iam non peculiarem gentem dicit, sed omnes Chananæos. Amorrhæus enim Hebraica voce etiam incola nominatur. Bene-

Κ Ε Φ. Κ'.

Εὐλόγηκε Ναβυθαὶ Θεόν.] Εὐφύμως εἶπεν ἀντὶ τοῦ ἐβλασφήμησεν. τὴν δὲ ἐνησεῖδον χυμέταν προσέταξεν, ὥστε ταύτη δεῖξαι τὸ φόνος τὸ δίκαιον. καὶ διὰ τούτου καὶ τὴν σωτήρας αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀξιοθῆναι ἡμῆς, καὶ προσηροῦν τῶν ἄλλων, εἰς ἕτω τὴν γραφὴν ὑποσῆναι.

Διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ.] Κεφ. 11 ὡν Ἀχαὰβ, εὐδῶς αἰεὶ μελετέπετο· ὅθεν αὐτὸν Ἰεζάβελ εἰς τούτου κατέσκησεν ἀσεβείας. δι' ὅπερ ἡ ἱστορία δωρεάν, φησὶν, ἐπράθη Ἀχαὰβ, ἵνα ποιῆσαι τὸ πονηρὸν ἐνώπιον κυρίου, ὡς μελέσκησεν αὐτὸν Ἰεζάβελ, καὶ τὰ ἐξῆς. ὅθεν ὀρεχθεὶς τὸ ἀμπελῶν ἠλγηνσεν ἐπὶ τῷ Ναβυθαὶ θανάτω.

Καὶ πάντα ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἀμορραῖος.] Νεὺν τὸ ἰδικὸν ἔθνη φησὶν, ἀλλὰ πάντας οὗτο Χαναναίους. Ἀμορραῖος γὰρ τῆ Ἑβραίων φωνῆ καὶ ὁ κατοικῶν ὀνομάζεται.

ὁ ὃ Φιλάνθρωπος θεός, διὰ μὲν τὴν μισο-
φονίαν τὴν πανωλεθρίαν ἠπέειλεν. διὰ
ἃ τὸν Ἰσραὴλ φόνον τὴν τὴν τιμωρίας
ἀναλαβὴν ἐχαίρεισθε.

Κ Ε Φ. Κ Α'.

Εἰ ἐμποίησει ὁ χόσος Σαμαρείας ταῖς
δραξί.] Ταῦτα ἔλεγον ἀπειλούντες τὴν πο-
λιορκίας τὰ χώματα.

Ἐώρακας πάντα τὸν ἦχον.] Οἰκείως
τῶν ἀπληθικῶν ρημάτων τὸν κόμπον ἔτως
ἐκάλεσεν. διελύθη γὰρ σωθῶν τῆς θείας
ἐσπῆ.

Ἐν τοῖς παιδαρείοις τῶν δρχόντων τῶν χω-
ρῶν.] Οὐ χερίζω, φησὶ, πλήθους ἐγώ. ἐν
ὀλίγοις γὰρ μερακίοις, καὶ πολέμων ἀπεί-
ρησι, τὴν παντόπλιον ταύτην στρατιάν διο-
λέσω. ἦσαν δὲ, φησὶ, διακόσιοι τριάκοντα
δύο, δι' ὧν ὁ παντοδυναμὸς κύριος λβ'
βασιλέων κατέλυσε στρατιάν.

Θεός.

Beneficus autem DEVS, propter homici-
dium exitium Achabo comminatus est,
sed quia cædem lamentatus est, ex gratia
pœnam remisit.

C A P. XXI.

Si suffecerit pulvis Samariae pugillis.] Hæc
dicebant comminantes se aggeres factu-
ros in obsidione.

Vidisti omnem sonum.] Proprie verbo-
rum minantium factum sic vocavit. sta-
tim enim Dei nutu dissolutus & fractus
est.

In pueris principum prouinciarum.] Non
pluribus ego indigeo, inquit, nam cum
paucis pueris, & bellorum expertibus, &
ignaris maximum illum exercitum fun-
dam. Erant autem, dicit scriptura, tre-
centi triginta duo, per quos omnipotens
Deus exercitum triginta duorum regum
profligauit.

I i 2

Deus

Deus montium, Deus Israel.] Cum suos Deos tales esse putarent, existimauerunt verum Deum, & totius mundi opificem, partis alicuius tantum Deum esse: sed domesticis, & peregrinis suam vim, & potentiam demonstravit. Cum enim in campo conflictus fieret, Israelitæ centena viginti millia hostium profligarunt, & occiderunt. Cæterum, ut hanc cladem diuinitus ipsis immissam esse cognoscerent, cum illi, qui per fugam iam euaserant, Aphecapolim se recepissent, murus corruit, & viginti septem millia virorum oppressit.

In sermone Domini percute me.] Non ego tibi impero, dicit, sed qui in me est spiritus. Quapropter contradicenti per leonem exitium intulit.

Et contriuit.] Hoc est, vulneravit.

Et ligauit in vitta oculos suos.] Parabolis vsi prophetae, diuina vaticinia proferunt, ut illi, qui illos sermones audiunt, nescientes

Θεὸς ὀρέων Θεὸς Ἰσραήλ.] Ἐπεδὴ τοῖς τριῶν οἰκείων Θεὸς ὑπελάμβανον, ὡήθησαν καὶ τὸν ἀληθινὸν καὶ τῶν ὄλων δημιουργὸν μερικὸν εἶναι Θεόν. ἀλλ' ἔδειξε καὶ τοῖς οἰκείοις καὶ τοῖς ἀλλοτείοις τὴν οἰκείαν ἰσχύϊ. τὸ γὰρ συμπλοκῆς ἐν πεδίῳ γενημηρῆς, δυοκαίδεκα τῶν ἀντιπάλων μυριάδας Ἰσραήλ κατηκόνιζεν. ἵνα δὲ καὶ κείνοι μάθωσιν ὡς θεήλαστον ἢ πληγῆ, τῶν διαφυγόντων εἰς τὴν Ἀφεκά πόλιν καταπεφυγόντων, καταπεσὸν τὸ τεῖχος ἐπὶ αὐτῶν εἴκοσι μυριάδας κατέχωνεν.

Ἐν λόγῳ κυρίας πάταξον δὴ με.] Οὐκ ἐγὼ τοῖς φησὶν, Ἰππίατω, ἀλλὰ τὸ ἐν ἐμοὶ πνεῦμα. διὸ δὴ τῶν ἀνλειπόντων τὸν διὰ τὸ λείοντος ἐπιπέεγεν ὄλεθρον.

Καὶ σιωπέτηψεν.] Τριτέσιν, ἔτραυματιζεν.

Καὶ κατεδήσατο ἐν τελαμῶν, ὅθεν ὀφθαλμοὺς αὐτῶν.] Παραβολαῖς οἱ παροφῆν) κεχημηρῶν τοῖς θεῖας παροφῆς παροφῆ-

ρουν. ὡς ἂν ἀγνωστὸν οἱ τῶνδε τῶν λό-
γων ἀκρόντες, ὡς καὶ ἑαυτῶν τῶν ψῆφον
ἐκφέρουν, δικαίως ψηφίζονται. ἄλλως
γὰρ ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἄλλως ἐν ἐτέρους τῶν ἀ-
μαρτίαν ὁρώμεν. τῆς καὶ ὁ Νάθαν πε-
ποίηκε τῷ Δαβίδ. τῆς καὶ νῦν ὁ προ-
φήτης.

Διότι Ἰζαπέσειλας σὺ ἄνδρα ὀλέθριον.]
Φιλανθρωπίας ἀδίκῃ δίκῃ Ἀχαὰς εἰσε-
πράχθη. δεῖ γὰρ ταύτῃ ἔχειν τὸ δίκαιον.
αὐτὸς γὰρ ὁμοίως χρησάμενος καὶ τῶν προ-
φητῶν, ἐπὶ πάντας ἀρδῶν ἀνελεῖν βασιθεῖς,
καὶ οὐκ ἐλόντας ἀνελεῖν πάντας, ὡς τὸν Ἰ-
σραὴλ πολέμιον τὸ ἡμέρον ἔδειξεν. ὅτι
δὲ πλείστα Ἰσημαρτε διὰ τῶν δίκολίδων τῆ
γνώμης, ταῖς ἐξῆς μαρτυρεῖ.

Πρὸς οἶκον αὐτῶν συγκεχυμένῳ.] Πείρα
γὰρ ἔχων τῶν θείων προρρήσεων, (ὅτις γὰρ ἐπι-
κηρε καὶ οὐκ χρησμεύς,) τῶν προσηνεχθεῖ-
σαν ἔδειξεν ἀπὸ τῶν. ἀλλ' οὐδὲν πάλιν εἰς
τῶν οἰκείων ἐπανῆλθεν ἀσέβειαν.

tes, quod contra seipfos ferant sententiam,
iuste sententiam dicant. Aliter enim in no-
bis ipsis, & aliter in alijs peccata cernimus.
Hoc etiā Nathan fecit, cum Davide agēs,
idem nunc quoque propheta facit.

*Propterea quod dimisisti virum pernicio-
sum.*] Humanitatis iniustæ, & præpostere
pœnas Achab persolvit. Nam in præ-
standa humanitate, iustitiam servare oportet.
Ipse verò summa crudelitate erga
prophetas usus est, omnesque penitus de-
lere voluit, & quos cepit, omnes sustulit.
Nunc verò se placabilem, & mitem erga
hostes Israelitarum præbuit. Quod au-
tem propter facilitatem illam, & prompti-
tudinem animi sæpe peccarit, sequentia
testantur.

In domum suam contristatus.] Cum enim
veritatem vaticiniorum Dei re ipsa exper-
tus esset, (bis enim vicit iuxta oracula
Dei,) comminationem propositam à pro-
pheta timuit, sed statim ad solitam impie-
tatem redijt.

C A P. X X I I.

Sicut tu, ita etiam ego.] Eadē faciam quæ tu, dicit, sicut aciem instruxeris, ita & ego aciem instruam, tuus populus pugnat, & meus. Ostendit scriptura pietatem ipsius, quamvis amicitia, & affinitas Achab, quemadmodum in libro Paralipomenon legitur, eam vitiauerit & corruperit.

Ascende, & successum dabit Dominus.] Expectauit donec iuramento adigeretur, vt tunc demum veritatem proferret. Nam quandoquidem Achab existimabat prophetam ex odio tristitia & infœlicia prædicere, primum dicit quæ grata erant, postea adactus iureiurando, quæ diuinitus ei reuelata erant, aperuit.

Quemadmodum oves, quæ non habent pastorem.] His verbis ostendit, quod propter regis malitiam, cladem accepturi sint. Si enim nacti fuissent pium & religiosum pastorem, potenter hostes vicissent & profligassent.

Non

Κ Ε Φ. Κ Β'.

Καθώς συ, ἔτως ἢ ἐγώ.] Ταῦτά τῳ δράσω, φησὶν. ὡς ᾤδαίτη, ᾤδαίτομαι. ἢ ὁ λαός σε πολεμεῖ, ἢ ὁ ἐμός. ἐδείξε δὲ αὐτῷ τὴν δισέβειαν ἢ γραφὴν, εἰ καὶ ταύτῳ ἐλυμήνατο φιλία καὶ συγγένεια ἔσχααβ, ὡς ἐν Παραλήπομῆναις, φησὶν.

Ἀνάβαινε, καὶ διδώσθ κύριον.] Ἀνέμνηεν ὀρκωθῆναι, εἴθ' ἔτω φάναι τὸ ἀληθές. ἐπειδὴ γὰρ ὑπελάμβανεν Ἀχααβ διὰ μίσθον τὸν προφήτῳ προλέγειν τὰ λυπηρὰ, πρῶτον εἶπε τὰ κατὰ δύμια, εἶτα ὀρκωθεὶς τὰ θεῖα μεμλώκεν.

Ὡς ᾤδατα, οἷς ὄκ ἐσὶ ποιμῆν.] Δηλοῖ διὰ τούτων, ὡς ἢ ἐκείνη πονηρία τὴν ἡπλὴν ἐργάζεται. εἰ γὰρ ποιμῆν ἔτυχον δισεβῆς, καὶ κρατῶν αὐτῶν πολεμῖς ἐνίκησαν.

K k

O v

Οὐ προφητεύει εἶπε μοι καλὰ, ἀλλ' ἢ κακά.] Οἱ Ἰωσήππῳ τὸν Μιχαίαν ἔφησεν εἶναι, τὸν ἦδη πρότερον τῶ τελαμῶνι χεισάμηνον, καὶ τῶ λυπηρῶ τῶ Ἀχαάβ προαγγείλαντα, τεκμαιρόμενος τῶ φᾶναι τὸν Ἀχαάβ· ὅτι μεμίσηκα αὐτὸν, ὅτι εἰ λέγει πρὸς ἐμὲ τὰγαθὰ, ἀλλ' ἢ κακά.

Καὶ εἶπεν κύριε, ἵς ἀπατήσῃ τὸν Ἀχαάβ;] Προσωποποιία, διδάσκουσα τὴν θεῖαν συγχώρησιν. εἰ γὰρ ὁ ἀληθὴς θεός, τῆς ἀληθείας διδάσκαλος, πρῶτος ἀπατηθῆναι τὸν Ἀχαάβ, ὁ διὰ τῆς προφητείας εἰπὼν, εἰ κυρίως αὐτὸν πρὸς θεόν. Ἐπισημασθήτω δὲ ἕκαστος εἰς τὸν αὐτὸ οἶκον εὐερίην. διὰ τῶν τῶν οὐ πνεύμα τῆς ἀπάτης, ὀργανοῖς χειρῶν τοῖς δυσεβέσιν ἀνθρώποις, ψευδῶς ὑποχνεῖται τὴν νίκην. τούτῳ δὲ γίνεται τῆς θεοῦ συγχωρήσασθαι. κωλύσαι γὰρ δυναμῶν ὅσα κωλύειν. ἐπέδηψεν ὁ Ἀχαάβ τῆς θεῖας τῆς κηδεμονίας ἀνάξιτος.

τῆς

Non vaticinatur hic mihi bona, sed mala.] Iosephus scribit, Micheam illum fuisse, qui iam ante vitta usus est, & Achabo tristitia prædixit. Idque hinc conijciens, quod Achab dicit: Odi eum, qui non loquitur de me bona, sed mala.

Et dixit Dominus, quis decipiet Achab.] Profopocæia est, docens, & ostendens, permissionem diuinam. Dominus enim, qui verax est, & veritatis doctor, non imperavit, ut deciperetur Achab, qui per prophetam dixit, an non Dominus his in Deum? reuertatur quisque in domum suam in pace. His igitur docuit propheta, quod spiritus deceptionis, qui impijs hominibus pro organis & instrumentis utitur, mendaciter victoriam promittat. Hoc autem fit, Deo permittente. Cum enim prohibere potuisset, non prohibuit. Achab enim indignus erat, cuius curam Deus susciperet. Hoc autem si-

Kk 2 mile

mile est huic, quod à Paulo dicitur, mittet illis Deus efficaciam erroris, qui veritatem non receperunt. Cæterùm visiones explicationes sunt consilij Dei. Non quod ipse, id quod est, ostendat, corporeis autem figuris, & humano more effictis sermonibus exprimit, & describit Dei dispensationem. Quemadmodum Deus ipse dicit: ego visiones multiplicavi, & per manum prophetarum assimilatus sum. Non ipse apparet, sed visiones multiplicat. & similitudinem ostendit prophetis, regni quidem, si in throno sedentem vident, & circa eum cœlestem exercitum: iudicij verò, quando canum vident, albis vestibus ornatum, propter iudicij non prudentiam modo, sed & puritatem. Zacharias etiam videt ventos, humana voce vtentes, & dicentes, circumeamus terram, & ecce vniuersa terra incolitur. Quemadmodum enim pictores in imaginibus bellum & pacem, victoriam & amicitiam, & quæcunque alia, effingunt in imagines huma-

τέτω ἢ ὅμοιον τὸ ὑπὸ Παύλου λεγόμενον. πέμψει ὁ θεὸς ἐνέργειαν πᾶντος τοῦ τῶν ἀληθείων ἔσχαδεξάμενοις. ἀλλ' ἐρμηνεύεται τὸ θεοῦ βελήσεως τυχαίαν αἰόπλασίαι, ἔχ' ὅπερ ἐστὶν αὐτὸν δέκνυσαι, σωματικοῖς ἢ χήμασι, ἔ ἀνθρωπίνους λόγους, διατυπῶσαι τὰς θεοῦ οἰκονομίας, ὡς αὐτὸς ὁ θεός, φησὶν· ἐγὼ ὀράσεις ἐπλήθυνα, καὶ ἐν χερσὶ θεωρητῶν ὁμοιώθην. ὅτι αὐτὸς φαίνεται, ἀλλ' ὀράσεις πληθύνει. καὶ ὁμοίωμα δείκνυσι τοῖς θεωρηταῖς, βασιλείας μὲν, ὅταν ἐπὶ θρόνον καθεζόμενον ὀρῶσι, καὶ περὶ αὐτὸν τῶν ἐραίνιον στρατιῶν κείσεως δὲ, ὅταν πολλὸν βλέπωσι, λευκοῖς ἱματίοις κοσμέμενον, διὰ τὸ τὴν κείσεως ἁφρόν τε ἄμα καὶ καθαρὸν. ὁρᾷ καὶ Ζαχαρίας ἀνέμους, ἀνθρωπίνῃ φωνῇ χρωμένους, καὶ θεωροῦσάμενοι τῶν γῆν λέγοντας, καὶ ἰδὲ πᾶσα ἡ γῆ κατεικαίται. καθάπερ γὰρ ἐν εἰκόσι γραφεῖς πόλεμον τε καὶ εἰρήνην, νίκην καὶ φιλίαν, καὶ ὅσα ἄλλα, χημαλίζουσιν

εἰς ἀνθρωπείων σωμάτων εἰκόνας, τοῖς τοῖς-
 τῆς ὁμοιώμασι τὸ βέλημα δεικνύτες
 ἐναργέσερον· καὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὸ πνεῦμα
 τὸ ἅγιον παρφήταις τε καὶ ἀποστόλοις τὸ θέ-
 λημα ἔθεός, καὶ τὴν δόξαν, καὶ τὴν οἰ-
 κονομίαν, καὶ τὴν ἀρχὴν τὴν καὶ τῶν ἁποστό-
 λων, ἢ ἐτέρων πνῶν, ἐμψύχων ἢ ἀψύχων,
 καὶ ὅπως βελέται μὴ ὁ θεὸς πληρῶσαι, αἱ ἡ
 ἐξῆς δυνάμεις πληρῶσαι, ἢ ὅσα ἄλλα μὴ
 ὁ διάβολος ἁποβελθεῖν, συγχωρεῖ δὲ ὁ
 θεός, ταῦτα τυποῖ δια τῶν ὀπτασιῶν, ὡς ἡ
 ἔκ Ιωβ. αἱ γὰρ ὀπτασίαι, καὶ τὰ ἐν ταῖς ὀπτα-
 σίαις ρήματα, μέρθ' ἐστὶ τὸ θεοῦ συγκατα-
 βάσεως. ἔτε γὰρ παρῆσερὰ τὸ πνεῦμα τὸ
 ἅγιον. ἔτε δὲ τὸ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ ἔθεός,
 ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, ἔτως, ὡς εἰ-
 ρηλαί, νοήθω μὴ, ὡς ἐν τόπω μὴ ὄντ' τοῦ
 θεοῦ, δεομὴ δὲ τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἔμονογε-
 νῆς ἐντυχίας. καὶ τὸν αὐτὸν λόγον εἶδ' αἱ
 τῶν προφητῶν ὀπτασίαι, καὶ αἱ φωναί, τῶν
 ἦσαν, ὅπως εἰδείκνυντο. ἔτε δὲ θεοῦ τὴν βέ-

λησιν

humanorum corporum, huiuscemodi si-
 militudinibus consilium, & propositum
 suum, eidentius ostendentes: ita etiam
 spiritus sanctus prophetis, & Apostolis,
 voluntatem Dei, & gloriam, & dispen-
 sationem, & maledictionem contra periur-
 ros, & contra alia quædam, animata & in-
 animata, & quod Deus vult implere,
 quodque postea exercitus Dei implet, aut
 quæcunque fatan per insidias tentare au-
 det, & Deus permittit, proponit, & per
 visiones exprimit, quemadmodum in
 Iob. Visiones enim, & verba in visioni-
 bus, sunt pars quædam condescensionis
 Dei, qua se ad captum nostrum demittit.
 Neque enim columba est spiritus sanctus.
 Neque hæc verba, qui est in dextra Dei,
 qui & intercedit pro nobis, ita, ut dicta
 sunt, intelligere debemus, quasi in loco
 Deus sit, & vnigeniti filij pro nobis inter-
 cessione indigeat. Simili ratione, neque
 prophetarum visiones, & voces, hoc erant,
 quod repræsentabant. Sed voluntatem

Dei

Dei significabant, vel permissionem, & obedientiam obedientium, & conatum audientium. Quemadmodum etiam spiritus mendax per os pseudoprophetarum, Deo permittente; & diabolus, qui lobum, Deo non obstante, tentavit. Per quod docuit nos scriptura, quod à Deo conditus, & sub eius dominio sit, qui astat omnium creatori Domino, non obediendi proposito, sed naturæ quodam ductu, animo quidem abalienato, sed essentiæ Dei quodammodo particeps.

Et Iosaphat rex Juda cum eo.] Profectus est vnà cum Achab, sua pietate rem indignam faciens. Cum enim prophetam requisuisset, pseudoprophetas ablegasset, & ex Michea, quidnam agendum esset, didicisset, amicitiam tamen pietati veræ, & religioni, prætulit. Cæterum, propter alias suas virtutes, curæ Dei erga se fructum percepit.

Scorta

λησιν ἐσήμενον, ἢ τὴν συγχώρησιν, ἢ τὴν ὑπακοὴν τῆς ὑπακοῦντων, καὶ τὴν ἔπι-
χίρησιν τῆς ἐλμῶντων. ὡς πρὸς καὶ τὸ πνεῦ-
μα, τὸ ψυδασάμνον διὰ νόματῳ τῆς ψυ-
δοπροφητῶν, θεοῦ συγχωρήσῳ. καὶ
ὁ πειράζας δὲ τὸν Ἰωβ διάβολῳ, θεοῦ μὴ
κωλύσῳ. δι' ἕπερ ἐδιδάξεν ἡμᾶς ἡ
γραφή, ὡς τὸ ἔθ' θεῶ κτίσεως ἐστὶ, καὶ τῆς
δεσποτείας, παρεστῶς τῶ πάντων δεσποτῆ,
ἐτῆ τῶ προθέσεως ὑπακοῆς, ἀλλὰ τῆ τῶ
ἡμετέρας φύσεως ἀκολουθία, τὴν μὲν γνώ-
μην ἀλλοτριωθεὶς, τὴν δὲ ἐπίδῳ ἔθ' θεοῦ
τυχαίων.

Καὶ Ἰωσαφατ βασιλεὺς Ἰούδα μετ' αὐτῶν.]
Συναπῆρεν Ἀχαάβ, τὸ ἴδιον ὑσεβείας
ἀνάξια δεδρακῶς. Ἐπιζητήσας γὰρ προφη-
τῶν, ἢ τῶν ψυδοπροφητῶν ἀποπεμψά-
μνος, ἢ τὸ πρῶτον τῶν ἔθ' Μιχαὶς μεμα-
θηκῶς, τὸ ὑσεβείας προλετήμηνε τὴν φι-
λίαν. πλὴν διὰ τὴν ἄλλην αὐτῶν ἀρετῶν
τῶ θείας κηδεμονίας ἀπέλαυσεν.

Ll

Καὶ

Καὶ αἱ πόρνοι ἐλθσαντὸ ἐν τῷ αἵματι
αὐτῶν.] Αἱ πόρνοι ὑπὸ τὴν ἑὴν καὶ τὸ ἕθρο
ἐλθσαντὸ. οὐκ ἴξεπίτηδες εἰς τὸ αἷμα βε-
λήνθησαν λήσαντες, ἀλλ' εἰς τὸ πηγαῖον, ὡς
εἰώθεσαν, ὑδωρ· τῶν δ' ἐκ χειρὸς ἄνθρωπον
τῷ αἵματι. καὶ τὰ τῆς πτωχείας ἀνθρωπίνως
ἔδοξεν εἶναι πικρότερα. Ἰνὸς δ' ἐ, θείας
ἀναγραφῆς ἀνάξιον τῶν νομιζαντες, ἔφα-
σαν, ὅτι, ὅσοι τῆς αὐτῆς πράξεως ἐκοινωνῶν,
θεασάμενοι ἐπαύσαντὸ λοιπὸν ὡς πρὸς π.
καὶ εἰ μὴ αὐτῶν ἕξιν ἀπέβαλον εὐθείως, καὶ
καὶ τῶν ἐλθσαντὸ ἐν τῷ αἵματι αὐτῶν, τὸ
θανάτω Ἀχαιῶν καθαρισμῶ ἀπάντημα
μῆρας. κωλυτικὸς γὰρ ὡφθη τῆς ἐκείνων ἀκο-
λασίας. ἔτω καὶ τῆς πτωχευμῆρας, ὁ ἀκακῶ
πανουργότερος γίνεσθαι, καὶ τὸ ἐν ταῖς Πα-
ρημίαις. ἔτω καὶ Δαβὶδ, καὶ ὁ δίκαιος
ταῖς χεῖρας αὐτῶν νίπεται ἐν τῷ αἵ-
ματι τῆς ἀμαρτωλοῦ.

ΠΡΟΚΟ-

Scorta lauabantur in sanguine ipsius.]
Scorta sub auroram pro more lauabantur,
non de industria in sanguine volentes la-
uari, sed, quemadmodum consueuerant,
in aqua fontana; illa autem sanguine tin-
cta erat. Et hæc pœna humano more acer-
bior esse visa est. Quidam verò, indignum
putantes, vt in sacras literas hoc referatur,
dixerunt. Quoniam, quotquot huius rei
participes fuerunt, videntes quiescebant in
posterum relatiuè, quamuis naturam non
statim mutauerint, & iuxta hoc lauaban-
tur in sanguine ipsius, cum mors Achabi
purgatio ipsorum fieret. nam intempe-
rantiam, & petulantiam ipsorum prohi-
buit, cum ad hunc modum lasciuia illa, &
intemperantia, puniretur. Simplex, & inno-
cens, cautior fit, iuxta illud, quod in pa-
rabolis legitur. Sic iuxta Dauidem,
etiam iustus manus suas lauat in
sanguine peccatoris.

LI 2. PROCO-

PROCOPII GAZÆI
SOPHISTÆ IN LIBRVM
QVARTVM REGVM.
Scholia.

CAP. I.

ET *prævaricatus est Moab in Israël.*] Moabitæ Achabo, cuius imperio parebant, tributum pendebant. Illo autem defuncto, filium contemnentes, defectio- nem ab eo fecerunt.

In cancellos cœnaculi.] Domus erat æstivalis, quæ multas fenestras, in modum retis cancellatas, habebat, quas vulgo δια- τετήτες appellant.

Idolum.] Scriptura idola *προσώχθισματα* καὶ βδελύγματα appellat; abominanda enim sunt, & odiosa: id quod significat *προσώχθισμα*. quemadmodum Rebecca loquitur: *προσώχθισα τῇ ψυχῇ μου, διὰ τὰς θυγατέρας τῶν Χαναανίων.* hoc est, odi animam meam, propter filias Chananæorum. Et David.
κακία

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Γαζαῖς σοφιστοῦ εἰς τὴν τετάρτην
τῆς Βασιλευσίων Σχολία.

ΚΕΦ. Α΄.

KΑὶ ἠθέτησε Μωὰβ ἐν Ἰσραὴλ.] Δασ- μὸν ἔφερον οἱ Μωαβῖται πρὸς Ἀχαάβ, ὡς ἰσθῆκοι. *τελευτήσαντες δὲ ἐκείνης, καταφρονήσαντες ἔμεθ', ἀπέκοψαν.*

Εἰς τὸ δικτυῶτον ὑπερώων.] Οἶκός τις ἰσθῆκος, πολλὰς ἔχων φωταγωγὰς δικτυοφθαῖς κατεσκευασμένας, αἷς διατετήτες ὀνομάζουσι οἱ πολλοί.

*Προσόχθισμα.] Προσώχθισματα, καὶ βδελύγματα, τὰ εἰδωλά φησιν ἡ γραφή. βδελυραὶ γὰρ, καὶ μίσος ἀξία. ὁ δὲ ἠθῆτο προσώχθισμα. ὡς ἡ Ρεβέκκα φησὶ *προσώχθισα τῇ ψυχῇ μου, διὰ τὰς θυγατέρας τῆς Χαναανίων.* τρεῖς, μεμίσηκα. καὶ ὁ
L1 3 Δαβίδ.*

Δαβίδ. κακία δὲ ἐπεσώχθη. τετέ-
 σιν, οὐκ ἐμίσησεν αὐτῷ. θρηνεῖν δὲ ἀξίον
 τῷ τῆς δυσεβῶν ἀλογίῳ. ἐ γὰρ μόνον τὰ
 μέγιστα τῆς ζώων ἐθεοποίησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ
 μικρότατα, καὶ μίσησεν μεσά. τί γὰρ μυ-
 σαρώτερον μύας; ἀλλ' ὅμως, τὸν τῆς ὅλων
 καταλιπόντες θεὸν, τὸ ταύτης ἰνδαλμα πρὸς
 ζωῆς ἐπηρώτων. πῶς ἐστὶ μαθεῖν Ἰζ ὧν
 Εὐσέβιος ἐν ἀρχῇ τῆς Εὐαγγελικῆς προπα-
 ρακοῦς ἐκ τῆς Φίλωνος ἀπαθείας, ὡς
 δαίμων ἦν, ἔτω λεγόμενος. μάλλον δὲ
 γυνὴ παλαιὰ τις, ἢ ἐθεοποίησαν.

Καταβήσεται πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.] Οἱ τὸν
 προφήτην ἐπὶ τοῖς πεντηκοντάρχοις ὡμότη-
 τος αἰπώμενοι, καὶ θεὸν λανθάνουσι βλασ-
 φημῆντες, ἐπὶ τὸ πῦρ ἀποσείλονται. καὶ γὰρ
 εἰδέναι τῆς θείας οἰκονομίας τὸ δίκαιον, καὶ ὡς
 ἐν δίκῃ κολάζει τε, καὶ πάλιν εὐεργετεῖ.
 δῆλοι δὲ ἦσαν οἱ πεντηκοντάρχοι μετὰ τῆς

ἔπο-

κακία δὲ ἐπεσώχθη. id est, Non odi illam.
 Merito autem deploranda est impiorum
 infania. Etenim non solum magna ani-
 malia, sed minima etiam, & odiosa, pro-
 dijs coluerunt. Quid enim odiosius, &
 contemptius, musca? Nihilominus tamen,
 relicto conditore Vniuersi, muscæ simula-
 crum de vita consulebant. Porro ex his,
 quæ Eusebius in principio Euangelicæ
 præparationis ex libris Philonis adducit,
 colligere licet, dæmonem hoc nomine
 appellatum fuisse; vel potius aniculam
 quandam, quam in dearum numerum re-
 tulerunt.

Descendat ignis e cælo.] Qui prophetam
 crudelitatis in quinquagenarios accusant,
 non attendunt, se Deo maledicere, qui
 hunc ignem de cælo misit. Obseruare
 enim oportet ordinis, & dispensationis
 diuinæ, iustitiam, quod sequentes iuste et-
 iam puniat, & rursus benè illis faciat.
 Nam manifesti erant pentecontarchi, &
 qui illos sequebantur, quod eius, qui mi-
 sisset,

misisset, scopum sibi quoque proposuissent. Tertius enim æquitate, & fide, adductus, cum ipsa experientia prophetæ virtutem, & potentiam, didicisset, seruatur incolumis. Quidam autem dicunt, quod, magna insultatione ad eum accedentes, vocarint iustum, & ad se descendere iusserint. Quapropter pro illo ignis descendens, impios illos absumpsit, in exemplū, & doctrinam, ne iustos conuictijs persequamur, neue illudamus eis.

C A P. II.

Quia filium non habebat.] Semper enim filius, iuxta legem, patri in administratione regni succedebat; mortuo verò, nullos post se liberos relinquenti, fratrum maximus natu. Vnde Dauidis regnum, vsq; ad captiuitatem, per filios descendit. Iechonia verò capto, antequam filios procreasset, Mathanias, qui & Sedechias, imperium tenuit; auunculus enim erat ex patre.

Et

ἐπομύων τῶ σκοπῶ πεπομφότος συμβαινόντες. ὁ γὰρ τρίτος Ἰππικία ἢ πίστ' προσενεχθεῖς, τῇ πείρα τῶ δυνάμιν ἔ'ωροφῆτε μαθῶν, διασώζ(ε). Ἰνές δέ φασι, ὡς μετὰ πολλῆς εἰρωνείας ὡροσελθόντες ἐκάλεον τὸν δίκαιον, καὶ καταβαίνειν ἐκέλευον πρὸς αὐτῆς. ὅθεν ἀντ' ἐκείνῃ πῦρ κατελθόν, ἔδ' ἀσεβοῦντας κατέφλεξεν, εἰς παιδείαν τοῦ μὴ δεῖν διασύρειν, ἢ παίζειν, δικάως.

Κ Ε Φ. Β'.

Ὅτι ἔσχε τὸ αὐτῶ υἱός.] Παῖς γ' αἰ μετὰ πατέρα καὶ νόμον τῶ βασιλείαν ἐδέχετο. ἀπαιδοὶ δ' ὄντο ἔ'τελειώθησαντος, τῶ ἀδελφῶν ὁ πρεσβυτάτο. ὅθεν ἡ τοῦ Δαβὶδ βασιλεία, μέχρι τ' αἰχμαλωσίας, διὰ παίδων κατήλθε. ἔ' δ' ἐ Ιεχονίῃ πρὸ τ' παιδοποιίας, ἀλόνητο, Ματθανίας, ὁ ἢ Σεδεκίας, κατέχε τῶ βασιλείαν, θεῖτο ὦν αὐτῶ πρὸς πατρός.

Mm

Καὶ

Καὶ πενήκοντα ἄνδρες ἀπὸ τῶν υἱῶν τῶν
 προφητῶν.] Ἰδίωμα τῆς Ἑβραϊδοῦ, αἶμα
 δὲ καὶ Σύρων, ἕως προφητῶν, καὶ ἕως ἀν-
 θρώπων, προφήτας, καὶ ἀνθρώπους, λέγουσιν.
 ὡς τὸ. υἱοὶ ἀνθρώπων ἕως πότε βαρυκαρ-
 διοί; καὶ τὸ ὑψοῦσθε ἐπολυώσεσθε οὐ-
 ἕως τῶν ἀνθρώπων. πολλοὶ δὲ ἦσαν προ-
 φῆται, ὡς ὁ λόγος ἐδήλωσεν.

Ἐσκληρώσας τὸ αἰτήσαι.] Οὐ φθο-
 νῶν τῆς χάριτος τῶν μαθητῶν τούτων φησὶν,
 ἀλλὰ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κηδόμενον.
 ἐπεὶ γὰρ τρισὶν ἔτεσι, καὶ μηνὶν ἕξ, δυσεβέν-
 τας οὐκ ἀνθρώπους ἐπαίδουσεν· ἀνάγκη
 δὲ ἰσὺν τὸν διπλῆς κληρονομήσαντα τὴν χάρι-
 τος διπλάσια ἐργάσασθαι πράγματα. ἐν
 δὲ τέτων, ἢ διὰ τῆς λιμῆς πτωείας. φειδοῖ
 κεχηρημένον εἶπεν, ἐσκληρώσας τὸ αἰτήσαι.
 τῶν δὲ ἐκ τῆς ἰσορείας μανθάνοντων. ἐπὶ
 γὰρ ἔτεσιν ἐπὶ πλεονέχθη τοῖς ἀνθρώποις ἢ τῶν
 λιμῆς πτωείας.

Ἄρμα Ἰσραὴλ, ἐκ ἵππων αὐτοῦ.] Οἱ
 τῶν

Et quinquaginta viri ex filijs prophetarum.]
 Filios prophetarum, & filios hominum,
 homines, & prophetas, appellare, idioma
 est Hebraicum, & Syriacum. Quemad-
 modum illud: Filij hominum, quousque
 graui corde estis? Et, iuxta altitudinem
 tuam multiplicasti filios hominum, eo-
 rumque curam habuisti. Multi autem
 erant prophetae, ut hic locus ostendit.

Rem duram, & difficilem, petiisti.] Non
 quod discipulo gratiam, & dona, inuideat,
 hæc loquitur: sed aliorum hominum cu-
 ram gerens. Nam, cum ipse tribus annis,
 & sex mensibus, homines castigarit, & af-
 flixerit, necesse fuit illum, qui duplicem
 portionem de gratia Spiritus accepisset,
 duplicia etiam opera edere, ex quibus v-
 num erat, pœna famis. Misericordia igitur
 motus, rem dicit magnam, & duram,
 petiisti. Id quod ex historia perspectum
 habemus. fames enim septem annorum
 super homines adducta est.

Currus Israel, & eques eius.] Reges alia-
 rum

rum gentium equis, & curribus, instructi, in acie pugnabant. Hanc ob causam magnum illum Heliam, currum, & equitem, Israelis appellavit, ut qui solus hostes superare, & suis contribulibus pacem, & gratiam, posset præstare.

Vbi est Deus Helia amphi.] Ad imitationem sui præceptoris nihil dicens, pallio aquam Jordanis percussit, pallium ad edendum miraculum sufficere existimans, aqua verò non cedente, Deum præceptoris sui inuocat. Deum, inquam, hominibus inconspicuum, & inaccessum. ἀμφὼ enim ὁ κρύφιος, hoc est, occultus, redditur ab alijs interpretibus.

Filij roboris.] δυνατοὶ, ἄζωνοι, robusti, & expediti.

Et deuouit eos in nomine Domini.] Hac pœna magnum cum ipsis pueris, tum etiã parentibus ipsorum, beneficium contulit. Illis quidem, quod crescentem progressu temporis malitiam eorum inhibuit; his verò, docendo, ne liberos hoc modo educarent,

τῶν ἄλλων ἐθνῶν βασιλεῖς ἵπποις κεχη-
μῆσοι, καὶ ἄρμασι, παρέτάθηοντο. τέτρα χα-
ειν τὸν μέγαν Ἡλίαν ἄρμα, καὶ ἵππεια, τοῦ
Ἰσραὴλ περισηγόρευεν, ὡς ἀποχεῶντα
καὶ μόνον ἑὸν πολεμίους καταγωνίσασθαι,
καὶ ᾤψασθαι τοῖς ὁμοφύλοις τὴν χάειν.

Ποῦ δὴ ἐστὶν ὁ θεὸς Ἡλίου ἀμφώ.] Μι-
μηθησὶ τὸν διδάσκαλον, τῇ μηλωτῇ ἔξ Ἰορ-
δάνης τὸ ὕδωρ ἐπάταξεν, ἑὸν εἰρηκῶς. ἰκα-
νὴν δὲ νομίσας εἰς θαυματουργίας τὴν
μηλωτῆν, ἔξ δὲ ὕδατος ἐχὺ ὑπέξωκε,
τὸν ἔξ διδασκάλου θεὸν καλεῖ, τὸν τοῖς ἀν-
θρώποις ἀόρατον, καὶ ἀνέφικτον. ἀμφὼ γὰρ
ὁ κρύφιος ἐρμηνεύεται ᾤψα τοῖς ἄλλοις
ἐρμηνεύσει.

Υἱοὶ δυναμείας.] δυνατοὶ, ἄζωνοι.

Καὶ κατηράσατο αὐτὰ ἐν ὀνόματι κυ-
εῖς.] Εὐεργέτης αὐτῶν τε καὶ τῶν τεκόντων
διὰ τὴν πτωχείαν ἐχρῆτο. τῶν μὲν, παύσας
αὐξάνουσαν τὴν χεῖρῶν τὴν πονηρίαν ἑὸν
δὲ, παιδύσας, μὴ ἔτω ἑὸν παῖδας ἀνά-

γεν, ἐν φόβῳ δὲ Θεοῦ, καὶ τῆ τῆς δικαίων αἰ-
 δοῖ. καὶ οὗτος ἀνδρας μειζόνως ἐπαίδουσεν,
 ὁ μηδὲ παιδῶν φειζάμενος. τοῦ δὲ Θεοῦ
 πάντως ἢ κρείσσις ἐκείνης ἀνεῖλεν ἐκ τῆς
 παιδῶν, εἰς ἔγνω χεῖρας ἐβουλεύσας, τῆ τέ-
 των ἀναίρεσει οὗτος μὴ τισὲς παιδεύσα-
 ρα. ὅτι δὲ οὗτος ἀγίος ὁ Θεὸς ἐπιδικεῖ, δε-
 δήλωκεν, ἐπὶ Ἀβραάμ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ,
 ἐπὶ Ἰσαὰκ δὲ ἐν Γεραρί. ἵνα σιωπήσω
 τὸν Ἀβέλ. καὶ Δαβὶδ δὲ περὶ τῶν δικαίω
 φησὶν, οἱ εὐλογεῖντες αὐτὸν, κληρονομήσα-
 σι γῆν. καὶ οἱ καταρώμενοι αὐτὸν, ἐξολο-
 θρωθήσονται. καὶ γὰρ πρὸς τὸ παρὸν ἐκ-
 φύγοιεν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν μέλλουσαν δίκην.

ΚΕΦ. Γ΄.

Ὅς ἐπέχεεν ὕδωρ ἐπὶ χεῖρας Ἡλίου.]
 Αὐτὸ ἐγκωμίας τῆτο φασι. τσοῦτον εἶχον
 θαῦμα τὸ μέγαλα περὶ φήτα.

Μη

carent, sed in timore Domini, & bono-
 rum reuerentia. Adultos etiam instituit,
 quando neq; teneræ ætati pepercit. Om-
 nino autem Dei iudicium, dum pueri ad-
 huc essent, eos è medio sustulit, quos de-
 teriores fore prouidebat. Ipsorum inte-
 ritu illos etiam, qui tales non erant, eru-
 diens. Cæterum Deum iniuriam sanctis
 illatam vlcisci, declarauit in Abrahamo in
 Aegypto, in Isaaco in Geraris, vt omit-
 tam hic dicere de Abele. Dauid etiam de
 iusto dicit: benedicentes ei, hæreditatem
 terræ accipient; & execrantes eum, exter-
 minabuntur. Et tametsi in præsentī non
 puniantur, futurum tamen iudicium non
 effugient.

C A P. III.

Qui fudit aquam super manus Helie.] Hæc
 in laudem dicunt. Tantæ apud eos autho-
 ritatis, & existimationis, erat magnus ille
 propheta Helias.

Num-

Nunquid vocavit Deus tres reges istos.] Necessitas etiam audaces, & confidentes, æquos, & mansuetos, reddit.

Accipite mihi canentem.] David, qui prophético simul, & regio, munere ornatus fuit, sacrum ministerium prudenter instituit, utque sacerdotes iuxta legem tubis, Leuitæ autem nablis, cymbalis, & alijs instrumentis musicis, uterentur, ordinavit. Utbantur autem Davidis spirituali melodia. Vnum ex illorum numero propheta iussit accersiri, illo autem psallente, gratia spiritus sancti, quam manum Domini vocat, quidnam agendum esset, significabat.

C A P. IV.

Et tu nosti, quod servus erat Domini.] Quidam annotant hunc fuisse Abdiam, dispensatorem Achabi, qui centum viros, in speluncis occultans, aqua & pane sustentavit, propter quos ei cum creditore negotium fuit.

Si

Μὴ ὅτι κέκληκε κύριος σου τρεῖς βασιλεῖς τέττας.] Ἡ ἀνάγκη καὶ σου θρασεῖς Ἰπφκείσ ἀπεγάζεται.

Δάβελέ μοι ψάλλοντα.] Δαβίδ, ὁ προφητικῆς ἀμα καὶ βασιλικῆς ἡξιωμένος χάριτος, καὶ τῷ ἱερατικῷ ὅφως ἔταξε λήτουργίαν. καὶ σου μὲν ἱερέας, καὶ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον ταῖς σάλπιγγι κεχρησῶς προσέταξε. σου ἡ Λευίτας, κινύραις, καὶ νάβλαις, καὶ κυμβάλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ὀργάνοις. ἐχρῶντο ἡ τῆ πνευματικῆ ἔ Δαβίδ μελωδία. τέττων ἕνα μετακληθῶμαι προσέταξεν ὁ προφήτης. ἐκείνης δὲ ψάλλοντα, ἡ ἔ πνεύματος χάρις, καὶ χεῖρα κυεῖς καλεῖ, τὸ πρακτέον ἐσήμαινεν.

Κ Ε Φ. Δ'.

Καὶ συ οἶδας, ὅτι δῆλος ἐστὶ κυεῖς.] Τινες τὸν Ἀβδιᾶ τέττον εἶναι φασί, τὸν οἰκονόμον τοῦ Ἀχαάβ. ὃς ἐκάτὼν ἀνδρας ἐνδοθεν κατακρύψας, διέτερεψεν αὐτοῦ ἐν ἄρῳ, καὶ ὑδατι. δι' ἧς καὶ δαυὶδ ἡ προσωμίλησεν.

N n

Ei

Εἰ ἐὰν ἴθι λόγῳ λαλήσωμαι πρὸς τὸν βασιλέα.] Δυναμὸν αὐτῇ πρῶτον εἶναι τὴν θεῖαν ἰσχυρίαν, καὶ τὴν ἀνθρώπινης αὐτῆς ἀξιῶσαι βελέει) προμηθείας.

Οὐκ ἐστίν, ἐν μέσῳ τῆς λαοῦ ἐγὼ κατοικῶ.] Ἀπραγμοσύνη, φησὶ, χαίρω, ἔειρω, κῶς διαγῶ, καὶ πρὸς ἵνα ἐχθρὰ ἀμφισβήτησιν οὐκ ἀνέχομαι. ἔτω καὶ ψυχῆ πάσῃ, ἐπὶ δὲ αὐτὰς κοσμικὰς ἀποκόψει χέσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἶθαι εἶσθαι, ἀπεργάζεται γόνιμον.

Κατὰ τὸν καιρὸν τῶν, ὡς μωρὰ ταῦτα.] Τῶν πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ τῶν ὅλων ἐφη θεὸς καὶ τὸν καιρὸν τῶν ἐλάττωμα, καὶ ἔσαι τῇ Σάρρα υἱός. δηλοῖ τὸν δὲ ὡν εἶρηκεν ὁ προφήτης, ὡς αὐτὸς ἐφθέγγετο δι' αὐτὸν ὁ τῶν ὅλων κύριος. ἔδη χάριν καὶ ἀποφατικῶς διέδωκε τὴν ὑπόχρῃσιν.

Καὶ ἐκοίμισε αὐτὸν ἐπὶ κλίνῃ τῆς ἀνθρώπων τῆς θεῆς.] Μαθήσα γὰρ τῆς προφήτης τὴν

Si est tibi verbum quod loquar ad regem.] Cum diuinum auxilium hospitæ præstare posset, etiam humana cura, & prouidentia, vult eam dignari.

Non est, in medio populi mei ego habito.] Tranquillitate vitæ lætor, inquit, & pacifice dego; nec possum discepare cum aliquo. Sic omnem quoque animam, si mundanas affectiones absciderit, sterilem existentem, spiritus sanctus fecundam reddit.

In tempus, ut hora hæc.] Idem dixit Deus conditor Vniuersi ad patriarcham; iuxta hoc tempus veniam, & Saræ filius erit. His igitur verbis, quæ propheta dixit, declarat, ipsum conditorem vniuersi per os ipsius loquutum esse. Hancque ob causam certam promissionem fecit.

Et collocavit eum super lectum viri Dei.] Perspecta virtute, & potentia prophetæ,

N n 2 puerum

puerum etiam vita defunctum, sperauit resurrecturum esse.

Ipsa autem dixit, pax.] Ipsum volo alloqui.

Pax tibi.] Pro, καλῶς διάγετε, ὑγιαίνετε, id est, bene agite, valete.

Dominus abscondit à me.] Non enim omnia nouerunt prophetæ, sed ea duntaxat, quæ diuina gratia ipsis reuelauit.

Si inueneris aliquem, non benedicas ei.] Sciebat, quàm laudis cupidus esset. Vanæ verò gloriæ affectatio, impedit facultatem edendi miracula.

Posuit faciem suam, super faciem eius.] Ut moruus vitæ viuentis particeps redderetur, spirituali nempe gratiâ vitam dante.

Eidad.] Exposuerunt ἐνεφύσησε, inflauit.

Inspirauit in eum.] Reliqui reddunt συνεκάλυψε, contexit.

Arioth.] Reliqui reddunt ἀγριολάχανα, olera siluestria.

Accipite

τὴν δυνάμιν, καὶ τελευτήσῃσι παιδίον ἤλπίζεν ἀναστήσεαυ.

Ἡ δὲ εἶπεν, εἰρήνη.] Περσφπειν αὐτὸν βέλομαι.

Εἰρήνη θι.] Ἀντὶς, καλῶς διάγετε, ὑγιαίνετε.

Καὶ κύριος ἀπέκρυψεν ἀπ' ἐμοῦ.] Οὐ γὰρ πάντα ἠδέσθω οἱ προσφῖται, ἀλλ' ἀπὸ τῆς χάριτος αὐτοῖς ἀπεκάλυπεν.

Ὅτι ἂν διρήσης πῶς, μὴ διλογήσης αὐτόν.] Ἡ δὲ αὐτὸς τὸ φιλότιμον. ἢ δὲ κενοδοξία, τὴν θαυματουργίαν κωλύει.

Καὶ ἐπέθηκε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ.] Ἰνα τῆς τοῦ ζῶντος ὁ τεθνεὺς μεταλάβῃ ζωῆς· τῆς πνευματικῆς δηλονότι ὅτι χάριτος τὴν ζῶντων χωρηγύσης.

Εἰδ' αὐτόν.] Ἐνεφύσησεν ἐν ἑμὴ ὡς δὴ.

Καὶ ἐνέπνευσεν ἐπ' αὐτόν.] Οἱ λοιποὶ συνεκάλυψεν.

Ἀερίωθ.] Οἱ λοιποὶ, ἀγριολάχανα.

N n 3 Λάβε-

Λάβετε αλευρον, ἢ ἐμβάλλετε εἰς τὸν
λέβητα.] Τῆ δὲ δηλητηρῆς τὴν ἐνέργειαν
ἠμβλιωεν ἔχῃ ἢ τοῦ ἀλεύρου φύσις, ἀλλ' ἢ
ἔξ προσφῆτα χάρις. ὡς καὶ τῆ πηγῆς ἀγνοου
ἔχῃ ἄλλες μετέβαλον.

Κ Ε Φ. Ε΄.

Λῆσαι ἐν τῇ Ἰορδάνῃ ἑβδομον.] Ἰδεῖν
μὲν αὐτὸν, ὡς λεπτὸν, ἠνέχετο ὡς ὑπὸ τῆ
νόμων πολιτεύμενος. προσάθει δὲ τὸ
προκείμενον. σώματι γὰρ ἡ λέπτα,
ὅπως ἐν τῇ τεσσαρῶν σοιχείων σιωῆσηκεν.
ἐπὶ αὐτῇ ἡμέραις ὁ παρὼν βίβη ἀνακυκλεῖ-
ται. τῆ δὲ ψυχῆς ἡ καθάρσις καὶ τὸν ἀριθ-
μὸν τῆ ἀγίας ἀποτελεῖται τριάδι.

Καὶ ἐδυμώθη Νεεμάν.] Οὐ νοῶν, ὅτι
Ἰωάννης ἡμῶν ἐστὶν ὁ ἀποστόλων οὗτος διὰ τὴν
λέπτα ἀκαθάρτησ, καὶ ἰώμενος. προσφῆ-
τα δὲ ἔργον, πέμψαι ἑπὶ τὸν θεραπεύον-
τα. τὸ δὲ ἑπιθεῖναι τὴν χεῖρα, καὶ κα-
θαρίσασθαι, μόνος τῆ κυρίας μετ' Ἰησοῦ ἔργον ἡ.

τῆ

Accipite farinam, & mittite in lebetem.]
Non farina vis, & natura, sed gratia, qua
propheta præditus fuit, herba mortifera
vim, & effectum, hebetavit. Quemad-
modum fontis etiam sterilitatem sal non
mutavit.

C A P. V.

Lavare Iordane septies.] Ipsum quidem,
ut leprosum, videre sustinuit, ut qui legibus
subiectus esset. Imperat autem ei rem pro-
positam. Corporis enim lepra erat, quod
corpus ex quatuor elementis constat. Sep-
tem verò diebus præfens vita reuoluitur.
Porro animæ purgatio iuxta numerum
sanctæ Trinitatis perficitur.

Et iratus est Naëman.] Non intelligens,
Iohannem nostrum illum esse, qui lepra in-
fectos abluit, & sanat. Prophetæ verò
officium est, & munus, remittere ad illum,
qui sanat. Manum verò imponere, & mun-
dare, solius Domini nostri IESU Christi
erat,

erat, qui credenti hoc solum dixit: Volo sis mundus. Et ad hunc sermonem eum attingit, & à sua lepra mundatus est.

Et noluit accipere.] Propheta enim paupertatem summopere expetendam omnibus diuitijs anteposuit, sequutus euangelicum præceptum: Gratis accepistis, gratis date.

Et propter rem istam, propitius sit mihi Dominus.] Veniam peto, inquit, si mandati regij necessitate impulsus, ad falsum Deum ingrediar.

C A P. I V.

Heu Domine, & ipsum mutuo acceptum.] Inuocantis, non blasphemantis, vox est. quemadmodum illud quoque apud Dauidem: Salua Domine, benè prosperare. Helisæus autem propheta rebus ipsis declarauit, firmum Dei sermonem. quoniam contemptim reiectum non inuenimus, nos denuò per crucis dispensationem receptu-

τῆς μόνον εἰπόντι τῷ πισύσῳ, θέλω καθαρίσθῃ. πρὸς γὰρ τῷ λόγῳ καὶ ἤψατο αὐτῆς, καὶ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τῆς λέπρας αὐτῆς.

Καὶ ὅτι ἠθέλησε λαβεῖν.] Οἱ γὰρ προφητῆς τῷ πολυπόθῳ πένιαν πάντος προσηύμηκε πλῆττα, τῷ Εὐαγγελικῷ προλαβῶν νομοθεσίαν. ὡρεαὶ ἐλαβεῖε, ὡρεαὶ ὁρῶτε.

Καὶ πρὸς τὸν λόγον ἰλάσεταί μοι κύριος.] Συγνώμην αἰτῶ, φησι, διὰ τῷ βασιλικῷ ἀνάγκῃ ἀναγκαζόμενον πρὸς τὸν ὑψιπύκνον θεὸν εἰσελθεῖν.

Κ Ε Φ. 5.

Ὡς δὴ κύριε καὶ αὐτὸ κεχημημένον.] Ἐπικλήσεως, & βλασφημίας, ὁ λόγος. ὡς ἔπειτα τῷ Δαβίδ τῷ. ὦ κύριε, σῶθῃ δὴ ὦ κύριε, δούδωθῃ δὴ. διὰ τῶν ἔργων ὁ προφητῆς Ἐλισαῖος ἀπέδειξεν, ὅτι τὸν σερεὸν λόγον ἔθεος, ὃν ἀμελῶς ἀποβαλόντες ἐχθροὶ εἰσομῆν, ἀποληψόμεθα πάλιν διὰ τῶν

Ο Ο

ξύλα

ξύλα οικονομίας. ὅτι γὰρ ἀξίνη παρέοικεν ὁ
 ἔθεός λόγος, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής φησι πε-
 εὶ αὐτῶ. ἤδη δὲ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν εἴζαν
 τῆς δένδρων κεῖται. καὶ Ἰερεμίας φησὶν. ὁ
 λόγος κυρίας ὡς πέλυξ κόπτην πέτρων. Ἰε-
 ρὴν δὲ κεκρυμμένον ἀφ' ἡμῶν ἡ ἔθεός ξύλα πε-
 φανέρωκεν οικονομία. ἐπεὶ γὰρ διὰ ξύλα
 ἀπεβάλοιμεν αὐτὸν, διὰ ξύλα πάλιν εἰλή-
 φημεν, Ἰπποκρινώτες τὸ ὕψος, καὶ μήκος, καὶ
 πλάτος, καὶ βάθος, ἐν αὐτῶ. τῇ γὰρ θεῖα τῆς χε-
 ρῶν ἐκτάσει εἶδὲ δύο λαοὺς εἰς μίαν σωή-
 γαγε κεφαλῶν τὸν πατέρα. ὅτι εἰς θεός, ὁ
 Ἰπὸ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν.

Τὸ φελμωνί.] Ὡς ἂν εἰποῖ τις, εἰς τὸν δε-
 τὸν τόπον.

Καὶ ἀποσαλήτωσαν εἰς τὸν κύριον αὐτῶν.]
 εἰ σφαγήσονται, φησὶν, ἔγνωθήσεται τὸ
 θαυματουργίας τὸ μέγεθος· εἰ δὲ πάλιν
 ἐπανέλθοιεν πρὸς τὸν πέμψαντα, μαθή-
 σεται καὶ αὐτὸς ἔθεός ἡμετέρων τῶν δύ-
 ναμιν.

Κόπτης

recepturos esse. Nam quod verbum Dei
 simile sit securi, Ioannes Baptista innuit,
 dicens: iam securis ad arborum radicem
 posita est. Sic Ieremias quoque dicit: ser-
 mo Domini est instar securis, scindentis
 petram. Hoc igitur nobis absconditum
 ligni dispensatio manifestavit. Cum enim
 per lignum verbum amiserimus, denuò re-
 cipimus per lignum, altitudinem, longi-
 tudinem, latitudinem, & profunditatem,
 in eo ostendens. Diuina enim manuum
 extensione duos populos sub vnum ca-
 put, videlicet patrem, congregavit. Vnus
 enim est Deus, qui est super omnia, per
 omnia, & in omnibus.

Phelmoni.] Ac si quis dicat, in, vel ad,
 hunc locum.

Et remittentur ad Dominum suum.] Quod
 si occidantur, inquit, ingens hoc miracu-
 lum non innotescet, sin verò denuò ad il-
 lum reuertantur, qui misit eos, cognoscet,
 & discet ipse quoque, Dei nostri potentiam,
 & virtutem.

Stercoris columbarum.] Obsidionis enim necessitas, loco salis stercore eos vti docuit.

Si stabit caput Helisæi.] Supplicare prophetæ eum decebat, vt pro ipso apud Deū intercederet. Minatur autem se eum interfecturum, vt qui industria maximam illam calamitatem negligat, & aspernetur. Sed statim ductus pœnitentia, sequutus est, vt cædem prohiberet. id declarat, quod scriptura dicit: ecce nonne strepitus pedum Domini ipsius?

C A P. VIII.

Habitauit in terra Palestinorum.] Non vti- que vniuersam terram fames premebat, sed Israel tantum plagis diuinitus immissis castigatus est, post tantam impiorum diligentiam, & curam. Cæterum famis duplex tempus duplicem portionem donorū, quæ Helisæo concessa fuerunt, significat.

Et venit Helisæus in Damascum.] Helias transla-

κόψα πεισερών.] Η γδ τ' πολιορκίας ανάγκη παρεσκιάζεν αὐτῷ ἀντὶ αἰλῶν κεχεῖναι τῆ κόψω.

Εἰςήσεται ἡ κεφαλὴ Ἐλισαίε.] Δέον ἰκετεῦσαι τὸν προφήτην, ὥστε τὴν ἰσχυρὰν πρὸς βείδω προσενεγκεῖν τῷ θεῷ. ἠπέλιθεν ἀναερεῖν ὡς Ἰσραηλῆες παρεργῶν- τα τ' συμφορῆς τὴν ἰσχυροβόλῃ, ἀλλ' εἰδὺς μεταμεληθεῖς, ἔδραμα τὸν φόνον Ἰσραηλῆων. τῆ γδ δηλοῖ τὸ ὄκιδ' εὐφωνητῆρ' ποδῶν ἔκρυε αὐτῆ;

Κ Ε Φ. Η.

Καὶ παρώκῃ ἐν γῆ ἀλλοφύλων.] Οὐκ ἄρα πάσης τῆ γῆς ὁ λιμὸς, Ἰσραηλ δὲ μόνῳ θεηλάτῃς πληγαῖς ἐπαιδεύετο μετὰ τὸ αὐτῶν Ἰσραηλῆων δυσεβῶν. τῆς δὲ ἔ' προφήτη χάριτ' τὸ διπλῆν, ὃ τῷ λιμῷ διπλασιῶν χερόν δηλοῖ.

Καὶ ἦλθεν Ἐλισαίε εἰς Δαμασκόν.] Οὐ

ᾧ ὅκ' ἔφθαζεν ἀναληφθεὶς Ἡλίας ποιῆσαι, πρὸς ἄξαντο ὁ θεὸς, τὸν τε Ἀζαήλ χεῖραι ἐπὶ Συρίας, καὶ τὸν Ἰησὲς ἐπὶ Ἰσραήλ, τῶν νῦν Ἐλισαῖο ἠκὲ ποιεῖσων, ἐθέλων πρῶτον χεῖραι τὸν Ἀζαήλ.

Καὶ εἶπε αὐτῷ, ζῶν ζώσῃ.] Μὴ μελύσης αὐτῷ τὸν θάνατόν φησιν, ἵνα μὴ μετ' ἀθυμίας ὑπεξέλθοι τὸν βίον.

Καὶ ἐπέβαλεν ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἀπέθνηεν.] Ἦν γάρ, φησιν Ἰωσήππος, ἀσεβὴς τε καὶ μισοφόνος. αὐτὸς γὰρ εἰρήκει, θεὸς ὀρέων ὁ θεὸς Ἰσραήλ. καὶ σωθεὶς ὑπὸ Ἀχαάβ, ἀχάριος ὡς αὐτὸν εὐεργέτην ἐγχεῖτο. ὅρα δὲ τὴν κακῆς συγγενείας τὸ τέλος. ὅς γὰρ ὢν Ἰωσαφάτ ἀνδρὸς εὐσεβὲς Ἰωραμ, ὑπὸ τῷ ὀμοζύγῃ, θυγατρὸς Ἀχαάβ, πρὸς ἀσεβείαν ἐκλίπεν.

Καὶ ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν Ἐδῶμ.] Ἦρχε τῆς Ἰδεμαίων ὁ τῆς Ἰσραὴλ βασιλεὺς. ἀλλ' Ἰσαάκ προφῆκει ὡς Ἐδῶμ. ἔσαι καιρὸς λῶϊκα ἀν' καθέλῃς, καὶ ἐκλύσης, τὸν

translatione in cælos præventus, facere non potuit, quæ à Deo in mandatis habebat; nempe, ut Asahelem regem Syriæ, & Iehu regem Israelis inungeret. Idipsum nunc Helisæus facturus venit, volens primum Asahelem inungere.

Et dic ei, vivendo viues.] Ne significes eum moriturum, inquit, ne cum mœrore è vita decedat.

Posuit faciem eius, & mortuus est.] Erat enim, ut Iosephus dicit, impius, & homicida. Ipse enim dixerat, Deus montium est Deus Israelis. Et, ab Achabo servatus, ingratus fuit in benefactorem. Vide autem, qualem exitum affinitas cum malis contracta sortiatur. Nam, licet Ioram, pius & religiosus viri, Iosaphat filius esset, tamen, propter uxorem suam, filiam Achabi, in impietatem declinavit.

Et irruit in Edom.] Rex tribus Iuda Idumæis imperavit. Isaac verò de Edom prædixerat: tempus veniet, ut iugum ipsius con-

conteras, & excutias de collo tuo. Nunc enim, obtinentes victoriam, deinceps imperium pati recufarunt.

C A P. I X.

Cape lenticulam olei.] Per alium prophetam vnxit Iehu. Vtile enim erat, vt hoc clam perficeretur, vt Ioram etiam breui interficeretur. Nam, si præsciuiſſet, inſtructa acie multos cadere fuiſſet neceſſe.

Et fugies, & non manebis.] Ne comprehenſus periculū incurras. Vult enim Deus, vt humano ordine, & medijs, vtamur. Illos enim, quos ratione Deus ornauit, quantum neceſſe eſt, vti ratione conuenit.

Quare ingreſſus eſt iſtius ad te?] Seruos Dei, tanquam impios, contumelia afficiebant, & libertatem loquendi, qua vtabantur, infaniam appellabant. Iehu verò nugatorem, & garrulum, vocauit prophetam; non quod contumelioſus in eum eſſet, ſed vt occultè lateret.

Ara-

τὸν ζυγὸν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τραχήλου σου. νυνὶ γὰρ καὶ νικηθέντες, ἀρχεῖσθαι λοιπὸν οὐκ ἠνέχοντο.

Κ Ε Φ. Θ.

Καὶ λάβε τὸν φακὸν τῆς ἐλαίας.] Δι' ἄλλου προφήτου κέχρικε τὸν Ιῆσ. λάτρυα γὰρ τῶν γῆρας σιωπέφειν. ὡς καὶ σιωπῶνως ἀναιρεθῆναι τὸν Ιωραμ. εἰ γὰρ προήδεται, διὰ τῶν ἀξίως πολλὰς τῶν ἀνάγκη πεσεῖν.

Καὶ φύξῃ, καὶ ἔχ ὑπομνήεις.] Ἴνα μὴ συλληφθεῖς κινδυνώση. βέλε' γὰρ ἡμᾶς ὁ θεὸς ἢ ἀνθρωπίναις οἰκονομίαις κεχεῖται. οὐ γὰρ λόγῳ τιμηθέντας, εἰς δέον προσηκει κεχεῖται τῷ λόγῳ.

Τί ὅτι εἰσῆλθεν ὁ Ἰπλήπῃθ' ἔτ' ὡς σε;] Ὡς δυοσεβῆς ὑβρίζον τῆς θεῶν θεοῦ ἀπόντας, καὶ τῶν αὐτῶν παρρησίῳ μανίσθω ἐμάλας. Ιῆσ' ὃ ἔχ ὡς παροινῶν ἀδολέχλω ἐμάλεζεν, λανθάνειν ὃ πφραθείς.

P p

A'ge-

Ἀραμείν.] Τὸς Σύρους ἔτως ἐκάλειεν.
Ἀραμὰ γὰρ οἱ Σύροι. ἔτω δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
ἐρμηνεύσαν.

Καὶ ἡ ἀγωγή, ἀγωγή Ἰηῦ.] Πόρρωθεν
ὁ σκοπός, θεασάμενοι ὡς οἱ μὲν Διόσα-
λέντες οὐκ ἀνέσβησαν, ὁ δὲ ἔκ πληθους ἠγά-
μενοι ἔοικεν εἶναι Ἰηῦ. τῶ γὰρ τὸ χῆμα
ἐδήλα. ἐμύλυεν, ὅπως ἐώρακεν. ἔνια μὲν
τοῖ τῆς ἀντιγράφων ἔχει. καὶ ὁ ἄγων ἦγε
τὸν Ἰηῦ ὁ θεός.

Κ Ε Φ. Γ.

Ἰδὲ ἐγὼ συνεστράφημι.] Ἐγὼ, φησιν,
ὡς περὶ ἀνῆλθαι βασιλέμενοι, ἀνείλον τὸν Ἰω-
ράμ. ἔδω δὲ ἀδελφὸς αὐτῶ, ἐβδομήκον-
τα ὄντας τὸν ἀριθμὸν, τίς ἀνείλεν; ἔχῃ ἡ θε-
λήματι ὀργῇ, τοῖς οικιστάρις ὑπεροῖς.
χρησάμεν; ἀψυδαῖς ἀρα τῆς προφητῆς
αἱ προρρήσεις.

Καὶ πάντας ἔδω γνώσας αὐτῶ.] Τὸς
μάντις, ἔδω οἰομένους εἰδέναι τὰ μέλλοντα.

ἴσαστε

Arameim.] Syros hoc modo appella-
uit. Arama enim, Syri. sic etiam alij ex-
posuerunt.

Incessus Iehu.] Speculator enim conspi-
catus, quod emissi non reuenterentur,
cumque dux turbæ, Iehu similis esse vide-
retur, (habitus enim id declarabat) signi-
ficauit quidnam vidisset. Quædam enim
exemplaria habent: Deus dux, duxit ip-
sum Iehu.

C A P. X.

Ecce ego conuersus sum.] Ego, inquit, ut
regnum occupem, sustuli Ioram; fratres
verò ipsius, numero septuaginta, quis su-
stulit, nonne voluntaria ira, quæ domesti-
cis ad hoc ministris vsa est? Non igitur
vana sunt prophetarum vaticinia.

Omnes scientia, & cognitione, præditos.]
Per γνώσας intelligit augures, & aruspices,
qui futura prouidere putabantur. Nam

P p 2

quem-

quemadmodum prophetas videntes (ἀρῶν-
τας καὶ βλέποντας) appellabant: sic illos quo-
que, ut qui futura, & arcana, cognoscerent.

Et inuenit Ionadab.] Non ipse tantum
vir pius, & religiosus, erat, sed ex pio etiam
genere: in tentorijs enim perpetuo dege-
bant, & ab vini vsu abstinabant. Hiere-
mias propheta illorum cum laude men-
tionem fecit. Hoc verò, benedixit eum,
idem est, quod, alloquutus est eum.

Ego seruiam ei multum.] Consilium, &
scopum, obseruare oportet. fecit enim
hoc, ne quispiam per fugam elaberetur.
sacerdotes verò Dei, tanquam indignos,
abegit; cauens nimirum, ne quid aduersi
paterentur.

A sinistris Baalim. ἐξ ἄριστρῶν τῆ βααλίμ.]
Templum Baal hoc modo appellauit.

C A P. XI.

Et Ochozias ad Asabelem profectus est.]
Achabi enim gener erat.

Deleuit:

ὡσπερ γὰρ ὀρῶντας, καὶ βλέποντας, οὕτως προ-
φήτας ἐκάλεσεν, ἔτω καὶ τέττας, ὡς τὰ
μέλλοντα δηΐθεν, καὶ τὰ κεκρυμμένα, γνώ-
σκοντας.

Καὶ οὖρε τον Ιωναδὰβ.] Εὐσεβὴς ἀνὴρ καὶ
αὐτὸς, καὶ τὸ γράϕ. ἐν σιλωαῖς γὰρ διελέ-
λεσαν κατὰ κενῆς, καὶ τῆς οἴνης πόσεως ἀπε-
χόμενοι. τέτων καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας ἐν
ἐπαίνοις ἐμνήσθη. τὸ δ', καὶ δὐλόγησεν αὐτόν·
ἀντὶ τῆς, προσεῖπεν αὐτόν.

Καὶ ἐγὼ δεξιόσω ἀπὸ πολλὰ.] Τὸν
σκοπὸν ὀραλίον, εἰ καὶ οἱ λόγοι ψεκτοί. τέτ-
τα γὰρ πρὸς τὸ μηδένα διαφυγεῖν. οὕτως δὲ
θεῖος ἱερέας, ὡς ἀναξίως δηΐθεν, ἀπήλασε,
τὸ μὴ παθεῖν φυλαττόμενον.

Ἐξ ἄριστρῶν τῆ βααλίμ.] Τὸν τῆ βααλ
σηκὸν ἔτως ἐκάλεσεν.

Κ Ε Φ. Ι Α'.

Καὶ ἐπορεύθη Οχοζίας πρὸς Ἀζαήλ.]
Ὁ π γαμβρὸς τῷ τῆ Α' χαβ.

P P 3

Καὶ

Καὶ ἀπώλεσε πᾶν τὸ σπέρμα τῆ βασι-
 λείας.] Ὡς ἀσεβῆς, καὶ κρατῦναι θέλη-
 σα τοῖς ὑπηκόοις τὴν ἀσέβειαν, ὡς εἰσε-
 βῆς τὸ βασιλικὸν ἄρδην ἀφαιρῆσαι ἡμέ-
 τηθεν. ἀλλ' ὁ πᾶντα θεῶν ἰδῶν θεὸς
 παρεσκεύασεν αὐτῷ τῇ βασιλικῇ τὴν ἱε-
 ρατικὴν μιγνῶσαι φυλῆν, καὶ τὸν Ἰωδαῖν,
 τὸν θεῶν ἱερέα, γῆμαι τὴν Ἰωσαβεαί
 ἔτι Ἰωραμ θυγατέρα. ἵνα φυλαχθῆ ἡ βα-
 σιλικὴ γένος ὁ σπυρ. ἔκλεψε γὰρ αὐτῇ
 τὸν ἀδελφιδὸν Ἰωᾶν, ὃν ὁ θεὸς ἱερεὺς τῇ
 βασιλείᾳ μετ' ἕκτον ἔτη ἀπέδωκεν.

Τὸν Χορρί, καὶ τὸν Ρασίμ.] Τρεῖς δρομεῖς,
 καὶ οὗτοι δоруφόροι. Ἰνῆς δὲ, ἀσπίδηφόροι,
 καὶ δρορυφόροι. ὡς ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν
 οὗτοι ἡγεμόνες τῆ βασιλείας, τὰς τριχῆ
 διελῶν. οὗτοι μὲν, ἐκέλευσε φυλάττειν τὸ
 βασιλείας τὸν οἶκον· οὗτοι δὲ, τὴν εἴσοδον τοῦ
 νεώ· οὗτοι δὲ, τὴν πύλιν τὴν ἑτέραν.

Μεσαε.] Τὸ Μεσαε οἱ λοιποὶ ἀπὸ
 διαφθορᾶς ἐρμηνεύσαν. δηλοῖ δὲ, ὡς
 μηδε-

Delevit omne semen regium.] Impia enim
 cum esset, & subditis impietatem obtru-
 dere, & imperare, decrevisset; genus rega-
 le, quippe religiosum, funditus delere, &
 extirpare voluit. Deus autem, qui om-
 nia sapienter gubernat, & dirigit, ordina-
 vit iterum, ut regia familia sacerdotali mi-
 sceretur: utque Ioiada pontifex sapientif-
 simus Iosabeæ filiam Ioram uxorem du-
 ceret, ut scintillula regij generis conserva-
 retur. Ipsa enim clam subtraxit nepotem
 ex fratre Ioam, quem prudens ille sacer-
 dos, post sextum tandem annum, regno
 restituit.

Chorri, & Rasim.] Cursores, & satelli-
 tes: alij scutiferos, & satellites, exponunt.
 Iuxta currentes verò vocat præcedentes,
 & deducentes regem. Illos in tres ordi-
 nes distribuit: alios enim, regiam custodi-
 re iussit: alios, templi vestibulum: alios,
 portam alteram.

Messae.] Hoc vocabulum reliqui ἀπὸ
 διαφθορᾶς, id est, ab interitu, exposuerunt.

Signi-

Significat autem, nullum damnum domui Dei illatum esse. Hoc verò, duæ manus in vobis, pro eo quod est, integri estis, & sani, & idonei ad custodiendam domum Dei, & domum regis.

Ingrediens in Sideroth morietur.] In libro Paralipomenon sic dicitur, ingrediens in domum morietur. Similiter etiam Iosephus habet.

Ab humero domus dextero.] Significat, quod Leuitæ, lunæ in speciem figurâ constituentes, cornua domui coniuncta habuerunt; & regem, qui in medio erat, custodiebant. Exercitus verò armatus foris stabat, expectans, & cohibens illos, qui ingredi tentabant.

Posuit super eum sanctificationem, & testimonium.] Liber Paralipomenon habet, τὸ βασίλειον, signum regale, & testimonium. ἀγίασμα quidem vñctionem significat, μαρτύριον verò coronam regiam, σιδέσμον autē tyrannidem, quemadmodum ante dixi, nominabant. Dicit autem extra Saderoth

Atha-

μηδεμίαν ἡμέραν βλάβην ἐν τῷ οἴκῳ τῷ θεῷ. τὸ δὲ, δύο χεῖρες ἐν ὑμῖν, ἀντὶ τοῦ, ἀρῆμοι ἔσε, καὶ ὑγίαις, & ἱκανοὶ φυλάξαι, καὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, & τὸν οἶκον τοῦ βασιλέως.

Ὁ εἰσερχόμενος εἰς τὰ Σιδηρωθ, καὶ ἀποθανῆται.] Οὕτως ἐν Παραλίπομηναις φησὶν, καὶ ὁ εἰσπορευόμενος εἰς τὸν οἶκον, ἀποθανῆται. καὶ Ἰωσήππου ὁμοίως.

Ἀπὸ τῆς ὀμίας τοῦ οἴκου τῆς δεξιᾶς.] Δηλοῖ ὡς μλωσθδῆες οἱ Λουῖ) χῆμα ποιήσαντες τὰ κέρατα εἶχον σπημῆρα τῷ οἴκῳ. ἐν μέσῳ δὲ ὄντα τὸν βασιλέα ἐφρέξεν. ὁ δὲ στρατὸς ὀπλοφορῶν ἔξω εἰσήκει, ἵνα εἰσῆναι πύρωμῆρας ἐπέχων.

Καὶ ἔδωκεν ἐπ' αὐτὸν τὸ ἀγίασμα, καὶ τὸ μαρτύριον.] Ἐν Παραλίπομηναις ἔχει τὸ βασίλειον, καὶ τὸ μαρτύριον. Δηλοῖ δὲ τὸ μὲν ἀγίασμα, τὸ χεῖσμα· μαρτύριον δὲ, τὸν βασιλικὸν στέφανον. σιδέσμον δὲ τὴν τυραννίδα, καθὰ παρεῖπον, ὠνόμαζον. ἔξωθεν δὲ, φησι, τῶν Σιδηρωθ ἀναιρεθῆναι

Qq

τῶν

τιν' Γοθολίαν προσέταξεν. ἐν ᾗ τοῖς Πα-
ραλειπομνύαις, ἐκτὸς ἔοικε φησίν.

Διαθήκην ἀνὰ μέτρον κυρίως.] Σωθῆ-
κην, ὡς οἱ λοιποὶ τῆς Ἐρμηνευτικῆς Ἰδέω-
σαν ἀλλαγῆ. ὅρας γὰρ αὐτοῖς, καὶ νόμους, πα-
ρέδωκε δεξιᾶν κυρίως. φῶς ᾗ, ὡς ἀληθῶς,
διδάσκαλος ἀγαθός· ἔζητο, ἐλάτρευον
τῷ θεῷ. πλὴν καὶ ἕτως ἦσαν ἀτελεῖς, ὄν-
τες ἔπι τῆς ὑψηλῶν τῷ θεῷ, καὶ οὐκ ἐν νόμῳ
τῷ θεῷ, καθὰ διέταξεν ὁ νόμος.

Κ Ε Φ. ΙΒ'.

Ἀργύριον στωλημῆσεως ἀνδρός.] Ἐφη γὰρ
ἐν Δευτερονομίῳ, ὅτι ἑαυτῶν παρέ-
χοντας τιμὴν τῷ θεῷ, πόσους σίκλους προσ-
ήκον διδόναι. ὅπως καὶ ἀργύριον Ἰωᾶς προσ-
έταξε ὅτι ἱερέας κομίσασθαι, καὶ θεραπεύειν
τὰ πάχοντα τοῦ ναοῦ, φθειρομένων ξύλων, καὶ
λίθων. τὸ γὰρ δηλοῖ τὸ δε Βεκ, ὅπως ἐν Πα-
ραλειπομνύαις ἐπισκευάσαι τὸν οἶκον κυ-
ρίως.

Athalam interfici imperasse. In libro Pa-
ralipomenon extra domum inquit.

Fœdus [διαθήκην] inter Dominum.] σω-
θήκην. hoc est fœdus, & pactum, vt reliqui
interpretes vbique reddiderunt. Regu-
lam enim, & leges, præscripsit, vt Deo ser-
uirent. Verè autem bonus magister lux
est; quo viuente, Dominum coluerunt.
Adeo tamen erant imperfecti, vt in excel-
sis Deo sacrificarent, & non in templo, si-
cut in lege erat præscriptum.

C A P. XII.

Argentum estimationis viri.] Dicit e-
nim in Deuteronomio de illis, qui sua
sponte Domino munus conferunt, quot
siclos eos dare conueniat. quam pecuniam
Ioas nunc sacerdotes colligere præcepit,
& reficere ligna, & lapides, in templo.
Hoc enim significat illud Bek, quod in

Qq 2

Para-

Paralip. dicit præparare templum Domini,
& iterum curare domum Domini.

C A P. XIII.

Et pœnitentia ductus est Dominus, & misertus est eorum.] Pœnitentiam vocat mutationem infelicitatis in felicitatem.

Accipe arcum, & sagittas.] Non enim tantum credebant nudis sermonibus, quantum prædictionibus, quæ per opera edebantur. Existimans autem sua sponte complures sagittas emissurum, primo emisso, dixit, sagitta salutis, &c. Postquam verò tres solum emisit, dolore affectus est, eò quod tertio prospero quidem successu destituendus, non tamen omnino excindendus esset.

C A P. XIV.

Carduus in Libano.] Amefias, lege belli in Iudæos imperium tenens, speravit se decem quoque tribus domiturum, & regem Israelis ad pugnam prouocabat.

εἰς λέγει. καὶ πάλιν, τοῦ θεραπεύσαι τὸν οἶκον κυρίου.

Κ Ε Φ. ΙΓ'.

Καὶ μετ' ἐμνηλήθη κύριος, ἡ οἰκτῆρεν αὐτῆς.] Μεταμέλῳ καλεῖ τὴν ἀπὸ τῆς δυσκλήρας εἰς εὐκλήριαν μεταβολῆν.

Λάβε τόξον, & βολίδας.] Οὐχ ἔγω γὰρ Ἰσραήλ τοῖς λόγοις, ὡς τοῖς δι' ἔργων περὶ ἠρήσειν. ὑπολαβὼν δὲ, ὡς αὐτόματ' ἀφήσει βέλη πολλὰ, τοῦ πρώτου πεμψείτω, ἔφη, βέλ' σωτηρίας, & τὰ ἐξῆς. ὡς δὲ τρία μόνα ἔξέπεμψεν, ἠχθέσθη, ὡς τ' Συρίας τρίτην ἠπληρώσῃ, ἀλλ' ἔπαυλε δριῖν δεχομένης.

Κ Ε Φ. ΙΔ'.

Ὁ ἀρχὴν ὁ ἐν τῷ Λιβάνῳ.] Ἀμεσίας, τῷ Ἰσραὴλ νόμῳ πολέμῳ κρατήσας, ἠλπισε καὶ τὰς δέκα νικήσειν φυλάς. καὶ προσκαλεῖται πρὸς μάχην τὸν βασιλέα τῆς

Ἰσραήλ. ὁ δὲ τὴν παρομοίαν ἐδήλωσεν,
ἑαυτὸν ἀπεικάσας τῇ κέδρω, ἐκείνον δὲ τῷ
ἀκχάν.

Καὶ οὗτος ὑπὸ τῆς συμμίξεως τῆς βδε-
λυγμάτων.] Τετέσι, οὗτος τῆς ψευδωνύ-
μων θεῶν ἱερέας, τὸ ἄτακτον αὐτῶν πλήθος
δηλών.

Τὴν Αἰλῶμ.] Τὴν νῦν ὀνομαζομέ-
νην Αἰλαί, ἔπι τῷ σῶματι τοῦ Ἀραβικοῦ
κόλπου κειμένη, ὃν ἐβυδραὶ πρὸς αὐτὴν ἐ-
σιθάλασσαν.

Κ Ε Φ. Ι Ε'.

Καὶ ἠψάτο κύριος τὸ βασιλείως.]
Σαφέσερον τὸ κατὰ τῶν ἐν Παραλίπο-
μύλαις φησίν.

Ἐν οἴκῳ Ἀπφασώθ.] Οἱ λοιποὶ κρυ-
φαίως ἐξέδωκαν.

Κ Ε Φ. Ι Ϛ'.

Καὶ οὗτος ὑπὸ αὐτῆς διήγησεν ἐν πυρὶ.] Ἐστὶ-
κεδη-

bat. Ille verò parabolam ei proposuit,
seipsum cedro comparans, illum verò
carduo.

Et filios commixtionum abominationum.]
Hoc est, falsorum Deorum sacerdotes,
promiscuam ipsorum multitudinem sig-
nificans.

Aelom.] Quæ hodie Aila nominatur,
sita iuxta ostium sinus Arabici, quem
mare rubrum appellant.

C A P. X V.

Et tetigit Dominus regem.] Planius de
rebus huius regis loquitur liber Paralip.

In domo Apphusoth.] Reliqui κρυφαίως, la-
tenter, exposuerunt.

C A P. X V I.

Et filios suos traduxit per ignem.] Vide-
tur

tur significare speciem erroris, qui ad nostra usque tempora peruenit. In quibusdam enim urbibus semel in anno accensas pyras per plateas quidam inspexerunt, & per illas transilientes, & saltantes, non pueros modo, sed etiam viros. Infantes autem à matribus gestatos per flammam, nimirum propter depulsionem malorum, & lustrationem. Iosephus autem dicit, Achas vnum ex filijs totum ipsi Baal combussisse.

Et vidit altare.] Non Deo, Vniuersi conditori, videtur constructum fuisse, sed idolo cuidam. Hoc enim in libro Paralipomenon innuitur, inquiens. & addidit Achaz, vt à Deo deficeret, & dixit, quæram Deos Damasci, percutientes me, &c.

Aeneum altare.] Quod ædificauit Solomon.

Cathedra sabbathorum.] Ante templum locum habebat, vbi ante tempus sacrificiorum, aut his etiam peractis, sedebat.
illum

κε δηλῶν τὸ μέγιστον ἡμῶν φθάσαντες πλάνης εἶδον. ἐν ἡσὶ γὰρ πόλεσιν ἀπαξ ἔβησαν ἐν ταῖς πλατείαις ἀπομύθια πυρῶν ἐθεάσαντο πνεις, ἢ ταύτας ὑπεραπομύθια πναις, ἢ πηδῶντας, ἢ μόνον παῖδας, ἀλλὰ ἔαυδρας. ταῖς ἰβρέφη ὡσαύτως τῶν μητέρων παρεφερόμυθα διὰ τὸ φλογός, ὡς ἀποτροπασμὸν δῆθεν, καὶ κάθαρσιν. Ἰωσήππῳ δὲ καὶ τὸν ἕνα τῶν υἱῶν ὀλοκαυτώσαί, φησι, τὸν Ἀχάζ τῷ Βαάλ.

Καὶ εἶδε τὸ θυσιαστήριον. Ἐοικεν ἔτι τῶν ὄλων θεῶν τῶν πεποικημένων, ἀλλ' εἰδὼς ἡνὶ. τῶν γὰρ ἐν Παρθαλοπομύθιας αἰνίτητες, λέγων ἢ προσέειπεν Ἀχάζ ἔβησαν ἡμῶν κυρίας, ἢ εἶπεν. ζήησω ὁδὸν θεῶν Δαμασκῶν, ὁδὸν τύποντας με. ἔτι ἐξῆς.

Τὸ δὲ χαλκῆν θυσιαστήριον.] Ὁ κατεσκεύασεν Σολομῶν.

Τῆς καθέδρας τῶν σαββάτων.] Πρὸ τοῦ νεῶ τοῦτον εἶχεν, ἔνθα ὡς τὸ καιρὸν τῶν θυσιῶν, ἢ καὶ μετὰ ταύτας, ἐκαθίζετο. τῶν

Τὸν νεῦ ἔνδον ἐποίησεν Ἰναῖ, καὶ τῆς βασι-
λείων τῶν θυραν μετέστησε, τῶν δίοδον
διὰ τῆς ἱερῶν περιβόλων ποιῆσαι. ὅπως
ὡς ἐαυτὸ ἀσεβές. Τούτῳ δὲ πεποίηκε δὴ-
θεν, ἵνα, εἰ πολιορκοῖται βασιλεία, δυνάτω
ἐπ' ἀδείας εἰς τὸν νεῶν εἰσιέναι, συνημέ-
νῳ ἔχων τῶν εἰσοδον ὁδηλοῖται. ἀπὸ περι-
σώπων τοῦ βασιλείως Ἀσσυρίων.

ΚΕΦ. ΙΖ.

Στήλας, καὶ ἀλση.] Πανταχῆς τὸ ἀλ-
σοῖ λοιποὶ Ἀσσυρίων ἐρμηνεύουσιν. δη-
λοῖ δὲ τῆς τῶν Ἀσσυρίων, ἢ γὰρ Ἀφροδι-
τῶν. ἐν παντὶ δὲ τῶν φησὶ, βωμὸς οἰκο-
δομηθεὶς τῆς δαίμοσι, ἢ ἔμνονον ἐν πόλε-
σι, ἢ κώμαις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς κτ' τῶν ὁδὸν
πύργοις, ἐν οἷς ὀλίγοι πινές εἰώθεσαν φρυκ-
τωρεῖν. ἐν ταῦθα δὲ ὑψηλὰ τὰ τεμερῆ τῆς
δαυμόνων ἐκάλειεν.

Καὶ ἐποίησεν κοινωνούς.] Δοκεῖ τῶν
πρὸς

illum in templo collocavit, & regum o-
stium transtulit, introitum per sacerdo-
tum ambitum faciens, idipsum etiam im-
pium erat. Idcirco autem hoc fecit, ut, si
quando regia obsidione cingeretur, posset
absque metu, & periculo, templum ingre-
di, adiunctum habens introitum. Hoc
enim illud significat, quod dicit, à facie
regis Assyriorum.

C A P. X V I I.

Statuas, & lucos.] Reliqui ubique lu-
cum Astaroth interpretantur. Hoc verò
Astarthen significat, scilicet Venerem. Di-
cit autem in omni loco altaria dæmoni-
bus erecta esse, non modo in urbibus, &
vicis; sed in turribus etiam, iuxta viam
positis: in quibus pauci quidam custo-
diam nocturnam agere, & facibus eleua-
tis signum dare consueuerant. Hoc au-
tem loco lucos dæmonum excelsa appel-
lauit.

Et fecerunt participes.] Consensionem
R 1 2 cum

cum gentibus hoc modo videtur appellare, & omnes illos, quotquot eos impietatem docuerunt, vt in sequentibus latenter innuitur. Et fecerunt Ephod aptum predictionibus augurum, etiam ipse Iudas. non quidem propter regni diuisionem, quemadmodum dicere aliquis posset, & quod Hierusalem procul abesset, impius fuit Israel, cum ipse etiam Iudas talis fuerit.

Et translatus est Israel de terra sua in Assyrios usque ad hunc diem.] Hoc etiam significat, scriptorem posteriorem ex prophetis, qui conscripserunt quæ suis temporibus acciderunt, historiam transcripsisse. Euidenter autem res Samaritanorum, qui nunc sunt, descripsit, vnde sint, & quomodo ex necessitate legem Moysei custodiuerint.

Non cognouerunt legem Dei terra.] Suspicabantur enim, Vniuersi conditorem *μερικόν*, particularem, id est, certo loco affixum esse.

C A P.

πρὸς τὰ ἔθνη συμφωνίδω ἔτω καλεῖν, καὶ τὰς ὁμοίωτας ἐδίδαξαν ἀσεβεῖν, ὡς ἐξῆς ὑπανίηται. καὶ ἐποίησαν Ἐφὸδ, τὸ ταῖς μανθικαῖς ἀρμότιον περὶ ῥήσεων. καὶ γε καὶ Ἰσδὰς αὐτός. ὅτι ἄρα διὰ τὴν βασιλείαν, ὡς αὐτοὶ εἶποι, διαίρεσιν, καὶ τὸ πῶρῶ γῆρας τὸ ἔξω ἀλλήλων, ἠσέβησαν Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ Ἰσδὰς αὐτός.

Καὶ ἀπακίδη Ἰσραὴλ ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῆς εἰς Ἀσσυρίους ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης.] Δηλοῖ καὶ τὸ συγγραφεὶα μεταγενέστερον ἐν τῇ περὶ τῆς συγγραψάντων τὰ καθ' ἕκαστον καιρὸν, μεταλαβόντα τὴν ἰσορίαν. Ἐφὸς δὲ καὶ τὰ καὶ τὰς νῦν Σαμαρείτας ἐδήλωσαν, ὅτι ἐν εἰσὶ, καὶ πῶς τὸν νόμον τὸν Μωϋσέως ἔξ ἀνάγκης ἐφύλαξον.

Οὐκ ἔγνωσαν τὸν νόμον τὸν θεοῦ τῆς γῆς.] Ἐτόπαζον γὰρ, μερικὸν εἶναι τῆς ὅλων τὸν ποιητῆ.

R 13.

K E 9.

Τὸν ὄφιν τὸν χαλκῆν, ὃν ἐποίησε Μωϋ-
σῆς.] Συχίνα περικυῖται, ἀλλ' ἵνα
περτυπώσῃ τὸ σωτήριον πάθος. τέτω,
φησὶν, ὁ λαὸς θυμιῶν διέελεσεν.

Καὶ ἔκλασεν αὐτὸν Ἐδαν'.] Ἐν τῇ ἑρ-
μηνείᾳ τῆς Ἑβραϊκῶν ὀνομάτων κεῖται
χαλκός. ἐντεῦθεν οἶμαι τῆς ὀφίτας,
(αἵρεσις δὲ αὐτῆ δυσεβεσάτη,) Ἐδανὸς
ὀνομάζεσθαι.

Εἰς τέλθ' τριῶν ἐτῶν.] Ἐπὶ τρία τέ-
λεια τῆς Σαμαρείας ἡ πολιορκία κατέ-
ρχεν.

Ἡμάρτηκα, ἀποστράφηθι ἀπ' ἐμοῦ.]
Ἀχάζ, ὁ πατὴρ Ἐζεχίας, τὸν Θαλαφά-
σαρ εἰς συμμαχίαν κτ' τῆς Σύρων καλέ-
σας, φόρον τελέσειν ὑπέχετο, καὶ τούτῳ
ἐκείνθ' διέελεξε παρέχων. ὁ δὲ Ἐζεχίας,
τὸν Ἰπκείμνον δασμὸν ὅκ' ἐξέπσε· τίω
δὲ στρατιὰν ἰδὼν, δῶσεν ὑπέχετο.

Τὰς

Serpentem aneum, quem fecit Moyses.]
Non, vt adoraretur; sed, vt salutis nego-
tium adumbraret. huic, inquit, populus
perpetuo odores incendit.

Et confregit eum Esthan.] In interpre-
tatione nominum Hebraicorum ponitur,
æ. Hinc puto Ophitas (est autem im-
pijssima hæc hæresis) Esthenos vocari.

Ad finem trium annorum.] Tres conti-
nuos annos obsidio Samariæ duravit.

Peccaui, auertere à me.] Achaz, pater
Ezechia, Theladphalasar in auxilium con-
tra Syros vocans, se illi tributum daturum
promisit, & perpetuo dedit. Ezechias au-
tem, impositum tributum non persoluit;
cum autem apparatus bellicum videret,
se persoluturum promisit.

Ianuas

Ianuas templi Domini.] Non enim sufficiebant thesauri regij, quare pro more aliquo, impellente necessitate, ad res sacras conuertebatur, ne hostes urbem, & templum, incenderent. Postquam verò vsi essent, postea restituere ex bellis solebant. Nunc etiam ianuas aureas, quas fecit, & cardines illarum, conflauit.

Nonne destruxit excelsa eius.] Historicus iterum significat, quod non solum lucos dæmonum excelsa appellet, sed etiam altaria, in excelsis locis Deo, Vniuersi conditori, consecrata.

Dixit ad Juda, & Hierusalem.] Hæc Rapsaces dixit, quem verisimile est Hebræum fuisse, &, vel sponte ad Assyrios profugisse, vel bello captum esse, &, vt Assyrijs suam beneuolentiam ostenderet, exercitum confirmasse. Hebraica enim lingua vsus, orationem habuit.

C A P.

Τὰς θύρας τοῦ ναοῦ κούει.] Οὐ γὰρ ἤρκεν οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ, ὅθεν Ἰπὶ οὗτοῦ ἱερὸς κατὰ πᾶσιν δι' ἀνάγκην ἐπέσπετο, ἵνα μὴ καὶ τὸν ναόν, καὶ τὴν πόλιν, ἐμπέσωσιν οἱ πολέμιοι. μετὰ δὲ τὴν χρείαν, ἀναπληρῆν αὐτοῦ ἐκ τῶν πολέμων εἰώθετο. νυκτὶ δὲ καὶ τὰς θύρας ἐχώνδου τὰς χερσῶν, ἀς ἐποίησε, καὶ οὗτοῦ τῶν σαθρῶν.

Οὐκ ἀπέσκησεν τὰ ὑψηλὰ αὐτοῦ.] Δηλοῖ πάλιν ὁ συγγραφεὺς, ὅτι ἔμόνον τὰ τεμερῆ τῆς δαιμόνων ὀνομάζουσι ὑψηλὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὸ θεοῦ τῶν ὅλων ἐν τοῖς ὑψηλοῖς τοῖς δεδηλωμένα θυσιασηεῖα.

Καὶ εἶπε τῷ Ἰούδα, καὶ τῇ Ἰερουσαλήμ.] Ταῦτα ἐλεγε ὁ Ράψακης, Ἐβραῖος ὢν, ὡς εἶκος, καὶ πρὸς ἐκείνας ἀπεμολήσας, ἤτοι Ἰερουσαλοποδιθεῖς, καὶ, ὡς δύνοισιν δειξάς τοῖς Ἀσσυρείοις, τὴν στρατιὰν θάρρηθεῖς. τῇ γὰρ Ἐβραϊκῇ χρωμένῳ, ἐποιεῖτο οὗτοῦ λόγους.

S f

K E Φ

Ὅτι ἤλθον οἱ υἱοὶ ἕως ὠδίνων.] Φλεγόμεθα, φησι, τῷ θυμῷ, τῷ δ' ἁρτήτων ἐκείνων βλασφημιῶν ἐπακέσθητες. κολάσαι δ' ἐστὺν ἀνδρας ἐκείνας, ἐστὺν δυναστεβεῖς, ἔδυναμεθα. ὅθεν ἰκετεύομεν τὸν τῶν βλασφημιῶν ἐκείνων ἀκηκόστα θεόν, διδάξαι ἐστὺν ἀνοσίεας, ὡς οὐκ ἐστὶν εἰς τῶν καλεμένων θεῶν.

Ἰδὲ, ἐγὼ δίδωμι πνεῦμα ἐν αὐτῷ.] Διὰ τὴν οἰμαὶ δηλοῦν. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἁποστόλος ἔτως ἔφη, ἔγωγε δέδωκεν ἡμῖν πνεῦμα διαλίας.

Καὶ ἀπῆρε Σενναχειμ.] Ὁ Σενναχειμ τὸν θάνατον τῆς καυτῆς διέφυγε, ἵνα πᾶσι μελύση, ὅση τῷ θεῷ Ἰσραηλίων ἠδυνάμεις. διὸς δ' ἐπὶ τῶν παίδων ἐδέξατο τὴν δικαίαν σφαγὴν.

Τὴν Ἀραράτ.] Τὴν Ἀρμενίαν.

Venerunt filij usque ad dolores partus.] *Vrimur, inquit, animo, audientes nefandas illas blasphemias, cæterum pœnas exigere ab impijs illis hominibus non possumus. Quare Deum, qui audiuit blasphemias illas, oramus, ut prophanos illos doceat, ne vnicum quidem esse illorum, quos Deos appellant.*

Ecce, ego do spiritum in eo.] Significans, puto, timorem. Diuus enim Apostolus inquit, non dedit nobis spiritum timoris.

Et Sennacherib discessit.] Sennacherib tunc quidem mortem effugit, ut omnibus notum faceret, quanta virtus esset, & potentia, Dei Iudæorum. Mox verò à filijs iugulatus, iustas pœnas dedit.

Ararat.] Armeniam.

C A P. XX.

Capiuntur omnia, quæ sunt in domo tua.]
 Quia Dei potentiam, & curam, docere oportebat, ostendit opes, quas consequutus erat, nihil firmum habere, & stabile.

C A P. XXI.

Et fecit Manasses malum.] Manasses testatur, naturam in animatis non vincere, sed voluntatem, & iudicium. Nam institutum, & rationem vitæ, itemque administrandi rempublicæ, qua pater usus erat, relinquens, contrariam sequutus est.

Omni exercitui cæli.] Soli, lunæ, & stellis.

Vt sonent ambæ aures.] Intellige famam, quæ terrorem, & horrorem, adferat.

Mensuram Samariæ, & pondus domus Achabi.] Iisdem illos etiam malis circumueniam. Vt illorum alios famas, alios bellum absumpsit; reliqui verò in captiuitatem.

Κ Ε Φ. Κ.

Καὶ ἀρθῆθησαν πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ σου.] Ὅτι δέον ἔδει διδάξαι τὴν δυνάμιν, ἢ τὴν κηδημονίαν, ἧς ἔτυχεν, τὸν πλεονῶσα ἐδέξεν, τὸν εἶδεν ἔχοντα μόνιμον.

Κ Ε Φ. ΚΑ΄.

Καὶ ἐποίησεν Μανασσῆς τὸ ποιεῖν.] Ὅτι ἐφύσιν ἐν τοῖς ψυχκοῖς, ἀλλὰ γνώμη κρατεῖ, μαρτυρεῖ Μανασσῆς, τὴν εἰσεβῆ τοῦ πατέρος πολιτείαν καταλιπὼν, καὶ τὴν ἐναντίαν οὐδέσας.

Πᾶση τῇ στρατιᾷ ἔθρονε.] Ἡλίῳ, καὶ σελλῶν, ἢ ἀστράσιν.

Ἡχῆσαι ἀμφοτέρω τὰ ὦτα.] Ἐκπληκτικῶς ἠγεῖται τὴν ἀκοίαν.

Τὰ μέτρον Σαμαρείας, καὶ τὸν σταθμὸν οἴκου Ἀχαάβ.] Ταῖς αὐταῖς, καὶ τέρας πειθαρχῶν συμφοραῖς. ὡς ἐκείνων οὐ μὴ λημὸς, οὐδὲ πόλεμος ἐδαπάνησεν οἱ δὲ

ληφθέντες ἀπήχθησαν. καὶ ὡς τὸν οἶκον
 Ἀχαάβ, πηλωλεθρία παρέδωκα.

Καὶ γε αἷμα ἀθῶον ἔξεχεε Μανασῆς.]
 Διαφερόντως γὰρ ἀνήρει ἑὺ τὴν δισεβείας
 αὐτεχομύρας, καὶ ἑὺ τὴν θείαν ὄργην
 ἀπὸ περιμύοντος. τῆτόν φασι, καὶ τὸν
 περιφήτῳ Ἡσαΐαν πρίονι διελεῖν. τῆτον
 δὲ φησὶν ἐν Παραλειπομύραις, μετὰ με-
 λεία χεῖρα μύρον, τυχεῖν τὴν ἀνακλήσεως.

Κ Ε Φ. Κ Β'.

Βιβλίον εὐργον.] Τῶν Δουλεργονομίας.

Κ Ε Φ. Κ Γ'.

Καὶ τοῖς Μαζερῶθ.] Ἀσέρως ὄνομα.
 ὡς εἰκός, ἕως φῶρος.

Τὸν οἶκον τὸν Καδῆσιν.] Οὐ μωνύμως
 ἐκάλεσαν ἀγίας ἑὺ δαίμονας. καδῆς γὰρ,
 τὸ ἄγιον. τὸ δὲ ἄλθρον, ὡς εἴρηται, οἱ λοι-
 ποὶ Ἀσηρώθ ἢ Ἀσαρωθ ἐρμηνεύουσιν, ὃ τὴν
 Ἀσαρῆτῳ δηλοῖ. τὴν δὲ Ἀφροδίτης τὸ
 ξόανον

tiuitatem abducti sunt. Et, quemadmodum
 domum Achab, funditus eos deleui.

*Sanguinem enim innocentem effundit Ma-
 nasses.*] Illos enim maxime è medio tol-
 lebat, qui sese impietati opprobrauerunt, et
 iram diuinam ei denunciantem. Hunc
 aiunt, Esaiam quoque prophetam terra se-
 cuiſſe. Manalitem verò dicit liber Paralip-
 pomenon, cum pœnitentiam ageret, resti-
 tutum esse.

C A P. XXII.

Librum inueni.] Deuteronomion.

C A P. XXIII.

Masuroth.] Stellæ nomen est, nimirum
 luciferi.

Domum Cadefim.] Aequiuocè dæmo-
 nas sanctos appellauit. Cadefim enim,
 sanctum significat. lucum verò, ut di-
 ctum est, reliqui Aferoth, vel Astaroth
 exponunt, quod Astarthen significat.
 Veneris autem statuam intus in Dei tem-
 plo

plo constituerunt. Illud verò, in quo mulieres texebant, Aquila sic interpretatus est; vbi indumenta faciebant illis, qui à Domino fornicati essent.

Sed sacerdotes excelsorum ad altare Dei non ascenderunt.] Excelsa iterum non appellavit altaria idolorum, sed Dei, quæ in excelsis erant constructa. Illos verò, qui ex profapia sacerdotali erant, ad altare Domini, quod Hierosolymis erat, ascendere non permisit, nisi azyma comedissent. Quod si idolis sacrificassent, non vtrique pius rex ignouisset ipsis.

Et contaminavit Apheth.] Secundum Hebraicam interpretationem, casum significat. Locus verò erat, vbi pueros per ignem traducebant Melchol idolo Ammonitarum. Pharuri verò, custodis, (τῷ φερεῖ) reddidit Symmachus.

Amessaoth.] Interitus.

Et

ἐνδον ἔστησαν ἐν τῷ θείῳ νεῷ. Ὅ δὲ, ἐν ᾧ ἀγγυλικαὶ ὕφαινον, Ἀκύλας ἔτως ἐρμήνουσαν, ἔποίησαν ἐνδύματα τοῖς ἐκπορνύουσιν ἀπὸ κυρίαι.

Πλὴν οὐκ ἀνέβησαν οἱ ἱερεῖς τῶν ὑψηλῶν πρὸς τὸ θυσιαστήριον ἔκ κυρίαι. Ὑψηλὰ πάλιν ἔτα τῶν εἰδώλων, ἀλλὰ τὰ τοῦ θεῷ θυσιαστήρια κέκλικε, τὰ ἐν τοῖς ὑψηλοῖς. ὅν ἔξ ἱεραγικῆ δὲ γῆρας οὐκ ἀφῆκεν εἰς τὸ θυσιαστήριον ἀνελθεῖν τῶ κυρίαι, τὸ ἐν Ἰερουσαλήμ, εἰ μὴ ἔφαγον ἄζυμα. εἰ δὲ τοῖς εἰδώλοις ἐλάτρευον, οὐκ ἂν αὐτὰς ὁ δυσεβῆς βασιλεὺς συγνώμης ἠξίωσεν.

Καὶ ἐμίσησε τὸ Ἀφέθ.] Κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν ἐρμηνείαν, πῶσιν σημαίνει. Ὁ τοπος δὲ ἦν, ἐν ᾧ διηγῶν ἐν τῷ περὶ τὰ παιδία τῷ Μελχὸλ, Ἀμμωνιῶν εἰδῶλω. Ὅ δὲ Φαρεῖ, ἔκ φερεῖ παρέδωκαν οἱ πρὸς Σύμμαχον.

Ἀμεσσοῦθ.] Ἀφανισμῶ.

Τ τ

Καὶ

Καὶ διεσώθη τὰ ὄσα ἔ' προσφῆτες τῶ
 πρῆστοι.] Οὐκ ἄρα ψευδοπροφήτης
 ὑπῆρχεν. εἰ γὰρ ἀν' αὐτῶ τὰ ὄσα διεσώθη.

Ὁμοιῶ αὐτῶ ὄσα ἐχρῆτο βασιλεύς.]
 Ταῦτα καὶ περὶ Ἐζεκίας προεῖπεν, καὶ ὅτι μετ'
 αὐτὸν ὄσα ἀνέστη τοιοῦτῶ. εἰ δὲ νῦν πρὸ
 αὐτῶ προεῖπεν τὸν Ἰωσάφ, δῆλον ὅτι καὶ Ἐζε-
 κίας, καὶ ἔ' Δαβίδ', ἀμφοτέρων. νῦν ἔν ὄσα
 ἀλλήλοις τέτρες συνέκρινεν, ἀλλὰ τοῖς
 ἄλλοις, τοῖς δόξασι εὐσεβεῖν, τῶ Ἀ'σά, καὶ
 τῶ Ἰωσαφάτ, καὶ τῶ Ἰωαθάμ.

Ἀ'χάζ, τὸν υἱὸν Ἰωσάφ.] Τὰ καὶ τὸν Ἀ'χάζ,
 καὶ τὸν Ἰωακίμ, ἔ' τὸν Ἰεχονίαν, ἔ' Σεδεκίαν,
 πλατύτερον Ἰερεμίας συνέγραψεν. τὸν δὲ
 Ἰωακίμ, τὸν ἔ' Ἰωακίμ υἱὸν, Ἰεχονίαν καλεῖ.
 ἡ δὲ τῶν Παραλειπομένων βίβλῶ Ἰωα-
 κίμ. τέτον ὁ Ἀ'σύριῶ, τ' εἰρκτῆς
 ἀπαλλάξας, ὁμοδίαιλον εἶχεν,
 ἔ' πλῆξαντῶ αὐτὸν ἰασα-
 μίς θεῶ.

ΠΡΟΚΟ.

Et servata sunt ossa prophetae senioris.] Non
 utique pseudopropheta fuit, neque enim
 aliàs ossa ipsius confervata essent.

Similis ei rex non fuit.] Hæc etiam de
 Ezechia suprâ dixit, quod post ipsum talis
 non surrexit. Cum vero nunc Iosiam illi
 præferat, & anteponat, manifestum est,
 eum utique & Ezechia, & Davidi, præpo-
 ni. Non igitur illos inter se nunc contu-
 lit, sed cum alijs, qui pro pijs habiti sunt,
 veluti cum Asa, Iosaphat, & Ionathan.

Achas filium Iosie.] Res Achas, Ioiakim,
 Iechonia, & Sedechia, uberius Ieremias
 descripsit. Ioiachim verò, Ioachimi filium,
 Iechoniam appellat: liber verò Paralip.
 Ioachim. Hunc Assyrius, è carcere libe-
 ratum, commensalem habuit, Domi-
 no, à quo percussus erat, eum re-
 stituyente in integrum.

T t 2

PRO-

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ
ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ
P R O C O P I I
G A Z A I

In

PARALIPOMENA

Scholia.

LVDOVICO LAVATERO, & HART-
MANNO HAMBERGERO,
Interpretibus.

Tt 3

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Γαζαίῃς Ἑφισῆ εἰς τὴν πρώτην

τῆς Παραλειπομένων

Σχόλια.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Οσα παρέλειπεν ὁ αἰὲς Βασιλείας συγ-
γεγραφώς, ταῦτα συνέθεκεν ὁ τῶν
παρῶσθι ὑπόθεσιν ἐνησησάμενος. ὡς καὶ
τένονμα ἔβιβλίῃς δηλοῖ, ἀπὲς ἐκ πλείων
προφητικῶν συνελέξατο. πολλὰ δὲ ἔκ τῆς
ἐν αἰῶσι Βασιλείαις τέτις σωήρμοσε, μίαν
σωέχσαν φυλάττειν ἐσπεδακώς. ἀνωθεν
δὲ ἡγεαλογεῖ τῶν πατρῶν ἕξ ἐνὸς δὲ κνήσ
ἀνδρὸς πῶτα. ἐπεδὴ δὲ μόνης τῆς Ἰσραβασ-
σιλείας ποιεῖται τῶν μνήμων, διδάσκει, ἵ-
νες τέτων αἰ κώμα, καὶ πόλις, καὶ πόθεν
ἐκλήθησαν. ἐν εὐθεν μεθάνομεν, ὡς Να-
θαν,

PROCOPII GAZÆ SOPHISTÆ IN PRI-

MVM LIBRVM PARALI-

pomenõn Scholia.

PROOEMIUM.

Author, qui præsens argumentum tra-
ctandum suscepit, ea, quæ à scriptore
historiæ Regum prætermissa sunt, his li-
bris persequitur. Id quod titulus libri
etiam ostendit. Cæterum hæc ex multis
prophetarum scriptis collegit. Multa quo-
que, quæ in libris Regum leguntur, his
coniunxit. Dedit enim operam, ut conti-
nuam, & perpetuam, historiæ seriem con-
servaret. Porro supra repetens genealo-
giam, ex uno homine totum genus hu-
manum deducit. Et, cum regni Iuda
tantum mentionem faciat, docet, quos
pagos, & quas urbes, habeat; & unde no-
men acceperint. Discimus hinc, Na-
than,

than, ex quo Lucas Genealogiam Christi deducit, fuisse germanum fratrem Salomonis, ex Dauide & Bethsabea. Et Rechab, quem scriptura passim celebrat, ex tribu Iuda fuisse ostendit. Ad hæc Ruben, eò quod patris lectum incestu contaminasset, ius primogenituræ amisisse; Ioseph verò, ipsius loco, accepisse docetur. Item Iudæ honorem principatus, propter excellentem suam virtutem, habitum esse. Maximè verò propter Seruatorem, qui ex eo secundum carnem descendit. Id his verbis declaratur, *in ducem ex ipso*. Reliqui enim, temporarij fuerunt; hic verò, ex ipso descendit: qui solus seculorum rex est. Docet etiam, quomodo tribus, quæ ultra Iordanem sunt, in solo Deo spei præsidio posito, alienigenas vicerint. Catalogum recenset generis sacerdotum, & Leuitarum. Sadocum, qui regnante Dauide summum pontificatum gessit, ostendit undecimum ab Aarone fuisse, & Sadoei nepotem Azariam primum sacerdo-

θαν, ἔξ ἑ τὸν Χειρὸν Λεκάς ἡμεαλογεῖ, γνήσιον ὡς ἀδελφὸς Σολομῶντος, ἐκ Δαβὶδ καὶ Βηρσαβαίε. καὶ τὸν Ρήχαβ δὲ, τὸν πολλαχὲς τῆς γραφῆς ἐπαινέμενον, ὧδε δείκνυσιν ἐκ τῆς Ἰσδα φυλῆς. λέγει δὲ καὶ Ρεβὼ τῶν πρώτων ἐκπεπαικέναι, τῷ πατρὸς τῷ κοίτῳ μιάναντα ταῦτα δὲ τὸν Ἰωσήφ εἰληφέναι. τὸν δὲ Ἰσδαν εἰς ἡγεμονίαν προσημειώσαι, διὰ τῷ ὑπερβάλλουσιν αὐτῷ δυνάμει. μάρισα δὲ, διὰ τὸν ἐξ αὐτῆς καὶ σάκρα βλασήσαντα κύριον. τῶν γὰρ δηλοῖ τὸ, εἰς ἡγεμόνον ἐξ αὐτῆς. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι, προσημειωμένοι εἰς τὸν βασιλεῦς. διδάσκει δὲ καὶ ὡς αἱ πέραν Ἰορδάνος φυλαὶ τῆς αἰγυπτιακῆς ἐνίκησαν, εἰς θεὸν καὶ μόνον ἐλπίσαν. γενεαλογεῖ δὲ καὶ τῆς ἱερέας, καὶ τῆς Λευίτας· καὶ Σαδδὲκ, τὸν ἐπὶ ἑ Δαβὶδ ἀρχιερατεύσαντα, δείκνυσιν ἐνδέκατον ἀπὸ Ἀαρῶν καὶ τὸν Σαδδὲκ ἐκγονόν Ἀζαριῶν

πρῶτον ἱερατοῦσαι, μετὰ τὴν ὑπὸ Σολο-
 μῶντος κατασκευῆν τῆς ναῦ. Ἰὺς ὧν ἡ
 Ἰωσεδεκ, ὁ μὲν τὴν ἀλωπιν ἀπαχθεὶς εἰς
 Βαβυλῶνα. ἔπειτα ἡ υἱὸς Ἰησῆς, ὁ ἱερεὺς ὁ
 μέγας, ὁ οὖν αἰχμαλώτης σὺν τῷ Σορο-
 βάβελ ἀναγαγών. ἐντεῦθεν μανθάνο-
 μη, ὡς ὁ ἐπαναστὰς Κορὲ τῷ Μωϋσεῖ ἀνε-
 ψιαδὲς ὑπῆρχεν αὐτῶν, ἔστι Ἰσααρ' ἐκγο-
 νῶν, ἡ δὲ μητὴρ Κααθ, ἀδελφὸς δὲ Ἀμεραμ,
 ἔστι Μωϋσέως πατὴρ. καὶ ὡς οἱ τέσσαρ' παῖ-
 δες τῆς ἑκατοῦτος ἔμετεχθήκασι δίκης.
 Σαμηὴλ γένεσθαι ὁ μέγας Ἰὺς αὐτῶν κατὰ γὰρ τὸ
 γένεσθαι, καὶ Αἰμαὴν ὁ ψαλτωδὸς ἐκγονῶν
 ἡ Σαμηὴλ. υἱὸς γὰρ ἡ Ἰωὴλ ἔστι ἡ Σα-
 μηὴλ. Ἀζαφ δὲ ὁ ψαλτωδὸς ἐκ τῆς Γεδ-
 σώμ κατῆγε τὸ γένεσθαι, ἡ δὲ Λαυὶ, ἀδελφὸς
 Κααθ'. ἡ Ἐθαμ δὲ, τῶν ἀδόντων εἰς, ἐκ
 τῆς Μεραμ, ἔστι Λαυὶ, κατῆγε τὸ γένεσθαι. λέγει
 δὲ καὶ ἱερέων, ἡ Λαυιτῶν, τὸ διάφορον. λέ-
 γει δὲ ἡ τῆς αἰχμαλωσίας τὴν αἰτίαν ὁ
 συγγραφεὺς, ὡς αὐτὸ μετὰ ἐκείνῳ γινόμε-
 νῶν.

cerdotis munus obiuisse, postquam tem-
 plum à Salomone fuisset extructum. ex
 quibus etiam Iosedek erat, qui, capta
 urbe, Babylonem abductus est. Huius
 filius fuit Iesus, summus pontifex, qui
 captivos una cum Zorobabele reduxit.
 Hinc colligimus, seditiosum Core patrue-
 lem Moyfis fuisse, filium Isaari, filij Caath,
 fratris verò Amram, patris Moyfis. Item
 filios ipsius, paternæ pœnæ non fuisse
 participes. Magnus enim ille propheta
 Samuel ab hoc genus ducit, & Hemam
 psalter nepos fuit Samuelis, filius Ioelis,
 filij Samuelis. Asaph verò cantor ex
 Gerson, filio Leui, fratre Caath, genus
 ducit. Etham etiam, unus ex cantori-
 bus, ex Merari, Leui filio, descendit. Po-
 nit etiam sacerdotum, & Leuitarum, dif-
 crimen. Præterea historicus captiuitatis
 causas describit, nam post captiuitatem
 V v 2 floruit.

floruit. In historijs enim rerum futurarum narratio non reperitur. Docet etiam, quomodo illi, qui cum ipsis versabantur, Palestinorum captivi fuerint. Docet, quomodo alienigenæ, Israeliticis cohabitantes, armis eorum oppressi sint. Pariter autem sacerdotes, Leuitas, & Nathineos, ut par erat, deo ministrasse scribit. Multi enim ex alijs etiam tribubus seipfos sacerdotum, & Leuitarum, ministerio addixerunt, gestantes aquam, & cædentes ligua. Si enim Gabaonitæ, quanta magis ipsi? Vox autem illa Nathinæi apud Hebræos Dei donum exponitur. Dicit autem incolas etiam fuisse Hierosol. ex Iuda, Benjamin, Ephraim, Manasse, & Leui. Corenos verò, Coræ filios, & nepotes, appellat; ex quibus à Davide, & Samuele, ianitores dicit esse constitutos. In quarto tabernaculi mentio facta est, eò quod templum nondum esset constructum. Ostendit etiam, per hebdomadas dierum vices factas esse. Vasa autem ministerij alijs concredita erant; item omnia inanimata, quæcunque

νθ. ἐν ἰσραήλ γδ οὐκ ἐστὶν εὐρεῖν τῆς μελλόντων ἀφήγησιν. διδάσκει δὲ καὶ ὡς οἱ συνοικήσαντες αὐτοῖς τῆς ἀλλοφυλῶν γεγόνασι δορυάλωτοι. ὁμοίως δὲ καὶ ἰερεῖς, Λευῖται, καὶ Ναθιναῖοι, ἕς εἰκὸς ἰεροδούλων ὑπάρχον. πολλοὶ γδ αὐτὰς καὶ τῆς ἄλλων φυλῶν ἀφίερν εἰς τὰς ἰερέων, καὶ Λευιτῶν, ὑπεργίας· ὑδροφόροι, καὶ ξυλοκόποι, χρομόροι. εἰ γδ οἱ Γαβαωνῖται, πόσω μάλλον αὐτοῖς; τὸ Ναθιναῖοι δὲ, παρ Ἐβραίοις θεῶ δόσις ἐρμηνεύεται. λέγει δὲ καὶ οὗ οἰκῆτος Ἰερουσαλήμ Ἰζαάδα, καὶ Βενιαμὴν, καὶ Ἐφραΐμ, καὶ Μανασσῆ, καὶ Λευί. Κορνωὺς δὲ, ἔ Κορὲ οὗ ἀπογόνους καλεῖ. ἐξ ὧν φησι πυλωροὺς ὑπὸ Δαβὶδ γεγονέναι, καὶ ἔ Ζαμκήλ. ἐν τοῖς δὲ ἐμνήθη τῆς σκευῆς. ἔπω γδ ἡ οἰκοδομηθεὶς ὁ νεῶς. δηλοῖ δὲ καὶ τὰς ἐφημερίας, δι' ἑβδομάδων ἡμερῶν χρομόνας. τὰ δὲ σκευὴ τῆς λειτουργίας ἄλλοι, φησιν, ἐπισυνῶντο καὶ ὅσα τῆς ἀψύχων τῶ βωμῶ προσ-

εφέρετο. ἢ ὡς ἱερεῖς κατεσκεύαζον τὸ θυμιάμα. ἢ τὰ πρὸς τὸν τάφον Σαουλ σαφέστερον εὐταῦθα συγγραπταί. ὡς ἐτέθη ὑπὸ τῶν δρυῶν Ἰαβεῖς. ὑπὸ τῶν ἄρκερων γὰρ Ἰαβεῖς, ἐν Βασιλείαις φησὶν. καὶ τὰ τῆς ἐγλασεμύθου. ἀπεκρίνατο γὰρ αὐτῷ, φησὶ, Σαμὴλ ὁ πρῶφῆτης. Ἐξ ἑσὺ χυεῖς δὴ λην ὅτι ποιήσαντο, ὃ καὶ γοητεῖα ἐκείνου ἐζήτησεν. τῶν ἐν τῷ αὐτῷ ὄψιν, Σαμὴλ ἐκάλεισεν ἡ γραφή· παρ' ἐκείνου μαθεῖν ἐζήτησεν ὁ Σαουλ, εἰ τί πῦρ ἀγγέλων δεικνύντο τὸ χῆμα, εἴτε τῆς ἐπρῶφῆτης ψυχῆς· Ἐξ ἑσὺ τῆ ἐγλασεμύθου τὸ μέλλον δηλώσαντο. ὡς πρὸ Φαραῶ τῶν εὐθλιῶν, ἢ τὸν λιμὸν· ἢ πρὸ Ναβουχοδονόσορ, τὰς χυικὰς βασιλείας τῆς γῆς.

Κ Ε Φ. Ι Α'.

ἢ κύριος παντοκράτωρ μετ' αὐτῶν.]
 θεὸν παντοκράτορα τὸ πρῶτον ἐκάλεισεν
 πνεῦμα.

πέντα-

cunque afferebantur ad altare. Utque sacerdotes præpararint suffitum. Sepultura quoque Saulis planius hic descripta est: ut positus sit sub quercu iabes. Nam sub aruo in iabes, legitur in libris Regum. Item de ventriloqua. Respondit enim ei, inquit, Samuel propheta. Manifestum est, Deo ita procurante id factum esse, quod Saul per præstigia quæsiuit. Talem igitur visionem, Samuelem appellavit scriptura; ex quo cognoscere futura cupiuit Saul. siue quidam angelus formam illam ostenderit, siue Deus per animam prophetæ ventriloquæ res futuras aperuerit. quemadmodum Pharaoni, fertilitatem, & famem; & Nabuchodonosori, successionem imperiorum mundi.

C A P. X I.

Dominus omnipotens erat cum eo.] Sanctum spiritum appellavit Deum omnipotentem.

Quin-

Quinque cubitorum.] Quidam homines ingenti certè corporis magnitudine fuerunt.

C A P. XII.

Adur Amelechitarum.] Vbi in libris Regum posuit σύστημα, nunc ponit σύσημα, id est, turma.

Qui cognoscunt prudentiam.] Propter sapientiam illos admiratus est, & eo quod futura, non quidem per prophetiam, sed prudentiam, & usum rerum, intelligerent.

C A P. XIII.

Et Dominus ira commotus est.] Leuitæ enim non licebat arcam attingere: id metuens David, non in regiam domum, sed in domum Obededom, introduxit. Dominus verò, ostendens se nescire discrimen inter alienigenam & Israelitam, sed solam animi pietatem quærere, varijs eum præmijs affecit. Quod cum vidisset David, arcam

πενταπήχη.] Ὑπερμεγέθους ἀρχὴ τινες γεγόνασιν ἄνθρωποι

Κ Ε Φ. Ι Β'.

τὰ Ἀδὺρ τῶν Ἀμαληκίτων.] Ἐσύσημα, ὅπερ ἐν Βασιλείαις εἴρηται σύστημα.

γινώσκοντες σύνεσιν εἰς ἑὸν καιρὸς αὐτῶν.] Ἐπὶ σοφία τέτρες ἐθαύμασε, καὶ τῶν περιβλέπων, ἐπεροφηκῶς, ἀλλὰ συνετώς.

Κ Ε Φ. Ι Γ'.

καὶ ἐθυμώθη ὀργῆν κύριος ἐπὶ Οὐζά.] Λούιτη γὰρ ἔσκη Ἰζλω ἄψααθ τῆς κιβωτοῦ. ὁ δαίσαρ ὁ Δαβὶδ, εἰς τὸν βασιλεῖον αὐτῶν ἔσκη εἰσήγαγρον οἶκον, ἀλλ' εἰς τὸν τῶν Ἀβεδδαδά. θεὸς δ' ἐ, δεικνύς, ὡς ἔσκη οἶδε διαφορὰν Ἰσραηλιτῶν καὶ ἀλλοφύλων, ζητεῖ δ' ἐ μόνων δὲ σέβειν, ἐπέκλυσεν αὐτὸν παντὸς ἀπαῖς δωρεαῖς. ὁ θεασάμηνος ὁ Δαβὶδ,

εις τὴν βασιλῆα ταύτην εἰσήγαγον, ἔδιδον αἰμάξιν· ἀλλὰ, κατὰ τὸν νόμον, διὰ τῆς ἱερέων.

ΚΕΦ. ΙΕ΄.

καὶ ἐπὶ Δαβὶδ ἐφεδ' ἄλλο.] καὶ μὴν οὐκ ἦν ἱερός. ὁ μὲν ἔν Αὐκίλας ἡρμηνεύει, ἐπέδυμα. Σύμμαχος δὲ, ἐπωμίδα. ἀλλὰ ταῦτα καὶ ἱερατικά ἦν, καὶ κοινά. Θεοσεβής ἔν ᾧ ὁ Δαβὶδ, ἐχόρευε παρὰ τῆς κιβωτοῦ. Ἐδὲ βασιλικὸν δ' ἐπέδυμα ἔχοντα, μόνον δὲ φορῶν ἐπωμίδα κοινῶς, ἡνὶκ αὐτὸν Ἀρκαδικῶς πῶς γὰρ αὐτὸν, Θεοσεβής ὑπάρχων, παρέβη τὸν νόμον;

ΚΕΦ. ΙΣ΄.

χελχάλ ἄρτος.] ἐν ταῖς Βασιλείαις κολλυρίδα φησί.

Ἐτε ἔταξε Δαβὶδ ἐν δόξῃ τοῦ αἰνεῖν τὸν κύριον ἐν χεὶρὶ Ἀζάφ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.]

arcam in regiam, non plastro, sed, iuxta legis præscriptum, sacerdotum opera transtulit.

CAP. XV.

David solo ephod indutus erat.] Atqui sacerdos non erat. Aquila ἐπέδυμα interpretatus est; Symmachus verò, ἐπωμίδα. Cæterum hæc & sacerdotalia, & communia, erant. David itaque, ut qui religiosus erat, saltavit ante arcam, regio habitu deposito, solam epomidem communem gestavit, quam nunc Arcadicam appellant. Cur enim, pius cum fuerit, legem transgressus esset?

CAP. XVI.

Chelchal, tortam, panis.] In libro Regum κολλυρίδα dicit.

Tunc instituit David in principio laudandi Dominum in manu Asaph, & fratrum eius.]

Hoc est, illis præeuntibus. Innuit autem, ut omnes psalmos Davidis aggressi sint: id enim declarat, quod dicit, in manu. Psalmos autem perpetuo tractabant, successione labores leuantes. In Gabaon autem erat tabernaculum, quapropter Zadok ibidem sacrificia obtulit. Quomodo igitur David in area Ornam altare construxit, cum arca illic non esset? Veruntamen propter pœnam populi ad placandum Deum impulsus est. Hinc habet historia: & non potuit David ire ante eum ad consulendum Deum, quia festinavit à facie gladij angeli Domini. Quamobrem etiam locum sacrificij templum designauit. Quod ei gratum acceptumque esse, ignis è cœlo, sacrificium absumens, & deuorans, ostendit.

C A P.

αὐτῶν. ἡ τέτση, τῶν ἡγεμένων. αἰνίηται δὲ, ὡς πάντες τοῦ Δαβὶδ οἱ ψαλμοί. καὶ τέτοις αὐτοῦ ἐνεχέρησεν, ὡς δηλοῖ τὸ, ἐν χερί: τὴν ψαλμωδίαν δὲ διὰ πάντος ἐπέτελεν, τῇ διαδοχῇ τοῦ πόνου ἑπιτελείοντες. ἐν Γαβαὼν δὲ ἡ σκηνή. διὸ Σαδδὸκ ἐκεῖ τὰς θυσίας προσέφερεν. πῶς ἐν θυσιασθῆριον ὁ Δαβὶδ ἐν τῇ ἄλῳ πεποίηκε τὸ ὄρνῃ, τῆς κιβωτῆ μὴ ἔσσης ἐκεῖ; ἀλλὰ διὰ τὴν τὴν λαῶν πτωρίαν ἠπέχθη τὸν θεὸν ἰλεώσατο. διὸ ὁ φησὶν ἡ ἰσορῖα, καὶ οὐκ ἠδυνήθη Δαβὶδ πορρωθῆσαι ἔμπεροθεν αὐτῶν, τοῦ ἐκζητῆσαι τὸν κύριον, ὅτι κατέσπυρεν ἀπὸ προσώπου τῆς ἐμφαίας ἀγγέλου κυρίου. διὸ καὶ τὸν τόπον τῆς θυσίας εἰς νεῶν ἀφίερωσεν. τὸ δὲ ταύτης διὰ προσδέκτον ἔδωξε τὸ εἶναι ἕρμανοῦ πῦρ, ὃ τὴν θυσίαν κατέκαυσε.

X x 3

K E Φ.

ὅτι αἵματα πολλὰ ἔξέχεας.] Ἄπο-
 κρηπικὸν μαιφονίας. ἔ γ' αὖ φόνον ἐ-
 μέψατο δίκαιον, ὅς' Ἰπὶ τῷ Φινεές θυ-
 σίω τῷτον ἐκάλειεν. ὡεὶ ἔ' φησιν ὁ
 Δαβίδ· ἢ ἔση Φινεές, ἢ ἐξιλάρω. καὶ
 Μωϋσῆς ἔειπεν, ἢ οἱ Λευῖται, μετὰ τὴν μο-
 χοποιήσω περὶ χιλίους ἀπέκλεινον. καὶ Σα-
 μηὴλ ἀπέκλεινε τὸν Ἀγάγ. ἢ Ἡλίας ὡν
 τοῦ Βααλ τοῦ ποροφῆτας. ἔειπεν ἔν τὸν εἰ-
 ρωικὸν Σολομῶντα τύπον φέρωντα τῷ
 Χριστῷ, ὅς' ἠμελλε τὰς κτ' πᾶσαν τὴν οἰ-
 κημένω ἐκκλησίας οἰκοδομεῖν, καὶ τὸν Ἰε-
 ραϊκὸν οἰκοδομῆσαι ναόν. κατὰ γ' Παῦ-
 λον αὐτός ἐστιν ἡ εἰρὴν ἡμῶν, ὁ ποιῶν τὰ
 ἀμφοτέρω ἐν.

καὶ ἠεθμήθησαν οἱ Λευῖται.] δηλοῖ
 τῶτων τὸν ἀριθμὸν, ἢ πῶς αὐτὸς εἰς δια-
 φόρας

Quia multum sanguinis effudisti.] De-
 terret nos à cæde. Non autem iustam cæ-
 dem ille reprehendit, qui factam à Phi-
 nee sacrificium appellat. De quo David
 ita loquitur: Et stabat Phinees, & placa-
 vit Deum. Moyses etiam, & Leuitæ, cum
 Israhelitæ vitulum erexissent, 3000 interfe-
 cerunt. Samuel interfecit Agag. Helias
 450. sacerdotes Baal. Oportebat igitur So-
 lomonem pacificum typum gerere Chri-
 sti, qui omnes per uniuersum terrarum or-
 bem Ecclesias, & templum Iudaicum, ædi-
 ficaturus erat. Nam, secundum Paulum,
 ipse est pax nostra, ex utroque unum fa-
 ciens.

Et numerati sunt Leuitæ.] Leuitarum
 numerum ponit, utque varia munera à
 Dauide

Dauide eis fuerint assignata. Quomodo posterius Moysis ad hæc delecti fuerint, quomodo item Sadocus, summus pontifex, Eleazari nepos fuerit, Abimelech verò Ithamari. Quomodo illis, qui ex hoc descendunt, ut, quorum plures erant, duas vices assignarit, Ithamari autem posteris, unam duntaxat. Huius ordinis meminit etiam Lucas in Euangelio, Zachariam appellans de vice Abia, quem Abiam septimam accepisse sortem præfens liber ostendit.

C A P. XXV.

Asaph, Aeman, & Idithum, cantorum præfectos.] Quidam dicunt, non Dei, sed Davidis, prophetas appellatos esse, à quo accipientes hymnos, instrumentis musicis ludebant. Quod verò ipsi quoque prophetica gratia participes fuerint, scriptura significauit, dicens; prophetantes instrumen-

φόρος λήτεργίας κατέταξεν ὁ Δαβίδ. καὶ ὡς οἱ ἔξ Μωϋσέως ἀπόγονοι τέττις ἐγκατέλεγον· καὶ ὡς Σαδδούκ, ὁ ἀρχιερεὺς, τοῦ Ἐλεάζαρ ἀπόγονοῦ· ὁ δὲ Ἀβιμέλεχ, τοῦ Ἰθάμαρ. καὶ ὅτι τοῖς ἀπὸ τέττις, πλείοσιν ἔσιν, δύο μοίρας ἐν ταῖς ἐφημερίαις ἀπένευμε. τοῖς δὲ τοῦ Ἰθάμαρ, μίση. τῶν δὲ ἐφημεριῶν μέμνηται καὶ Λουκᾶς ἐν Εὐαγγελίῳ, τὸν Ζαχαρίην λέγων ἔξ ἐφημερίας Ἀβιά. τῶν δὲ τὸν Ἀβιά ἔβδομον εἰληφέναι κληρὸν ἢ προσηκνύμενη βιβλῶ δηλοῖ.

Κ Ε Φ. Κ Ε

τὸν Ἀσαφ, καὶ Αἰμαὴν, καὶ Ἰδιθυμῶν, τῶν ψαλμῶδων τοῦ ἀρχόντου.] πῆρες μὲν ἔφατον, ἔξ ἑξ κεκληῶν προφήτας, ἀλλὰ ἔξ Δαβίδ, παρ ἑξ τοῦ ὕμνου λαμβάνοντες ἦδον ἐν τοῖς ὀργανοῖς. ὅτι δὲ προφητικῆς καὶ αὐτοὶ μετελήφετον χάριτος, ἐδήλωσεν ἡ γραφή, λέγουσα. τοῦ προφη-

Υ γ τδόνιας

τρίοντας ἐν κινύραϊς, καὶ τὰ ἑξῆς. καὶ πάλιν. υἱοὶ Ἀσάφ, ἐχώρητοι Ἀσάφ ἔπεροφῆτα. καὶ πάλιν, ὡς Ἰδιθὺμ φησὶ τὸ περοφῆδούνηθ Ἰξομολόγοισιν. ὡς δὲ τὸ Αἴμαν λέγει, ἔρωτήθη τὸ βασιλεῖ ἐν λόγοις θεῶ. Μωϋσῆς δὲ εἶπε ἀπογόνους τῶν ἱερῶν θησαυρῶν ἀπέφηνε φύλακας, ἐν αἷς ἀπέκτετε τὰ τῶν πολέμων ἀκροθίνια, καὶ τὰ δῶρα τὰ περοσφερόμενα τῶν θεῶ.

Κ Ε Φ. Κ Ϛ'.

τῶν γραμματέων, καὶ διακρίνων.] Σύμμαχοι, εἰς παιδευτάς, καὶ κριτάς. in doctores, & iudices.

Κ Ε Φ. Κ ϛ'.

καὶ Βαναίου.] ἱερὸς ἔτετο, ὁμώνυμο ἔστι ἐν ταῖς Βασιλείαις αὐτάρχεις, καὶ ἀδελφιδῆ βασιλέως, ἐπὶ τῆνθ ἐκ τῆ βασιλικῆς δηλονότι φυλῆς.

Κ Ε Φ.

strumentis musicis, &c. Iterum, Filij Asaph, propinqui Asaph prophetæ. Rursum de Idithum loquitur, prophetante confessionem, de Aeman autem dicit, Videntis regis in sermonibus Dei. Moysis autem posteros, custodiendis sacris thesauris præfecit, in quibus spolia hostium, & munera Deo oblata, reposita erant.

C A P. XXVI.

Vt scriberent, & iudicaret.] Symmachus, εἰς παιδευτάς, καὶ κριτάς. in doctores, & iudices.

C A P. XXVII.

Et Benaan.] Hic sacerdos, eiusdem nominis est cum præfecto aulae, & nepote regis, qui dictus est ex regia prosapia fuisse.

Y y 2

C A P.

C A P. XXVIII.

Animo spontaneo.] Coactum, dicit, obsequium non acceptat.

Si quaesieris, inuenietur à te.] Adhortatio est Euangelica; quaerite enim, dicit, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.

Et exemplar omnium, quæ erant in spiritu cum eo.] Docet, hæc non humana ratione, sed gratia sancti spiritus, esse descripta.

Cappore.] Vasa quædam aurea, & argentea, in quibus simillam oleo miscbant.

Omnia in scriptura de manu Domini.] Quod suprâ dixit, in spiritu; nunc dicit, ex manu Domini: Dominus enim, est spiritus sanctus.

Donec perficiatur omne ministerium operis domus Domini.] Post distinctam rerum explicationem, diuinam ei procuracionem promittebat. Dum enim ædificat,
pius

Κ Ε Φ. Κ Η.

ἢ ψυχῇ θελήσει.] τὴν ἀναγκασίαν, φησι, δευτέρου σου ἀποδέχεται.

ἐὰν ζητήσης αὐτὸν, διρεθήσεται σοι.] Εὐαγγελικὸν τὸ πῶς ἀγγέλλεται. Ζητεῖτε γάρ, φησι, καὶ εὐρήσετε· κρέετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν.

ἢ τὸ πῶς ἀγγέλλεται πάντων, ὧν ἐν πινυμάμ μετ' αὐτῶ.] διδάσκει, ὡς ἐ λογισμὸς ἀνθρώπων τὰ ταῦτα διέγραψεν, ἀλλ' ἢ χάρις ἔστω πνεύματι.

κάππωρε.] σκεύη πινυμάμ, ἢ ἀργυρεῶν, ἐν οἷς ἔφυρον τὴν σεμίδαλιν ἐλαίω.

πάντα ἐν γραφῇ ἐκ χειρὸς κυρίου.] ὅπως ἄνω εἶπεν, ἐν πνεύματι· νυνὶ, ἐκ χειρὸς κυρίου, φησί. κύριος ἄρα, τὸ πανάγιον πνεῦμα.

ἕως ἔστω σωθήσεται πᾶσι τὴν λειτουργίαν ἐργασίας κυρίου.] μὴ διορισμὸς τὴν θεῖαν αὐτῶ κηδεμονίαν ὑπέχετο. οἰκοδο-

μῶν γ', εὐσεβεῖ· πληρώσας δὲ, πρὸς
ἀσεβειαν ἔκλινεν.

Κ Ε Φ. Κ Θ'.

καὶ πῶς ἐκστασίᾳ πληρώσας τὰς χεῖ-
ρας αὐτῶν σήμερον;] μὲν πληθὺν ἀπέθρου
χρημάτων, πρὸς τὴν εὐδὴ ἀρχόντας ἐκόν-
τας προσενέγκαι δῶρα θεῷ. καὶ, τῶν λαῶν
τῶν προδυμῖαν ἰδὼν, χαριστήριον ὕμνον
προσάγει θεῷ.

Ἐπὶ θρόνον κυρίου εἰς βασιλείαν ἀντὶ Δα-
βίδ.] ἀντὶ τῆς, εἰς τὸν ὑπὸ θεοῦ δοθέντα
θρόνον ἐκάθισε. δηλοῖ δὲ τὴν προτέρας ἰσο-
ρίας τὸ τέλος, ὡς καὶ Σαμηὴλ, καὶ
Ναθαν, καὶ Γαθ, οἱ προφῆται,
βίβλους εἶχον συγ-
γραμμένας.

Π Ρ Ο Κ Ο -

pius est, & religiosus, extracto autem ædi-
ficio, ad impietatem declinavit.

C A P. XXIX.

Quis sponte hodie suas manus implebit?]
Post ingentem pecuniarum multitudi-
nem, adhortatur principes, ut sua sponte
munera Deo afferant; &, cum populi
promptitudinem vidisset, per hymnum
Deo gratias agit.

In throno Domini, ut regnaret pro Davide
patre suo.] Pro eo quod est, in thronum
datum à Deo confedit. Finis autem præ-
cedentis historiæ ostendit, quomo-
do Samuel, Nathan, & Gath,
propheta, libros conscrip-
tos habuerint.

P R O -

PROCOPII GAZÆI
SOPHISTÆ IN SE-
CVNDVM LIBRVM PA-
ralipomenôn Scholia.

HARTMANNO HAMBERGERO
Interprete.

C A P. II.

Quis vero tanta præditus virtute, ut ille domum ædificet?] Suam de Deo notitiam ipsi Hiram patefacit: Quis enim, inquit, condignam ædem extrueret Deo, quem extremus cœli circuitus non potest comprehendere? Veruntamen, pro mea virili, reuerentiam, & honorem, illi deferre conor. Cæterùm quantum utilitatis ex piorum hominum consuetudine redeat, clarum his verbis fecit, cum inquit: Benedictus Dominus Deus Israel, qui fecit cœlum, & terram. Vnde enim huic hæc Dei notitia, nisi quod ipso Dauide usus est familiariter? Porro numerus

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ

Γαζαίης Ὁφιστῆ εἰς τὴν δευτέραν
τῆς Παραλειπομένων
Σχόλια.

Κ Ε Φ. Β.

ΚΑὶ τίς ἰσχύει οἰκοδομῆσαι αὐτῷ οἶκον;] δηλοῖ τῷ Χιραμ τὴν οἰκείαν θεογνωσίαν. τίς γάρ, φησιν, ἀξίον οἶκον ἀνεγερεῖ τῷ θεῷ, ὃν οὐκ ἔχει χωρεῖν ὁ ἔρανος ὁ ὑπερτεροῦ; πλεὺν κτ' δυνάμιν αὐτῷ προσάγω σέβας καὶ τιμῶν. ὅσον δὲ τῆς εὐσεβῶν ὀνίνησιν ἢ φιλία, δεδήλωκεν ὁ Χιραμ, λέγων. εὐλογητὸς κύριε, ὁ θεὸς Ἰσραὴλ, ὃς ἐποίησε τὸν ἔρανον, καὶ τὴν γῆν. ὡς δὲ προσγὰρ ἐν Δαβὶδ, ὡς ὁ θεὸς Ἰσραὴλ ἐστὶ ποιητὴς ἔρανος τε καὶ γῆς. ὁ δὲ τῆς μέτρων ἀριθμὸς ἔναξ δια-

Ζ Ζ Φωνίαν

Φωνίαν ὅσα ἔχει πρὸς τὸν ἐν ταῖς Βασιλείαις· ἐάν τις τοῖς μὲν τεσσαράκοντα πήχυσιν ἔμῃκας, προσηθεῖ εἴκοσι ἔταβειρ· τοῖς δὲ πέντε ἢ εἴκοσι ὑψους, τῷ διωρόφῳ ἢ τειωρόφῳ τὰ μέτρα.

ἐκ πόλεως Δαβίδ.] τὴν Σιών ἔταβει καλεῖ, ὡς ὠχυρώσει, τειχίζας ἐν αὐτῇ τὴν βασιλείαν.

ἐν τῇ ἑορτῇ.] δῆλον ὅτι τῷ σκλωπηγῶν. ὁ μὲν γάρ, φησιν, ἔβδ'ομοσθε.

Κ Ε Φ. Γ'.

Δαβείρ.] τὸ ἀδυτον ἢ ἀψαυσον ἔταβει καλεῖ, ὅπερ ἅγια ἀγίων ἐθετο ὀνομάζειν τῇ θείᾳ γραφῇ.

Κ Ε Φ. Ζ'.

ὡδῶν κυρίας, ὧν ἐποίησεν ὁ Δαβίδ.] πάλιν ἐβδ'ομοσθε, ὡς Δαβίδ εἰσιν οἱ ψαλμοί. Δυσεβῶν δὲ Σαλομών, ὅσα ἀφῆκεν οἰκεῖν ἐν οἴκῳ Δαβίδ τὴν θυγατέρα τῆ Φαραώ.

numerus ac proportio dimensionum templi huius, nihil discrepat ab eius, de quo in Regum libris memoriae proditum est: si quis quadraginta quidem cubitis longitudinis, viginti cubitos sancti sanctorum addat: viginti verò quinque altitudinis cubitis, mensuras fastigiorum.

Et civitate David.] Sion innuit, quam munitiorem fecit, & regia nobilitavit.

In festo.] Nimirum Tabernaculorum, id enim sibi vult mensis septimus.

C A P. I I I.

Dabit.] Adytum hoc vocat nomine, quod sanctum sanctorum scriptura divina consuevit appellare.

C A P. V I I.

Laudum Domini, quas carmine celebravit David.] Hoc aliud testimonium est, Psalmos David habere autorem. Cæterum Solomon, pietatis adhuc studiosus, filia

Z Z 2 Pharao-

Pharaonis nullum locum in domo Davidis reliquit; sacrosancta enim, inquit, Dei arca in eam est ingressa. Porrò ligna, quæ aduecta sunt, abiegna vocauit Iosephus, ex quibus quidem pauimenta domus Domini, arque regię, facta sunt; ut est in libris Regum. Denique hominem, qui illic à leone deuoratus dicitur, Ioel hic vocat.

C A P. X.

Nec audiuit rex populum, quoniam erat reuolutio à Deo.] Quorum enim curam Deus agit, eosdem etiam de rebus gerendis instruit; quibus verò eandem subtrahit, suo relinquit genio. Statuit verò Deus regnum dirimere, propter delicta Solomonis. Cæterum, cum populum jam ad defectionem Dei Ieroboam commouisset, sacerdotes quoque, & Leuitas, eius amouit, aliosque eorum loco ipse instituit. Vnde sanè manifestum fit, quod Dei ministri non sua sponte, verum coacti, abscesserunt.

Suchým

Φαραώ. ἀγία γῶ, ἔτθ φησί, θεῶ εἰ-
σῆλθεν ἐκεῖ ἢ κίβωτῶ κυρίε. τὰ δὲ ἀγώ-
γμα ξύλα πδύκινα κέκληκεν ὁ Ἰώσηππῶ,
ἀπὸς ἐν βασιλείαις Ἰωσηφείματα ἔ οἶκ
κυρίε φησὶν, ἔ ἔ οἶκ ἔ βασιλέως. ἢ ὄν
ἀνθρώπον ἐκεῖ φησὶ ἔ θεῶ βρωθέντα ὑπὸ
ἔ λέοντῶ, Ἰωὴλ ἐνταῦθα,

Κ Ε Φ. Ι.

ἢ ὄκ ἤκσεν ὁ βασιλεὺς ἔ λαῶ, ὅτι
ἡμεῖς σερφὴ ἄπὸ ἔ θεῶ.] ὦν γῶ κήδε-
ται θεός, τέττε τὸ πρακτέα σοφίζε.
τέττε δὲ πὶς σερηθείς, ὡς ἔτυχεν, φέρεται.
ἔδοξε δὲ τῷ θεῷ διελεῖν τὴν βασιλείαν,
ἀνθ' ὦν Σολομῶν ἐπλημμέλησε. τὸ δὲ
θεῶ τὸν λαὸν ἀποσῆσας Ἰεργβοάμ, ἔ ὄν
ιερεῖς αὐτῶ, ἢ Ἀδύιτας, ἀπήλασεν, ἰδίε αὐ-
τῶσ πορβαλάμῶ. ἐνταῦθα ἐν δηλοῖ, ὡς
ἔχ ἐκόντες ἀπήλθον οἱ ἔ θεῶ λῆττεργοί,
ἐνθα ἡ ὁ νεός.

Zz 3:

Κ Ε Φ.

Κ Ε Φ. ΙΒ΄.

Σαχίμ καὶ Χασείμ.] Τρωγλοδύται,
ἢ Αἰθίοπες.

καὶ ἐνετεράπη(δου ἄρχοντες.) Σύμμα-
χῶ, ἐγνωσμάχη(δου. διὸ καὶ θεὸς μετέ-
βαλε τὴν ὄργην, ἵνα μὴ πανωλεθρίῳ ἐπε-
μεγκῆν αὐτοῖς. δὴ(δου δὲ αὐτὲς, φη-
σιν, ὡς μικρὸν εἰς σωτηρίῳ. ἀντὶ τούτου, τὸν
σπινθήρα τῆς εὐλογίας τῆς οἰκισμένης ἐν αὐ-
τοῖς διαφυλάξω. καὶ γὰρ μὴ σάξῃ ὁ θυμὸς
μα ἐπὶ Ἱερουσαλήμ ἐν χεῖρὶ Σασακίμ. ὅ
ἐστίν, εἰς ὑστερον φυλάξω τὴν τιμωρίαν,
ἐπὶ τούτου παρόντῳ ζυγὸν μόνον δευτέρας
αὐτοῖς ἐπιθεῖς, ὡς ἀνὴρ γνώσῃ ἀπὸ συγκεί-
σεως, ὅπως χρηστὸς ὁ ἐμὸς ζυγὸς, καὶ ὡς
βαρὺς ὁ τῆς ἀνθρώπων.

Κ Ε Φ. ΙΓ΄.

ἐχ ὑμῖν γνώμαι;] ἐχρήσῃ ὑμᾶς, φησὶ,
γνώ-

C A P. XII.

*Suchim & Chusim.] Troglodytæ sunt,
& Æthiopes.*

*Et conuersi sunt principes.] Symmachus,
in se descenderunt. Quocirca Deus quo-
que suam mutauit sententiam, quo mi-
nus funditus excinderet. Verum utcun-
que eos seruabo, inquit. quasi diceret,
aliquam saltem scintillam eius felicitatis,
quam adhuc obtinent, fouebo: ne furor
meus stillet super Ierusalem per manum
Sufakim, hoc est, supplicium posteris
temporibus reseruabo: ac in præsentem iu-
gum seruitutis illis duntaxat imponam,
ut ab ipso tanquam exemplo discant,
quam leue, & bonum, sit meum iugum;
at contra quam durum, ac graue, sit ho-
minum.*

C A P. XIII.

*An non vestrum erat scire;] Quali di-
ceret:*

ceret: Vos haud nescire oportebat, quod regnum David diuinis auspicijs esset constitutum, ac iuxta diuinam promissionem finem non esset habiturum. Quæ igitur est vesania, ab illo ad tyrannidem desciscere?

Porro nomine SALIS regni eius æternitatem, nec non soliditatem denotat, quemadmodum barbarorum, qui salis conuiuio fœdera communiunt, consuetudine patet.

Quemadmodum populi nationum.] Hoc est, quemadmodum reliquæ gentes. Nam falsis Dijs, falsos sacerdotes decernere æquum est.

C A P. XIV.

Et excelsa, &c.] Ea, inquam, quæ contra Dei legem in montium collibus sunt excitata.

Et euerterunt omnes ciuitates circum Gerar.] Ciuitas est Palæstinæ, unde saltus Gerariticus circa Eleutheropolim nomen habet, ubi aduenæ Æthiopum habitant, & alij quidam

γνώσαι, ὡς θεός ἐστὶν ἢ τοῦ Δαβὶδ βασιλεία, καὶ τέλος οὐκ ἔχει, κατὰ τὴν θείαν ὑπόθεσιν. πῶς ἐν ἀποστασίαις ὑποπυρρῶν γεγένηθε; διαθήκῃ δὲ αἰλῶν αἰωνίαν τὸ βέβαιον τῆ βασιλείας ἐκάλεσε. καὶ βάρβαροι γὰρ παρὰ σινοθήκας βέβαιοι, αἰλῶν τραπεζῆς μεταλαμβάνοντες.

καθὼς οἱ λαοὶ τῆς γαλιῶν.] ὡς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη. οὐ γὰρ οὐκ ὄντας χειροτονέουσιν ἱερέας τοῖς οὐκ εἶσι θεοῖς.

Κ Ε Φ. Ι Δ'.

καὶ τὰ ὑψηλά.] τὰ παρανόμως τὰ θεῶν ἐν τοῖς βουνοῖς ἀνακείμενα.

καὶ ἐξέκοψαν τὰς κόμας αὐτῆς κύκλῳ Γεραίων.] πόλις Παλαιστίνης τὰ Γεραία, διὸ καὶ σάλτων ὠνόμασαν Γεραϊτικὸν παρὰ τὴν Ἐλδουθερόπολιν, ἐνθ' * * ἀποίκους Αἰθίοπων οἰκεῖν, καὶ ἄλλες πῖνας, Ἀμαζονεῖμ

Α α α

ζονεῖμ

ζονεῖμ καλεμένους· ἐς παροῦν ὀνομάσθη
Λίβυας, ἐν ταῖς Ἀνανίας τοῦ παροφῆτης λό-
γοις.

Κ Ε Φ. Ι Ε'.

ἢ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ οὐκ ἔσται εἰρήνη
τῷ ἐκπορευομένῳ.] παρολέγθη τῷ Ἀσσυ-
ρίων τῷ ἔφοδον.

πάλιν τοῖς ὑψηλὰ οὐκ ἔξῃρεν.] πάλιν τοῖς
παρανόμως ἀνακείμενα τῷ θεῷ.

Κ Ε Φ. Ι Σ'.

διὰ τῆς διεσώθη δύναμις βασιλέως
Ἰσραήλ.] εἰ γὰρ Ἰσραήλ, φησὶν, ἀρδύω
αὐτὸν πάντας ἀπέκλεινας.

Κ Ε Φ. Ι Ζ'.

ὅτι ἐπορεύθη ἐν ὁδοῖς Δαβὶδ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ ταῖς πρώταις.] τέλος, κατ' ἀρχαίς
τοῦ Δαβὶδ ἐζήλησεν τῷ ἀρετῷ.

καὶ

quidam Amazonim dicti, quos infra in
sermonibus Ananiae prophetae Libyas no-
minabit.

C A P. X V.

Et in tempore illo non erit pax egredienti.]
Assyriorum aduentum praedicit.

Veruntamen excelsa non abstulit.] Ea, in-
quam, de quibus antea, quae contra Dei
legem excitata fuerant.

C A P. X V I.

Quocirca incolumis euasit exercitus regis
Israël.] At, si in Deo confidisses, inquit,
omnes occidisses.

C A P. X V I I.

Quoniam inuestit in vestigijs David patris
sui prioribus.] Hoc est, in primis virtutem
Dauidis est aemulatus.

A a a 2

E c

Et exaltatum est cor eius.] Laudi hoc illi tribuit, subiunxit enim, in vijs Domini.

Porro cum sponte sua munera obtulisse Deo dicuntur homines, non sacrificium pro peccatis, verum munera spontanea Deo obtulisse intelligendum est.

C A P. XIX.

Veruntamen res bonæ inuenta sunt in te.] Indicat hic locus, quod virtutes antea actæ peccatorum meritas etiam pœnas diminuunt; eas enim sibi opponit inuicem. Præterea docet, omne impiorum confortium, & affinitates, procul refugiendas esse. Cæterum, postquam esset reprehensus, ac de errore satis redargutus rex, sedulam operam nauauit & in pietate promouenda, & in rebus omnibus in ordinem suum redigendis. Constituit itaque in omnibus urbibus iudices, quibus etiam officij crebras monitiones adhibuit, eisque Amariam sacerdotem præfecit, per quem in rebus dubijs, ac incertis, de suffragio Domini erudi-

ἢ ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ.] ἐν ἐπαίνῳ τῶν φησὶν. ἐπήγαγον γὰρ ἐν ὁδοῖς κυρίας. ἐκασιαζόμενον δὲ λέγει τῷ κυρίῳ, τὸν ἔχον ὑπὲρ ἀμαρτημάτων προσφέροντα, δῶρα δὲ προσκομίζοντα τῷ θεῷ.

Κ Ε Φ. ΙΘ΄.

ἀλλ' ἢ λόγοι ἀγαθοὶ διέβησαν ἐν σοί.] διδάσκει, ὡς ἐλαπιὸς τὰς ἐπὶ τοῖς ἀμαρτήμασι πτωχείας τὰ φθάνοντα κατρθώματα. ταῦτα γὰρ ἐκείνοις ἀνήμετεεῖ. καὶ ὡς δ' εἰ φύγειν πᾶσαν ἀσεβῶν φιλίαν τε καὶ συγγένειαν. δεξάμενος δὲ τὸν ἔλεγχον ὁ βασιλεὺς, ἔ μόνον δυσεβείας, ἀλλὰ καὶ πάσης δυναμίας ἐφρόνιζε, καταστήσας κρείττους ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι, καὶ πρῶτον νέους αὐτοῖς δικαστικὰς ὑποθέμενος, καὶ ἐπιστήσας αὐτοῖς Ἀμαρίαν τὸν ἱερέα, δι' ἧς τῶν ἀγνοουμένων γνώθηται τῷ ψῆφον πρῶτον θεῶν. καὶ Ζαβαδίῳ, εἰς τὸ πρῶτον τῆς διο-

κέντων αὐτοῖς ἐπαναφέρην τῷ βασιλεῖ· καὶ
 οὗ Λουίτας, εἰς διδασκαλίαν τοῦ νόμου.
 οὗ γὰρ διδάσκοντας, γραμματέας ἐκά-
 λεσαν.

καὶ ἔσαι κύριος μετὰ τοῦ ἀγαθοῦ.] ἔχ
 ἀπλῶς ἔφη, μετ' ὑμῶν.

Κ Ε Φ. Κ'.

καὶ ἔδωκας αὐτῷ τὸ σπέρμα αὐτοῦ Ἀβρα-
 ἂμ τοῦ φίλου σου.] ἀνέμνησε τὸ παρπάτο-
 ρεῖον, ἵνα διὰ τὸ παρὰ τὸν οὐρανὸν ἐπαγγελίας
 τύχη τὸ βοηθείας.

ὃ κρινεῖς ἐν αὐτοῖς;] ἐρωτηματικῶς.
 ὁμολογεῖ δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ἀδένειαν.

ἀκρίβειαν, πᾶς Ἰσραὴλ, καὶ οἱ καρικεῦνες
 Ἱερουσαλήμ, καὶ ὁ βασιλεὺς, Ἰωσαφάτ.]
 πμῶν διείλεν διὰ τῶν ἄλλων, Ἰζαίρειον ὀνο-
 μάζων αὐτῶν. καρικεῦνας δὲ λέγει, οὗ
 διὰ τῶν ἄλλων φυλῶν.

ἔστησε ψαλτῶδες.] Λουίτας ὑμνεῦντας,
 ἔχ ὀπλοφόρους, παρὰ τῆς τῆς στρατιᾶς.

ἐν Γε-

erudirentur; nec non Sebadiam, qui eo-
 rum suffragia ad regem referret: denique
 etiam Leuitas, ne legis disciplina carerent,
 ac doctores eius, scribas nuncupavit.

Eritque Dominus cum eo, qui bene egerit.]
 Non simpliciter, Vobiscum, inquit.

C A P. XX.

Dedisti que eam semini Abrahamæ amici tui
perpetuò.] Mentionem maiorum facit, ut
 propter promissionem illis factam auxi-
 lium impetret.

Deus noster an non iudicabis eos?) Hac in-
 terrogandi forma suam infirmitatem con-
 fitetur.

Audite omnis Iuda, & habitatores Ierusa-
lem, & tu rex Josaphat.] Honoris gratia
 regem seorsum nominat. Per habitato-
 res verò intelligit eos, qui ex alijs tribubus
 erant.

Collocavit Psalmistas.] Leuitis, ac ijs qui
 laudarent, non armatis, primos ordines
 concedit.

In Gezion Gaber.] Contingit ad mare Indicum, & vocatur Beronice.

Eò quod societatem iniijsti cum Obosia.] En verò improbæ illius affinitatis euentum. Ioram enim, huius filius soceri, sui Achab impietatem est sectatus, & fratres suos necavit, aliaque huiusmodi admisit, ut testis est scriptura.

C A P. XXI.

Propter fædus, quod inierat cum Dauide.] Tantopere conducit pietas maiorum.

Venit autem ad eum scriptum ab Helia.] Non enim ad ipsum venit, sed per Epistolam significauit.

Eò quod non incessisti in vestigijs Iosaphat patris tui, & Ase regis Iuda.] Non itaque omnino reprobi fuerunt.

Et confines Æthiopum.] Paulo post Amazonim vocat.

ἐν Γεσιῶν Γαβέρ.] τῷ Ἰνδικῷ πελάγῳ (πῶδάκῳ), Βεργνίκη καλεσμένη.

ὡς ἐφιλίαζας τῷ Οἰχοσίᾳ.] ὄρα γὰρ τῆς κακῆς συγγενείας τὸ τέλος. Ἰωραὶμ γὰρ, ὁ τέτατος παῖς, ἔκκευετ' Ἀχαὰβ ἐζηλωσε τὴν ἀσέβειαν, καὶ οὗτος ἀδελφὸς πάντας ἀπέκτενε· καὶ τὰ λοιπὰ φησὶν ἡ γραφή.

Κ Ε Φ. Κ Α'.

διὰ τὴν διαθήκην, ἧς διέθετο τῷ Δαβίδ.] ἔτιως ὀφελῆ προγόνων δισέβειν.

ἐν γραφῇ τῷ Ἡλίας.] ἔ γὰρ ἦλθε πρὸς αὐτὸν, ἐδήλωσε δὲ δι' ἐπιστολῆς.

αὐτῶν ὅν ἐπορεύθη ἐν ὁδῷ, Ἰώσαφατ τὸ πατερός σου, καὶ ἐν ὁδοῖς Ἀσα βασιλέως Ἰσραὴλ.] ὅρα ἄρα παυλεῶς ἦσαν ἀδόκιμοι.

καὶ οὗτος ὁμόρως τῷ Αἰθίοπων.] προγόνων τέτατος Ἀμαζονεὶμ καλεῖ.

ἴδοι κύριον, ἢ κείναι.] καὶ ἐδίημερτε
τὴν αἰτήσεως. Σύργις γὰρ μετ' ἐνιαυτὸν πα-
ρεδόθησαν.

ἐν αἵμασιν ὑῶν Ἰωδᾶ ἐτοῦ ἱερέως.] ἔφη
γὰρ πρὸς Νῶε θεός. ὁ ἐκχέων αἷμα ἀν-
θρώπου, ἀπὸ τοῦ αἵματος αὐτοῦ ἐκχυθήσε-
ται, ὅτι ἐν εἰκόνι θεοῦ ἐποίησα τὸν ἀνθρώ-
πον. πλὴν ἐζήλω θεῶ τῶν, ἀλλ' ὡς
μαυφόνου ἀπέκτεναν, δι' ὅπερ αὐτὸς Ἀμα-
σίας ἀνείλεν.

μη πορευέσθω μετὰ σε δύναμις Ἰσραήλ.]
διὰ τὴν αὐτῆς ἀσεβείαν.

ἐν ταῖς ἡμέραις Ζαχαρίας, ἔσυνιόντο
ἐν ὀρασίᾳ θεοῦ.] δὴλον, ὡς πολλοὶ Ζα-
χαρία γεγονένω. ἕτερός τε, καὶ ὁ τοῦ Ἰω-
δᾶ, ὃν Ἰώας κατέλυεν. περὶ δὲ τῆς νῦν
ἐπιὸν ὅτι οἷον Ἡσαίας ὡς ἀπὸ τοῦ θεοῦ
λέγει.

Videat Dominus, & iudicet.] Nec falsus
est petitione. anno enim exacto, Syris tra-
diti sunt.

In sanguine Iodae sacerdotis.] Inquit enim
ad Noe Deus: Qui effundit sanguinem
hominis, eius sanguis vicissim effunderetur.
Nam secundum imaginem Dei hominem
feci. Veruntamen non diuino zelo per-
citi, verum ut infani homicidæ eum tru-
cidarunt, ac proinde Amazias ipsos quo-
que interfecit.

Ne proficiatur tecum potentia Israël.]
Propter ipsorum impietatem.

In diebus Zachariae, sacerdotis Dei.] Ap-
paret, plures fuisse Zacharias, nempe hunc,
& alium, Iodae filium, quem Ioas neca-
uit. Cæterum de præsentē, qui vixit sub
Ozia, videtur Esaias verbis Domini di-

cere: Constitue mihi testes, homines fideles, Uriam sacerdotem, & Zachariam, filium Barachia. Hanc enim visionem sub Ozia esse factam, ante scriptum extat, quo tempore etiam Esaias vixit,

Arabes habitantes in Petra.] Petram urbem eius nominis vocat.

Elatum est cor eius, &c.] Eò quod sacerdotibus suam prærogatiuam surripuit, dignus erat audire patrem suum Dauid, qui inquit, non in æternum perdes. Nam ipse, lepra percussus, prior periit. Idem & Adamo usu venit; qui, cum Deus esse vellet, imaginem quoque Dei, sibi impressam, perdidit. Ita rex ille domi suæ conclusus, ut ne rex quidem esse, ac ius dicere amplius posset, qui sacris operari voluit.

C A P. XXVIII.

Quod denudauerat Judam.] Hoc est, docuerat, quæ minimè conueniebat; nempe, peregrinarum nationum peregrinam religio-

λέγειν. ποιήσον μοι μάρτυρας πρὸς ἀνθρώπους, τὸν Οὐρίαν, τὸν ἱερέα· ἔτι Σαχαρίαν, υἱὸν Βαραχίας. ἢ γὰρ ἕρασις ἐστὶν Ὀζίας γεγονέναι προεγγράψαι. καὶ τότε ἠὲ Ἡσαΐας.

Ἀράβας οὖν κατικῆνας ἐπὶ τῆς Πέτρας.] Πέτραν τὴν ἔτι καλεμένην πόλιν φησὶν.

ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ.] διὸ τὸ τῆς ἱερέων ὑψήρπασε πλεονέκτημα, δέον ἀκῆσαι τοῦ προγόνου Δαβὶδ, εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρης. διὸ καὶ λεπυῖται, καὶ ταῦτον πέπονθε τῷ Ἀδάμ. ὅς, θεὸς εἶναι βεληθεῖς, καὶ τὸ εἰκὼν εἶναι θεῶν προσαπώλεσεν. καθῆσο γὰρ οἴκοι, μηδὲ ὡς βασιλεὺς χρηματίζουσιν δυνάμει.

Κ Ε Φ. Κ Η'.

ἀντ' ὧν ἀπεκάλυψε ἐν τῷ Ἰσραήλ.] ἀντὶ τοῦ, ἐδίδαξεν αὐτὸν ἀπὸ οὐκ ἠδὲ, τὴν
B b b 3 τῆς

τῶν ξένων ἐθνῶν διδάξας ἀσεβῆσαι.

ΚΕΦ. ΚΘ΄.

ἢ Ἰξιλᾶσαντο πρὸ πάντος Ἰσραὴλ.] ἔ
περὶ μόνων τῶν δύο φυλῶν.

ἐν χρεὶ τῶν προφητῶν.] καὶ Δαβὶδ
ἄρα προφήτης. εἰπὼν γὰρ Δαβὶδ, καὶ
Γαδ, καὶ Ναθαν, κοινῶς ἐπήγαγε, τῶν
προφητῶν.

ἐν λόγοις Δαβὶδ, ἢ Ἀσάφ τοῦ προφή-
του.] ἔκεν ὑμνοποιὸς ἢ Ἀσάφ.

ἢ αὐτελάβοντο αὐτῶν οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
τῶν οἱ Λευῖται.] ὀλίγοι ἦσαν τῶν ἱερέων
αἰνοὶ, ἔσθ' ἀνείχον πρὸς τὴν ἱερατικὴν
λειτουργίαν. ὅθεν οἱ Λευῖται, προσηγνίσθη-
σαν γὰρ, αὐτελάβοντο τῶν ἱερέων. τῆρ δὲ
ἔνω φασὶ γινόμενον εἶναι ἰδεῖν. πρεσ-
βυτέρη γὰρ ἔπαρόνθη, ἢ τὴν χρείαν κα-
τεπέχεσθαι, ἀναγκάσει καὶ διάκονοι
προσφέρναι τὰ δεομένω τὸ βᾶπτισμα. ἢ
προσῶν δὲ λέξι πῶς, πολλὰ συνελθόνθη
πληθεύει.

IN PARALIP. LIB. II. 383
religionem, & impietatem.

CAP. XXIX.

Toti Israeli offendiculo fuerunt.] Non so-
lum duabus tribubus.

Per manum Prophetarum.] Quare & Da-
vid utique propheta. cum enim seorsim
nominasset David, Gath, & Nathan, om-
nibus uniuersale prophetarum nomen
subiunxit.

Juxta verba David & Asaph prophetae.]
Igitur & Asaph pars psalmodum est.

*At fratres eorum Leuitæ opem tulerunt
illis.]* Sacerdotes pauciores erant conse-
crati, quàm ut ministerio sacerdotali suf-
ficere possent. Vnde Leuitæ, prius san-
ctificati, sacerdotibus suppetias tulerunt.
quod etiamnum fieri videmus. Cum
enim presbyter non præsto est, ac usus
postulat, diaconus baptismum admini-
strare cogitur.

Porro verò inquit, cum frequens con-
cio

cio conuenisset, Leuitæ sacrificare coacti sunt, cum inopia verorum sacrificorum esset. Quoniam verò multitudine Israc- liticæ concionis citius essent obruti, quàm ut se ad sacra possent accingere, pascha co- medere non sunt veriti, ac delicti veniam meruerunt, propter regis spectatam pie- tatem.

C A P. XXXIÆ.

Post illa gesta, & fidem illam, venit Sena- charib.] Docet nunc, quam varijs malis circumuentos suos cultores Deus prober, ac probatos demum afferat. Item quo- modo, omnibus rebus posthabitis, fiducia solida in Deo collocanda, ac interim ta- men omnes conatus, atque vires, afferen- dæ. Quemadmodum Ezechias bellum adornauit, rebusque omnibus ritè obitis, inquit, carnea illis adfunt brachia, nobis verò Dominus Deus noster. Quibus verbis indicat, quod Dei vires infractæ
sunt,

πλήθους, οὐδὲν ἠναγκάσθησαν οἱ Λαῖται, μηδαμῶς ἀρκούντων τῶν ἱερέων. διὰ δὲ τὸ ἕξαπίνης κληθῆναι οὐδὲν ἕξ Ἰσραήλ, οἱ πλείους τῶν συνελθόντων, ἀγνοῦντες μὴ φθάσαντες, ἔφαγον τὸ πάχα, καὶ συγνώ- μης ἔτυχον, διὰ τὴν Ἐ βασιλείως δυσέ- βειαν, καί τις ᾤσανομήσαντες.

Κ Ε Φ. Α Β.

μὴ δὲ οὐδὲν λόγος τέτρες, καὶ τὴν αἰλήθην ταύτην, ἦλθε Σενναχερείμ.] διδάσκει νῦν, ὅτι τὸ οὐδὲν θεοσεβεῖς ἀνδρας δοκιμάζων ὁ θεὸς συμφοραῖς ἀπειπεσεῖν συγχωρεῖ, καὶ διαλύει τὰ δυσχερῆ. καὶ ὅτι δεῖ θεῷ παρρησίας μὴ κατῆδος διακε- νῆς, συνδύσφειν δὲ καὶ τὰ πρὸς ἑαυτῶν. ὡς πρὸς Ἐζεκίας πρὸς τὸν πόλεμον ἠντιεπί- σατο, καὶ μὴ τὸ πάντα ποιῆσαι φησὶ, μετ' αὐτῶν, βραχίονες σάρκῃνοι μετ' ἡμῶν δὲ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. τὸ ἀμαχον δὲ φησὶ
Ccc Ἐ δεξ,

ἔθει, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἑσθηθῆναι τε καὶ
 προσκαίρειν. νικήσας δὲ, καὶ ὑψωθείς, ἐτα-
 πνώθη. καὶ τὸ, ὁ ὑψῶν ἐαυτὸν, ταπνώ-
 θήσκει. ὁμοίως, διὰ τὴν δισέβειαν, αὐτοπῆς
 οὐκ ἐγένετο τῶν λυπηρῶν, τελουτήσας πρὶν
 οὐ πολέμους ἐλθεῖν. διδάσκει δὲ ἡ γρα-
 φὴ, ὡς διὰ τὸν ἀναποδισμόν ἔηλθε
 ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν τῶν Βαβυλωνίων ὁ
 βασιλεὺς, ἔπειθ' ἄρχ' αὐτῶν τὸ τέρας,
 ὃ ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἰηών.] τὸν Σιλοάμ ἔγω καλεῖ.

Κ Ε Φ. Α Γ'.

καὶ ἐγκατέλειπεν αὐτὸν ὁ κύριος τὸ πει-
 ρᾶσαι αὐτὸν.] δηλοῖ ὁ λόγος, ὅτι ἀμφοτέρων
 ἐν κυρίῳ καυχᾶσθαι. δεῖον γὰρ αὐτὸν πρὸς τὴν
 θείας δυνάμεως διηγῆσθαι, τὸν πλεονέκτη-
 ῖον προσκαίρειν. τὸ δὲ, πειρά-
 ζαι αὐτὸν εἰδέναι τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
 ἀλλ' ὅτι, ἠθέλησε γυμνῶσαι οὐ λογισ-
 μὸς αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις. αὐτὸς γὰρ γνώσκει
 ταῖς.

sunt, hominum verò fluxæ, ac instabiles.

Porro cum ex victoria efferretur, humiliatus est, iuxta illud, qui sese effert, humiliabitur. Quamvis interim præmium suæ pietatis illud tulit, ut miseriarum, quæ consequutæ sunt, non fuerit oculus speculator, verum morte hostium grassationem anteverterit. Indicat verò scriptura; quod diligenti solis recognitione habita, rex Babyloniorum legatos ad eum miserit, ac de portento edito consuluerit.

Gihon.] Sic vocat Siloam.

C A P. XXXIII.

Dereliquit eum Deus, ut tentaret eum.]
 Docemur hoc exemplo, tutissimum esse in Domino gloriari. Decebat enim ipsum, diuinæ maiestatis gloriam potius, quam opes fluxas, & incertas, commemorare.

Notumque fieret, quicquid esset in corde ipsius.] Hoc est, alijs reuelare voluit cogitationes ipsius. Ipse enim solus

corda hominum cognita habet.

Tum cognouit Manasses, quod Dominus esset Deus.] Tam frugifera est disciplina, sese illi accommodantibus. Nihilque adeò ferum est, quod non mitescere possit, si modo culturæ patientem commo- det aurem.

Veruntamen populos adhuc in excelsis adolebat.] Deo adoleuisse, sequens indicat oratio: frustra tamen Domino Deo suo.

C A P. XXXIV.

In Mosana.] Symmachus, in traditione maiorum.

C A P. XXXV.

Ut ponerent arcam sanctam in domo Dei.] Nimirum iamdiu exulauerat, vel ab Assyrio capta urbe sub Manasse extracta, vel ab impio aliquo rege.

Cheresim.] Quoniam cum ventrilo- quis,

ταῖς καρδίαις τῶν ἀνθρώπων μονώτατος.

ἢ ἔγνω Μανασῆς, ὅτι κύριος αὐτός ἐστιν ὁ θεός.] ἔτως ἡ παιδεία οὐ βελομένης ὀνίνησιν.

πλὴν ἐπὶ ὁ λαὸς Ἰσραὴλ τῶν ὑψηλῶν ἐδυσίαζεν.] ὅτι περὶ τῶν θυόνων ἐν ὑψηλοῖς τῶν κυρίων φησὶν, δῆλον. ἐπήγαγε γὰρ, πλὴν εἰς κενὸν τῶν θεῶν ἀνείων.

Κ Ε Φ. Λ Δ'.

ἐν Μοσανά.] Σύμμαχος, ἐν τῇ δευτερώσῃ.

Κ Ε Φ. Λ Ε'.

Ἐ δὲ ναὶ τὴν κιβωτὸν τὴν ἀγίαν ἐν τῷ οἴκῳ κυρίων.] καὶ μὲν ἐν πλείοντι ἐπέπεραπέκτετο. ἔοικεν ἔν τῷ Ἀσσυρίῳ, τὴν πόλιν ἐλὼν Ἰσραὴλ Μανασῆ, τὴν κιβωτὸν Ἰξαγαγεῖν ἐνδοθεν, ἢ πρὸς τῶν δυναστῶν βασιλέων.

Χερεσίμ.] εἶδεν ἔοικεν εἶναι μαυτείας.

C c c 3

συνῆπ

συνῆπ') γὰρ τοῖς ἐγλασεμύθοις, καὶ τοῖς γνώ-
σαις, καὶ τοῖς Θεραφεῖν.

καὶ ἐβρῶν (εν Ἰερεμίας Ἰπὶ Ἰωαίου.) Τ-
σαύτη ἡ ἔ' ἀνδρὸς ἀρετή, ὅτι καὶ τὸν
βρῶν τοῖς ὡδοῖς δέδωκε, ἐν ταῖς ἀδύσασις,
ὡς τε τὴν ἀδύτην κατ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, Ἰπ-
τελεῖταις τὴν μνήμην. Ταὶ δὲ καὶ ἑὸν λοι-
πὸς βασιλέας ὁ προφήτης Ἰερεμίας δια-
πλοῦντων ἐδίδαξεν. ὅτι δὲ ἡ παρεῖσα συγ-
γραφή μὲν πλείστον χρόνον ἐκ τῶν προφη-
τικῶν βιβλίων συνείλεχ', δὲ ἄλλον δὲ ὧν,
μέμνη') Κύριος, καὶ τ' ἐπανόδους τῶν
αἰχμαλώτων, μὲν χρόνον
γεγενημένων.

Τέλος.

quis, sciolis, ac Theraphim coniunctum
stat, genus quoddam diuinationis esse vi-
detur.

*Composuit autem Jeremias lugubre carmen
de Fofia.]* Tanta verò hominis virtus erat,
ut cantoribus, & cantatricibus, lamentan-
di ipsum persona sit imposita, ac singulis
annis ipsius memoria sit celebrata.

Porro reliquorum rerum gesta, Iere-
mias propheta pluribus recensuit. Hanc
verò præsentem historiam, longis post
temporibus ex propheticis scriptis esse col-
lectam, hinc patet, quod Cyri,
& reditus captiuorum, qui lon-
gis retro sæculis fuerunt,
mentionem facit.

F I N I S.

Ad hæc

P R O C O P I I

Notæ quædam.

L I B. I.

IN Procemio, lin. 18. *ᾠδα ληφόμων.*) Scrib. *πα-
λαλφομων.*

CAP. V. lin. 2. *Ἀκύλας.*) Ad oram libri an-
notatum erat, *Ἀκάκι* ⊙.

CAP. XII. lin. 17. *ἀπαλότητ* ⊙.) Scrib. *ἀπλό-
τητ* ⊙. Et ita videtur in Lauateri quoque codi-
ce fuisse.

CAP. XVIII. lin. 17. *ἐκατόν.*) In Lauateri co-
dice videtur fuisse σ' pro ρ'. Sed nostri codicis
lectio melior; & a Bibliorum hoc loco textu
comprobatur.

CAP. XX. lin. 2. *μελών.*) Scrib. *βελών.*

lin. 29. *Ἀνεραβ'.*) Ad oram codicis nostri
adscripsum erat, *ἔραβ'.* Septuaginta habent,
Ἀ'ραβ'.

CAP. XXIII. lin. 1. *ὄση αὐ' ἐπιδύοντο.*) Scrib.
ἔσαν.

D d d

L I B. II.

LIB. II.

CAP. VI. lin. 29. Α'βεδδαδάν.) Ad oram libri scriptum erat, Α'βεδδαράν.

lin. 32. ἀνακροῶμαι τῶν ὀργάνοις, καὶ πολλῶν ἐξαλλοῦν, τέπει ποικίλλω, ἐοδεδυμῶ.) Hæc codex Lauateri separabat à superioribus, tanquam verba textus essent, non Procopij.

Cap. VIII. lin. 16. ἑξήντα, ἰδὲμαία. Et ita in codice Lauateri fuit.

CAP. XII. lin. 34. προσήλυτῶν οὐρίας.) Malè hæc quoque codex Lauateri separabat à præcedentibus; quasi textus, non Procopij, verba essent.

CAP. XIV. lin. 7. καὶ ἔκ τ' παρελθεῖν τὸν βασιλέα τὸν λόγον τῆτον.) Hæc, ceu textus verba, in nostro, & Lauateri, codice expressa erant; cùm Procopij tamen esse, explicationem suam continuantis, non sit dubium. Itaque restituendum censeo.

CAP. XXI. lin. 4. τῶ ζ' ψαλμῶ.) In Lauateri codice videtur fuisse, ρλα'. Neutrum rectè. Rescribo, τῶ ιζ' ψ. Confer cum eo Psalmo, & inuenies, paucis tantum immutatis, eadem esse.

CAP. XXI. lin. 9. ποιῆν.) Scrib. πῆν.

CAP. XXIV. lin. 60. χιλίων τετρακσίων.) In codice Lauateri videtur abfuisse, τετρακσίων. Sed
recta

recta est nostri codicis lectio; nam post populi recensionem inuenta sunt tredecies centena millia.

LIB. III.

CAP. V. lin. II. πέντε.) In codice Lauateri videtur fuisse, πέντε.

CAP. X. lin. 9. σκίνας.) Ita & in Lavateri codice fuit. Ego tamen legendum censeam, πικίνας.

CAP. XXI. lin. 12. τετρακσίοι.) In Lauateri codice videtur fuisse, τετρακσίοι. Sed malè.

lin. 26. μυριάδας.) In codice Lauateri fuit, χιλιάδας. Et id rectius.

CAP. XXII. lin. 43. δηνύσαι.) Scrib. δηνύσαι.

LIB. IV.

CAP. IV. lin. 17. μωρα.) In codice Lauateri fuit, ὠρα. Rectè, nam ita habent quoque LXX. lin. 27. τελευτήσαντι.) Scrib. τελευτήσαντι.

CAP. V. lin. 10. ἰωάννης.) Ita etiam in Lauateri codice fuit. Sed legendum tamen, ἰορδάνης. Nam de Iordane fluuio agitur hoc loco.

CAP. XI. lin. 45. Γοθολίαν.) In Lauateri codice videtur fuisse, Α'θαλίαν.

CAP. XVIII. lin. 14. θαλαφασίρ.) In codice Lauateri, θαλαφασίρ.

IN
PARALIPOMENON

LIB. I.

In Proœmio, lin. 27. Γεδρώμ.) Lauateri codex habuit, Γερσώμ.

CAP. XXII. lin. 8. ών.) In Lauateri codice fuisse videtur, ύν. Vide Historiam Reg. lib. III. cap. XVIII.

CAP. XXIII. lin. 13. εβδομον.) Ita etiam in Lauateri codice fuit. Sed omnino scribendum, ογδοον.

LIB. II.

CAP. XIII. lin. 8. αλων τεραπέζης. Scribendum censeo, αλων κ̄ τεραπέζης. Festinans librarius vocalam copulatiuam omisit. Olim autem, quod hîc ait, sale, & mensâ, fœdera, & amicitia, fanciri solebât. Plutarchus Ελληνικαίς. Μεταδὲς αλων τε τεραπέζης, ἀπέμπεμπεν οἴκαδε. Vide quæ plura hâc de re notauimus penè pueri ad Lycophro-nem.

CAP. XIV. lin. 6. ενθ. ** δροίκης.) Scribendum putem, ενθ̄α Φασιν δροίκης.

CAP. XX. lin. 12. έσησε ψαλτωδής.) Confundit hîc Procopij verba cum textu codex Lauateri. Noster rectè distinguit.

F I N I S.

R E R V M,

E T

V E R B O R V M,

I N D E X.

A.

A Bigaelis supplicatio mitigat Dauidem.	87
Achas leuis, & inconstans.	249
Aegyptij sapientia laude clari.	185
Aeman Dauidis propheta dictus, & qua de causa.	353
Aemath sapientia excellens.	189
Aetham sapientia celebris.	ibid.
Alienigenarum conversatio Iudais cur prohibita à Deo.	234
Amorrhæus Hebraicè quid dicatur.	249
Αμφω, quid.	277
Anaxagoras Clazomenius, sapientie petendæ, ad Aegyptios profectus.	185
Animam sterilem, positis mundanis affectibus, Spiritus sanctus fœcundam facit.	282
Anna canticum admiratione dignum.	5
Arama, Syri.	298
Arcadica vestis.	57.126.346

Ddd 3

Arma.

<i>Arma non licebat in tabernaculo domini reponere.</i>	73
<i>Asaph Davidis propheta appellatus, & quare.</i>	353
<i>Astarte, Venus. 22. 314. 326. à Sidonis culta.</i>	230
<i>Axomita.</i>	209

B.

B <i>Aal, Tyrriorum Deus.</i>	230
<i>Baptismus, absente sacerdote, necessitate id exigente, etiam à diacono administratus.</i>	382
<i>Batus, mensura.</i>	190
<i>Βδέλυγμα, quid vocet Scriptura.</i>	269
<i>Beronice, urbs maritima Aethiopia.</i>	209
<i>Bethel, limes regni decem tribuum ad austrum.</i>	217
<i>Βλέπωντες, qui dicti.</i>	301
<i>Βραχιάριον.</i>	93

C.

C <i>Anticum Anna, admiratione dignum.</i>	5
<i>Cappore, vasa quæ.</i>	357
<i>Capra hepar, etiam diu post mactationem, palpitat.</i>	61
<i>Carmelus, pagus.</i>	74
<i>Chryse, Indiæ regis.</i>	209
<i>Cultus Dei per instrumenta musica à Davide excogitatus.</i>	54
<i>Cymbalis ut Leuitæ uterentur, à Davide institutum.</i>	281

Dæmones

D.

D <i>Aemones incantamentis nihil possunt.</i>	85
<i>Dan, limes regni decem tribuum ad boream.</i>	217
<i>Dauid cultum Dei in instrumentis musicis excogitat.</i>	54
<i>281. eius sepulcrum. 178. eius propheta quinam dicti, & quare. 353. eum Iudæi prophetam esse negabant.</i>	153
<i>Deus per Ephod multa arcana prædicebat.</i>	9
<i>Diaconus, absente sacerdote, si necessitas postularet, baptismum administrabat.</i>	382
<i>Διάρητοι, fenestra quæ.</i>	269

E.

H <i>ⓧⓄ, pro verborum minantium fastu.</i>	250
<i>Eleutheropolis, Aethiopum colonis habitata.</i>	369
<i>Encaniorum festum, septem diebus celebratum.</i>	209
<i>Ephod, vestis genus. 9. summo tantum pontifici gestabatur.</i>	ibid.
<i>Esaias ferrâ dissectus.</i>	326

F.

F <i>Estum encaniorum, & tabernaculorum, utrumque septem diebus celebratum. 209. tabernaculorum quando actum. 218. quando item vitulorum. ibid.</i>	
<i>Fœdera sale sanciri solita.</i>	369
	Gaston

G.

G Aesion Gaber, Beronice dicta, vrbs maritima Aethiopia.	209. 377
Gad propheta libros scripsit.	358
Gerara, vrbs Palestina, Aethiopum colonis habitata.	369
Gerariticus saltus.	ibid.
Gigantes, Raphaim.	106
Gihon appellatus Nilus, & Silo.	174.
Γωδαι, qui dicti.	301
Gomor, mensura.	77

H.

H ebraicum idioma. 274. Lexicon.	222
Heli quomodo peccauerit.	10. 14
Helias cur currus, & eques, Israelis appellatus.	277
Hepar caprae diu post mactationem palpitat.	61
Herodis iuramentum.	138
Homerita, gens Aethiopica.	209

I.

I dioma Hebraicum, & Syriacum.	274
Idithum Dauidis propheta appellatus, & quare.	353
Ignem transilire, lustrationis causa, etiam Procopij auro usitatum.	313
Imbecilli-	

Imbecillitatis suae index homini metus.	245
Iniuriam viris sanctis illatam Deus ulciscitur.	278
Israelis currus, & eques, cur Helias appellatus.	277
Iudei negant Dauidem prophetam fuisse. 153. alienigenarum conversatione abstinere cur a Deo iussi.	234
Iuramentum Herodis. 138. Dauidis, de Nabale excindendo, cur neglectum.	81
Iusto lex non posita.	242

L.

L euitae ut nablis, cymbalis, aliisque instrumentis uterentur, a Dauide institutum. 281. prius consecrati sacerdotum vice fungebantur.	382
Lex propter Iudeorum infirmitatem posita.	233
Lexicon Hebraicum.	222
Lucerna sancta vesperi accendebatur, & media nocte oleum ei infundebatur.	13
Lustrationis ritus transilendo ignem Procopij etiam auro usitatus.	313

M.

M άσις.	186
Μαντιον.	57. 156
Masourath, stella Luciferi.	326
Mechir, mensura.	190

Ee

Menda.

<i>Mendacium, quod bonum finem propositum habet, veritati æquipollet.</i>	138
<i>Meretrices sub auroram se lauabant.</i>	266
<i>Metus hominem imbecillitatis suæ redarguit.</i>	245
<i>Musicis instrumentis Deum colere à Danide excogitatum, & institutum.</i>	54

N.

<i>Nabal, quid significet.</i>	78
<i>Nablis ut Levitæ uterentur, David instituit.</i>	281
<i>Nathan, frater germanus Solomonis regis. libros scripsit.</i>	334. 337. 358
<i>Nocte media oleum in lucernam sanctam impositum.</i>	13

O.

<i>Oleum media nocte in lucernam sanctam infusum.</i>	13
<i>Ophite cur Estheni vocati.</i>	318
<i>Ophitæ qui dicti.</i>	301
<i>Oza cur pœnas dederit.</i>	113

P.

<i>Palæstini, victis Hebrais, presidium locis munitis imposuerunt. ferrum quoque iis omne ademerunt.</i>	41
<i>Parabolis</i>	

<i>Parabolis cur propheta vsi.</i>	253
<i>Pherecydes, sapientia petenda, ad Aegyptios est profectus.</i>	185
<i>Φωσάτων.</i>	66
<i>Plato ab Aegyptiis sapientiam petiuit.</i>	185
<i>Πλαμαρχον.</i>	134
<i>Pœnitentia Dei est dispensationis mutatio.</i>	45
<i>Pontifici summo tantum ephod gestare licitum.</i>	9
<i>Populus ea tantum suspicit, quæ in oculos incurrunt.</i>	45
<i>Propheta non omnia prodiderunt. 114. plures fuerunt, quorum libri non exstant. 2. eorum visiones.</i>	262
<i>Prophetia Samuelis, liber primus Regum.</i>	1
<i>Προσχητισματα, quid in Scriptura vocentur.</i>	269
<i>Pueritia, virtutibus ornata, senectuti anteferenda.</i>	14
<i>Pythagoras, sapientia petenda, ad Aegyptios est profectus.</i>	185

R.

<i>Raphaim, gigantes.</i>	106
<i>Regia decem tribuum ubi.</i>	229
<i>Regum liber primus, Samuelis prophetia dictus.</i>	1

S.

<i>Saba, gens Aethiopica.</i>	209
<i>Sacerdote absente, si necessitas postulare, etiam diaconus</i>	

conus baptismum administrabat.	382
Sacerdotes ut tubis uterentur, à Davide institutum.	281
Sacra Deo, antequam exstructum templum, variis in locis facta.	22
Sale, ac mensa, amicitiae, ac fœdera, sanciri olim apud gentiles solebant.	369
Salis loco stercus adhibitum in obsidione.	293
Σάλατον.	369
Samaria, nunc Sebaste, decem tribuum regia erat.	229
Samson propter ebrietatem, & libidinem, Dei gratia priuatus.	233
Samuel an post mortem Sauli apparuerit. 85. 86. etiam libros scripsit.	358
Samuelis filij quomodo peccauerint.	25
Samuelis prophetia, primus liber Regum dictus.	I
Saul quomodo propheta. 30. ob inobedientiam à Deo rejectus.	38
Scorta sub auroram lauabantur.	266
Securi simile verbum Dei.	290
Septenarius numerus multitudinis nota.	6
Septuaginta seniores, à Moysè delecti, quo modo prophetae.	33
Sicli pretium, & pondus.	41
Solomon quam diu regnauerit, vixeritq. 213. typus erat Christi.	350
Sophora, India regio.	209
Stercus loco salis adhibitum in obsidione.	293
Syriacum	

Syriacum idioma. 274

T.

T Abernaculorum festum septem diebus celebratum. 209. quando celebrari solitum.	218
Tharsis, India regio.	210
Titanes.	106
Tribuum decem regia ubi.	229
Tubis ut sacerdotes uterentur, à Davide institutum.	281.

V.

V Erbum Dei securi simile.	290
Visiones prophetarum quales.	261. 262
Vitulorum festum.	218

F I N I S.

LVGDVNI BATAVORVM,
Typis ISAACI ELZEVIRII,

Academiae Typographi.

ANNO MDCCXX.

